

10-15

2.3-

ISSN 0132-698 X

ՀԵՏՈՒՄ

3

1991

მეცნიერება

გაზეთი № 67-3

№ 3

მაისი, 1971 წ.

საქართველოს მწიგნობართა კავშირის ორგანო

მეცნიერების
განვითარება

შ ი ნ ა ა რ ს ი

გაზეთი, 430 ლი ალთვსა

3

პროზა, პოეზია

მინილ ანთაძე	კომინიზაციის სათბო მოძრაობა, დასასრული	36
გიორგი ზნაუზილი	ლეონი	75
გიორგი ზნაუზილი	ლეონი	80
ივანე დიანი	ლეონი, თბილისი უნივერსიტეტის სოციალური მეცნიერებების ფაკულტეტი	83
ალექსანდრე ზნაუზილი	გიორგის კვლევა, მოთხრობა	97
ვახტანგ ზნაუზილი	ლეონი	96
მთაბრუნველი	ლეონი	98

150 — აპაი — 150

თამარ ზვირილი	„მთის მწიგნობარს, ცის მხარეებზე“	100
ანატოლი მწიგნობარი	აპაი და მთა ზნაუზილი	103

მეცნიერება

აპაი მწიგნობარი	რუსთაველი და კრისტინა	110
ზნაუზილი	ალექსანდრე კომინიზაციის საბავარო უნივერსიტეტის	124
მთაბრუნველი		

კრიტიკა, პუბლიცისტიკა

ვახტანგ ზნაუზილი	ფილიპის განათლება ანტიკის მეცნიერებულ მუშაობებში	131
მთაბრუნველი	კვლევა კვლევა ლეონი	141

ხელოვნება

მთაბრუნველი	ნახატი, სურათი, კვლევა	153
-------------	------------------------	-----

მოგონებები, ფაქტები

ანატოლი მწიგნობარი	კვლევა მწიგნობარის ზნაუზი	164
--------------------	---------------------------	-----

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შთავარი რედაქტორი პრინტ სულბაძე

ხარედაქციო კოლეგია:

პრ. აბაშიძე, ი. აბაშიძე, რ. ამბუშაძე, მ. ბარძენიშვილი, ვ. გვირდ-
ფითელი, ალ. გომიანიშვილი, ვ. დოჩანაშვილი, ვ. ქალანდია, მ. ლე-
ზანიძე, ე. მაღრაძე, ლ. მრეღაშვილი, ვ. ნატროშვილი, ს. პაიჭაძე
(მთ. რედაქტორის მოადგილე), რ. პატარაძე, ჯ. ჩარკვიანი, ნ. წულეის-
აიჩი, მ. ზილბაძე, ვ. ხარანაული (პ/მგ. მდივანი), რ. ჯაფარიძე.

ბ ი ბ ლ ი ა

ქველი ალთემა

ლავინათა წიგნი

მარცხენული

წიგნი

თავი პირველი

1. მოუწოდა მოსეს უფალმა და ელაპარაკა მას სადღესასწაულო კარვიდან: 2. ელაპარაკე ისრაელიანებს და უთხარი მათ: თუ თქვენგან ვისმე შესაწირავის შეწირვა უნდა უფლისათვის, შინაური პირუტყვიდან — ხეასუტაგიდან და ცხვირიდან შესწირეთ თქვენი შესაწირავი. 3. თუ აღსავლენია მისი შესაწირავი, ხეასუტაგიდან შესწიროს მამალი, სალი, სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან შესწიროს იგი უფლის წინაშე მისი წყალობითა მოსაპოვებლად. 4. დაადოს ხელი აღსავლენს თავზე და მიეცემა წყალობა, რომ შეენდოს ცოდვა. 5. დაკლას მოზვერი უფლის წინაშე და შესწირონ აარონიანმა მღვდლებმა სისხლი და გარშემო ასხურონ სისხლი სამსხვერპლოს, რომელიც სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთანაა. 6. გააძტაონ აღსავლენი და წილობებად დაანაწილონ. 7. დაანთონ ცეცხლი აარონიანმა მღვდლებმა სამსხვერპლოზე და შეშა დააწყონ ცეცხლზე. 8. დააწყონ აარონიანმა მღვდლებმა წილობები, თავი და ქონი შეშაზე, რომელიც ცეცხლზეა, სამსხვერპლოზე. 9. მისი შიგნეული და კიდურები წყალში გარეცხოს და დაწვეას მღვდელმა ყველაფერი სამსხვერპლოზე, ეს არის აღსავლენი, საცეცხლო მსხვერპლი კეთილსურნელებად უფლისათვის. 10. თუ მისი შესაწირავი ცხვარი იქნება აღსავლენად, მამალი, სალი შესწიროს. 11. დაკლას იგი სამსხვერპლოს ჩრდილო მხარეს უფლის

წინაშე და გარშემო ასხურონ სისხლი სამსხვერპლოს. 12. დაანაწილოს წილობებად და დააწყოს მღვდელმა მისი თავი და ქონი შეშაზე, რომელიც ცეცხლზეა, სამსხვერპლოზე. 13. ხოლო შიგნეული და კიდურები წყალში გარეცხოს, შესწიროს მღვდელმა ყველაფერი და სამსხვერპლოზე დაწვეას. ეს არის აღსავლენი, საცეცხლო მსხვერპლი, კეთილსურნელებად უფლისათვის. 14. თუ უფლისათვის აღსავლენი შესაწირავი ფრინველი იქნება, გვრიტი ან მტრედის ხუნდები შესწიროს შესაწირავად. 15. შესწიროს მღვდელმა სამსხვერპლოზე; თავი მოაკალოს და დაწვეას სამსხვერპლოზე, მისი სისხლი კი სამსხვერპლოს კედელს მიაწყოს. 16. ბუმბულიანად მოაკალოს ჩიჩაბვი და სამსხვერპლოსთან დააგდოს, აღმოსავლეთით, სადაც ნაკარია. 17. ფრთები გადაუმტერიოს, არკი მოაშოროს, და დაწვეას მღვდელმა სამსხვერპლოზე, შეშაზე, რომელსაც ცეცხლი უკიდია, ეს არის აღსავლენი, საცეცხლო მსხვერპლი, კეთილსურნელებად უფლისათვის.

თავი მეორე

1. ვისაც სურს შესაწირავი შესწიროს ძღვნად უფალს, განმტკიცებული ფქვილი იყოს მისი შესაწირავი. ზეთი დაასხას ზედ და საკმეველი დადოს. 2. მიუტანოს აარონიან მღვდლებს, ერთერთმა მღვდელმა საცხე მუკით აიღოს ზეთიანი ფქვილი საკმეველთან ერთად და დაწვეას სამსხვერპლოზე სამახსოვროდ. ეს არის საცეცხლო მსხვერპლი, კეთილსურნელებად უფლისათვის. 3.

რაც ამ შესაწირავს მორჩება, აარონსა და მის შვილებს ეკუთვნის, ეს წმიდათა წმიდაა უფლის საცეცხლო მსხვერპლიდან. 4. თუ ღუმელში გამოცხებარს შესწირავ ძღვნად, გამტკიცული ფქვილისგან იყოს წამცხვრები, უსაფუარო, ზეთში ახელილი და კვრები უსაფუარო და ზეთნაცხები. 5. თუ შენი შესაწირავი ტაფაზეა გამოცხებარი, ზეთში ახელილი გამტკიცული ფქვილისგან, უსაფუარო უნდა იყოს. 6. დააქუცმაცე იგი და ზეთი მოასხო ზედ. ეს არის საძღვნო შესაწირავი. 7. თუ მაყალიდან არის შენი საძღვნო შესაწირავი, ზეთიანი გამტკიცული ფქვილისგან უნდა იყოს მომზადებული. 8. და მთავარი ამგვარად მომზადებული საძღვნო უფალს. მიუტანე მღვდელს და ის შესწირავს ნას სამსხვერპლოზე. 9. აღმართოს მღვდელმა საძღვნო სამსხვერპლოდ და სამსხვერპლოზე დაწვას, ეს არის საცეცხლო მსხვერპლი, კეთილსურნელებად უფლისათვის. 10. რაც საძღვნოს გადარჩება, აარონს და მის შვილებს ეკუთვნის. ეს წმიდათა წმიდაა უფლის საცეცხლო მსხვერპლიდან. 11. არც ერთი საძღვნო, რომელიც უფალს გინდა შესწირო, საფუარით არ უნდა იყოს მომზადებული, რადგან არც საფუარი, არც თაფლი არ უნდა დაიწვას საცეცხლო მსხვერპლად უფლისათვის. 12. როგორც პირველნაყოფთა შესაწირავი, ისე შესწირე უფალს და სამსხვერპლოზე არ აიტანო კეთილსურნელებად. 13. ყოველი საძღვნო მარლით დაამარილე და აღსატოვო საძღვნო შენი ღვთის აღთქმის წირვის გარეშე, ყოველ შესაწირავზე მიიტანე მარილი. 14. თუ პირველმოწეული ნაყოფებიდან შესწირავ უფალს საძღვნოს, ცეცხლზე მოხალული თავთავი და ღერძილი შესწირე შენი პირველმოწეული ნაყოფებისგან. 15. დაღვარე ზეთი და ზედ საკმეველი დადე. ეს არის საძღვნო შესაწირავი. 16. დაწვას მღვდელმა სამსხვერპლოდ — დაღერძილი და ზეთიანი მარცვლები მთელი საკმეველი-

თურთ. ეს არის საცეცხლო მსხვერპლი უფლისათვის.

თავი მესამე

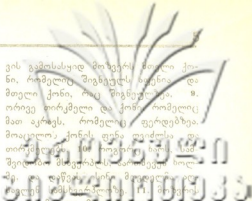
1. თუ სამშვიდობო მსხვერპლი მიი შესაწირავი, ეცხვრება თუ შესწირავს, მამალი იქნება თუ დედალი, საღი შესწიროს უფლის წინაშე. 2. დაადოს ზელი თავის შესაწირავს და დაკლას სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან, და მოასხურონ სამსხვერპლოს ირგვლივ სისხლი აარონიანებმა. 3. შესწიროს უფალს სამშვიდობო მსხვერპლიდან საცეცხლოდ: ქონი, რომელიც შიგნეულს აფენია, მთელი ქონი, რაც შიგნეულზეა, 4. და ორივე თირკმელი და ქონი, რომელიც აკრავს, რომელიც ფერდებზეა, და მოაცილოს ქონის ფენა ღვიძლს და თირკმელებს. 5. დაწვან იგი აარონიანებმა სამსხვერპლოზე აღსავლენთან ერთად, რომელიც შეშის ზემოთ დეგს, ცეცხლზე. ეს არის საცეცხლო მსხვერპლი, კეთილსურნელებად უფლისათვის. 6. თუ ცხვირიდან არის მისი შესაწირავი, სამშვიდობო მსხვერპლად უფლისათვის, მამალი იქნება თუ დედალი, საღი შესწიროს. 7. თუ ცხვიარს სწირავს შესაწირავად, შესწიროს იგი უფლის წინაშე. 8. დაადოს ხელი თავის შესაწირავს თავზე და დაკლას სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან, და მოასხურონ სამსხვერპლოს ირგვლივ სისხლი აარონიანებმა. 9. შესწიროს სამშვიდობო მსხვერპლიდან უფალს საცეცხლო მსხვერპლად: მისი ქონი, და მთელი ღუმე, თუძოსთავამდე მოაცილოს იგი; ქონი, რომელიც შიგნეულს აფენია, მთელი ქონი, რაც შიგნეულზეა. 10. ორივე თირკმელი და ქონი, რომელიც მათ აკრავს, რომელიც ფერდებზეა; მოაცილოს ქონის ფენა ღვიძლს და თირკმელებს. 11. დაწვას მღვდელმა სამსხვერპლოზე; ეს არის პური, საცეცხლო მსხვერპლი უფლისათვის. 12. თუ მისი შესაწირავი არა

არი, შესწიროს უფლის წინაშე. 13. დაადოს ხელი თავზე და დაკლას იგი სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან, და მოასხურონ მისი სისხლი სამსხვერპლოს ირგვლივ აარონიანებმა. 14. შესწიროს მისგან საცეცხლო მსხვერპლი უფალს: ქონი, რომელიც შიგნეულს აფენია და მთელი ქონი, რაც შიგნეულზეა. 15. ორივე თირკმელი და ქონი, რომელიც მათ აკრავს, რომელიც ფერდებზეა: ნოაილოს ქონის ფენა ღვიძლს და თირკმელებს. 16. დაწვას ეს მღვდელმა სამსხვერპლოზე, ეს არის პური, საცეცხლო მსხვერპლი, კეთილსურნელებად. მთელი ქონი უფლისაა. 17. ეს არის საუკუნო წესი თქვენი თაობებისთვის უველგან, სადაც კი ცხოვრობთ, არავითარი ქონი და სისხლი არ შეკამოთ..

თავი მეოთხე

1. ასე უთხრა უფალმა მოსეს: 2. ასე უთხარი ისრაელიანებს: თუ ვინმე უნებურად შესცოდავს და დაარღვევს უფლის მცნებებს, აკრძალულს რასმე ჩაიდენს, 3. თუ ცხებულმა მღვდელმა შესცოდა და ხალხიც დანაშაულში გარია, შესწიროს უფალს კოდვის განოსასყიდ მსხვერპლად სალი მოზვერი. 4. მიიყვანოს მოზვერი სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან უფლის წინაშე, დაადოს ხელი თავზე და დაკლას მოზვერი უფლის წინაშე. 5. აიღოს ცხებულმა მღვდელმა მოზერის სისხლი და შეიტანოს იგი სადღესასწაულო კარავში. 6. ამოაწოს თითი სისხლში და შეიდგზის მოასხუროს სისხლი წმიდის ფარდას უფლის წინაშე. 7. სცხოს სისხლი მღვდელმა უფლის წინაშე სურნელებათა საკმევი სამსხვერპლოს რქებს, რომელიც სადღესასწაულო კარავშია მოზერის დანარჩენი სისხლი კი დაღვაროს აღსავლენი სამსხვერპლოს ძირას, სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან რომ არის. 8. აართვას კოდ-

ვის გამოსასყიდ მოზვერს მთელი ქონი, რომელიც შიგნეულს აფენია და მთელი ქონი, რაც შიგნეულზეა, 9. ორივე თირკმელი და ქონი რომელიც მათ აკრავს, რომელიც ფერდებზეა, მოაიკლონ ქონის ფენა ღვიძლსა და თირკმელებს 10. ორივე ხალხს, სამ შეიდგზის მსხვერპლს, აარონევი ხოლმე, და დაწვას ეს მღვდელმა აღსავლენ სამსხვერპლოზე. 11. მოზერის ტყავი, მთელი მისი თორი, თავფეხი, შიგნეული და განავალი. 12. მთელი მოზვერი გაიტანოს ბანაიკის გარეთ სუფთა ადგილზე, სადაც ნაცარს ყრიან და შეშაზე დაწვას ცეცხლში, ნაცარის დასაყრელზე უნდა დაიწვას. 13. თუ მთელმა ისრაელის საზოგადოებამ შესცოდა უნებურად და ეს საკმე დაიფარება კრებულის თვალთვან, უფლისაგან აკრძალულს ჭაავეთებენ და დააშავებენ. და 14. მერე ჩადენილი კოდვა გამომღლავნდება, მაშინ კრებულმა კოდვის წამოსასყიდად მოზვერი უნდა შესწიროს, სადღესასწაულო კარვის წინაშე უნდა მოიყვანოს იგი. 15. დაასხან მოზვერს ხელი თავზე საზოგადოების უხუცესებმა უფლის წინაშე და დაკლან მოზვერი უფლის წინაშე. 16. შეიტანოს ცხებულმა მღვდელმა მოზერის სისხლი სადღესასწაულო კარავში. 17. ამოაწოს მღვდელმა სისხლში თითი და შეიდგზის მოასხუროს ფარდებს უფლის წინაშე. 18. სცხოს სისხლი სამსხვერპლოს რქებს, რომელიც უფლის წინაშე დგას, სადღესასწაულო კარავში, დანარჩენი სისხლი კი დაღვაროს აღსავლენი სამსხვერპლოს ძირში, რომელიც სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან არის. 19. აართვას მთელი ქონი და სამსხვერპლოზე დაწვას. 20. გაამზადოს ეს მოზვერი როგორც კოდვის გამოსასყიდი მოზვერი გაამზადა. ასე გაამზადოს და შენდობას გამოითხოვს მათთვის მღვდელი და მიეტყუებათ მათ. 21. გაიტანოს მოზვერი ბანაიკის გარეთ და დაწვას, როგორც ის პირველი მოზვერი დაწვა. ეს არის

კოდვის გამოსასყიდი მსხვერპლი. 22. თუ თავეკი ვინმე შეაკოდავს — უფლის, თავისი ღვთის აკრძალულს რასმე ჩაიდენს უნებურად და დაამაგებს, 23. და მერე მიხედება თავის კოდვას, რაც ჩაიდინა, მამალი, სალი თხა მიუყვანოს შესაწირავად. 24. დაადოს თხას თავზე ხელი და დაკლას იმ ადგილზე, სადაც აღსავლენი იკვლება უფლის წინაშე. ეს არის კოდვის გამოსასყიდი. 25. აიღოს მღვდელმა თითო კოდვი გამოსასყიდის სისხლი და სცხოს აღსავლენის სამსხვერპლოს რქებს, დანარჩენი სისხლი კი აღსავლენის სამსხვერპლოს ძირში დაღვაროს. 26. მთელი მისი ქონი სამსხვერპლოზე დაწვას, როგორც სამშვიდობო მსხვერპლის ქონს წვავენ. გამოითხოვს კოდვის შენდობას მისთვის მღვდელი და მიუტევება მას. 27. თუ ვინმე უბრალო ხალხიდან უნებურად შესცოდავს, უფლისგან აკრძალულს რასმე ჩაიდენს და დაამაგებს 28. და მერე მიხედება თავი ჩადენილ კოდვას, დედალი, სალი თხა შესწიროს ჩადენილი კოდვის გამოსასყიდად. 29. დაადოს თავზე ხელი კოდვის გამოსასყიდს და დაკლას კოდვის გამოსასყიდის ადგილას. 30. აიღოს მღვდელმა თითო სისხლი და სცხოს აღსავლენის სამსხვერპლოს რქებს, დანარჩენი სისხლი კი სამსხვერპლოს ძირში დაღვაროს. 31. აართვას მთელი ქონი, როგორც აკლიან ქონს სამშვიდობო მსხვერპლს და დაწვას იგი მღვდელმა სამსხვერპლოზე კეთილსურნელებად უფლისათვის. გამოითხოვს მისთვის შენდობას მღვდელი და მიუტევება მას. 32. თუ ცხვარს შესწირავს კოდვის ჭამოსასყიდად, დედალი, სალი შესწიროს. 33. დაადოს თავზე ხელი კოდვის გამოსასყიდს და დაკლას კოდვის გამოსასყიდად, როგორც აღსავლენი იკვლის. 34. აიღოს მღვდელმა თითო სისხლი და სცხოს აღსავლენის სამსხვერპლოს რქებს, დანარჩენი სისხლი კი სამსხვერპლოს ძირში დაღვაროს. 35. აარ-

თვას მთელი ქონი, როგორც აკლიან ქონს სამშვიდობო მსხვერპლად შეწირულ ცხვარს და დაწვას მღვდელმა სამსხვერპლოზე უფლის საცეცხლო მსხვერპლთან ერთად. გამოითხოვს მისთვის ჩადენილი კოდვის შენდობას მღვდელი და მიუტევება მას.

თავი მესამე

1. კაცი, რომელნაც შესცოდა იმით, რომ გაიგონა წყევლის ხმა, გინა მოწმე იყო, გინა დაინახა, გინა იცოდა, მაგრამ არ გააცხადა, დამნაშავეა. 2. თუ კაცი, რომელიც თავისდაუნებურად შეეხება რაიმე უწმიდურ საგანს: გინა უწმიდური მზეცის მძორს, გინა უწმიდური საქონლის მძორს, გინა უწმიდური ქვემძრომის მძორს, გაუწმიდურებულია და დამნაშავეა. 3. ანთუ თვისდა უნებურად შეეხება ადამიანის უწმიდურობას, რა უწმიდურობანიც არ უნდა იყოს, რითაც უწმიდურდება კაცი, და გაიგებს, დამნაშავეა. 4. თუ ვინმე თავისდა უნებურად ბავიდან წასცდება ფიცი ავზე ან კარგზე, ყველაფერზე, რაზეც კაცს წასცდება ხოლმე ფიცი, და მიხედება, დამნაშავეა ერთერთ ამათგანში. 5. და თუ დამნაშავეა ერთერთ ამათგანში, უნდა აღიაროს, რომ ცოდვა აწევს, 6. და მიუყვანოს უფალს ჩადენილი კოდვის გამოსასყიდი დედალი ცხვარი ან თხა, და მღვდელი კოდვის შენდობას გამოითხოვს მისთვის. 7. თუ ცხვარზე ხელი არ მიუწვდება, მიუყვანოს უფალს ჩადენილი დანაშაულის გამოსასყიდად ორი გვრიტი ან მტრედის ორი ხუნდი, ერთი კოდვის გამოსასყიდად, მეორე აღსავლენად. 8. მიუყვანოს ისინი მღვდელს, ხოლო მღვდელმა ჭერ კოდვის გამოსასყიდი შესწიროს: კისერი გადაუგრიბოს, მაგრამ თავი არ მოაცალოს. 9. მოასხუროს კოდვის გამოსასყიდის სისხლი სამსხვერპლოს

ვედელს. დანარჩენი სისბლი კი სამსხვერპლოს ძირში უნდა ჩაიწუროს. ეს არის ცოდვის გამოსასყიდი. 10. მეორე აღსავლენად უნდა გაამზადოს წესისამებრ და გამოითხოვს მისთვის მღვდელი ჩადენილი ცოდვის შენდობას და მიეტყუება მას. 11. თუ ხელი არ მიუწვდება ორ გვრიტზე და მტრედის ორ ბუნდზე, მიიტანოს ჩადენილი ცოდვის გამოსასყიდად ერთი შეათედი ეფა გამტკიცული ფქვილი, ნუ დაღვრის მასზე ზეთს და ნურც სამეველს დადებს ზედ, რადგან ეს ცოდვის გამოსასყიდი. 12. მიუტანოს იგი მღვდელს. აიღოს იქიდან მღვდელმა სავეს მუჟა სამახსოვროდ და დაწვას სამსხვერპლოზე უფლის საცეცხლო მსხვერპლად. ეს არის ცოდვის გამოსასყიდი. 13. გამოითხოვს ამისთვის მღვდელი ჩადენილი ცოდვის შენდობას და მიეტყუება მას. რაც დარჩება, მღვდელს ეკუთვნის, როგორც ძღვენი. 14. ასე უთხრა უფალმა მოსეს: 15. თუ ვინმე გადავა წესს და უნებურად შესცოდავს უფლის სიწმიდითა მიმართ, დანაშაულის გამოსასყიდად შესწიროს უფალს ფარიდან გამოუყვაროლი სალი ვერძი, რამდენი შეკელიც ელირება (საწმიდარის შეკელის მიხედვით). 16. რა სიწმიდესაც შესცოდა, უნდა ზლოს და მისი მეხუთედიც დაუმატოს, მისცეს მღვდელს და მღვდელი გამოითხოვს მისთვის შენდობას გამოსასყიდი ვერძით და მიეტყუება მას. 17. თუ ვინმე უნებურად შესცოდავს, ჩაიდენს უფლის მცნების საწინააღმდეგოს რასმე, რისი გაკეთებაც არა ხამს, დადანაშაულდება და ცოდვა დაეკისრება. 18. მიუყვანოს მღვდელს ცოდვის გამოსასყიდად სალი ვერძი ფარიდან, რაც უნდა ღირდეს, და გამოითხოვს მისთვის მღვდელი ცოდვის შენდობას, რომელიც განუზრახველად და უნებურად ჰქონდა ჩადენილი, და მიეტყუება. 19. ეს არის დანაშაულის გამოსასყიდი, რა დანაშაულიც უფლის წინაშე ჩაიდინა.

თავი მეექვსე

1. ელაპარაკე უფალს მოსეს და უთხრა: 2. თუ ვინმე შესცოდავს და უპატრონოდ მოიქცევა უფლის მიმართ — უფარ, ეტყვის თავის მახლობელს შესანახად, მიმართულნი და მითვისებულზე, ან წართმეულზე, ან რაიმე გამოსტყუებს თავის მახლობელს. 3. ან ბედნის დაკარგვას მარამ იუარებს, ცრულ დაიფიცავს რაიმეზე, რასაც აღამიანი აკეთებს და სცოდავს; 4. და როცა შესცოდავს და ბრალი დაედება, უნდა დააბრუნოს წართმეული, რაც წართვა ან გამოტყუებული, რაც გამოსტყუა, ან მიბარებული, რაც მიიბარა, ან დაკარგული, რაც იპოვნა; 5. ან რაზეც ცრულ დაიფიცა, სრულად უნდა ზლოს ყველაფერი და მისი მეხუთედიც დაუმატოს. უნდა დაუბრუნოს პატრონს ბრალდების დღესვე. 6. დანაშაულის გამოსასყიდად უნდა მიუყვანოს მღვდელს უფლისათვის სალი ვერძი ფარიდან, რაც არ უნდა ღირდეს. 7. გამოითხოვს მისთვის შენდობას მღვდელი უფლისაგან და მიეტყუება მას ყოველი დანაშაული, რაც კი ჩადენილი აქვს. 8. ელაპარაკე უფალი მოსეს და უთხრა: 9. გამოუტყადე აარონს და მის შვილებს: ეს არის-თქო აღსავლენის წესი: სამსხვერპლოზე უნდა იდოს აღსავლენი მთელი ღამე დილაამდე. სამსხვერპლოს ცეცხლი უნდა ენთოს იქ. 10. შეიმოსოს მღვდელმა თავისი სელის სამოსელი და შიშველ ტანზე სელის საცვლი ჩაიცვას, ვადმოიღოს ნაცარი, რომელიც სამსხვერპლოზე დარჩა აღსავლენის დაწვის შემდეგ, და სამსხვერპლოში გვერდით დაყაროს. 11. გამოიცილოს სამოსელი და ბანაკის გარეთ, სუფთა ადგილზე გაიტანოს ნაცარი. 12. ცეცხლი ენთოს სამსხვერპლოზე, არ ჩაქრეს, ყოველ დილას შეშა შეუკეთოს მღვდელმა და აღსავლენი დააწყოს ზედ. დაწვას მასზე სამშვიდობო მსხვერპლის ქონი. 13. ცეცხლი მუდამ ენთოს სამსხვერპლოზე, არ ჩაქრეს. 14. ანა, საძღვნო შე-

საწირავის წესი: შესწირონ იგი აარონიანებმა უფლის წინაშე სამსხვერპლოს წინა მხრიდან. 15. აილოს მუკით საძღვნო შესაწირავიდან გამტკიცული ფქვილი, ზეთი და მთელი საკმეველი და დაუწვას სამსხვერპლოზე უფალს კეთილსურნელებად, სამახსოვროდ. 16. რაც დარჩება, აარონმა და მისმა შვილებმა შეკამონ. უფუერად უნდა შეიკამოს წინა ადგილზე, სადღესასწაულო კარვის ეზოში უნდა შეკამონ. 17. საფუარიათ არ უნდა გამოცხვეს. ამას ვაძლეე მათ წილად სეცებლო მსხვერპლიდან. ეს წმიდათა წმიდაა, როგორც ცოდვისა და დანაშაულის გამოსასყიდა. 18. ყოველმა მამაკაცმა აარონიანთაგან შეკამოს, ეს გქონდეთ თქვენს თაობებში საუკუნო არჩევად უფლის საცებლო მსხვერპლიდან. ყველაფერი, რაც მას მიეკარება, წმიდაა. 19. ელაპარაკა უფალი მოსეს და უთხრა: 20. ეს არის აარონის და მისი შვილების შესაწირავი, რომელიც უნდა შესწირონ უფალს მათი ცხების დღეს: მეათედი იფა გამტკიცული ფქვილი საძღვნო მუდმივ შესაწირავად, ნახევარი დილისთვის, ნახევარი საღანოსთვის. 21. ტაფაზე ზეთში უნდა მომზადდეს, მოზელილი უნდა მოიტანონ, ნამცხვრის წილობებად უნდა შესწირონ უფალს კეთილსურნელებად. 22. მღვდელმა, ცხებულმა, ან ვინმემ მის შვილთაგან მის მაგივრად შეასრულოს ეს, საუკუნო წესი უფლისთვის. მთლიანად უნდა დაიწვას. 23. მღვდლისაგან შეწირული საძღვნო მთლიანად უნდა დაიწვას, არ უნდა შეიკამოს. 24. ელაპარაკა უფალი მოსეს და უთხრა: 25. უთხარი აარონს და მის შვილებს: აჰა, ეს არის ცოდვის გამოსასყიდის წესი: იმ ადგილას, სადაც აღსაველნი იკვლება, უნდა დაიკლას უფლის წინაშე ცოდვის გამოსასყიდი. ეს წმიდათა წმიდაა. 26. მღვდელმა, რომელიც სწირავს ცოდვის გამოსასყიდს, უნდა შეკამოს იგი, წმიდა ადგილას უნდა შეიკამოს, სადღესასწაულო კარვის ეზოში. 27. ყველა ვინც იმ ხორცს

მიეკარება, წმიდაა. თუ სისხლი მიესხურება სამოსელს, სხურებული წმიდა ადგილზე გარცხებ. 28. თიხის კურკული, რომელშიც იფა მოიხარშა, უნდა დაიმტერეს, თუ სისხლენძის ქუთქელში მოიხარშა უნდა გაიხეხოს და წყლით გაიფრეოს. 29. ყველა მამაკაცმა სამღვდელთაგან კამოს წმიდათა წმიდათა იფა 30. ცოდვის გამოსასყიდა იფა არღო მსხვერპლი, რომლის სისხლიც სადღესასწაულო კარვში შექვეთა წმიდარში შენდობის გამოსათხოვად, არ უნდა შეიკამოს, ცეცხლში უნდა დაიწვას.

თახი მეხვიე

1. ეს არის დანაშაულის გამოსასყიდის წესი, ეს წმიდათა წმიდაა. 2. სადაც აღსაველნი იკვლის, იმ ადგილზე უნდა დაიკლას დანაშაულის გამოსასყიდი და ისი სისხლი ირგვლივ მოესხუროს სამსხვერპლოს. 3. შესწირავს მისგან მთელი ქონი, დუმა და ქონი, რომელიც შიგნულს აფენია. 4. ორივე თირკმელი და ქონი, რომელიც მათ აკრავს, რომელიც ფერდებზეა. მოაყლოს ქონის ფენა ღვიძლსა და თირკმელებს. 5. დაწვას ისინი მღვდელმა სამსხვერპლოზე საცებლო მსხვერპლად უფლისათვის. ეს არის დანაშაულის გამოსასყიდი. 6. ყოველმა სამღვდლო მამაკაცმა კამოს იგი, წმიდა ადგილზე კამონ. ეს წმიდათა წმიდაა. 7. ერთი წესი აქვს ცოდვის გამოსასყიდს: იგი ეკუთვნის მღვდელს, რომელიც მისი მეოხებით გამოითხოვს შენდობას. 8. აღსაველნის ტყავი ეკუთვნის მღვდელს. რომელიც სწირავს აღსაველნს. 9. ყოველი საძღვნო შესაწირავი, რომელიც ცხება თონეში და ყველაფერი, რაც მათაზე ან ტაფაზე მზადდება, ეკუთვნის მღვდელს. რომელიც სწირავს მას. 10. ყოველი საძღვნო შესაწირავი, ზეთში ახელილი თუ მშრალი, ყველას ეკუთვნის აარონ-

ნიანთაგან, როგორც ერთს, ისე მეორეს. 11. ეს არის წესი სამშვიდობო მსხვერპლისა, რომელსაც სწირავს კაცო უფალს. 12. თუ სამადლობლოს სწირავს, შესწიროს მადლობის მსხვერპლად ზეთში ახელილი უსაფუარო ნამცხვრები, ზეთწაცხებული უსაფუარო კვარები და ზეთით გაკლენთილი გამტაკიული ფქვილი, ზეთში ახელილი ნამცხვრები. 13. ნამცხვრებს ჭარდა შესწიროს საფუარიანი პური თავის შესაწირავად მადლობის სამშვიდობო მსხვერპლთან ერთად. 14. ერთი ნაწილი თითოეული შესაწირავიდან უფლისადმი აღსამართავი იყოს. იგი ეკუთვნის მღვდელს, რომელიც ასხურებს სამშვიდობო მსხვერპლის სისხლს. 15. სამშვიდობო მსხვერპლის ხორცი შეწირვის დღეს უნდა შეიკამოს, დილისთვის არ უნდა დარჩეს. 16. თუ მისი შესაწირავი აღთქმული ან ნებაყოფლობითი მსხვერპლია, შეწირვის დღეს შეიკმება იგი. რაც მორჩება, მეორე დღესაც შეიძლება შეიკამოს. 17. მსხვერპლის ხორციდან რაც მესამე დღეს მორჩება, ცეცხლში უნდა დაიწვას. 18. თუ სამშვიდობო მსხვერპლის ხორციდან მესამე დღეს შეკამს, არ იქნება სათნო: არაფრად ჩაეთვლება მის შემწირველს, სიბილწე იქნება ეს და ცოდვა დაეკისრება მის მკამელს. 19. ხორცი რომელიც რამე უწმიდურს მიეკარება, არ იკმევა, ცეცხლში უნდა დაიწვას. ვინც განწმედილია, იმას შეუძლია შეკამოს. 20. თუ ვინმე უწმიდურობაში შეკამს უფლის სამშვიდობო მსხვერპლის ხორცს, უნდა მოიკვეთოს თავისი ხალხიდან. 21. თუ ვინმე უწმიდურს რასმე შეეხება, იქნება ეს აღამიანის უწმიდურება, უწმიდური პირუტყვი, გინა რაიმე უწმიდური კვემტრომი. და შეკამს უფლის სამშვიდობო მსხვერპლის ხორცს, უნდა მოიკვეთოს თავისი ხალხიდან. 22. ელაპარაკა უფალი მოსეს და უთხრა: 23. უთხარი ისრაელიანებს: არ კამოთ არც ხარის, არც ცხვრის, და არც თხის ქონი, 24. ლეშის ქონი და ნამხეცავის

ქონი შეიძლება გამოიყენოთ უფლა საკმეში, კამოთ კი არ კამოთ. 25. რადგან ვინც შეკამს პირუტყვის ქონს, რომელიც შეწირულია საცეცხლოდ უფლისადმი, უნდა მოიკვეთოს თავისი ხალხიდან. 26. არსად არ კამოთ თქვენს სარწმუნოებებში თავითარი სისხლი არც ფრინველსა და არც პირუტყვისა. 27. უფლა, ვინც კი შეკამს რაიმე სისხლს, უნდა მოიკვეთოს თავისი ხალხიდან. 28. ელაპარაკა უფალი მოსეს და უთხრა: 29. უთხარი ისრაელიანებს: უფლისადმი თავისი სამშვიდობო მსხვერპლის შემწირველმა მიუტანოს თავისი შესაწირავი უფალს სამშვიდობო მსხვერპლიდან. 30. საკუთარი ხელით მიუტანოს უფალს საცეცხლო მსხვერპლი: ქონი მკერდთან ერთად მიუტანოს, რომ შეარხოს მკერდი შესარხველ მსხვერპლად უფლის წინაშე. 31. დაწვას მღვდელმა ქონი სამსხვერპლოზე, მკერდი კი აარონისა და მისი შვილებისაა. 32. მარჯვენა ბეჭი თქვენი სამშვიდობო შესაწირავიდან მიეცი მღვდელს აღსამართავად. 33. ვინც სამშვიდობო მსხვერპლის სისხლს და ქონს სწირავს აარონიანთაგან, მას ეკუთვნის წილად მარჯვენა ბეჭი. 34. რადგან შესარხველი მკერდი და აღსამართავი ბეჭი გამოვართვი ისრაელიანებს მათი სამშვიდობო მსხვერპლიდან და დავეუწყე აარონს და მის შვილებს საუკუნო არჩივად ისრაელიანთაგან. 35. ეს არის წილი აარონისა და წილი მისი შვილებისა უფლისადმი შეწირული საცეცხლოდან მას შემდეგ, რაც წარდგენილ იქნენ ისინი სამღვდლოდ უფლის წინაშე; 36. რომელიც დააწესა უფალმა მათთვის მისაცემად ისრაელიანთაგან მათი ცხების დღეს. ეს არის საუკუნო წესი მათ თაობებში. 37. ეს არის რჩული აღსაველენისთვის, საძღვონისთვის, ცოდვისთვის, დანაშაულისთვის, ხელავებისთვის და სამშვიდობო მსხვერპლისთვის. 38. რომელიც დაუწესა უფალმა

მოსეს სინაის შაახე, როდესაც უბრძანა ისრაელიანებს სინას უდაბნოში მსხვერპლი შეეწირათ უფლისათვის.

თავი მერვე

1. ელაპარაკა უფალი მოსეს და უთბრა: 2. წაიყვანე აარონი და მისი შვილები, აიღე შესამოსელი, მირონი, ცოდვის გამოასყიდი მოზვერი, ორი ვერძი და ერთი კალათა ხშიადი. 3. და შეპყარე მთელი საზოგადოება სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან. 4. ისე მოიქცე მოსე, როგორც უფალმა გამოუცხადა. შეპყარა მთელი საზოგადოება სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან. 5. უთბრა მოსემ საზოგადოებას: აი, რას გვიბრძანებს უფალი გასაკეთებლად. 6. მიიყვანა მოსემ აარონი და მისი შვილები და წყლით დაბანა ისინი. 7. კვართი ჩააცვა, სარტყელი შემოართყა, მოსასხამი მოასხა, ეფოდი ჩამოაცვა, შემოართყა ეფოდის სარტყელი და დაუმაგრა ეფოდი. 8. გაუქმთა გულისპირი და გულისპირზე ურიმი და თუმიმი მიუმაგრა. 9. თავზე ნიტრა დაადგა და მიტრაზე წინა მხრიდან მიუმაგრა ოქროს ჯილა, სიწმიდის გვირგვინი, როგორც გამოუცხადა უფალმა მოსეს. 10. აიღო მოსემ მირონი და სცხო სავანეს და ყველაფერს, რაც მასში იყო, და განწმიდა. 11. ასხურა საწმენკო მთელს სანსხვერპლოს შვიდგზის და სცხო საწმენკო მთელს სანსხვერპლოს და მთელს კურკელს, საბანელს და მის კვარცხლბეკს მათ განსაწმენდად. 12. თავზე დააღვარა მირონი აარონს და სცხო მას განსაწმენდად. 13. მიიყვანა მოსემ აარონიანები და შემოსა ისინი კვართით, შემოართყა სარტყელი და მოახვია თავსაბურავი, როგორც გამოუცხადა უფალმა მოსეს. 14. მიიყვანა ცოდვის გამოასყიდი მოზვერი და დაასხეს თავზე ხელი აარონმა და მისმა შვილებმა ცოდვის გამოასყიდი მოზვერს. 15. დაკლა იგი მოსემ, თითებით მოიღო მისი სისხლი

და ირგვლივ სცხო საწმენკო მთელს სანსხვერპლოს რქებს და მოკბოცა ცოდვი საწმენკო მთელს სანსხვერპლოს. დახარჩენი სისხლი კი დაღვარა საწმენკო მთელს სანსხვერპლოს ძირში და განწმიდა.

16. აიღო მთელი ქონი, რაც შიგნულზე იყო ღვიძლის ბადექონი, ორივე თირქმელი და მათი ქონი და დაწვა ისინი მოსემ საწმენკო მთელს სანსხვერპლოს. 17. მოზვერს სცხო მთელი სანსხვერპლის მთელი საწმენკო მთელს სანსხვერპლოს. და დაასხეს თავზე ხელი აარონმა და მისმა შვილებმა ცოდვის გამოასყიდი მოზვერს. 18. მიიყვანა აარონიანები და დაასხეს თავზე ხელი აარონმა და მისმა შვილებმა ცოდვის გამოასყიდი მოზვერს. 19. დაკლა იგი მოსემ და მისი სისხლი საწმენკო მთელს სანსხვერპლოს მოასხურა ირგვლივ. 20. ასო-ასო აქნა ვერძი და დაწვა მოსემ მისი თავი, ნაჭრები და ქონი. 21. შიგნული და კიდურება წყალში გარეცხა მოსემ და დაწვა მთელი ვერძი საწმენკო მთელს სანსხვერპლოს. 22. ეს არის აღსავლენი კეთილსურნელებად ეს არის საეცხლო მსხვერპლი უფლისთვის. 23. მიიყვანა მოსემ მეორე ვერძი, ხელავების ვერძი, და დაასხეს თავზე ხელი აარონმა და მისმა შვილებმა ცოდვის გამოასყიდი ვერძს. 24. დაკლა იგი მოსემ, აიღო მისი სისხლი და სცხო აარონს მარჯვენა ყურის ბიბილოზე, მარჯვენა ხელის ცერზე და მარჯვენა ფეხის ცერზე. 25. მიიყვანა აარონიანები და სცხო მათაც სისხლი მარჯვენა ყურის ბიბილოზე, მარჯვენა ხელის ცერზე და მარჯვენა ფეხის ცერზე. დახარჩენი სისხლი კი საწმენკო მთელს სანსხვერპლოს მოასხურა ირგვლივ მოსემ. 26. აიღო ქონი, ღვიძლი, შიგნული, მთელი ქონი, ღვიძლის ბადექონი, ორივე თირქმელი და მათი ქონი და მარჯვენა ბეჭი. 27. აიღო ხშიადის კალათიდან, რომელიც უფლის წინაშე იყო, ერთი უსაფუარო ნამცხვარი, ერთი ზეთიანი ნამცხვარი, ერთი კერი და ქონებზე და მარჯვენა ბეჭზე დააწყო ისინი. 28. ხელზე დააწყო აარონს და მის შვილებს და შეარხია ისინი უფლის წინაშე შესარბევლ მსხვერპლად. 29. აიღო ისინი

თავი მესხმი

ნი მოსენ მათი ხელიდან და დაწვა სამსხვერპლოზე აღსაველნთან ერთად. ეს არის ხელავსების შესაწირავი კეთილსურნელებად. ეს არის საცეცხლო მსხვერპლი უფლისათვის. **29.** აილო მოსემ მკერდი და შეარხია იგი შესარხველ მსხვერპლად უფლის წინაშე. ხელავსების ვერძიდან წილი ჰქონდა მოსეს, როგორც გამოცხადებული ჰქონდა მოსესთვის უფალს. **30.** აილო მოსემ მირონი და სისხლი, რომელიც სამსხვერპლოზე იყო, და შესამოსელზე ასხურა აარონს და მის შვილებს. და განწმიდა აარონი და მისი შესამოსელი, და აარონის შვილები და მათი შესამოსელი. **30.** აილო მოსემ მირონი და სისხლი, რომელიც სამსხვერპლოზე იყო, და შესამოსელზე ასხურა აარონს და მის შვილებს. განწმიდა აარონი და მისი შესამოსელი, და აარონის შვილები და მათი შესამოსლები. **31.** უთხრა მოსემ აარონს და მის შვილებს: მოხარშეთ ხორცი სადღესასწაულო კარვის შესასველელთან და იქ ჰამეთ ხორცი და პური, რომელიც ხელავსების კალათშია, როგორც გამოგიცხადეთ, აარონმა და მისმა შვილებმა ჰამონ-მეტქი. **32.** მორჩენილი ხორცი და პური ცეცხლში დაწვიეთ. **33.** არ მოსცილდეთ სადღესასწაულო კარვის შესასველელს შვიდი დღის მანძილზე, სანამ თქვენი ხელავსების დღეები არ გასრულდება, რადგან შვიდ დღეს უნდა ივსებოდეს თქვენი ხელი. **34.** როგორც დღეს შესრულდა, ასე ჰქონდა ნაბრძანები უფალს, რომ შესრულებულიყო თქვენს შესანდობლად. **35.** სადღესასწაულო კარვის შესასველელთან იყავით დღისით და ღამით, შვიდ დღეს, და შეასრულეთ უფლის სამსახური, რომ არ დაიხოცოთ, რადგან ასე მაქვს გამოცხადებული. **36.** ყველაფერი ისე გააკეთეს აარონმა და მისმა შვილებმა, როგორც გამოცხადდა უფალმა მოსეს ხელით.

1. მეშვიდე დღეს უხმო მოსემ აარონს. მის შვილებს და ცოდვის უბუცეებს. **2.** უთხრა აარონს: მიყენებო, მოხარო, ცოდვის გამოსასყიდადი და ვერძი აღსაველნად, სალი, და შესწირე უფლის წინაშე. **3.** ასე უთხრა იგი ცოდვის გამოსასყიდადი, ხმო და კრავი, წელგამოვილინი, სალი, აღსაველნად. **4.** ხარი და ვერძი სამშვიდობოდ, სამსხვერპლოდ უფლის წინაშე, და სამღვო შესაწირავი, ზეთში აბელილი, რადგან დღეს გამოგეცხადებთ უფალი. **5.** მიიყვანეს სადღესასწაულო კარვის წინ ყოველივე, რაც მოსემ გამოუცხადა, ახლოს მოდგა მთელი საზოგადოება და გაჩერდა უფლის წინაშე. **6.** თქვა მოსემ: ეს არის, რისი გაკეთებაც ბრძანა უფალმა, და თქვენც გამოგეცხადებთ უფლის დიდება. **7.** უთხრა მოსემ აარონს: ახლოს მიდი სამსხვერპლოსთან და შესწირე შენი ცოდვის გამოსასყიდი მსხვერპლი და აღსაველი, და გამოითხოვე შენდობა შენთვის და ერისთვის. მიიტანე ერის შეაწირავი და გამოითხოვე მისთვის შენდობა, როგორც გამოცხადებული აქვს უფალს. **8.** ახლოს მივიდა აარონა სამსხვერპლოსთან და დაკლა ხმო თავისი ცოდვის გამოსასყიდად. **9.** მიუტანეს სისხლი შვილებმა აარონს, მან თითო ამოაწო სისხლში და სცხო სამსხვერპლოს რქებს. დანარჩენი სისხლი კი სამსხვერპლოს ძირას დადგარა. **10.** თავისი ცოდვის გამოსასყიდის ქონი, თირკმლები და ღვიძლის ბადექონი სამსხვერპლოზე დაწვა, როგორც გამოცხადებული ჰქონდა მოსესთვის უფალს. **11.** ხორცი და ტყავი კი ბანაკის გარეთ დაწვა ცეცხლში. **12.** დაკლა აარონმა აღსაველი და მიუტანეს მას შვილებმა სისხლი, რომელიც გარშემო მოასხურა სამსხვერპლოს. **13.** აღსაველი ნაჭრებად მიუტანეს თავთან ერთად და დაწვა იგი სამსხვერპლოზე. **14.** გარე-

ცხა შიგნეული და კედლები და დაწვა ისინი აღსავლენთან ერთად. 15. შესწირა ერის შესაწირავი: მოიყვანათხა ერის ცოდვის გამოსასყიდად და დაკლა. ისიც შესწირა ცოდვისათვის, როგორც პირველი. 16. შესწირა აღსავლენი და წესისამებრ გამზადა. 17. შესწირა საძღვნო და ხელი აივსო იმით და დაწვა სამსხვერპლოზე დიღას აღსავლენის გარდა. 18. დაკლა ხარ და ვერძი სამშვიდობო მსხვერპლად აღსავლენს და მიუტანეს აარონს მისმა შვილებმა სისხლი, რომელიც ვარშემო მოასხურა სამსხვერპლოს. 19. მიუტანეს ხარის ქონები და ვერძის დუშმა, შიგნეულის ქონი, თირკმლები და ღვიძლის ბადეკონი. 20. დაადეს ქონები მკერდს და დაწვა ქონები სამსხვერპლოზე. 21. მკერდი და მარჯვენა ბეჭი შეარხია აარონმა შესარხველად უფლის წინაშე, როგორც გამოცხადებული ჰქონდა მოსეს. 22. გაიწოდა ხელი აარონმა ერისკენ და დალოცა ისინი, და ჩამოვიდა ძირს, როცა მორჩა ცოდვის გამოსასყიდს, აღსავლენს და სამშვიდობო მსხვერპლს. 23. შევიდნენ მოსე და აარონი სადღესასწაულო კარავში, გამოვიდნენ და დალოცეს ერი. მაშინ გამოეცადა მთელს ერს უფლის დიდება. 24. გამოვიდა ცეცხლი უფლისაგან და შეკამა სამსხვერპლოზე დაწყობილი აღსავლენი და ქონები. იხილა მთელმა ერმა, აღმოხდათ სიხარულის ხმა და პირქვე დევმებენ.

თავი მათე

1. აიღეს აარონის შვილებმა — ნადაბმა და აბიჰემ თავ-თავისი საცეცხლურები, ჩადეს შიგ ცეცხლი, ზედ საკმეველი დაავარეს და მიიტანეს უფლის წინაშე უცხო ცეცხლი, რაც არ იყო მათთვის ნაბრძანები. 2. გამოვიდა ცეცხლი უფლისაგან და შთანთქვა ისინი. დაიბოცნენ უფლის წინაშე. 3. უთხრა მოსემ აარონს: ეს არის, რა-

საც ამბობდა უფალი: ჩემს აბლობლებში, განვიწმიდები მთელი ერის წინაშე განვიდიდები. დადემდ აარონი, 4. მოუხმო მოსემ მისივეს და ელცა-ვანს, აარონის ბაძის, ყუზიელს შვილებს, და უთხრა: მიდით და წმიდნადან მანაიკს გოთეთ გაიტანეთ თქვენ საბლკადები. 5. შევიდნენ და კარავიდან გაიტანეს ისინი ბანაკის გარეთ, როგორც ბრძანა მოსემ. 6. უთხრა მოსემ აარონს და მის შვილებს — ელიაზარს და ითამარს: თავს ნუ გაიშვილებთ და ტანისამოსს ნუ შემოივლებთ, რომ არ დაიბოცოთ, რომ რისხევა არ დაატყდეს მთელს საზოგადოებას. თქვენმა ძმებმა, მთელმა ისრაელის სახლმა, იტიროს დამწვარი, რაც დასწვა უფალმა. 7. ნუ მოსცილებთ სადღესასწაულო კარვის შესასვლელს, თორემ დაიბოცებით, რადგან საუფლო მირონია თქვენზე. მოსეს სიტყვისამებრ მოიქცნენ. 8. ელაპარაკა უფალი აარონს და უთხრა: 9. როცა სადღესასწაულო კარავში ხართ შესასვლელი, ნუ დაღვეთ ნურც შენ და ნურც შენი შვილები ღვინოს და მათრობელ სასმელს, რომ არ დაიბოცოთ. ეს არის საუკუნო წესი თქვენს თაობებში. 10. რომ გაირჩეს საღვთო და საერო, უწმიდური და განწმდილი, 11. რომ ასწავლოთ ისრაელიანებს ყოველი წესი, რომელიც მოსეს პირით ბრძანა უფალმა. 12. უთხრა მოსემ აარონს და მის დარჩენილ შვილებს — ელიაზარს და ითამარს: აიღეთ საძღვნო, რაც უფლის საცეცხლო მსხვერპლს გადაარჩა, და შეკამეთ სამსხვერპლოს გვერდით, რადგან წმიდათა წმიდა იგი. 13. კამეთ იგი წმიდა ადგილზე, რადგან ეს შენი და შენი შვილების არჩივია უფლის საცეცხლო მსხვერპლიდან, რადგან ასეა გამოცხადებული ჩემთვის. 14. შესარხველი მკერდი და აღსამართავი ბეჭი კამეთ განწმდილ ადგილზე შენც და შენმა შვილებმაც. რადგან ეს არის შენი და შენი შვილების არჩივი, რომელიც ისრაელიანთაგან შეწირული სამშვიდობო მსხვერპ-

ლიდან მოგვეთ. 15. აღსამართავი ბეჭი და შესარბეველი მკერდი საცეცხლო ქონთან ერთად უნდა მიიტანონ, რათა შეარბიონ უფლის წინაშე შესარბეველ მსხვერპლად. ეს იყოს შენთვის და შენი შვილებისთვის საუკუნო არჩევად, როგორც გამოცხადებული აქვს უფალს. 16. ცოდვის გამოსასყიდი თხაყ მოითხოვა მოსემ, და აჰა, დაიწვა იგი. განრისხდა მოსე ელიაზარზე და ითამარზე. აარონის გადარჩენილ შვილებზე, და თქვა: 17. რატომ არ შევამთ ცოდვის გამოსასყიდი მსხვერპლი წმიდა ადგილზე? ეს ხომ წმიდათა წმიდაა და იმისთვის მოგვეთ, რომ გეტყვირათ საზოგადოების შეცოდება და მისთვის შენდობა გამოგეთხოვთ უფლის წინაშე? 18. აჰა, არ ყოფილა შეტანილი მისი სისხლი საკურთხეველის შიგნით. თქვენ უნდა გეკამათ იგი წმიდაში, როგორც მე გამოვაცხადე. 19. უთხრა აარონმა მოსეს: დღეს შესწირეს მათ ცოდვის გამოსასყიდი და აღსაყლენი მსხვერპლი უფლის წინაშე და, აჰა, რა შემემთხვა, რომ შევეკამო, ვაითუ არ მოეწონოს უფალს? 20. მოისმინა მოსემ და მოეწონა.

თავი მეთერთმეტი

1. ელაპარაკა უფალი მოსეს და აარონს და უთხრა მათ: 2. ელაპარაკეთ ისრაელიანებს: აი, ეს ცხოველებია, რომლებიც გეკმევათ ყველა პირტყვეს შორის დედამიწაზე: 3. ყველა პირტყვეი, რომელსაც ჩლიქი გაობილი აქვს და იცოხნის, გეკმევათ. 4. ოღონდ ისეთნი არ გეკმევათ, რომელიც იცოხნიან, მაგრამ ჩლიქი არა აქვთ გაობილი: აქლემი, რომელიც იცოხნის, მაგრამ გაუპობელი ჩლიქი აქვს, უწმიდურია თქვენთვის; 5. ბოცვერი, რომელიც იცოხნის, მაგრამ გაუპობელი ჩლიქი აქვს, უწმიდურია თქვენთვის; 6. კურდღელი, რომელიც იცოხნის, მაგრამ გაუპობელი ჩლიქი აქვს, უწმიდურია

თქვენთვის; 7. ღორი, რომელსაც ჩლიქი გაობილი აქვს, მაგრამ არ იცოხნის, უწმიდურია თქვენთვის; 8. მათი ხორცი არ შევამოთ, მათ ლეშს არ მიეკაროთ, უწმიდურებია ისინი თქვენთვის. 9. აი, რა გეკმევათ წყლის ასუბნითაგან: ყველაფერი, რასაც კი ფარფლები და კერეკი აქვს წყალში, ზღვებში თუ მდინარეებში, გეკმევათ. 10. ყველა თორი, რასაც ფარფლები და კერეკი არა აქვს ზღვებში თუ მდინარეებში, წყლის რა სულდგმულიც არ უნდა იყოს, უსურმაგია თქვენთვის. 11. უსურმაგი უნდა იყოს ისინი თქვენთვის, მათი ხორცი არ უნდა ჰამოთ, მათი ლეში უნდა გჰადგეთ. 12. ყველაფერი, რასაც ფარფლები და კერეკი არა აქვს წყალში, უსურმაგია თქვენთვის. 13. ესენი გჰადგეთ ფრინველთაგან, არ ჰამოთ, უსურმაგნი არიან: არწივი, სვავი, ფსოვი. 14. ძერა, ქორი და მათი გვარისანი, 15. ყოველნაირი ყორანი და მისი გვარისანი, 16. სირაქლემა, ბუ, თოლია, მიმინო და მათი გვარისანი, 17. კოტი, ჩვამა, წერო, 18. ბუციოტი, ვარბვი, კოდალა, 19. ყარყატი, ყანჩა და მისთანანი, ოფოფი, ლამურა, 20. ყოველნაირი მწერი — მფრინავი თუ ოთხზე მოსიარულე — უსურმაგი უნდა იყოს თქვენთვის. 21. გეკმევათ ყოველი მფრინავი თუ ოთხზე მოსიარულე მწერი, რომელსაც მუხლიანი წვივები აქვს მიწაზე სახტომად. 22. ამათაგან ესენი გეკმევათ: კალია და მისი გვარისანი, სალყამი და მისი გვარისანი, ხაგოლი და მისი გვარისანი, ხაგამი და მისი გვარისანი. 23. ყველა სხვა მწერი — ფრთიანი და ოთხფეხი — უსურმაგია თქვენთვის. 24. მათი უწმიდურობა თქვენზე გადმოვა; ყველა ვინც კი მათ ლეშს შეეხება, გაუწმიდურებული იქნება სალამომდე. 25. ვისაც რამე მოედება მათი ლეშისგან, სამოსელი უნდა გაარეცოს, და გაუწმიდურებული დარჩება სალამომდე. 26. ყოველი ცხოველი, რომელსაც ჩლიქი გაობილი აქვს, მაგრამ არა აქვს ღრმა ქრილი

და არც იკონება, უსურმაგია თქვენთვის, ყველა ვინც კი მას მიეყარება, გაუწმიდურდება. 27. ყოველი ოთხფეხი მხეცო, რომელიც თათებზე დადის, უსურმაგია თქვენთვის. ყველა ვინც კი მას მიეყარება, გაუწმიდურებული იქნება საღამომდე. 28. ვისაც რამე მოედება მათი ლეშისგან, სამოსელი გაირეცხოს, და გაუწმიდურებული იქნება საღამომდე. უსურმაგები არიან ისინი თქვენთვის. 29. ესენი არიან თქვენთვის უსურმაგები მიწაზე მძრომებში: კვერნა, თაგვი, ხელიკი და მათი გვარისანი, 30. ზღარბი, ბაყაყი, კუ, ლოკოინა და თხუნელა. 31. ესენია თქვენთვის უსურმაგნი ქვემძრომებში. ვინც კი მათ ლეშს შეეხება, გაუწმიდურებული იქნება საღამომდე. 32. ყველაფერი, რაზეც კი რომელიმე მათგანი დაეცემა, ხის რამე ქურტყელი იქნება, ტყავის თუ ჭვალის სამოსელი, რაგინდარა სახმარი ნივთი, გაუწმიდურდება. წყალში უნდა ჩაიდოს და საღამომდე გაუწმიდურებული იქნება, მერე კი გაწმიდავდება. 33. თუ რამე თიხის ქურტყელში ჩავარდება, ყველაფერი, რაც ქურტყელშია, გაუწმიდურდება. უნდა დაამტვრიოთ. 34. თუ რამე საკმელს, რასაც კამთ, წყალი დაესხა, გაუწმიდურდება. ყოველი სასმელი, რომელსაც რამე ქურტყლიდან სვამთ, გაუწმიდურდება. 35. ყველაფერი რასაც მათი ლეშიდან რამე მოხვდა, გაუწმიდურებულია. ლემელი იქნება თუ კერა. უნდა დაიმტვრეს, უწმიდურია ისინი და თქვენთვისაც უწმიდური უნდა იყოს. 36. მხოლოდ წყარო და ქა, წყალსატევი დარჩება სუფთა. მათი ლეშის შენახული კი გაუწმიდურდება. 37. თუ მათი ლეშიდან რამე მოხვდა სათესლე მარცვალს, სუფთა დარჩება. 38. თუ თესლს წყალი დაესხა და მათი ლეშიდან რამე დაეცა ზედ, გაუწმიდურებული იქნება იგი თქვენთვის. 39. თუ ისეთი პირტყეო მოკვდება, რომელიც გეკმევათ, და მის ლეშს ვინმე მიეყარება, გაუწმიდურებული იქნება იგი საღამომდე. 40. მისი ლე-

შის მკამელმა ტანსაცმელი უნდა გაირეცხოს და საღამომდე გაუწმიდურებული იქნება. მის ლეშის წმენბმა ტანსაცმელი გაირეცხოს და საღამომდე გაუწმიდურებული იქნება. 41. ყველაფერი, რაც კი მათ ლეშს შეეხება, უსურმაგია, რამეც კმევათ. 42. არანაირი მუცელზე მხოხავი, არანაირი მრავალფეხი, არანაირი მწიწკი, მძრომე ან ვეფხვი, რადგან უსურმაგნი არიან. 43. არ წაიბღწოთ სული ქვემძრომით და არ გაუწმიდურდეთ მისგან. 44. რადგან მე ვარ უფალი, თქვენი ლმერთი, გაწმიდავდით და წმიდა იქნები, როგორც მე ვარ წმიდა. არ გაიუწმიდუროთ თავი იარანაირი ქვემძრომით, რომელიც მიწაზე დაოლავს. 45. რადგან მე ვარ უფალი, რომელმაც გამოგიყვანეთ ეგვიპტის ქვეყნიდან, რომ თქვენი ლმერთი ვყოფილიყავი, იყავით წმიდები, როგორც მე ვარ წმიდა. 46. ეს არის პირტყევის, ფრინველის და ყოველი სულდგმულის, წყალში მცურავისა და მიწაზე მლოლავის წესი, 47. რომ ერთმანეთისგან გაირჩეს უწმიდური და წმიდა. ცხოველი, რომელიც იკმევა, და ცხოველი, რომელიც არ იკმევა.

თავი მეთორმეტი

1. ელაპარაკე უფალი მოსეს და უთხრა: 2. ელაპარაკე ისრაელიანებს: თუ დედაცაო დაორსულდება / და ვაჟს გააჩენს, შობის შემდეგ შეიდღღეს უწმიდურია იგი, როგორც წილოვანების დროს, ისე უწმიდურდება. 3. მეშვიდე დღეს უნდა წაჰკრან ბავშვს ჩუჩა. 4. ოცდაცამეტი დღის მანძილზე უნდა დარჩეს ქალი განწმედის სისხლში. წმიდას არაფერს შეეცნოს, არც ტაძარში არ შევიდეს, ვიდრე განწმედის ვადა არ გავა. 5. თუ გოგო შეა, ორ კვირას იქნება გაუწმიდურებული, როგორც წილოვანების დროს. სამოცდაექვსი დღის მანძილზე უნდა დარჩეს განწმედის სისხლში. 6. როცა

გავა ვადა განწმედისა ვაეისათვის თუ გოგოსათვის, მიუყვანოს მღვდელს სადღესასწაულო კარავთან წელგამოვლილი კრავი აღსავლენად და მტრედის ხუნდი ან გვრიტი ცოდვის გამოსასყიდად. 7. მღვდელი შესწირავს ამას უფლის წინაშე, გამოითხოვს მისთვის შენდობას და განიწმიდება ქალი წიღოვანებისგან. ეს არის ვაეისა თუ გოგოს შობის წეაი. 8. თუ ცხვარზე არ მიუწევდება ხელი, მიუყვანოს ორი გვრიტი ან ორი ხუნდი — ერთი აღსავლენად, მეორე ცოდვის გამოსასყიდად. მღვდელი შენდობას გამოითხოვს მისთვის და გაწმიდავდება ქალი.

თავი მცხამეტი

1. ელაპარაკა უფალი მოსეს და აარონს და უთხრა: 2. თუ ვინმეს ტანზე სიმსიენე და სირსველი ან ლაქა გამოაჩნდება და სხეულის კანზე კეთრის წყლულად გადაიქცევა, იგი აარონ მღვდელს ან ერთ-ერთ მის შვილს, მღვდელთაგანს, უნდა მიუყვანონ. 3. გასინჯავს მღვდელი მისი სხეულის კანზე წყლულს და, თუ თმა წყლულზე გათეთრებული აქვს, წყლულიც ღრმად აქვს ჩამჭდარი კანში, ეს კეთრის წყლულია. გასინჯავს მას მღვდელი და უწმიდურად სცნობს. 4. თუ წყლული მის სხეულის კანზე თეთრია, მაგრამ წყლული ღრმად არ არის კანში ჩასული და თმაც არა აქვს გათეთრებული, მღვდელმა შეიდი დღით უნდა ჩაქეტოს დაწყლულებული. 5. გასინჯავს მას მღვდელი მეშვიდე დღეს და, თუ წყლული თვალში საცემია, მაგრამ არ გავრცელებულა კანზე, კიდევ შეიდღეს უნდა ჩაქეტოს იგი მღვდელმა. 6. მეშვიდე დღეს მღვდელი მეორედ გასინჯავს მას და, თუ წყლული გამკრთალებულია და არ გავრცელებულა კანზე, ჭანწმედილად სცნობს მას მღვდელი. ეს სირსველია, ტანსაცმელი უნდა გაირეცხოს და გაწმიდავდება. 7. თუ მას შემდეგ, რაც მღვდელს

გასაწმიდავებლად ეჩვენა, სირსველმა კანზე გავრცელება იწყოს, მეორედ უნდა ეჩვენოს მღვდელს. 8. გასინჯავს მას მღვდელი და, თუ სირსველი გავრცელებულია კანზე, მღვდელმა უწმიდურად უნდა სცნოს იგი, ეს კეთრია. 9. თუ ვინმეს კეთრის წყლული გამოაჩნდება, მღვდელს უნდა მიუყვანონ იგი. 10. გასინჯავს მღვდელი და, თუ კანზე სიმსიენე თეთრია, თმაც ამის გამო გავრცელებული და დაწყლულებული ხორცი ცოცხალია, 11. მისი სხეულის კანზე კეთრი შეებერებული ყოფილა. მღვდელი მას უწმიდურად სცნობს და ჩაქეტავს, რადგან უწმიდურია იგი. 12. თუ კეთრი გაეფურქნება კანზე და კეთრი დაუფარავს მთელ დაწყლულებულ კანს თავიდან ფეხებამდე, სადამდისაც მღვდლის თვალი გასწვდება, 13 დაინახავს მღვდელი, რომ კეთრმა დაუფარა მთელი სხეული, და წყლულს გაწმედილად სცნობს. თუ მთლიანად გათეთრებულია, გაწმედილია იგი. 14. როცა მასზე ცოცხალი ხორცი აღმოჩნდება, უწმიდურია იგი. 15. დაინახავს მღვდელი ცოცხალ ხორცს და უწმიდურად სცნობს მას, ცოცხალი ხორცი უწმიდურია, ეს კეთრია. 16. თუ ცოცხალი ხორცი შეეცლება და გაუთეთრდება, მღვდელთან უნდა მივიდეს. 17. გასინჯავს მას მღვდელი და, თუ წყლული გათეთრებული აქვს, მღვდელი წყლულს განწმედილად სცნობს. განწმენდილი იქნება იგი. 18. თუ სხეულის კანზე გამოაჩნდება გამონაყარი და მოუშუშდება, 19. გამონაყარის ადგილზე იქნება თეთრი სიმსიენე ან მოთეთრო-მოწითალო ლაქა, მღვდელს უნდა ეჩვენოს. 20. გასინჯავს მას მღვდელი და, თუ ეს აღმოჩნდა კანქვეშ და თმაც გათეთრებული აქვს, მღვდელი მას უწმიდურად სცნობს. ეს კეთრის წყლულია, გამონაყარზეა გაფურქნული. 21. თუ მღვდელი დაინახავს, რომ თმა გათეთრებული არა აქვს, წყლული კანქვეშ არ არის და მკრთალია, მღვდელმა უნდა ჩაქეტოს იგი შეიდღეს. 22. თუ

კანზე გაერცელდება. მღვდელმა იგი უწმიდურად უნდა სცნოს. ეს წყლულია. 28. თუ ლაქა თავის ადგილზე დარჩება, არ გაერცელდება, ეს გამონაყარის ანთებაა. მღვდელმა გაწმიდავებულად უნდა სცნოს იგი. 24. თუ სხეულზე, მის კანზე, დამწვრობა ექნება და მოწეშების შემდეგ მოთეთრო-მოწითალო ან თეთრი ლაქა დააჩნდება. 25. გასინჯავს მას მღვდელი და, თუ ლაქაზე თმა გათეთრებული აქვს და ლაქა კანშია ჩამჯდარი, ეს კეთრია. დამწვარება გაფურჩქნული. მღვდელმა იგი უწმიდურად უნდა სცნოს. ეს კეთრის წყლულია. 26. თუ მღვდელი გასინჯავს მას და, ააა, ლაქაზე თეთრი თმა არა აქვს, ლაქა კანქვეშ არ არის და მკრთალია, მღვდელმა იგი შვიდ დღეს უნდა ჩაკეტოს. 27. მეშვიდე დღეს მღვდელი გასინჯავს მას და, თუ კანზე გაერცელდა, მღვდელი მას უწმიდურად სცნობს. ეს კეთრის წყლულია. 28. თუ ლაქა ადგილზე დარჩა, არ გაერცელდა კანზე და მკრთალია, ეს სილამწვრის სიმსივნეა. მღვდელმა გაწმიდავებულად უნდა სცნოს იგი, რადგან ეს სილამწვრის ანთებაა. 29. თუ კაცს ან ქალს თავზე ან ლოყაზე წყლული გამოაჩნდება, 30. გასინჯავს მღვდელი წყლულს და, თუ კანქვეშ ღრმად ჩანს, მასზე თმა ყვითელია და თხელი, მღვდელმა ისინი უწმიდურად უნდა სცნოს. ეს მუნია. ეს თავის ან ლოყის კეთრია. 31. თუ მღვდელი გასინჯავს მუნის წყლულს და, თუ ის კანქვეშ ღრმად არ ჩანს და შავი თმაც არ არის მასზე, მღვდელმა შვიდი დღით უნდა ჩაკეტოს მუნია. 31. მეშვიდე დღეს მღვდელი გასინჯავს წყლულს და, თუ მუნი არ არის გაერცელებული, ყვითელი თმაც არ არის მასზე და კანქვეშ ღრმად არ ჩანს, 33. იგი უნდა ცხობრობდეს, ოღონდ მუნია ადგილი არ უნდა მოპაროს. მღვდელმა კიდევ შვიდი დღით უნდა ჩაკეტოს მუნია. 34. მეშვიდე დღეს მღვდელი გასინჯავს მუნს. თუ მუნი არ გაერცელებუ-

ლა და კანქვეშ ღრმად არ ჩანს, მღვდელმა იგი გაწმიდავებულად უნდა სცნოს. ტანისამოსი გაირცეტოს და გაწმიდავებული იქნება. 35. თუ მუნი გაერცელდა კანზე მისი გაწმიდავენის შემდეგ. 36. მღვდელი გასინჯავს მას და, ააა, მუნი გაერცელებულია კანზე, მღვდელი კუ დაეწყებს ძებნას გაყვითლებულ თმაზე: უწმიდურად იგი. 37. თუ მუნი ადგილი მესამიხევია და შავი თმა მასზე ამოსული, მუნი მორჩენილია, იგი გაწმიდავებულია და მღვდელმა გაწმიდავებულად უნდა სცნოს. 38. როდესაც კაცს ან ქალს სხეულის კანზე ლაქები, თეთრი ლაქები გამოაჩნდება, 39 მღვდელი გასინჯავს და, თუ მათი სხეულის კანზე მკრთალი თეთრი ლაქებია, ეს სირსველია, კანზე გაფურჩქნული. წმიდაა იგი. 40. როდესაც კაცს თავზე თმა დასცივდება, იგი ქაჩალია, წმიდაა იგი. 41. თუ წინა მხრიდან გაუშველდება თავი, იგი მელოტია, წმიდაა. 42. თუ ქაჩალ ან მელოტ ადგილზე მოთეთრო-მოწითალო წყლული იქნება, ეს კეთრია, ქაჩალ ან მელოტ ადგილზე გაფურჩქნული. 43. გასინჯავს მას მღვდელი და თუ წყლულის სიმსივნე მოთეთრო-მოწითალო ფერისაა ქაჩალ ან მელოტ ადგილზე, როგორც სხეულის კანის კეთრია ხოლმე, 44. ეს კაცი კეთროვანია. უწმიდურია. მღვდელმა უწმიდურად უნდა გამოაცხადოს იგი. თავზე აქვს წყლული. 45. დაწყლულებულის ტანისამოსი უნდა დაირღვეს. თავი შიშველი უნდა ჰქონდეს. პირამდე შებურვილი უნდა იყოს და ყვიროდეს: უწმიდური, უწმიდური! 46. რამდენ ხანსაც წყლულია მასზე, იმდენ ხანს იქნება უწმიდური. უწმიდურია იგი. განცალკევებით უნდა ცხობრობდეს თავისი საცხოვრებელი ბანაკის გარეთ. 47. თუ ტანისამოსზე იქნა კეთრის წყლული — მატყლის ტანისამოსზე ან სელის ტანისამოსზე, 48. ან მატყლის ან სელის ქსელზე, ან ტყავზე ან ტყავის რომელიმე საგანზე,

თავი მეთოთხმედი

40. მომწევანო ან მოწითალო ფერის წყლული ტანისამოსზე ან ტყავზე ან ქსელზე ან ტყავის რაიმე საგანზე იქნება. ეს კეთრის წყლულია და მღვდელს უნდა ეჩვენოს. 41. გასინჯავს მღვდელი წყლულს და შვიდი დღით ჩაეტავს მას. 42. მეშვიდე დღეს გასინჯავს წყლულს. თუ წყლული გადავიდა ტანისამოსზე ან ქსელზე ან ტყავზე, რაიმე ნივთზე, რაც ტყავისგან არის დამზადებული, ეს გამიზებებული კეთრია, უწმიდური წყლულია. 43. უნდა დაწვას ტანისამოსი ან მატყლის ან სელის ქსელი, ან ტყავის ნივთი, რომელზეც წყლული იყო. რადგან გამიზებებული კეთრია იგი. ცეცხლში უნდა დაიწვას. 44. თუ მღვდელი გასინჯავს და, ამა, წყლული არ გადასულა ტანისამოსზე ან ქსელზე ან ტყავის საგანზე. 45. მღვდელმა უნდა მოაბანინოს ის ადგილი, რაზეც წყლული იყო, და კიდევ შვიდი დღით ჩაეტოს იგი. 46. გასინჯავს მღვდელი მობანვის შემდეგ წყლულს და, თუ წყლულს სახე არ უცვლია და წყლული არ გავრცელებულა, ქსოვილი გაუწმიდურებულია, ცეცხლში დაწვი. ამოკმულია მისი წალმა პირი ან უაქლმა პირი. 47. თუ დაინახავს მღვდელი, რომ წყლული მობანვის შემდეგ გაფერმკრთალდა, ტანისამოსს, ან ტყავს, ან ქსელს, ან მისაქსელს უნდა მოაცილოს იგი. 48. თუ კვლავ გამოჩნდა ტანისამოსზე ან ქსელზე, ან მისაქსელზე, ან ტყავის რაიმე საგანზე, გაფერჩქნული წყლულია, ცეცხლში უნდა დაწვა ყველაფერი, რაზედაც გადავიდა წყლული. 49. ტანისამოსი, ან ქსოვილი, ან ტყავის რაიმე საგანი, რომელსაც გარეცხავ და წყლული მოეცლება, ზეღაბლა უნდა გაირეცხოს და გაწმიდავდება. 50. ეს არის რჯული კეთრის წყლულისა მატყლისა ან სელის ტანისამოსზე, ან ქსოვილზე, ან ტყავის რაიმე ნივთზე, უწმიდურობის ან სიწმიდის საცნობად.

1. ელაპარაკა უფალი მოსეს და უთხრა: 2. ეს იყო ყუთროვანის რჯული, რაცა გააწმიდა, მღვდელთან უნდა მიიქნეონ. 3. გავა მღვდელი ბანაკს გარეთ და გასინჯავს მღვდელი. თუ კეთროვანს მოუტრან კეთრის წყლული, 4. მიაღებინებს მთელი გასინჯივებისთვის ორ ცოცხალ, წმიდა ფრინველს, კედარის ხეს, კიაფერ ნართს და უსუპს. 5. დააკვლევიანებს მღვდელი ერთ ფრინველს თიხის ჭურჭელთან, წყაროს წყალზე 6. აიღებს ცოცხალ ფრინველს, ნაძვის ტრტს, ძოწეულის ნართა, უსუპს და დაასველებს მათ და ცოცხალ ფრინველს წყაროსთან დაკლული ფრინველის სისხლში. 7. შეიღებოს ასხურებს კეთრისგან განსაწმიდავებელს და გაწმიდილად სცნობს მას. ცოცხალ ფრინველს კი მიწოდროში გაუშვებს. 8. განსაწმიდავებელი გაირეცხავს ტანისამოსს, გაიპარსავს მთელს თმას, წყალში განიბანება და გაწმიდავებელი იქნება. ამის მერე ბანაკში შევა და შვიდ დღეს კარვის გარეთ იცხოვრებს. 9. მეშვიდე დღეს მთლიანად მოიპარსავს თავს, წვერს, წარბებს; მოიპარსავს მთელს თმას, გაირეცხავს ტანისამოსს, დაიბანს ტანს წყალში და გაწმიდავებელი იქნება. 10. მერვე დღეს აიყვანს ორ საღ კრავს და ერთ წელგამოვილი, საღ დედალ ცხვარა, აიღებს ეფის სამ მეთად გამტკიცულ ფქვილს, საქღწრო შესაწირავად, ზეთში შერეულს, და ერთ ლოგ ზეთს. 11. დაყენებს გამწმედელი მღვდელი გასაწმიდავებელ კაცს და ყველაფერს ამას უფლის წინაშე, სადღესასწაულო კარვის შესასველებლთან. 12. აიყვანს მღვდელი ერთ კრავს და მიიტანს მას დანაშაულის გამოსასყიდად, და ერთ ლოგ ზეთს და შეარხებს მათ უფლის წინაშე. 13. დაკლავს კრავს იმ ადგილზე, სადაც იკვლის ცოდვის გამოსასყიდი და აღსავლენი, წმიდა ადგილზე, რადგან ცოდვის გამოსასყიდით დანაშაულის გა-

მოსასყიდე მღვდელს ეკუთვნის. ეს წმიდათა წმიდაა. 14. აიღებს მღვდელი დანაშაულის გამოსასყიდის სისხლს და სცემებს მღვდელი გასაწმინდავებელს მარჯვენა ყურის ბიბილოზე, მარჯვენა ხელის ცერზე და მარჯვენა ფეხის ცერზე. 15. აიღებს მღვდელი ზეთს და დაისხამს მარცხენა ხელისგულზე. 16. ჩააწობს მღვდელი მარჯვენა ზეთს ზეთში, რომელიც მის მარცხენა ხელისგულზეა, და ასხურებს ზეთს თავისი თითიდან შვიდგზის უფლის წინაშე. 17. დანარჩენ ზეთს, რომელიც მის ხელისგულზეა, მღვდელი სცემებს გასაწმინდავებელს მარჯვენა ყურის ბიბილოზე, მარჯვენა ხელის ცერზე და მარჯვენა ფეხის ცერზე, სადაც დანაშაულის მსხვერპლის სისხლი სცხია. 18. დანარჩენ ზეთს, რომელიც მღვდლის ხელისგულზეა, თავზე სცემებს გასაწმინდავებელს და შეუნდობს მას უფლის წინაშე. 19. შესწირავს მღვდელი ცოდვის გამოასყიდ მსხვერპლს და შეუნდობს გასაწმინდავებელს მის უწმიდურობას. მერე იგი დაკლავს აღსაველენ მსხვერპლს. 20. აიტანს მღვდელი აღსაველენს და საძღვნოს სამსხვერპლოზე, და შეუნდობს გასაწმინდავებელს მღვდელი და გაწმინდადება იგი. 21. თუ იგი ღარიბია და ხელი არ მიუწვდება, აიყვანოს ერთი კრავი, დანაშაულის გამოსასყიდი მსხვერპლი — შესარხვეად, რომ შეენდოს, და ეფის მებათედი გამტკიცული ფქვილი, ზეთში ახელილი, საძღვნოდ, და ერთი ლოგი ზეთი. 22. ორი გვრიტი ან ორი მტრედის ბუნდი, რაზეც ხელი მიუწვდება, ერთი ცოდვის გამოსასყიდი იქნება, მეორე — აღსაველენი. 23. და მიუტანოს ესენი თავისი გაწმინდავების მეშვიდე დღეს მღვდელს სადღესასწაულო კარვის შესასველეთან უფლის წინაშე. 24. აიყვანს მღვდელი დანაშაულის გამოსასყიდ კრავს და ერთ ლოგ ზეთს და შეარხვევს ნათ მღვდელი უფლის წინაშე. 25. დაკლავს დანაშაულის გამოსასყიდ კრავს და აიღებს მღვდელი დანაშაულის გამოსასყიდის სისხლს

და სცემებს გასაწმინდავებელს მარჯვენა ყურის ბიბილოზე, მარჯვენა ხელის ცერზე და მარჯვენა ფეხის ცერზე. 26. ზეთს კი მღვდელი დაიღვრის მარცხენა ხელისგულზე. 27. და ასხურებს მღვდელი მარჯვენა ხელის თითით ზეთს, რომელიც მის მარცხენა ხელისგულზეა, უფლის უფლის წინაშე. 28. სცემებს მღვდელი ზეთს, რომელიც მის ხელისგულზეა, გასაწმინდავებელს მარჯვენა ყურის ბიბილოზე, მარჯვენა ხელის ცერზე და მარჯვენა ფეხის ცერზე, სადაც დანაშაულის გამოსასყიდის სისხლია. 29. ხელისგულზე დარჩენილ ზეთს მღვდელი სცემებს თავზე გასაწმინდავებელს, რომ შეუნდოს მას უფლის წინაშე. 30. გაამზადებს ერთ-ერთ გვრიტს ან მტრედის ბუნდს, რაზეც ხელი მიუწვდება. 31. ერთს ცოდვის გამოსასყიდად, მეორეს აღსაველენად საძღვნოსთან ერთად და შეუნდობს მღვდელი გასაწმინდავებელს უფლის წინაშე. 32. ასეთია რეკული, თუ ვინმეს კეთრის წყლული გამოაჩნდება; და გაწმინდავების დროს ხელი არ მიუწვდება. 33. ელაპარაკე უფალი მოსეს და აარონს და უთხრა: 34. როდესაც შეხვალ ქანაანის ქვეყანაში, რომელსაც სამკვიდრებლად გაძლევთ, და კეთრის წყლულს შეეყრი თქვენი სამკვიდრებელი ქვეყნის საზღს, 35. მივიდეს, ვისი სახლიც იქნება, მღვდელთან და შეატყობინოს, წყლულივით რაღაც გაჩნდა ჩემს სახლში. 36. მღვდელი საზღს გამოაცარიელებინებს, ვიდრე წყლულის სანახავად მივიდოდეს, რომ არ გაუწმიდურდეს ყველაფერი, რაც აახლშია. მხოლოდ ამის შემდეგ შევა მღვდელი საზღს დასათვალიერებლად. 37. დაათვალიერებს წყლულს და, თუ წყლული საზღს ედღებება — მომწვანო ან მოწითალო ღრმულები — და ჩაღრმავებულად ჩანს კედელზე. 38. მაშინ მღვდელი გაევა სახლიდან გასასვლელისკენ და შეიდი დღით გამოეტავს საზღს. 39. მეშვიდე დღეს მღვდელი მიბრუნდება და დაათვალიერებს: თუ წყლული მოდებულობა საზ-

ლის კედლებზე, 40. მღვდელი გამო-
ანგრევიანებს ქვებს, რომელზედაც
წყლულია და ქალაქის გარეთ, უწმი-
დურ ადგილზე გადააყრევიანებს. 41.
სახლი შიგნიდან ირგველივ უნდა მოფ-
ხიკონ და ანაფხეკი ბათქაში ქალაქის
გარეთ, უწმიდურ ადგილზე, უნდა გა-
დაყარონ. 42. აიღონ ახალი ქვები და
ჩააწყონ იმ ქვების ნაცვლად, მოიტა-
ნონ ახალი ბათქაში და შელესონ სახ-
ლი. 43. თუ წყლული ისევ გაჩნდება
და აყვავდება სახლში მას შემდეგ, რაც
ქვები გამოყარეს, სახლი გაფხიკეს და
შელესეს. 44. მღვდელი უნდა მივიდეს
და დაათვალიეროს; თუ წყლული მო-
დებულა სახლში, ეს მწვავე კეთრია,
უწმიდურია იგი. 45. უნდა დაანგრიონ
სახლი. ქვები, ძელები და სახლის მთე-
ლი ბათქაში და ქალაქის გარეთ, უწ-
მიდურ ადგილზე, გაიტანონ. 46. თუ
ვინმე შევა სახლში მას შემდეგ, რაც
გამოკეტილია, გაუწმიდურებულ იქ-
ნება საღამომდე. 47. ვისაც ეძინა ამ
სახლში, ტანისამოსი უნდა გაირეცხოს.
ვისაც საძმელი აქვს ნაჭაში სახლში,
ტანისამოსი უნდა გაირეცხოს. 48. თუ
მღვდელი შევა და ნახავს, რომ წყლუ-
ლი არ არის მოდებული სახლში მისი
შელესვის შემდეგ, მღვდელი სახლს
განწმენდილად ცნობს, რადგან წყლუ-
ლი განკურნებულია. 49. აიღებს სახ-
ლის გასაწმიდავებლად ორ ჩიტს, ნაძ-
ვის ტოტს, მეწამულ ძაფს და უსუბს.
50. დაკლავს ერთ ჩიტს თიხის ჭურ-
ჭელზე, წყაროს წყალთან; 51. აიღებს
ნაძვის ტოტს, უსუბს, მეწამულ ძაფს,
კოცხალ ჩიტს და ამოაწებს მათ დაკ-
ლული ჩიტის სისხლში და წყაროს
წყალში და შეიდგზის ასხურება სახლს.
52. გააწმიდავებს სახლს ჩიტის სისხ-
ლით და წყაროს წყლით, კოცხალი ჩი-
ტით, ნაძვის ტოტით, უსუბით და მე-
წამული ძაფით. 53. გაუწმენდს კოც-
ხალს ჩიტს ქალაქის გარეთ, მინდორ-
ში, და შეუნდობს სახლს და გაწმიდა-
ვდება. 54. ეს არის რჯული კეთრის
ყოველგვარი წყლულისა და მუნისა,
55. ხიმსინისა, ქეცისა და ლაქებისა,

57. იმის საცოდინრად, თუ როდის იც-
ნონ გაუწმიდურებულად და როდის
გაწმიდავებულად. ეს არის კეთრის
რჯული.

ეროვნული თავი მეთხუთმეტი ბიბლიისათვის

1. ელაპარაკე ედალი მთავარი და
აარონს და უთხარა: 2. ელაპარაკე ის-
რაელიანებს და უთხარი: ვისაც სხეუ-
ლიდან გამონადენი აქვს, უწმიდურია
იგი თავისი გამონადენის გამო. 3. ეს
იქნება მისი უწმიდურება: სხეულიდან
სდის გამონადენი თუ უკავდება სხე-
ულში გამონადენი. ეს მისი უწმიდუ-
რებაა. 4. ყოველი საწოლი, სადაც
წევს გამონადენიანი, გაუწმიდურებუ-
ლია, ყოველი ნივთი, რაზეც ზის იგი,
გაუწმიდურებულია. 5. ვინც შეეხება
მის საწოლს, მან ტანისამოსი უნდა გა-
ირეცხოს. წყალში განიბანოს და სა-
ღამომდე გაუწმიდურებული იქნება.
6. ვინც დაჯდება ნივთზე, რომელზეც
გამონადენის მქონე იჯდა, მან ტანისა-
მოსი უნდა გაირეცხოს, წყალში იბა-
ნოს და საღამომდე უწმიდური იქნება.
7. ვინც გამონადენიანის სხეულს შეე-
ხება, მან ტანისამოსი უნდა გაირეც-
ხოს, წყალში იბანოს და საღამომდე
გაუწმიდურებული იქნება. 8. თუ გა-
მონადენიანი გაწმიდავებულს მიაფურ-
თხებს, ამან ტანისამოსი უნდა გაირეც-
ხოს. წყალში იბანოს და საღამომდე
გაუწმიდურებული იქნება. 9. ყოველი
ურემი, რომელზედაც გამონადენიანი
იჯდა, უწმიდურია. 10. ყველა, ვინც
კი მიეკარება რაიმეს, რაც მის ქვეშ
არის, გაუწმიდურებულია საღამომდე,
ხოლო მისმა მტერთველმა ტანისამო-
სი უნდა გაირეცხოს, წყალში იბანოს
და გაუწმიდურებული იქნება საღა-
მომდე. 11. ყველამ, ვისაც კი გამონა-
დენიანი მიეკარება და ხელი არ ექ-
ნება დაბანალი, ტანისამოსი უნდა გა-
ირეცხოს, წყალში იბანოს და გაუწმი-
დურებული იქნება საღამომდე. 12.
ყოველი თიხის ჭურჭელი, რომელსაც

გამონადენიანი მიეკარება, უნდა დაიმტკრეს; ყოველი ხის კურკელი წყალში უნდა გაირეცხოს. 18. როდესაც გამონადენიანი თავისი უწმიდურობისგან წმიდადებდა, შვიდი დღე უნდა იანგარიშოს გასაწმიდავებლად. ტანისანოსს გაირეცხავს, ტანს დაიბანს წყაროს წყალში და გაწმიდავებული იქნება. 14. მეშვიდე დღეს აიყვანს ორ გერბს ან ორ მტრედის ხუნდს, მივა უფლის წინაშე, სადღესასწაულო კარვის შესასველელთან, და მღვდელს მისციემს მას. 15. ერთ მათგანს მღვდელი ცოდვის გამოსასყიდად შესწირავს, მეორეს — აღსაველენად და შეუნდობს მას მღვდელი უფლის წინაშე მის განონადენს. 16. თუ ვინმეს თესლის დენა ექნა, წყალში უნდა დაიბანოს მთელი სხეული და გაუწმიდურებული იქნება საღამომდე. 17. ყოველი სამოსელი, სხეულის ყოველი ნაწილი, რაზეც თესლი დაიღვარა, წყალში უნდა განიბანოს და გაუწმიდურებული იქნება საღამომდე. 18. თუ ცოლ-ქმარნი დაწვენენ ერთად თესლის დენით, წყალში უნდა იბანონ და გაუწმიდურებულნი იქნებიან საღამომდე. 19. თუ ქალს გამონადენი აქვს, სისხლი სდის სხეულიდან, შვიდ დღის წიღონებაშია, ვინც კი შეეხება მას, გაუწმიდურებული იქნება საღამომდე. 20. ყველამ, ვინც კი დაწვება მასთან მისი წიღონებისას, გაუწმიდურდება, და ყველაფერი, რაზედაც დაჭდება, გაუწმიდურდება. 21. ყველამ, ვინც კი მის საწოლს მიეკარება, ტანისამოსი უნდა გაირეცხოს, წყალში იბანოს და გაუწმიდურებული იქნება საღამომდე. 22. ყველამ, ვინც კი მიეკარება რაიმე საგანს, რომელზეც იგი იჭდა, ტანისამოსი უნდა გაირეცხოს, წყალში იბანოს და გაუწმიდურებული იქნება საღამომდე. 23. თუ რაზე იღება საწოლზე ან საგანზე, რაზეც ის წევს, და ამას ვინმე შეეხება, გაუწმიდურებული იქნება საღამომდე. 24. თუ ქმარი დაწვება მასთან, ქალი კი ამ დროს წიღონია, შვიდ დღეს გაუწმიდურებული იქნება. საწოლი,

რომელზედაც წევს, ვინც გაუწმიდურებულია. 25. თუ ქალი წიღონია არ არის და დღიხნის განმავლობაში სდის სისხლი ან გამონადენი აქვს წიღონობის ვადაზე მეტ ხანს, მთელი ხმ წინის განმავლობაში, თავი გამონადენი აქვს, წიღონად ჩითვლება, გაუწმიდურებულია. 26. ყოველ საქმელი საღამოც იგი დაწვება გამონადენობის დროს, უწმიდურია, როგორც წიღონობის დროს არის, ყოველი საგანი, რაზეც დაჭდება, გაუწმიდურებული იქნება, როგორც წიღონობის დროს არის გაუწმიდურებული. 27. ყველა, ვინც კი მათ მიეკარება, გაუწმიდურებულია. ტანისამოსი უნდა გაირეცხოს, წყალში იბანოს და გაუწმიდურებული იქნება საღამომდე. 28. როცა წმიდადებდა თავისი გამონადენისგან, უნდა გადაითვალოს შვიდი დღე, რის შემდეგაც გაწმიდავებული იქნება. 29. მერვე დღეს აიყვანოს ორი გერბი ან ორი მტრედის ხუნდი და მიუყვანოს ისინი მღვდელს სადღესასწაულო კარვის შესასველელთან. 30. შესწირავს მღვდელი ერთ მათგანს ცოდვის განოსასყიდად, მეორეს — აღსაველენად და შეუნდობს მას მღვდელი უფლის წინაშე მისი გამონადენის უწმიდურობას. 31. მოარიდეთ ისრაელიანები მათ უწმიდურობას, რომ თავიანთ უწმიდურობაში არ დაიხოცონ და არ გაუწმიდურონ ჩემი საფანე, რომელაც მათ შორის არის. 32. ეს არის რჩული გამონადენიანისა და იმისა, ვისაც თესლის დენა აქვს და უწმიდურდება. 33. წიღონიანისა და გამონადენიანისა — მანაკი იქნება თუ დედაკაცი, და კაცისა, რომელიც გაუწმიდურებულ ქალთან დაწვება.

მთავი მითაქმსება

1. ელაპარაკე უფალი მოსეს აარონი, ორი შვილის სიკვილის შემდეგ, როცა წარდგნენ ისინი უფლის წინაშე და დაიბოცნენ. 2. უთხრა უფალმა მოსეს: უთხარი აარონს, შენს ძმას,

ყოველ დროს ნუ შევა წმიდამი, კრეტსაბმელს იქით, თავსარქველის წინ, რომელიც კიდობანს ახურავს, რათა არ მოკვდეს. რადგან ღრუბელში გამოვჩნდები თავსარქველზე. 8. არ, რით უნდა შევიდეს აარონი წმიდამი, მოზერით — ცოდვის გამოსასყიდად და ვერძით — აღსაველენად. 9. სელის წმიდა კვართი უნდა ემოსოს და სელის საცვლები უნდა ეცვას ტანზე, სელის სარტყელი ვრტყას, და სელის თავსაბური ებუროს — ესენი წმიდა შესამოსლებია. წყალში გაიბანოს ტანი და შეიმოსოს. 9. ისრაელიანთა საზოგადოებობად აიყვანოს ორი ვაცი ცოდვის გამოსასყიდად და ერთი ვერძი აღსაველენად. 10. შესწიროს აარონმა თავისი ცოდვის გამოსასყიდი მოზვერი და განწმიდოს საკუთარი თავი და თავისი სახლი. 7. აიღოს ორი ვაცი და დააყენოს ისინი უფლის წინაშე სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან. 8. წილი ჰყაროს აარონმა ამ ორ ვაცზე: ერთი წილი უფლისათვის, მეორე წილი — განტევებისთვის. 9. მიუყვანოს აარონმა უფლის წილებდომილი ვაცი უფალს და შესწიროს ცოდვის გამოსასყიდად. 10. ხოლო ვაცი, რომელსაც განტევებაზე ზედა წილი, ცოცხლად დაუყენოს უფალს, რათა შეუნდოს მას, და გაუშვას განსატევებლად უდაბნოში. 11. მიიყვანოს აარონმა თავისი ცოდვის გამოსასყიდი მოზვერი და განწმიდოს საკუთარი თავი და თავისი სახლი და დაკლას თავისი ცოდვის გამოსასყიდი მოზვერი. 12. აიღოს მოგიზგოზე ნაკვერცხლებით სავსე სასაქმველე სამსხვერპლოდან, უფლის წინაშე რომ დგას, და სავსე მუტა დაფხენილი სურნელოვანი საქმველი და ქმეიტანოს კრეტსაბმელის იქით. 13. დადოს საქმველი ცეცხლზე უფლის წინაშე და დაფარავს საქმველის კვამლი თავსარქველს. მოწმობას რომ ახურავს, რათა არ მოკვდეს. 14. აიღოს მოზვერის სისხლი და თითოთ ასხუროს თავსარქველს წინ და მხრიდან, თავსარქველის წინ კი შეიდგზის ასხუროს სისხლი თითოთ.

15. დაკლას ხალხს ცოდვის გამოსასყიდი ვაცი და შეიტახოს მათ სისხლი კრეტსაბმელის იქით, და მამროს მისი სისხლი, როგორც მოზვერის სისხლი იხმარა, დაასხუროს იგი თავსარქველზე და თავსარქველს წინ. 16. გასწმენდს წმიდის ესთალოიანთა მიმდურობისგან და შეცოდებთაგან და ყოველი ცოდვისათვის ასე უნდა მოიკრეს სადღესასწაულო კარვის წინაშე, რომელიც მათთან აიის, მათ უწმინდურობათა შორის. 17. არცერთი ვაცი არ უნდა იმყოფებოდეს სადღესასწაულო კარავში, როცა იგი წმიდის განსაწმედად არის შესული. განწმედს საკუთარ თავს, თავის სახლს და მთელს ისრაელის კრებულს. 18. გავა სამსხვერპლოსთან, უფლის წინაშე რომ არის, და გასწმენდს მას, აიღებს მოზვერის სისხლს და ვაცის სისხლს და სამსხვერპლოს რქებზე დადებს ირგვლივ. 19. ასხურებს მას სისხლს თავისი თითოთ შეიდგზის, გაასუფთავენს და გააწმიდავენს მას ისრაელიანთა უწმიდურობისგან. 20. მორჩება წმიდის, სადღესასწაულო კარვის და სამსხვერპლოს განწმედას და მიიყვანს ცოცხალ ვაცს. 21. თავზე დააბამს ორთავე ხელს აარონი ცოცხალ ვაცს და აღიარებს მასზე ისრაელიანთა ყველა უკეთურებას, ყველა შეცოდებას და ყველა ცოდვას, ატვირთებინებს ვაცს და გაუშეებს უდაბნოში საგანგებო კაცის ხელით. 22. წაიღებს ვაცი ყველა მათ უკეთურებას დასაკარგავისაგან, გაუშეებს თხას უდაბნოში. 23. შევა აარონი სადღესასწაულო კარავში, გაიხდის სელის შესამოსლებს, რომლებიც შეიმოსა წმიდამი შესელის წინ, და იქ დატოვებს მათ. 24. დაიბანს ტანს წყლით წმიდა ადგილას, ჩაიკვამს თავის ტანისამოსს, გამოვა გარეთ და შესწიარავს აღსაველენს თავისთვის და აღსაველენს ერისთვის და განწმედს თავის თავს და ერს. 25. ცოდვის გამოსასყიდ ქონს დასწევს სამსხვერპლოზე. 26. განტევების ვაცის წამყვანმა უნდა გაი-

საქმეველი
საქმეველი

რეცხოს ტანისამოსი და წყლით დაიბანოს ტანი, მერე შეეძლება ბანაკში შესვლა. 27. ცოდვის გამოსასყიდი მოზვერი და ცოდვის გამოსასყიდი ვაცი, რომელთა სისხლი განსაწმენდელად შეიტანეს წმიდაში, უნდა წაიღონ ბანაკის გარეთ და ცეცხლში დაწვან მათი ტყავები, ხორცი და განავალი. 28. ვინც მათ დაწვავს, ტანისასწავს უნდა გაირეცხოს, ტანი წყლით უნდა დაიბანოს და მერე შეეძლება კარავში შესვლა. 29. იყოს თქვენთვის სამარადისო წესად: მეშვიდე თვეს, თვის მეათე დღეს, დაიმდაბლეთ თავი, არაფერა საქმე აყეთოთ, არც ჰკვიდრმა და არც მდგმურმა, თქვენთან რომ მდგმურობს, 30. რადგან ამ დღეს შეგვნდოთ თქვენ, რომ გაწმინდებინეთ ყველა თქვენი ცოდვისგან. უფლის წინაშე უნდა იყოთ განწმენდილები. 31. განსვენების შაბათია ეს თქვენთვის და დაიმდაბლეთ თავი. ეს არის სამარადისო წესი. 32. განწმენდა უნდა შესარულოს მღვდელმა, რომელსაც სცხეს ზეთი და რომელსაც აუვსეს ხელი სამღვდლოდ მამამისის ნაცვლად. შეიმოსავს სელის შესამოსლებს, საწესო შესამოსლებს, 33. გაწმენდს წმიდათა წმრდას, სადღესასწაულო კარავს და სამსხვერპლოს, შეუნდობს მღვდლებს და მთელი კრებულის ხალხსაც შეუნდობს. 34. იყოს ეს თქვენთვის სამარადისო წესად, რომ შეენდოთ ისრაელიანებს თავიანთი ცოდვები წელიწადში ერთხელ, როგორც გამოუტყადა უფალმა მოსეს.

მთავი მანკიშენება

1. ელაპარაკე უფალი მოსეს და უთხრა: 2. ელაპარაკე აარონს, მის შვილებს, მთელს ისრაელობას და უთხარი ეს სიტყვა, რომელიც უფალმა ბრძანა. 3. თუ ვინმე ისრაელიანთაგანი ან ხარს, ან ცხვარს, ან თხას ბანაკში დაკლავს ან ბანაკის გარეთ დაკლავს, 4. სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან არ მიიყვანს, რომ უფ-

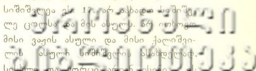
ლის აავენსთან შესწიროს უფალს, ამ კაცს სისხლი მოეკითხება. მან სისხლი დაღვარა და უნდა მოიკვეთოს თავისი ხალხიდან, 5. იმისთვის, რომ მიიყვანონ ისრაელიანებმა, სადაც, რომელსაც ველზე კლავენ, რომ მიიყვანონ მღვდელს სადღესასწაულო კარავთან უფლისათვის და დაუტანს სამშვიდობო მსხვერპლად უფალს. 6. დასახუროს მღვდელმა სისხლი უფლის სამსხვერპლოს სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან და აკმოს კონი უფლისათვის კეთილსურნელებად. 7. აღარ დაუტანს საკლავი ვაცებს, რომელთა კვალზეც გარყვნილობენ. ეს ჰქონდეთ სამარადისო წესად თაობიდან თაობაში. 8. უთხარი მათ: თუ ვინმე ისრაელიანი ან ვინმე მდგმური, რომელიც მდგმურობს თქვენთან, შეაწირავს აღსაველენს ან საკლავს, 9. და სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან არ მიიტანს უფლისათვის გასამზადებლად, ეა კაცი უნდა მოიკვეთოს თავისი ხალხიდან. 10. თუ ვინმე ისრაელიანი ან ვინმე მდგმური, რომელიც მდგმურობს თქვენთან, შეჭამს სისხლს, მიემართავ ჩემს პირს სისხლის მკამელისკენ და მოკვეთავ მას თავისი ხალხი წაიღიდან. 11. რადგან სისხლშია ხორციელის სული, მე დაგწესეთ იგი სამსხვერპლოსთვის, თქვენი სულის შესანდობად, რადგან სისხლია, რომ შეუნდობს სულს. 12. ანტომაც ვუთხარი ისრაელიანებს: არავინ თქვენგანმა არ ჰკამოს სისხლი, არც მდგმურმა, რომელიც თქვენთან არის მდგმურად, არ ჰკამოს სისხლი. 13. თუ ვინმე ისრაელიანი და ვინმე მდგმური, რომელიც თქვენს შორის არის მდგმურად, მოინადრებს ნადირს ან ფრინველს, რომელიც იჭმევს, სისხლი უნდა გამოუშვას და მიწით დაფაროს. 14. რადგან სული ყოველი ხორციელისა მისი სისხლია, მის სულშია იგი, ვუთხარი ისრაელიანებს: არა ხორციელის სისხლი არ ჰკამოთ, რადგან ყოველი ხორციელის სული მისი სისხლია. ყოველი მისი მკამელი, უნდა მოიკვეთოს.

15. ყველამ, ვინც ლემს ან ნამხეცავს შეკამს, მკვიდრი იქნება თუ წიღებური, ტანისამოსი წყლით უნდა გაირეცხოს და გაუწმიდურებული იქნება საღამომდე, მერე გაწმიდადებდა. 16. თუ არ გარეცხავს და ტანს არ დაიბანს, დანაშაული დაეკისრება.

თავი მეთვრამეტი

1. ელაპარაკა უფალი მოსეს და უთხრა: 2. ელაპარაკე ისრაელიანებს და უთხარი: მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი. 3. ნუ მოიქცევით ისე, როგორც იქცევიან ეგვიპტეში, სადაც თქვენ ცხოვრობდით. ნუ მოიქცევით ისე, როგორც იქცევიან ქანაანის ქვეყანაში, სადაც მიმყავხართ, ნუ მიყვებით მათ წესებს. 4. ჩემი სამართალი აღასრულეთ და ჩემი წესები შეინახეთ, მათ მიჰყევით. მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი. 5. შეინახეთ ჩემი წესები და ჩემი სამართალი. ადამიანა, რომელიც მათ აღასრულებს, ცოცხალი იქნება მათი წყალობით, მე ვარ უფალი. 6. არავინ დაუახლოვდეს თავის ხორცილ ნათესავს. მისი სიწმიდის ასახდელად, მე ვარ უფალი. 7. არ აპხადო სიწმიველ მამაშენს და დედაშენს, დედაა შენი, არ აპხადო მას სიწმიველ. 8. არ აპხადო სიწმიველ მამაშენის ცოლს, ეს მამაშენის სიწმიველა. 9. არ აპხადო სიწმიველ შენს დას, მამაშენის ასულს ან დედაშენის ასულს, შინ დაბადებულს ან გარეთ დაბადებულს. 10. არ აპხადო სიწმიველ შენი ვაჟის ასულს ან შენი ქალიშვილის ასულს, რადგან ეს შენი სიწმიველა. 11. არ აპხადო სიწმიველ მამაშენის ცოლის ასულს, მამაშენის ნაშობს. შენი და არის იგი. 12. არ აპხადო სიწმიველ მამაშენის დას, მამაშენის სისხლი და ხორცია იგი. 13. არ აპხადო სიწმიველ დედაშენის დას, რადგან დედაშენის სისხლი და ხორცია იგი. 14. არ აპხადო სიწმიველ მამაშენის ძმას, ნუ მიეკარები მის ცოლს: შენი ბიძოლია

იგი. 15. არ აპხადო სიწმიველ შენს რძალს, შენი ვაჟის ცოლია იგი, არ აპხადო მას სიწმიველ. 16. არ აპხადო სიწმიველ შენი ძმის ცოლს, შენი ძმის სიწმიველა ეს. 17. არ აპხადო სიწმიველ ცოლს, მაშინ მას ასულს, ნუ ითხოვ მისი ვაჟის ასული და მისი ქალიშვილის ასულს, სიწმიველი სისხლენი. სისხლი და ხორცი არ ან ისეთი ან გარყვნილება. 18. არ ითხოვო და შენი ცოლისა ერთმანეთის სამტროდ, რომ ხდიდე მას სიწმიველს მის გვერდით მთელი მისი სიცოცხლე. 19. წიდოვნების დროს არ მიეკარო ცოლს სიწმიველის ასახდელად. 20. არ შეეყო თესლით შენი ახლობელის ცოლს, გაგაუწმიდურებს. 21. შენი თესლიდან არავინ მისცე მოლოქის ცეცხლში გასატარებლად. არ შეაგინო შენი ღვთის სახელა, მე უფალი ვარ. 22. არ დაწვე მამაკაცთან დედაკაცური წოლით, ეს სისაძაგლეა. 23. არანაირ ცხოველთან არ იქონიო კავშირი, რათა არ გაუწმიდურდე მისგან. არც ქალი არ უნდა დადგეს ცხოველის წინ სამაჟინტლოდ, ეს სიბილწეა. 24. არც ერთი ამ სისაძაგლით არ გაიუწმიდუროთ თავი, რადგან ყოველივე ამით არიან გაუწმიდურებული ის ხალხები, რომლებიც უნდა განვდევნოთ თქვენგან. 25. გაუწმიდურდა მიწა და მე დაზეხდე მათ უკეთურებებს და ამოანთხია მიწამ თავისი მკვიდრნი. 26. შეინახეთ ჩემი წესები და სამართალი, არ ჩაიღინოთ ეს სისაძაგლეები არც მკვიდრმა და არც მდგმურმა, თქვენს შორის რომ მდგმურობს. 27. რადგან ყველა ამ სისაძაგლეს სჩადის იმ ქვეყნის ხალხი, რომელიც თქვენს წინაშეა, და გააუწმიდურეს მიწა. 28. რომ არ ამოგანთხოთ მიწამ, როცა გააუწმიდურებთ მას, როგორც ამოანთხია ის ხალხები, რომლებიც თქვენამდე იყვნენ. 29. რადგან ამ სისაძაგლეთა ჩამდენნი თავისი ხალხის წიადიდან მოიკვეთებიან. 30. დაიკავით ჩემი გაფრთხილება და ნუ შეასრულებთ ამ საძაგელ

წესებს, რომლებიც თქვენამდე სრულდებოდა, რომ არ გაიუწმიდებოთ თავი, მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი.

თავი მესხრამება

1. ელაპარაკე უფალი მოსეს და უთხრა. 2. ელაპარაკე ისრაელისათვის მთელს საზოგადოებას და უთხარი: წმიდები იყავით, რადგან წმიდა ვარ მე, უფალი, თქვენი ღმერთი. 3. თავისი ღმერთი და მამის მოწიწება ჰქონდეს ყველას, შეინახეთ შაბათები! მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი. 4. პირს ნუ მიაბრუნებთ კერპებისკენ და ნუ გაიჩნებთ ჩამოსხმულ ღმერთებს. მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი. 5. როცა უფლისათვის სამშვიდობო საკლავის დაკვლა დააპირებთ, დაკალით თქვენს სამწყალოზოდ. 6. საკლავის დაკვლის დღესაც კამეთ და მეორე დღესაც. მესამე დღეს მორჩენილი ცეცხლში უნდა დაიწვას. 7. თუ მესამე დღეს შეიკამა საკლავი, ეს სისაძაგლე იქნება. წყალზედა არ გამოვა. 8. ვინც შეკამს, ცოდვა დაედება მას, რადგან უფლის სიწმიდე წაბოღნა და უნდა მოიკეთოს თავისი ხალხიდან. 9. როცა სამკალი გეკნებათ თქვენს მიწაზე, ერთიანად ნუ მომიკი შენს ყანას: სამკალში დაცვენილს ნუ აკრებ, 10. ვენახსაც ნუ მოიმკვრევ, ყურძნის ბიბილიებს ნუ აკრებ ძირიდან, ღარიბ-ღატაკსა და მღვმურს დაუტოვე ისინი, მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი! 11. არ იქურდობთ, არ ითვალთმაცობთ, ერთმანეთი არ მოატყუოთ, 12. ცრუ ფიცს არ თქვათ ჩემი სახელით, თორემ შეაგინებთ თქვენი ღმერთის სახელს. მე ვარ უფალი! 13. ნუ შეაფრთხვებ შენს თვისტომს და ნუ გაძარცვავ, ნუ დაიტოვებ დილამდე ქირის კაცის გასამრჩელოს. 14. ნუ გაჰირდავ ყრუს და ნუ დაუღებ ბრძანს წინ საბრკოლს. გეშინოდეს შენი ღმერთისა. მე ვარ უფალი! 15. უსამართლობას ნუ ჩაიდენ სასამართლოში: ზედმეტად ნუ მოუფო-

ნებ საწყალს და ზედმეტ პატივს ნუ მიაგებ დიდკაცს. ამბოთლით განკითხე შენი ახლობელი. 16. ცილისწამებას ნუ დაიწყებ შენს ხალხში, ნუ აღდგები შენი თვისტომის სისხლის დასადევნად. მე ვარ უფალი, 17. მტრობა ნუ გეკნება გულში შენი მოძმისადმი.

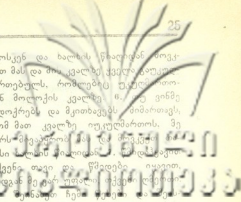
ამხილეთ შენი ახლობელი და ცოდვა არ იქნება შენზე. 18. ნუ იტყობ შენს მამიებელი და ბოლმას ნუ ჩაიდებ შენი თვისტომის მიმართ, გაყვარდეს შენი ახლობელი, როგორც თავი შენი. მე ვარ უფალი! 19. შეინახეთ ჩემი წესები: პირუტყვს ნუ შეაფვარებ ერთმანეთთან; ნუ დათვაავ ყანაში ორნაირ თესლს; ნუ ჩაიცამ მატყლისა და სელისგან მოქსოვილ ტანისამოსს. 20. თუ ვინმე ქალთან დაწვება თესლის მიღერით, ის კი ქმრის დანიშნული მხევალია, არ არის გამოსყიდული ან თავისუფლება არა აქვს მიცემული, დანაშაულად ჩაითვლება. თუმცა იგი არ არის მოაკვდინებელი, რადგან ქალი გათავისუფლებული არ ყოფილა. 21. მიუტანოს დანაშაულის გამოსასყიდად უფალი სადღესასწაულო კარვის შესასვლელთან დანაშაულის ვერძი. 22. შეუწოდებს მას მღვდელი დანაშაულის ვერძით უფლის წინაშე ცოდვას, რომელიც ჩადენილი აქვს, და ეპატიება ცოდვა, რომელიც ჩადენილი აქვს. 23. როცა შეხვალთ ქვეყანაში და დარგავთ ჩაიმე ხეხილს, დაუცვეთლად ჩათვალეთ მისი ნაყოფი, სამ წელიწადს დაუცვეთელი იყოს თქვენთვის, არ იჭმევა. 24. მეოთხე წელს ყოველი მისი ნაყოფი უფლისათვის უნდა შეიწიროს. 25. მეხუთე წელს კამეთ მისი ნაყოფი, რომ გემატოთ მისი მოსავალი. მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი. 26. ნურათერს შეკამთ სისხლთან ვრთოდ. ნუ იწადოქრებთ და ნუ იმკითხავებთ. 27. ნუ მოიკრებთ თავის კიდებს და ნუ მოსპობთ წვერის კიდებს. 28. ნაკარებს ნუ გაიკეთებთ ტანზე თქვენი მეკდრისთვის და წარწერებს ნუ გაიკეთებთ. მე ვარ უფალი! 29. ნუ მიუშვებ შენს ასულს გასარყ-

ენელად, რათა არ გაირყვნას ქვეყანა და არ აივსოს ბიწიერებით. 30. ჩემი შაბათები შეინახეთ და ჩემი საწმიდარის გეშინოდეთ. მე ვარ უფალი. 31. ნუ მიმართავთ მჩიხბავეებსა და მისნებს, ნუ გაიუწმიდურებთ თავს. მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი! 32. ჭალარას წამოუდგეი ფეხზე, პატივი მიაგე მოხუცს და შენი ლეთისა გეშინოდეს. მე ვარ უფალი! 33. თუ დაგიდგება მდგმურად ვინმე თქვენს ქვეყანაში, ნუ შეავისწროვებ მათ. 34. როგორც მკვადრი, ერთი თქვენთაგანი, ისე იყოს თქვენთვის თქვენს შორის მდგმურად დამდგარი კაცი. გიყვარდეთ იგი, როგორც თქვენი თავი, რადგან თქვენც მდგმურები იყავით ეგვიპტის ქვეყანაში. მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი. 35. ნუ მოიტყუებთ ნურც სასამართლოზე, ნურც ზომა-წონაში და ნურც საწყაოში. 36. სწორი სასწორი, სწორი საწონები, სწორი ეფა, სწორი პინა უნდა გქონდეთ. მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი, რომელმაც ეგვიპტის ქვეყნიდან გამოგიყვანეთ. 37. შეინახეთ ჩემი წესები და ჩემი სამართალი, შესრულეთ ისინი. მე ვარ უფალი!

თავი მეთექვსმეტი

1. ელაპარაკე უფალი მოსეს და უთხრა: 2. ისრაელიანებს უთხარი: თუ ვინმე ისრაელიანთაგან ან მდგმურთაგან, რომელიც ისრაელში მდგმურობს, თავის ნაშიერს მოლოქისთვის გასწირავს, იგი უნდა მოკვდეს, ქვეყნის ერთსა კვებით უნდა ჩაქოლოს. 3. პირს მივაპრუნებ ამ კაცისკენ და მოვევით მის თავისი ხალხის წიალიდან, რადგან თავისი ნაშიერი გასწირა მოლოქისთვის, რომ ჩემი საწმიდარი გაეუწმიდურებინა და ჩემი წმიდა სახელი შეეგინებინა. 4. თუ ხალხი თვალს მოარიდებს ამ კაცს, როდესაც იგი თავის შვილს მოლოქისთვის სწირავს, და არ მოკლავს მას, 5. მე მივაპყრობ პირს ამ კაცისკენ და მისი საგვარეუ-

ლოსკენ და ხალხის წიალიდან მოკვეთ მას და მთა კვალზე ქველი გაუყურო მართებულს, რომლებიც უკლამითობენ მოლოქის კვალზე. 6. თუ ვინმე ჩადოქრებს და მკითხავებს მიმართავს, რომ მათ კვალზე იუკლამართოს, მე პირს მივაპყრობ მას და მოკვეთ მის ვისი ხალხის წიალიდან. 7. ნუხდებავით აქვენ თავი და წმიდები იყავით, რადგან მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი. 8. შენახეთ ჩემი წესები და შესრულეთ ისინი. მე ვარ უფალი, თქვენი გამწმენდელი. 9. ვინც თავის მამას და დედას შეურაცხყოფა, უნდა მოკვდეს, თავისი მამა და თავისი დედა შეურაცხყო. მასზეა მისი სისხლი. 10. ვინც ვათხოვილ ქალთან იმრუშებს, ვინც თავისი ახლობლის ცოლთან იმრუშებს, უნდა მოკვდეს როგორც მემრუშე კაცი, ისე მემრუშე ქალი. 11. ვინც მამის ცოლთან დაწვება, თავის მამას სიშიშველა ახდის, ორივენი უნდა მოკვდნენ. მათზეა მათი სისხლი. 12. ვინც თავის რძალთან დაწვება, ორივენი უნდა მოკვდნენ. სისამაგლე აქვთ ჩადენილი. მათზეა მათი სისხლი. 13. ვინც მამაკაცთან დაწვება ისე, როგორც ქალთან წვებიან, სიბილწეს ჩადენენ ორივენი. უნდა მოკვდნენ. მათზეა მათი სისხლი. 14. ვინც ცოლად ითხოვს ქალიშვილს და მის დედას, ეს გარყვნილება იქნება. ცეცხლში უნდა დაიწვან კაციც და ქალებიც, რომ არ იყოს გარყვნილება თქვენს შორის. 15. ვინც საქონელთან დაიჭერს კაცობის, უნდა მოკვდეს და საქონელიც უნდა მოკლათ. 16. თუ ქალი საქონელთან სიმაკინტლოდ მივა, მოკალი ქალიც და საქონელიც უნდა დაიხოცონ. მათზეა მათი სისხლი. 17. ვინც წაიყვანს თავი დას — თავისი მამის ასულს ან თავის დედის ასულს, და ორივენი დაინახავენ ქერთამნეთის სიშიშველს, სამარცხვინოა და უნდა მოიკვეთონ თავიანთი ხალხის თვალწინ. თავის დას სიშიშველე ახადა, ცოდა აწევს. 18. ვინც წიღოვან ქალთან დაწვება და სიშიშველს გამოუჩენს, კაცი სადინელს

გაუშვილებს და ქალი სისხლის სადნელს გამოაჩენს, ორივენი უნდა მოიკვეთონ თავისი ხალხის წიალიდან. 19. შენი ღედის დას და შენი მამის დას სიშიშველე არ გამოუჩინო, რადგან ეს საკუთარი ზორის გამოშველებაა, ცოლვა დაედებათ. 20. ვინც ბიკოლასთან დაწვედა, ბიძის სიშიშველეს გამოაჩენს, წათ ცოლვა დაედებათ; უშვილოები დაიხოცებიან. 21. ვინც მშის ცოლს ითხოვს, ეს აღრევა იქნება, მისი სიშიშველე გამოაჩინა, უშვილოები იქნებიან. 22. შეინახეთ ყველა ჩემი წესი და ყველა ჩემი სამართალი, შეასრულეთ ისინი, რომ არ გადმოგანთხოვთ ქვეყანამ, სადაც შეგიყვანათ საცხოვრებლად. 23. ნუ მოიკტევით იმ ხალხთა წესებზე, რომლებიც უნდა ავყაროთქვევან, რადგან ყველაფერს ამას ისინი სწავლიან, და მე განუტრისხდი მათ. 24. მე გითხარით: თქვენ დაისაკუთრებთ მათ მიწა-წყალს, მე გაძლევთ მას დასასაკუთრებლად. — ქვეყანას, სადაც რძე და თავლი მოედინება, მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი, რომელმაც გამოგარჩიეთ სხვა ხალხებისგან. 25. გაარჩიეთ ერთმანეთი ავგან წმიდა და უწმიდური ცხოველი, წმიდა და უწმიდური ფრინველი და ნუ წაიბილწავთ თავს ცხოველით, ფრინველით და ყველაფრით, რაც დედამიწაზე დახოხავს, რომლებიც გაგიცალკევებთ, როგორც უსურმავნი. 26. წმიდები იყავით ჩემთვის, რადგან წმიდა ვარ მე, უფალი, და გამოგარჩიეთ სხვა ხალხებისაგან, რომ ჩემი ყოფილიყავით. 27. თუ ვინმე აღმოჩნდა თქვენში ჭადოქარი ან მკითხავი — კაცი იქნება თუ ქალი, უნდა მოკვდეს, ქვებით უნდა ჩაქოლონ. მათზეა მათი სისხლი.

თავი ოცდამეერთე

1. უთხრა უფალმა მოსეს: უთხარი მღვდლებს, აარონის შვილებს და უთხარი მათ: არავინ გაიუწმიდუროს თავის თავს ხალხში მკვდრის შეხებით.

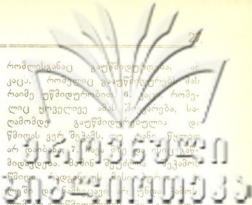
2. თუ სისხლით ნათესავია — დედან მამა, ვაჟი ან ასული, ძმა, 3. ან ქალწული და, ან ახლობელი ქალი, რომელიც გათხოვილი არ ყოფილა, მხოლოდ მამის შეიძლება გაიუწმოდუროს თავი. 4. ქმარმა არ უნდა გაიუწმოდუროს თავი თავის ხალხში, რომელიც წაბლწვის. 5. თვის ნუ გადმოკრეკენ დაწვებზე თმას, ნუ მოიპარხავენ, თანზე ნაკწურებს ნუ გაიკეთებენ, წმიდები უნდა იყვნენ თავიანთი ღმერთის და არ უნდა შეურაცხყონ თავიანთი ღმერთის სახელი, რადგან უფლის საცეცხლო მსხვერპლს, თავიანთი ღმერთის პურს სწირავენ ისინი, წმიდები უნდა იყვნენ. 7. ბოზი და გარყვნილი არ უნდა ითხოვონ ცოლად, არც ქმარს გაცილებული არ უნდა ითხოვონ, რადგან წმიდა არის იგი თავისი ღმერთისთვის. 8. წმიდად გყავდეს იგი, რადგან ის სწირავს შენი ღმერთის პურს, წმიდა იყოს იგი შენთვის, რადგან წმიდა ვარ მე, უფალი, თქვენი წმიდამყოფელი. 9. მღვდლის ქალიშვილი, რომელმაც ბოზობით თავი შეირცხვინა, მამამისი შემარცხენელია, ცეცხლში უნდა დაიწვას. 10. მღვდელმთავარი თავისი სამოხდან, რომელსაც თავზე მირონის ზეთი აქვს ცხებული და ხელი აქვს აცხებული შესამოსელის სატარებლად, თავს არ უნდა იშიშვლებდეს და შესამოსელს არ უნდა იხვედეს. 11. არც ერთ მკვდარს არ უნდა მიეკაროს, არც მამას და არც დედას, რომ არ გაუწმინდუროდეს. 12. საწმიდარიდან არ უნდა გადიოდეს, არ უნდა გაარიოშოს თავისი ღმერთის საწმიდარი, რადგან მისი ღმერთის მირონი არის ცხებული, მე ვარ უფალი. 13. ცოლად ქალწული უნდა ითხოვოს, 14. კერძო, ქმარს გაცილებული, შერცხენილი, ბოზი და ამგვარი არ უნდა ითხოვოს, მხოლოდ ქალწული უნდა ითხოვოს ცოლად თავისი ხალხიდან. 15. არ უნდა გაარიოშოს თავისი თესლი თავის ხალხში, რადგან მე ვარ უფალი, მისი წმიდამყოფელი. 16. ასე უთხრა უფალმა მოსეს: 17. ასე უთხარი აარონს; ნა-

ლოვანმა კაცმა შენს შთამომავალთაგან არ შესწიროს თავისი ღვთის პური. 18. რადგან არავის, ვისაც რამე ნაკლი აქვს, არა აქვს შეწირვის უფლება; არც ბრნას, არც კოკლს, არც ცხვირჩაყვლეტილს, არც ცხვირწაშვერილს, 19. არც ფეხმოტეხილს; არც ხელმოტეხილს, 20; არც კუზიანს, არც დამკლევებულს. არც თვალლიბრიანს, არც მუნიანს, არც ქეციანს, არც კვერცხებჩაყვეტილს, 21. არავის, ვისაც რამე ნაკლი აქვს ააბონ მღვდლის შთამომავლობაში, არა აქვს უფლება უფლის საცეცხლო მსხვერპლის შეწირვისა — ნაკლია მასში. არა აქვს უფლება თავისი ღვთის პურის შეწირვისა. 22. თავისი პური წმიდათა წმიდადან და წმიდან და შეუძლია აკამოს. 23. ოღონდ კრეტსაბმელთან ვერ მივა და სამსხვერპლოს ვერ მიეკარება, რადგან ნაკლი აქვს. არ უნდა გაარიოშოს ჩემი საწმიდარები, რადგან მე ვარ უფალი, მათი წმიდამყოფელი. 24. ელაპარაკე მოსე აარონს, მის შვილებს და მთელს ისრაელობას.

თავი ოცდამეორე

1. ასე უთხრა უფალმა მოსეს: 2. უთხარი აარონს და მის შვილებს, ეკრძალონ ისრაელიანთა საწმიდარებს და არ გაარიოშონ ჩემი წმიდა სახელი. ისინი არიან ჩემი შემომწირველნი. მე ვარ უფალი. 3. უთხარი მათ: ყველა ვინც კი თქვენს თესლითაგანი თქვენს მოდგმაში გაუწმიდურებული მიუახლოვდება საწმიდარებს, რომლებსაც ისრაელიანები სწირავენ უფალს, უნდა მოიკვეთოს ჩემი პირიდან. მე ვარ უფალი. 4. კეთროვანი ან გამონადენიანი აარონის შთამომავალთაგან ვერ შეკვამს საწმიდარებს, ვიდრე არ გაწმიდავდება. ის, ვინც მიეკარება რაიმეს, მკვდრისგან გაუწმიდურებულს, ან ვისაც თესლის დენა აქვს, 5. ან ვინც მიეკარება რომელიმე ქვეწარმავალს,

რომლისგანაც გაუწმიდურდება, ან კაცს, რომელიც გაუწმიდურებულს მას რაიმე უწმიდურობით. 6. ვინც რომელიც ხოველივე ამას მიიკარება, სადამომდურ გაუწმიდურებულია და წმიდა ვერ შეკვამს, თუ განიწყოფილ არ დაიბნოს. 7. ისეა მზე და იმედი გაწმიდავდება. მაშინ შეეძლება შეკვამოს წმიდა. რადგან ეს მისი პური და პური და წმიდავები არ უნდა კამოს რომ არ გაუწმიდურდეს. მე ვარ უფალი. 8. დაიკვან ჩემი გაფრთხილებები, რომ ცოდვა არ დაიდონ და ცოდვიანები არ დაიბოცონ, როცა გაარიოშებენ, მათ. მე ვარ უფალი, მათი წმიდამყოფელი. 9. უცხომ არავინ კამოს წმიდა, მღვდლის მდგმურმა და ქირის კაცმა არ უნდა კამოს წმიდა. 11. მღვდლის მიერ საყვთარი ვერცხლით ნაყიდს შეუძლია კამოს იგი. მის სახლში დაბადებულებს შეუძლიათ კამონ მისი პური. 12. მღვდლის ქალიშვილს, რომელიც უცხო კაცზეა გათხოვილი, არ შეუძლია კამოს შეწირული წმიდავები. 13. მღვდლის ქალიშვილს, რომელიც დაქვრივებულია ან ქმარგაცილებული, ნაშიერი არა ჰყავს და მამისსახლშია დაბრუნებული, როგორც ყმაწვილქალობისას იყო, შეუძლია კამოს მამანისის პური. უცხომ არავინ არ უნდა კამოს. 14. ვინც შეცდომით შეკვამს წმიდას, მისი მეხუთედი უნდა დაუმატოს და მღვდელს მისცეს წმიდა. 15. არ უნდა შეურაცხყონ ისრაელის წმიდები, რომლებსაც უფალს სწირავენ. 16. არ უნდა დაიდონ ცოდვა წმიდათა კამით, რადგან მე ვარ უფალი, მათი წმიდამყოფელი. 17. ასე უთხრა უფალმა მოსეს: 18. ელაპარაკე აარონს და მის შვილებს და მთელს ისრაელობას და უთხარი: თუ ვინმე ისრაელის სახლიდან ან ისრაელის მდგმურთაგან მიიტანს თავის შესაწირავს, შეთქმულს ან სამოწყალოს, რასაც აღსავლენად სწირავენ უფალს, 19. იმისათვის, რომ დამწყალობდეთ. საკლავი უნაკლო უნდა

იყოს, ხვასტავი იქნება. ვერძი თუ ვაცი, 20. არ შესწიროთ საკლავი, რომელსაც რაიმე ნაკლი აქვს. რადგან ვერ დამწყალობნდებით. 21. თუ ვინმე შესწირავს უფალს სამშვიდობო მსხვერპლს ალთქმის თანახმად თუ სომოწყალოდ — ხვასტავს ან ცხვარს, უნაკლო უნდა იყოს, რომ სამწყალობნო იყოს. არავითარი ნაკლი არ უნდა ჰქონდეს. 22. ბრმა ან დამტვრეული, ან დასაბიჩრებელი, ან დამუწყუებელი, ან ქვეციანი, ან მუნიანი არ შესწიროთ უფალს, არც საცეცხლო მსხვერპლად არ დაუდოთ უფალს სამსხვერპლოზე. 23. ხარი ან ცხვარი, რომელსაც ყური ან კუდი მოგლჯილი აქვს, შეგიძლია სამოწყალო მსხვერპლად შესწირო, შეთქმულისთვის კი სამწყალობნო რა იქნება. 24. რომელსაც ყვერები დაქვალბილი, ან დაჩეჩქილი, ან მოგლჯილი, ან მოკრილი აქვს, არ შესწირო უფალს. თქვენს მიწაზე ეს არ გააკეთოთ. 25. უცხოელის ხელიდან მოცემულ პურს ნუ შესწირავთ თქვენს ღმერთს, რადგან გაფუჭებულია, ნაკლი აქვს. არ დამწყალობნდებით. 26. ელაპარაკა უფალი მოსეს და უთხრა: 27. როცა განიდება ხარი, ან ცხვარი, ან თხა, შეიღ დღეს დედასთან ამყოფეთ. რვა დღის შემდეგ უკვე ივარგებს საცეცხლო მსხვერპლად უფლისთვის. 28. არ დაკლათ ხარი, ან ცხვარი, ან თხა, ერთ დღეს თავის ნაშიერთან ერთად. 29. როდესაც სამშვიდობო მსხვერპლს უკლავთ უფალს, თქვენს დასამწყალობნებლად დაკალით. 30. იმავე დღეს უნდა შეკამოთ, დღემდე არ მოიჩინოთ. მე ვარ უფალი. 31. შეინახეთ ჩემი მცნებები და შეასრულეთ ისინი. მე ვარ უფალი. 32. არ გაარიოშოთ ჩემი წმიდა სახელი, რომ წმიდა ვიყო ისრაელანთა შორის. მე ვარ უფალი, თქვენი წმიდამყოფელი. 33. რომელმაც გამოგვიყვანეთ ეგვიპტის ქვეყნიდან, რომ თქვენი ღმერთი ვყოფილიყავი. მე ვარ უფალი.

თახანი ოცდამეხანმე

1. ელაპარაკა უფალი მოსეს და უთხრა: 2. ელაპარაკე ისრაელიანებს და გამოუცხადე საუფლო დღესასწაულები, რომელსაც უნდა მოიწვიოთ წმიდა წვეულებანი ანა სახე დღესასწაულები. 3. ექვსი დღე აკეთეთ საქმე, იმ შემდეგ დღეს კი განსვენებინა შაბათი. უნდა წვეულობა, ათათურა საქმე არ აკეთოთ. ეს იყო უფლის შაბათი ყველა თქვენს საცხოვრებელში. 4. ანა, საუფლო დღესასწაულები, წმიდა წვეულებანი, რომლებიც უნდა მოიწვიოთ თავ-თავის დროზე: 5. პირველ თვეს, თვის მეთოთხმეტე დღეს, საღამოხანს უფლის პასექია. 6. ამავე თვის მეთხუთმეტე დღეს საუფლო ხმიადობის დღესასწაულია. შეიღ დღეს უფუარი კერები ჰამეთ. 7. პირველ დღეს წმიდა წვეულება გქონდეთ. არაფერი საქმე არ აკეთოთ. 8. შესწირეთ საცეცხლო მსხვერპლი უფალს შეიღი დღის განმავლობაში. მეშვიდე დღეს წმიდა წვეულებაა, არაფერი საქმე არ აკეთოთ. 9. ელაპარაკა უფალი მოსეს და უთხრა: 10. ელაპარაკე ისრაელიანებს და უთხარი: როდესაც შეხვალთ იმ ქვეყანაში, რომელსაც გაძლევთ, და სამკალს მკას დაუწყებთ, პირველმომკრი დნა მღვდელს მიუტანეთ. 11. შეარბევს მას მღვდელი უფლის წინაშე თქვენს დასამწყალობნებლად. 12. მოამზადეთ ძნის შერბევის დღეს ერთწლიანი სალი ცხვარი უფლისთვის აღსავლენად. 13. სამაგისო საძღვნო — ეფის მუათედი გამმტყიეული ფქვილი, ზეთში აზულილი, საცეცხლო მსხვერპლად უფლისათვის. კეთილსურნელებად, და სამაგისო ზედაშე — მეოთხედი ჰინი ღვინო. 14. არც პური, არც ქუმელი, არც ბურღული არ ჰამოთ ამ დღემდე, ვიდრე უფალი შესაწირავს არ მიარსმევთ. ეს გქონდეთ საუყუნო წესად თაობიდან თაობაში, ყველგან, სადაც კი ცხოვრობთ. 15. გადაითვალეთ შაბათის მეორე დღიდან, იმ დღიდან, როცა შესარბევი ძნა მიიტა-

ნეთ, შეიდი სრული შაბათი. 16. მეშვიდე შაბათის მეორე დღემდე, გადართვალეთ ორმოცდათი დღე და შესწირეთ ახალი საქმენო უფალს. 17. თქვენ-თქვენი საცხოვრებლებიდან მიიტანეთ შესარბეველი თქვენი პურა, ორი მეთაფი ეფა გამოცხადებული ფქვილისგან უნდა იყოს, საფუარიანი უნდა გამოცხვეს — პირველმოწყულ ნაყოფად უფლისათვის. 18. მიყოლებით პურს შეიდი წელგამოვლილი სალიკრავი ერთი მოზვერი და ორი ვერძი, ესენი იქნება აღსაველნად უფლისათვის. საქმენო და ზედაშე — საცეცხლო მსხვერპლად, კეთილსურნელებად უფლისათვის. 19. გაამზადეთ ერთი თბა ცოდვის გამოსასყიდად და ორი წელგამოვლილი კრავი სამშვიდობო მსხვერპლად. 20. შეარბევს მათ მღვდელი უფლის წინაშე პირველმოწყულ პურთან და ორ ვერძთან ერთად, ეს იყოს საუფლო მღვდლისათვის. 21. მოიწყვიეთ სწორედ ამ დღეს — გკონდეთ წმიდა წვეულება, არაფერი საქმე არ აკეთოთ, ეს გკონდეთ საუკუნო წესად თაობიდან თაობაში, ყველგან თქვენს საცხოვრებლებში. 22. როცა სამკალი გექნებათ თქვენს მიწაზე, ერთიანად ნუ მომკი შენს ყანას მკისდროს, სამკალი დაცვენილს ნუ აკრფე, ღარიბ-ღატაკსა და მღვმურს დაუტოვე. მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი. 23. ელაპარაკე უფალი მოსეს და უთხრა: 24. უთხარი ისრაელიანებს: მეშვიდე თვეს, თვის პირველ დღეს უქმე გკონდეს — გახსენება ბუკისცემისა, წმიდა წვეულება. 25. არაფერი საქმე არ აკეთოთ და საცეცხლო მსხვერპლი შესწირეთ უფალს. 26. ელაპარაკე უფალი მოსეს და უთხრა: 27. ამავე მეშვიდე თვის მეთაფი დღეს შენდობის დღეა, წმიდა წვეულება გკონდეთ, დაიმდაბლეთ თავი და საცეცხლო მსხვერპლი შესწირეთ უფალს. 28. არაფერი საქმე არ აკეთოთ ამ დღეს, რადგან შენდობის დღეა იგი, რათა მიგატევოთ უფლისა, თქვენი ღმერთის წინაშე. 29. ვინც ამ დღეს თავს

არ დაიმდაბლებს, მოკვეთება თავისი ხალხიდან. 30. ვინც ამ დღეს თაობა საქმეს გააკეთებს, გადაეწინებება თავისი ხალხიდან. 31. არაფერი საქმე არ აკეთოთ, ეს გკონდეთ საუკუნო წესად თაობიდან თაობაში, ყველგან თქვენს საცხოვრებლებში. 32. თქმის შაბათი, ეს თქვენი თვის და დაიხდაბლეთ თავი, თვის მეცხრე დღეს დაიბრუნდა საცეცხლო მსხვერპლი თქვენი შაბათი. 33. ელაპარაკე უფალი მოსეს და უთხრა: 34. ელაპარაკე ისრაელიანებს და უთხარი: ამ მეშვიდე თვის მეთაფი მებრძოლები დღიდან კარვობის დღესასწაულია — შეიდი საუფლო დღე. 35. პირველ დღეს წმიდა წვეულება, არაფერი საქმე არ აკეთოთ. 36. შეიდი დღის მანძილზე შესწირადეთ საცეცხლო მსხვერპლს უფალს, მეჩვე დღეს წმიდა წვეულება გკონდეთ, საცეცხლო მსხვერპლი შესწირეთ უფალს, ეს ზეიშია — არაფერი საქმე არ აკეთოთ. 37. აჰა, საუფლო დღესასწაულები, რომლებიც უნდა მოიწყვიოთ თქვენ — წმიდა წვეულებანი, რომ შესწირით საცეცხლო მსხვერპლი უფალს — აღსაველნი, საქმენო საკლავი და ზედაშე დაწესებულ დღეებში, 38. გარდა საუფლო შაბათებისა, გარდა თქვენი ძღვენისა, გარდა შეთქმული შესაწირავისა და გარდა სამოწყალო მისატანისა, რომელიც უფალთან მიგაქვთ ხოლმე. 39. მეშვიდე თვის მეთაფი მებრძოლები დღეს, მიწის მოსავლის აღებისას, შეიდი დღეს იდღესასწაულეთ საუფლო დღესასწაული. პირველ დღეს — უქმე და მეშვიდე დღეს — უქმე. 40. აიღეთ პირველ დღეს ჰაბარის ხის ნაყოფი, ფინიკის მტევნები, მენისისა და ტირიფის რტოები და იმზიარულეთ უფლის, თქვენი ღმერთის წინაშე, შეიდი დღეს. 41. იდღესასწაულეთ იგი, საუფლო დღესასწაული, შეიდი დღეს წელიწადში, საუკუნო წესად გკონდეთ თაობიდან თაობაში, მეშვიდე თვეში იდღესასწაულეთ იგი. 42. კარვებში იცხოვრეთ შეიდი დღეს, ისრაელის ყოველმა მკვიდრმა კარვებში იცხოვროს

უფალი
მისაწავს

18. იმისათვის, რომ იცოდნენ თქვენმა შთამომავლებმა, რომ კარგებში დავასაღლე ისრაელიანებო, როცა ეგვიპტის ქვეყნიდან გამოვიყვანე, ნუ ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი, 19. გამოუცხადა მოსემ საუფლო დღესასწაულები ისრაელიანებს.

თავი ოცდამოთხე

1. ელაპარაკა უფალი მოსეს და უთხრა: 2. უბრძანე ისრაელიანებს, მოგიტანონ ზეთისხილის სუფთა ზეთი, დაწურული, გასანათებლად, რომ მუდმივად ენთოს ლამპარი. 3. მოწმობის კრეტსაბშელს გარეთ საღვთისწაულო კარავში დადგას ოგი აარონმა, რომ მუდმივად იყოს უფლის წინაშე დღიდან საღამომდე. საუკუნო წესად გქონდეთ თაობიდან თაობაში. 4. სუფთა სასანთლებზე უნდა ჰქონდეს მუდმივად დადგმული ლამპრები უფლის წინაშე. 5. აიღე გამტკიცელი ფქვილი და გამოაცხევე თორმეტი პური, შეათედი ეფა უნდა იყოს თითოეული პური. 6. ორ რიგად დააწყევე ისინი, თითოეულ რიგში ექვსი, სუფთა ტაბლაზე უფლის წინაშე. 7. დადევით თითო რიგში გასუფთავებული საკმეველი და იყოს პურად, სამახსოვროდ, უფლის საცეცხლო მსხვერპლად. 8. შაბათობით უნდა ჰქონდეთ დაწყობილი მუდმივად უფლის წინაშე. ეს არის საუკუნო აღთქმა ისრაელიანთაგან, 9. აარონისთვის და მისი შვილებისთვის უნდა იყოს, ჰამონ იგი წმიდა ადგილას, რადგან წმიდათა წმიდა იგი მათთვის უფლის საცეცხლო მსხვერპლიდან. ეს არის საუკუნო წესი. 10. მოვიდა ისრაელიანთა შორის ისრაელიანი დედაკაცისა და ეგვიპტელი კაცის შვილი და წაეკიდნენ ბანაკში ერთმანეთს ისრაელიანი დედაკაცის შვილი და ისრაელიანი კაცი. 11. აკინებდა ისრაელიანი დედაკაცის შვილი უფლის სახელს და ილანძღებოდა მიუყვანეს იგი მოსეს (დედამისი იყო შველომით,

დიშორის ასული, ჰიანის ტომიდან) 12. და ჰყავდით სააყრობილოთ, ვიდრე უფლის განაჩენს, გარებდნენ. 13. ელაპარაკა უფალი მოსეს და უთხრა: 14. გაიყვანეთ მგინებელი ბანაკის გარეთ და ყველამ, ვინც გაიგონა, დაადგინოს კარი თვეზე და ქვენი საქოლოს მთელმა ბანაკებებმა. 15. ვარაულონებელს კი ასე უთხარი: ყველა, ვინც თვესს ღმერთის დამძლავს, ცოდვას იღებს. 16. უფლის სახელი შეგნეულს უნდა მოკედეს, ქვებით უნდა ჩაქოლოს მთელმა საზოგადოებამ — მდგმურნი იქნება თუ მკვიდრი, უფლის სახელის შეგინებისათვის უნდა მოკედეს. 17. ადამიანის მკვლეელი უნდა მოკედეს. 18. პირუტყვის მკვლელობა სული სულის წილ უნდა ზლოს. 19. ვინც რამე ზიანს მიაყენებს თავის თვისტომს, მასაც ისევე უნდა მოექცნენ, როგორც თავად მოიქცა. 20. მოტეხილობა მოტეხილობის წილ, თვალი თვალის წილ, კბილი კბილის წილ, რა ზიანიც მიაყენა ადამიანს, მასაც იგივე ზიანი უნდა მიაყენონ. 21. პირუტყვის მკვლელობა უნდა ზლოს იგი, ადამიანის მკვლეელი უნდა მოკედეს. 22. ერთი სამართალი უნდა გქონდეთ მდგმურისთვის და მკვიდრისთვის, რადგან მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი. 23. გამოუცხადა მოსემ ისრაელიანებს და გაიყვანეს მგინებელი ბანაკის გარეთ, და ჩაქოლეს იგი ისრაელიანებმა, როგორც უბრძანა უფალმა მოსეს

თავი ოცდამეხუთე

1. ელაპარაკა უფალი მოსეს სინაის მთაზე და უთხრა: 2. ელაპარაკე ისრაელიანებს და უთხარი: როცა შეხვალთ ქვეყანაში, რომელსაც გაძლევთ, იუქმოს მიწამ შაბათი უფლისათვის, 3. ექვს წელიწადს თესავდე შენს ყანას, ექვს წელიწადს სხლავდე შენს ვენახს და იღებდე მოსავალს. 4. მეშვიდე წელს კი უქმის შაბათი მიწისათვის, უფლის შაბათი, ყანა არ

დათესო და ვენაბი არ გასხლა. 5. ჩა-
 თანტული მარცლიდან ამოსული არ
 მოშა და გაუსხლავი ვაზიდან ყურძე-
 ნი არ მოკრიფო. უქმი წელიწადი იყოს
 მიწისათვის. 6. ნიწის უქმობის დროს
 გკონდეთ საკმელად შენ და შენს
 ყმას, შენს ყმა-ქალს, კირისკაცს, და
 მღვმურს, რომელიც შენთან დგას. 7.
 შენს პირუტყვს და ცხოველებს, რომ-
 ელებიც შენს მიწაზეა, მთელი მოსავა-
 ლე გკონდეთ საკმელად. 8. გადათავა-
 ლე შეიდი უქმობის წელიწადში შეიდ-
 ჩერ შეიდი წელიწადი, რომ გამოგვი-
 დეს შეიდი უქმობის წელიწადში სულ
 ორმოცდაცხრა წელი. 9. დაჰარი ბუცს
 მეშიდეთ თვეში, თვის მეათე დღეს,
 შენდობის დღეს დაჰარი ბუცს მთელს
 თქვენს ქვეყანაში. 10. წმიდაყვით ორ-
 ნოცდამეათე წელი და გაათავისუფ-
 ლეთ ქვეყანაში ყველა მისი მცხოვრე-
 ბი. ზეიმი იყოს ეს თქვენთვის. ყვე-
 ლანი თქვენ-თქვენს სამკვიდრებელს
 დაუბრუნდით, თქვენ-თქვენს სანათე-
 საოს დაუბრუნდით ყველანი. 11. ზეი-
 მი იყოს თქვენთვის ორმოცდამეათე წე-
 ლი. არ თესოთ და არ მკათ ჩაფანტუ-
 ლი მარცლიდან ამოსული, არ მოკრი-
 ფოთ გაუსხლავი ვაზიდან. 12. რადგან
 ზეიმი ეს, წმიდა უნდა იყოს თქვენ-
 თვის. ყანიდან ჰამეთ მისი მოსავალი.
 13. ამ ზეიმის წელს დაუბრუნდეს კა-
 ცი თავის სამკვიდრებელს. 14. როცა
 რაინეს მიჰყიდი შენს თვისტომს ან
 რამეს იყიდი შენი თვისტომისგან,
 ნუ მოატყუებთ ერთმანეთს. 15. ზეი-
 მის შემდგომი წლების ანგარიშით
 იყიდეთ შენი თვისტომისგან, მოსავ-
 ლის აღების წლების ანგარიშით მოგ-
 ყიდოს. 16. თუ ბევრია წლები, გაზარ-
 დე ფასი, თუ მცირეა წლები, დაუქე-
 ლო ფასს. რადგან მოსავლის ანგარიშით
 მოგყიდის. 17. ნუ მოატყუებთ ერთმა-
 ნეთს და გეშინოდეს შენი ღეთისა. რად-
 გან მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი.
 18. შეასრულეთ ჩემი წესები და ჩემი
 სამართალი შეინახეთ, შეასრულეთ ისი-
 ნი და უზრუნველად იცხოვრებთ

ქვეყანაში. 19. მოგცემთ ნიწს თავის
 ნაყოფს, მამლისად შეკამთ და მშვი-
 დად იცხოვრებთ იქ. 20. თუ იკით-
 ხათ: რა ეკამოთ მე შეიდა წელს, თუ
 არ დაეთესეთ და თუ არ ავიღეთ მოსა-
 ვალი? 21. გამოვიცხადებ ჩემს ვერბო-
 ვას თქვენზე მეტესე წელს და მოიყვანს
 მოსავალს საძი წლისთვის. 22. დათესათ
 მერვე წელს, მტკნამ მცხარე წლამდე
 ძველ მოსავალს შეკამთ. ძველს უნდ
 კამოთ, ვიდრე მისი მოსავალი შენო-
 ვიდოდეს. 23. მიწა სამუდამოდ არ
 უნდა გაიყიდოს, რადგან ჩემია მიწა,
 რადგან თქვენ მღვმურები და ხიზნები
 ხართ ჩემთან. 24. მთელ თქვენს სამკ-
 ვიდრებელ მიწაზე მიეცი თ მიწის გა-
 მოსყიდვის ნება. 25. თუ შენი მოძმე
 გაღარიბდება და თავის სამკვიდრებელს
 გაჰყიდის, მივიდეს მისი ახლო ნათესა-
 ვი და გამოისყიდოს მისი მოძმის გა-
 ყიდული. 26. თუ კაცს გამოისყიდველი
 არა ჰყავს და თავად ხელი მიუწვდება
 და იშოვის გამოსასყიდს, რამდენიც
 საჭიროა, 27. იანგარიშოს გაყიდვიდან
 გასული წლები. მონარჩენი მყიდველს
 დაუბრუნოს და თავისი სამკვიდრებელი
 ჩაიბაროს. 28. თუ გამოსასყიდს, რამდ-
 ნიც საჭიროა, ვერ იშოვის, გაყიდული
 მის მყიდველს დარჩება ზეიმის წლა-
 ნდე. ზეიმის წელს ჩამოერთმევა და
 პატრონი თავის სამკვიდრებელს და-
 უბრუნდება. 29. თუ კაცი გაღავნი-
 ან ქალაქში საცხოვრებელ სახლს გაყი-
 დის, გაყიდვიდან ერთი წლის გასვლაშ-
 დე შეეძლება გაყიდულის გამოსყიდვა.
 ერთი წლის განმავლობაში გამოსყიდ-
 ვის ნება აქვს. 30. თუ მთელი წლის
 გასვლაშდე არ იქნა გამოსყიდული, სახ-
 ლი, რომელიც გაღავნიან ქალაქშია,
 სამუდამოდ დარჩება მის მყიდველს
 თაობიდან თაობაში. ზეიმის წელს არ
 ჩამოერთმევა. 31. ხოლო სახლები სოფ-
 ლებისა, რომელთაც ირგვლივ გაღავ-
 ნი არა აქვთ, მიწის ნაკვეთად ითვლე-
 ბა. მათი გამოსყიდვა შეიძლება და
 ზეიმის წელს ჩამოერთმევა. 32. ლე-
 ვიანთა ქალაქები, მათი სამკვიდრებელი

ქალაქების სახლები, ყოველთვის შეუძლიათ გამოისყიდონ ლევინებმა. 33. თუ ლევინთაგან ვინმე გამოსყიდვას მონიდრომებს, გაყიდული სახლი და მისი სამკვიდრებელი ქალაქი ზეიმის წელს ჩამოერთმევა მყიდველს, რადგან ლევინათა ქალაქების სახლები მათი სამკვიდრებელია ისრაელიანთა შორის. 34. მათი ქალაქების გარშემო ყანების გაყიდვა არ შეიძლება, რადგან ეს მათი სამარადისო სამკვიდრებელია. 35. თუ შენი მოძმე გალარობდება და შენს თვალწინ გაპირვებაში ჩაეარდება, შეეშველე მას, მდგმური იქნება თუ ბიზანი, და იცხოვროს შენთან. 36. ნუ აიღებ მისგან სარგებელს და ვახშს — შენი ღვთისა გეშინოდეს! — იცხოვროს შენმა მოძმემ შენთან. 37. ვერცხლს საეახშოდ ნუ გასცემ და სარგებლისთვის ნუ გასცემ შენს საკმელს. 38. მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი, რომელმაც გამოვიყვანეთ ეგვიპტის ქვეყნიდან, რომ მოგცეთ თქვენ ქანაანის ქვეყანა, რომ თქვენი ღმერთი ვიყო. 39. როცა შენი მოძმე გალარობდება შენს თვალწინ და შენ მოგეყვიდება, მონური შრომით ნუ ასრომებ. 40. ქირისკაცით, ბიზანივით უნდა იყოს შენთან, ზეიმის წლამდე იმუშაოს შენთან. 41. მერე კი წაიღეს შენგან თავის ბავშვებიანად და დაუბრუნდეს თავის სახათესაოს, თავისი მამა-პაპის ჯამკვირებელში დაბრუნდეს. 42. რადგან ჩემი მსახურებია ისინი, რომლებიც ეგვიპტის ქვეყნიდან გამოვიყვანე. მონებად არ უნდა გაიყიდონ ისინი. 43. ნუ იბატონებ მასზე ძალმომრეობით და შენი ღმერთის გეშინოდეს. 44. მსახური და მხევალი, რომელიც გეყოლებათ, იმ ხალხებიდან უნდა იყვნენ, თქვენს გარშემო რომ ცხოვრობენ. მათგან იყიდეთ მსახური და მხევალი. 45. იმათგანაც შეგიძლიათ იყიდოთ, ვინც მდგმურად ღვანან თქვენთან, და ნათი ქოლგმიდან, თქვენთან არიან, თქვენს ქვეყანაში რომ არიან დაბადებულნი. თქვენი საყუთობა იყვნენ ესენი,

46. დაუტოვეთ ისინი თქვენს შიშობაშულებს მკვციდრობად. საძულადოდ ამუშავეთ ისინი მგერამ თქვენს მოძმეებზე. ისრაელიანზე, ნუ იბატონებთ ძალმომრეობით. 47. თუ შეძლებულ გახდა შენთან მყოფი მდგმური ან ბიზანი, შენი მოძმე კი შედარდოს და შენთან მყოფ მდგმურს ან ბიზანს ან მდგმურს საგვარჯლისი ნაწილის მიუცოდ. 48. მიუღვეს შენძულზე მისი გამოიხსნა. ერთელისი მთი მოძმეთაგანი გამოიხსნის მას. 49. ან ბიძა ან ბიძაშვილი გამოიხსნის მას. ან მის სისხლით ნათესავი მისი საგვარჯლოდან გამოიხსნის. ან თუ საშუალება აქვს, თავად გამოიხსნას თავი. 50. გაუსწოროს ანგარიში თავის მყიდველს იმ წლიდან, რაც მიუყიდა მას. ზეიმის წლამდე. მისთვის გადახდილი ვერცხლი წლების კვალობაზე უნდა დაუბრუნოს, და დღითი ქირით იმუშავეს მასთან. 51. თუ კიდევ ბევრი წელია დარჩენილი, ამის კვალობაზე დაუბრუნებს გამოსახსნელს მიუღვეს დროს აღებული ვერცხლიდან. 52. თუ ზეიმის წლამდე ცოტა წელია დარჩენილი, იანგარიშის და წლების კვალობაზე დაუბრუნოს განოსახსნელი. 53. ქირისკაცად უნდა დარჩეს მასთან ამ წლების მანძილზე. არ უნდა იბატონოს მასზე ძალმომრეობით შენს თვალწინ. 54. თუ ამ გზით ვერ გამოიხსნის თავს, ზეიმის წელს ჩამოერთმევა მყიდველს თავის ბავშვებიანად. 55. რადგან ჩემი მსახურნი არიან ისრაელიანები, ჩემი მსახურნი არიან ისინი, რომლებიც ეგვიპტის ქვეყნიდან გამოვიყვანე. მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი.

მთავი ოცდამეათევი

1. არ შეიქმნათ კერპები და ქანდაკები, არ აღმართოთ სვეტები. არ ჩადგათ თქვენს ქვეყანაში მოხატული ქვები სათაყვანოდ. რადგან მე ვარ უფალი, თქვენი ღმერთი. 2. ჩემი შაბათები შეინახეთ და ჩემი საწმიდარები

გეშინოდეთ. მე ვარ უფალი. 3. თუ ივლით ჩემს წესზე და შეინახავთ ჩემს მცნებებს და შეასრულებთ მათ. 4. თავის დროზე მოგცემთ წვიმას და მიწაე მოგცემთ თავიანთ მოსავალს, მინდვრის ხეები მოგცემენ თავიანთ ნაყოფს. 5. ლეწვა თესვაზე აღრე დაგიდგებათ. თიფლი თესვაზე აღრე. ძლომაზე შეკმით თქვენს პურს, თქვენს ქვეყანაში მშვიდად იცხოვრებთ. 6. მშვიდობას ჩამოვადგებ ქვეყანაზე და მოსვენებული იქნებით. აღარ იქნება დამაფრთხობელი, მიწისგან აღვგვი სასტიკ მხეცებს და მახვილი არ გაივლის თქვენს ქვეყანაზე. 7. გარეკავთ თქვენს მტრებს და მახვილით დაეცემიან თქვენს წინაშე. 8. ასს გარეკავს ხუთი თქვენგანი და ასი თქვენგანი ათითასს გარეკავს. მახვილით დაეცემიან თქვენი მტრები თქვენს წინაშე. 9. მოგზადეთ და ნაყოფიერს გაგზადით, გაგამრავლებთ და შევასრულებ თქვენთვის მოცემულ აღთქმას. 10. შეკმით ძველისძველს და ახლის წინაშე გამოიტანთ ძველს. 11. ჩემს საივანეს დაგიდებთ თქვენს შორის და არ შეგიძლებთ ჩემი სული. 12. ვივლი თქვენს შორის და ვიქნები თქვენი ღმერთი, თქვენ კი ჩემი ერი იქნებით. 13. მე ვარ უფალი, რომელმაც ეგვიპტის ქვეყნიდან გამოგყვანეთ, რომ მონებად არ დარჩენილიყავით, დაწვევით თქვენი უღლის აპურები და შემართულნი წამოგიყვანეთ. 14. თუ არ დამიჯერებთ და არ შეასრულებთ ამ ჩემს მცნებებს, 15. თუ არად ჩააგდებთ ჩემს წესებს, თუ ისე შეიძლება ჩემს სამართალს, რომ არ შეასრულებთ არც ერთ ჩემს მცნებას და დამირღვევთ აღთქმას. 16. მაშინ ამგვარად მოგვეტყვი: მოგივლენთ შიშისზარს, ქლექა და ცხოვრებას, თვალის დამავსებელს და სულის შემადონებელს. ფუქი იქნება თქვენი დთვისილი, რადგან მტრები შეგიკამენ. 17. პირს ვიზამთ თქვენსკენ და დაუმარცხდებით თქვენს მტრებს, გაგიბატონდებიან მოსისხლენი. გაიქცევით, თუმცა მღვერი არ გეყოლებათ.

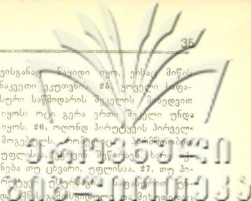
18. და თუ მაინც არ დამიჯერებთ, შეიდგზის მოგინებთ საივალს თქვენი ცოდვებისთვის. 19. გაგტყვევებთ თქვენი სიჭიურისა ძალას. რადგან ვაქცევ თქვენს ცას, სპილენძად — თქვენს მიწას. 20. ფუქი დაიღვება თქვენი ძალ-ღაბე. მოგვეტყვი: წინაშე ჩემს მოსავალს და მინდვრებს, თავის ნაყოფებს. 21. თუ კიდევ გამოწვევთ წინააღმდეგობას და არ დამიჯერებთ, უუროსგდებას, შეიდგზის დაცხებით თქვენი ცოდვებისათვის. 22. მოგივლენთ გარეულ მხეცებს და გაგიწყვეტენ შეილებს, გაგიწყვეტენ საქონელს, თქვენც დაგლევენ და დაცარიელდება თქვენი გზები. 23. თუ ამითაც არ ისწავლით ჰუას და კიდევ გამოწვევთ წინააღმდეგობას, 24. მეც წამოვალ თქვენს წინააღმდეგ და შეიდგზის დაცხებით თქვენი ცოდვებისათვის. 25. მოვავლენ თქვენზე შურისმგებელ მახვილს აღთქმის შურისგებად და შეიხვეტებით თქვენ-თქვენს ქალაქებში. პირს შეგყარით და მტრის ხელში ჩაიცივდებით. 26. როცა გაგიწყვეტ პურის სახსარს, ათი დედაკაცი ერთ თონეში დაიწყებს თქვენი პურის ცხობას. წონით გამოგიგზავნიან თქვენს პურს, შეკმით და ეერ გაძლებთ. 27. თუ მაშინაც რა დამიგდებთ ურს და გამოწვევთ წინააღმდეგობას, 28. მეც გამოვალ თქვენს წინააღმდეგ რისხვით და შეიდგზის დაგსჯით თქვენი ცოდვებისთვის. 29. თქვენი ვაყების ბორცს დაუწყებთ ჰემას და თქვენი ასულების ბორცს შეკმით. 30. გაგინადვურებთ გორაკებს და ამოგიურიოთ მზის სვეტებს, დავახვავებთ თქვენს გვამებს თქვენი ყერების ნანგრევებზე და შეგიძლებთ თქვენ ჩემი სული. 31. გავაუდაბურებთ თქვენს ქალაქებს და დავაცარიელებთ თქვენს საწმიდარებს, აღარ ვიყნოსავ თქვენგან ნაქმევ კეთილსურნელებას. 32. დავაცარიელებ ქვეყანას თქვენი მტრების განსაცუფრებლად, რომლებიც იქ დასახლდებიან. 33. მიმოვგანტავთ ხალხებში და გაშვილებულ მახვილს დაგადვენებთ. დაცარიელდება

თქვენი მიწა და გაუღებურდება თქვენი ქალაქები. 34. მაშინ ამოიგებს მიწა თავის შაბათებს მთელი იმ ხნის მანძილზე, რაც დაცარიელებული იქნება, როცა თქვენი მტრების ქვეყანაში იქნებით, მაშინ იუქმებს მიწა, ამოიგებს თავის შაბათებს, 35. იუქმებს მთელი იმ ხნის მანძილზე, რაც არ უქმია თქვენს შაბათებში, როცა იუქცხოვრობდით. 36. დანარჩენებს გულს გაგიღაჩრებთ მტრების ქვეყნებში, გაფრენილი ფოთლის ხმა შეგაშინებთ და გაიქცევით, თითქოს მახვილს გაუფრებოდეთ, დაეცებით, მღვეარი კი არაიენ იქნება. 37. წაიფრთხილებენ ერთმანეთზე, თითქოს მახვილს გაუფრებოდნენ, მღვეარი კი არაიენ იქნება, ღონე არ გეყოფათ, რომ მტრებს აღუდგეთ. 38. დაიღუპებით ხალხებში და შეგვამთ თქვენი მტრების მიწა. 39. დანარჩენები დაიღუპით თქვენი ცოდვების გამო მტრების ქვეყნებში, თქვენი მამა-პაპის ცოდვების გამოც დაიღუპით. 40. თუ გამოტყდებიან თავიანთ ცოდვებში და მამა-პაპის ცოდვებში, რომ მიმტყუნეს და ჩემს წინააღმდეგ გამოდიოდნენ, 41. მეც რომ წავედო მათ წინააღმდეგ და მათი მტრების ქვეყანაში გადავასახლე ისინი. — თუ მოუთრგუნებათ დაუცვეთავე გულები, მაშინ გამოისყიდიან თავიანთ ცოდვებს. 42. და მეც გავიხსენებ ჩემს აღთქმას იაკობთან, ისაკთან დადებულ აღთქმასაც და აბრაამთან დადებულ აღთქმასაც გავიხსენებ, ქვეყანასაც გავიხსენებ. 43. მიწა მიტოვებული იქნება მათგან და ამოიგებს თავის შაბათებს, როცა მათგან დაცარიელდება, ისინი კი ამოიგებენ თავიანთ ცოდვებს, რომ შეიძულეს ჩემი სამართალი, და ჩემი წესები შეიძულა მათ სულმა. 44. და მაინც, მტრის ქვეყანაში მათი ყოფნის დროსაც კი არ შევიძაგებ მათ და არ შევიძულებ მოსასპობად, მათთან დადებული აღთქმის დასარღვევად. რადგან მე ვარ უფალი, მათი ღმერთი. 45. მათთვის გავიხსენებ ჩემს აღთქმას წინაპრებთან, რომლებიც ეგვიპტის ქვეყ-

ნიდან გამოვიყვანე ხალხების თვალწინ, რათა მათი ღმერთი ეყო მე ვარ უფალი. 46. ანა, წესები, სამართალი და რჯული, რომელიც დადო უფალმა თავისა და ისრაელიანთა შორის სინაის მთაზე მოსეს ხელით.

მეორე ტომად შევიდნენ

1. ელაბარაკა უფალი მოსეს და უთხრა: 2. ელაბარაკე ისრაელიანებს და უთხარი: თუ ვინმე უფლისადმი აღთქმული სულიერის სანაცვლოდ რამეს შესწირავს, 3. ოცდამ სამოცი წლის ასაკამდე მამრის საფასური უნდა იყოს ორმოცდაათი შეკელი ვერცხლი საწმიდარის შეკელით, 4. თუ მღვდრია, მისი საფასური ოცდაათი შეკელი უნდა იყოს, 5. თუ ხუთიდან ოც წლამდეა, მამრის საფასური ოცი შეკელი, მღვდრისა კი ათი შეკელი უნდა იყოს, 6. თუ ერთი თვიდან ხუთ წლამდეა, მამრის საფასური ხუთი შეკელი ვერცხლი, მღვდრისა კი სამი შეკელი ვერცხლი უნდა იყოს, 7. თუ სამოცი წელზე მეტისაა, მამრის საფასური თხუთმეტი შეკელი, მღვდრისა კი ათი შეკელი უნდა იყოს, 8. თუ სიღარიბის გამო საფასურის გადახდა არ შეუძლია, წარუდგინოს მღვდელს და მღვდელი შეაფასებს; როგორადაც ხელი მიუწვდება აღმთქმელს, ისე შეაფასოს მღვდელმა, 9. თუ ისეთი პირუტყვია, მსხვერპლად რომ შეიწირვის უფლისათვის, უფლისადმი მიცემული ყველაფერი წმიდა უნდა იყოს, 10. არ უნდა შეცვალოს, არ იქნება მისი შენაცვლება; კარგისა ცუდით ან ცუდისა კარგით; თუ ვინმე შეცვლის პირუტყვი პირუტყვით, ესეც და მისი სანაცვლოც წმიდა იქნება, 11. თუ პირუტყვი უსურმაგია, რომელიც მსხვერპლად არ შეიწირვის უფლისათვის, წარუდგინონ პირუტყვი მღვდელს, 12. შეაფასოს მღვდელმა მისი ავ-კარგი; როგორც მღვდელი შეაფასებს, ისე იყოს, 13. თუ მის გამოსყიდვას მოინ-

დომებს. საფასურს მეხუთედი დაუმატოს. 14. თუ ვისმე სახლის შემწირვა უნდა უფლის წმიდად. მღვდელმა შეაფასოს მისი ავ-კარგი: როგორც მღვდელი შეაფასებს მას, ისე ეღირება. 15. თუ სახლის შემწირველი თავისი სახლის გამოსყიდვას მოინდომებს, საფასურის მეხუთედი დაუმატოს და მისი იქნება. 16. თუ თავის საკუთარ ყანას სწირავს უფალს, საფასური ნათესის კვალობაზე უნდა განისაზღვროს—ერთ ზომერ ნათეს ქერზე ორ-მოდებათი შეკელი ვერცხლი. 17. თუ ზეიმის წლიდან სწირავს თავის ყანას, საფასურისდა მიხედვით შესწიროს 18. თუ ზეიმის შემდეგ სწირავს თავის ყანას, მღვდელმა ზეიმის წლამდე დარჩენილი წლების მიხედვით უნდა იანგარიშოს ვერცხლი და საფასურიდან გამოიკვეთოს. 19. თუ ყანის გამოსყიდვას მოინდომებს მისი შემწირველი, საფასურის მეხუთედი ვერცხლი დაუმატოს და დაუბრუნდება. 20. თუ არ გამოისყიდის ყანას და სხვა კაცს მიეყიდება, ველარ გამოისყიდის. 21. როცა ყანა გასულია ზეიმის წელს, ის უფლის წმიდაა, როგორც დარისხებული ყანა, მღვდლის საკუთრება უნდა იყოს. 22. თუ სწირავს უფალს თავის ნაყიდ ყანას, რომელიც მისი წილი ყანებიდან არ არის, 23. უანგარიშოს მღვდელმა საფასურის რაოდენობა ზეიმის წლამდე და ეს კაცი იმდღესვე გადაიხდის საფასურს, როგორც წმიდას უფლისთვის. 24. ზეიმის წელს ყანა დაუბრუნდება მას,

ვისგანაც ნაყიდი იყო, ვისაც მიწის ნაკვეთი ეკუთვნის. 25. ყოველი საფასური საწმიდარის შეკელის მიხედვით იყოს: ოცი გერა ერთი შეკელი უნდა იყოს. 26. ოღონდ პირუტყვის პირველ-მოგებელს, რომელიც პირველობის უფლისაა, ქვევით შემწირავს, ხარკი უნება თუ ცხვარი, უფლისაა. 27. თუ პირუტყვი უსურმგა საფასურით უნდა მისს გამოსყიდული და მეხუთედაც დაუმატოს. თუ არ იქნება გამოსყიდული, მის საფასურად უნდა გაიყიდოს. 28. ოღონდ ყოველი დარისხებული, რომელიც უფლისთვის დარისხა კაცმა, თავისი საბაღებლიდან — ადამიანი, თუ პირუტყვი, თუ თავისი წილხვედრი ყანა, ვერც გაიყიდება და ვერც გამოისყიდება. ყოველი დარისხებული წმიდათა წმიდაა, უფლისაა. 29. ყოველი დარისხებული, რაც ადამიანმა დარისხა, არ გამოისყიდება, უნდა მოკვდეს. 30. ყოველი მეთაფი მიწისა, მიწის ნათესისა, ხის ნაყოფისა უფლისაა, უფლის წმიდაა. 31. თუ ვინმე თავისი მეთაფის გამოსყიდვას დააპირებს, მისი მეხუთედი დაუმატოს. 32. ყოველი მეთაფი ხვანტაგისა და ცხერისა, ყოველი მეთაფი კომბლის ქვეშ გამავალთა შორის, უფლის წმიდაა. 33. არ უნდა შემოწმდეს მისი ავ-კარგი და არ უნდა იქნას შენაცვლებული. თუ შეინაცვლება, შენაცვლებულთან ერთად ისიც წმიდა იქნება, ვერ გამოისყიდება. 34. აჰა, მცნებები, რომლებიც გამოუცხადა უფალმა მოსეს ისრაელიანთათვის სინაის მთაზე.

□ ანბარქველა იანება □

პროზის უძველესი ბიზლირთევა

კოხენდანტის საათი

(მითხრობა)

თავი XVI

გამომძიებელი

„შესაძლებელია ვინმეს აღძრას ასეთი კითხვა: რითი აიხსნება, რომ ავათოკლესა და სხვა მისთანებს, ურიცხვი გამკვლობისა და სისასტრის მიუხედავად, დიდხანს შეეძლოთ არხეინად ეცხოვრათ თავის სამშობლოში...“

ნიკოლო მაკიაველი „მთავარი“

რატაზე მარგალიტებივით ისხდნენ თქვეყოფილი წვეთები და მზეზე ბრწყინავდნენ.

გამომძიებელი აკაკი ეგეთაშვილი რომანის კითხვას ჭანაგრძობდა. თანდათან დაიშულამა ნაწარმოები... შიგადაშიგ გესლიანი რეპლიკებით უმასპინძლებოდა ავტორს, მაგრამ არც ავტორი რჩებოდა ვალში, რიკოშეტით უბრუნებდა კაკოს ირონიას...

კაკოს მოსწონდა რეზონანსული თბრობის ბერბი, თან იმასაც ზედებოდა, რომ რეზო ერთი იმათგანი იყო, ვისზე მეთვალყურეობაც და ინფორმაციის დანიშნულებისამებრ მიწოდებაც ევალებოდა კაკოს მანამ, სანამ სპექსკოლას დაამთავრებდა და გამომძიებელი გახდებოდა, ხოლო მას შემდეგ, რაც

გამომძიებელი გახდა, რეზონანსობაზე უკვე სხვებს მოჰქონდათ ინფორმაცია კაკოსთან...

ტყუილად გაცოფდა ნიკა დანგაძე: ნკე დანგეშკოტი მე ვარო. ახლა, როცა კაკო რომანს ჩაუღრმავდა, მიხვდა, რომ ნკე დანგეშკოტი მხოლოდ ნიკა არ იყო, იგი. ამავე დროს, თვით რეზოც იყო — ავტორის „ალტერ ეგო“. გმირი იქცევა ავტორად და თავის ისტორიას გვისურათბატებს, ან პირიქით: ავტორი ცდილობს გმირად იქცეს და მისი თვალთ შეგვახედოს ქვეყნიერებას. ამ მცდელობაში კი კაკი — ავტორი მწერალ-ავტორად იქცევა. „რატაც რთულად არის ეს ამბავი“, გაიფიქრა კაკომ კითხვის შეუჩერებლად...

კედლებიდან კი ურცხვად იცქირებოდნენ სხვადასხვა რასისა და ეროვნების დედაკაცები: ზოგს უკანალი მოეწვია, ზოგს მკერდი აეფუებინა, ზოგს — ფეხები გაეშალა და საშო გამოეჩინა... ყველა ეს პლაკატი საუცხოო პოლიგრაფიულ დონეზე იყო დაბეჭდილი მსოფლიოს სხვადასხვა სტამბაში. პორნოგრაფიულ პლაკატთა კრებული კაკოს კოლექციის ფასადი იყო, მართალია, კანონით ამეგბის საზღვარზე გადამოტანა იკრძალებოდა,

მაგრამ ეგეთაშვილის ბარგი, ჩვეულებრივ, პრევილენციებით სარგებლობდა.

კაკო ახალ ეპიზოდს კითხულობდა. უცებ სული მოებუხა: რეზომ რომანიდან ჩალაც „უთრა“ მამა-შვილური ურთიერთობის შესახებ და კაკოს ისე ხელშესახებად დაეჯახა მახსოვრობის უღრანიდან გამომსხლტარი მოგონება, რომ დაჯახების ძალას ველარ გაუძლო — რომანი გვერდზე გადადო და ამწუთიერი მარტოობა შეეშინდა:

პირველად შეგნებული სიცოცხლის მანძილზე გაახსენდა კაკოს, რომ სულ პატარაობისას, სანამ მამა სხვა ცოლს შეირთავდა — კაკო მაშინ აღბათ სულ სამი-ოთხი წლისა იქნებოდა — მამას თავის სახლში მიჰყავდა ხოლმე. იქ ერთი თამაში ჰქონდათ მამა-შვილს: „სახლობანა“ — ბალიშებიან და პლედისაგან კარავს გაკომპონენ განიერ ტახტზე, შიგ შეძვრებოდნენ. ბნელში გაიყურებოდნენ და ერთმანეთს ჩერჩულთ; ელაპარაკებოდნენ. ამ უსინათლო, დაბნულ სივრცეში არსებობდნენ მხოლოდ ორნი: მამა და პატარა კაკო... სულისშემძვრელად საუვარელი თამაში იყო... ტუბილი და ქაღალსნური... ნათლად ჩაბეჭდილი არქიმებისტიკებისა... ახლა რეზოს რომანის ერთმა პასაჟმა ასოციაციურად რაკი ამოატეხტივა. ესე იგი, არ ყოფილა გადავიწყებული... სამაგთეროდ, უკვალოდ იყო ამოშლილი მახსოვრობიდან, თუ როდის შეირთო მამამ სხვა ცოლი, როდის შეწყდა „სახლობანას“ თამაში, როდის იქცა მამა იმ დამკინავ კაცად, მშენებლობებზე სასიეროდ რომ დაჰყავდა ხანდახან...

კაკოს ისე მოულოდნელად ეწვია მივიწყებული მოგონება — ბავშვობისადროინდელი განცდა, რომ გულმოწყურულმა, შიშატანილმა იგარძო: ახლა მარტოობას ველარ გაუძლებდა.

ჩაეიდა ქვემოთ — დედასთან.

დედა სავარძელში იჯდა. სიგარეტს ეწეოდა და გაზეთს კითხულობდა, თავი ასწია და შვილს შეხედა:

— რა გტკივა? — ჰკითხა დედამ.

— რა ვიცი... რაღაც... — გაურკვეველად მიუგო შეკითხვით გაოცებულმა კაკომ. დედა ველზე გაზეთს ჩაულმავდა, სავარძელში მჯდომს მოკლე ხალათიდან ულამაზესად ჩამოქნილ გრძელი, კელწველსთვის შესაშვრი წვევები და მუხლსთველ მღუჩოხდა.

კაკო დედასთან შეიკედლომ დააწყებოდა, სასწრაფოდ აბრუნდა ანტიკლონიკური და კარბო ნაბარძო... ახლა უცებ მიხვდათ მიაღწევენდა თვალს ხელნაწერის აკურატულ სტრიქონებს, გული გამალებით უცემდა, მაჯა გაისინჯა: მშვიდი ჰქონდა...

„ბუნვალო-სამოთხის“ ერთი კუთხე მოზრდილ კარადას ეჭირა. კარადის ზედა თაროზე იდო რვა მილიმეტრიანი „კანონის“ მარკის კინოპროექტორი და შეედური სექსფილმების ოცდაათამდე კოლოფი: „გრაფი მონტე-კრისტო“, „გრაფინია გამინი“, „გაუპატუარება პლატეზე“ და ამისთანები... ახლა უცვებ აპარატსაც და ფირბსაც მტვერი ეფინა, რადგან ვიდეომავნიტოფონებსა და კასეტების კონკურენციას ვერ გაუძლევს. ვიდეო კარადის გახსნილ სექტორში ესვენა „პანასონიკის“ მარკის ტელევიზორის გვერდით, იქვე ელაგა „ემანუელა“, „შვი ემანუელა“, „პარიზის“ უკანასკნელი ტანგო“, „პირველკლასელი“, „საბერძნეთის მეგემოვნე“ და ერთიული კინემატოგრაფის მრავალი კარგი თუ ცუდი ნიმუში.

ზემო თაროზე კი მოთავსებული იყო პორნოგრაფიული ეურნალებისა და ბუკეტების მდიდარი ბიბლიოთეკა...

კაკოს შიშმა ოდნავ გადაუარა და ახლა რეზოზე გაბრაზდა: ეს რა დამამართო. განაგრძო კითხვა, თუმცა რომანი დაწყნარების, დამშვიდების სულის იარებზე მალამოდ მოსალბუნების ნაცვლად სხეულიდან ტანჯვის ღრიალით ერეკებოდა უწმინდურს...

კაკოს კოლექციის ერთ მნიშვნელოვან ნაწილს ჩაიხრახილტულებულ უჩრებში დაბინავებული „კენტსკამერა“ იკავებდა. აქ იყო სექსუალური დანიშნულების ნაირგვარი ნივთები: იაპონ-

ნური „უღკაშებიანი“ პრეზერვატივე-
ბი, ამერიკული ელექტროვიბრატორე-
ბი, ავტომატური ელექტროფალოსები,
ორნაირი მოდელის ავტოონანიზატორე-
ბი და კოლექციის მშეენება: დედოფა-
ლი „ლინდა“...

„რუნტუ-ნებლო, რუნტუ-ნებლო“,
რატომღაც იტალიურად წიკწიკებდა კე-
დლის საათი, თუმცა რატომ „რატო-
მღაც“? იმიტომ, რომ ეს საათი კაცობ
იტალიაში შეიძინა.

პატარა შავმა ტარაკანამ აჩქარებით
ჩაირბინა საათსა და კითხვით გართულ
მასპინძელს შორის.

კაკომ გადაწყვიტა, სანამ რომანს არ
წავიკითხავ ბოლომდე, ფეხს არ მო-
ვიციკლო. ჭანდაბას სამსახური, წან-
დაბას ყველაფერი. ეგონა სწრაფად ჩა-
ამთავრებდა, მაგრამ არ გამოვიდა: —
ნაწარმოები ვეებერთელა აღმოჩნდა,
თანაც თუმცა ავტორის ავტრატული კა-
ლოგრაფია ჰქონდა, მაგრამ მაინც ნა-
ბეკლზე წელიად იკითხებოდა ხელნა-
წერი.

„საჩქარო არაფერია“. კაკომ იტალი-
ურ საათს ახედა, „ვიკითხოთ დინ-
ჯად, ურადღებითა და ჩაღრმავებით“.

იწყებოდა ახალი თავი, რომელსაც
ერკვა „მონსტრი მინისტრი“ — სლი-
უპიკოვის მიერ ხაზგასმული, ქვეყ-
ნის ხელმძღვანელობის შეურაცხყო-
ფელ გამოთქმად მიჩნეული... თავის
სრული სახელწოდება ასე ელერდა:
„მონსტრი მინისტრი ანუ მონატავრის
მინეტი ანუ მონტოროის მონეტა ანუ
მონმარტრული მემონტაჟე ანუ მატ-
რაბაზი მამონტი...“

თავისი ბრწყინვალე ეროტიული
კოლექცია გამოძიებულ აკაკი ეგეთა-
შვილა ორი არზით ჰქონდა მოგროვი-
ლი: ჯერ ერთი, იგი ხშირად მოგზაუ-
რობდა კაპიტალისტურ ქვეყნებში და,
როგორც წესი, კუთვნილი თანხის ერთ
ნაწილს ამგვარ რამებ-რუმებში ხარ-
ჯავდა, და მეორე, კაკო წლების მან-
ძილზე პორნოგრაფიული მასალების
მოსახლეობიდან ამოღების სექტორს
ხელმძღვანელობდა... ოღონდ ახლა,

ვასული წლის ნოემბრიდან მოყოლე-
ბული ხელისუფლებამ პორნოგრაფი-
ისთვის აღარ სცხელოდა და დროებით
კაკოს სექტორიც პატისაბჰოთა მასა-
ლების მოძიებაზე გადაიროთო... მანამ
კი, „სლები“ მამძლეს უკე მამძითმე-
ული პროდუქტის სითხეწილად ერე-
რად ითვისებდა... ამ გზით ჰქონდა მო-
მოებული ვასუტების ვილოწეწმაც-
ნის ფილმებისა და ვეწეწეწეწეწის
მეტი წილი, სგრეთვე ყველა ვიბრა-
ტორი, ხელოვნური ფალოსი და ავტო-
ონანიზატორი... ამის პატრონები,
ჩვეულებრივ, მდიდარი სექსომანიაციბი
იყვნენ...

პრეზერვატივი

ბელნაწერი

აი „ლინდა“ კი კაკომ თვითონ ჩამო-
აპარა შევცილიდან...

იტალიურმა საათმა ოთხჯერ ჩამო-
რკა, სადაც მებზობლის ბინიდან რა-
დოკადადგურ „მაიაკის“ საერკობებიც
გაისმა...

კაკო ეგეთაშვილი ადამიანთა სწრაფ
ამოცნობაში გონებაგაწაფული კაკი
იყო, მაგრამ რომანის კითხვისას რამ-
დენჯერმე შეეცვალა აზრი რეზო ან-
დრონიკაშვილის შესახებ. ახლა, რო-
ცა ბელნაწერის „ეკვატორი“ გადალა-
ხა, („მაინც რამდენი გვერდია სულ
ნეტავ? რეაისი? ათასი? ანდა რატომ
არ დანომრა ამ კაიდემამშვილმა),
მკითხველს მწერალი გენეტურად
დასწეულებულ, ნერვებაშილი, გზასა
და სად აზრს აცდენილ ადამიანად ეჩ-
ვენა. ასეთებს ეგეთაშვილი „თავგზა-
დაკარგულებს“ ეძახდა და უხამსი კა-
ლამბურად ჰქონდა მათზე შეთხულო...
თავგზადაკარგულებს თავგზა გადაქცე-
ოდათ ჭრავინდარაგზად: : გულგზად,
ხელგზად, ფალოსგზად, ტრაკგზად და
ა. შ. გზად, ერთი სიტყვით, რომანის
ავტორი პათოლოგიურად დაბოღმილი
ევროპის ნაბუშარია. — ასე ეძახდა
კაკო ევროპული ორიენტაციის მქონე
ქართველებს... მას — რეზო ანდრო-
ნიკაშვილს — კაკოს „პროგნოზით“ —
უნდა პევებოდა რენესანსული კულ-
ტურა, კლასიკური მუსიკა, გერმანუ-
ლი მისტიციზმი, ოსკარ უაილდი, დოს-

ტოვსკი და ასეთები, სამაგიეროდ, უნდა სძულებოდა კინობელოვნება. ამერიკული მას-კულტურა, სიჯანსაღე და სიშართლე... იგი კომპლექსებით გაძედილი წუწუნა, ეგოისტი და ეგოცენტრიკი ბებერი (სულით ბებერი, გენით ბებერი) იყო კაცოს აზრით. ჰქონდა სიღრმე — სიბრძნის დიდი პრეტენზია და ერთთავად ყვთილშობილ ბოხაში დგომას ცდილობდა. თუმცა ამის საშუალებას დაობებული არისტოკრატიული სისხლი არ აძლევდა...

მაგრამ განა რეზო ანდრონიკაშვილის ბაღია. თუკი ქართველი ერი ერთ-ერთი უძველესია სამყაროში. კაცო ეგეთაშვილი სისხლის განაბლების, გუახლაგზრდავება-გაჯანსაღების მომხრეა... რა გზით და რა საშუალებით — ეს საფიქრალ-დასადგენია... თუ არა და სხვებრ კაცოს აზრით, ქართველი ერი გასაჩნა-დალაშობისათვისა განწირული.

ასეთია კაცოს ეროვნული პლატფორმა...

უცებ კაცოს კბილი ასტკივდა. კბილი ხშირად ტკიოდა ხოლმე, მაგრამ კაცო კბილის ტკივილს ყველა სხვა ტკივილიანად თავის ეგრძო საყუთრებად თვლიდა. ამ მხრივ იგი, სხვა აღმანიებით, დიდი საუნჯის პოტენციური მფლობელი იყო.

თვის მატერიალურ საუნჯეს — სისხლისამღზნებ კოლექციას კაცო იშვიათად თუ უჩვენებდა ვინმეს, თუ უჩვენებდა, მხოლოდ შერჩევით: კახა გოგონები — ასეთები იშვიათად მოკყავდა შინ — სექსუალურალებით მოკყავდა ხოლმე მრუშობის იშტაზე, მჰაკაცებს მხოლოდ ვიდუოფილემებზე პატიებდა, რადგან ეს, ასე თუ ისე, საზოგადოებაში მიღებული რამ იყო... თუ შეტისმეტად ავხორცი როსკიპი შეხვდებოდა და თვითონ ველარ ემყოფინებოდა, მაშინ ვიბრატორებსა და ავტოფალოსებს მიანბარებდა... არასდროს არავისთვის უჩვენებია „ლინდა“ და ასევე არასდროს არავისთვის არ გაუცნია თავისი კოლექცია სრულ

მთლიანობაში, რათა სექსუალურ მანიაკად არავის მიეჩნია...

კაცო მტრეუ ხნით მოსწყდა რომანს... ფილოსოფიურ-მელანქოლიურ ხასიათზე დააყენა ბროლის ნატიფულმა ეპიზოდმა კაცოს შექცად შეწყდულ მღუაზრა ელაპარაკა რაღაც არარსებულ ენაზე. როსკილზეც მწაფადა და დაუწყებულად აქაქნდოდა დააყენილანაირ ამოცანას ძალდაუტანებლად ამოხსნიდა. ყოველგვარ კითხვას ვასცემდა პასუხს...

ტელეფონი აწყრიალდა. კაცომ ყურმილი აიღო. დედაძის დაესწრო და უკვე მზიარულად ემუსაფებოდა ერთ-ერთ თავის დობილს. კაცომ ყურმილი დაჰკიდა და ტელეფონის გვერდით მიგდებულ დისტანციურ ტელეგამრთველს ანგარიშიუცემლად დააჰკითხითი. ვიდუომავნიტაფონი მყისვე ჩაირთო და ეკრანზე „კაიკამიათა“ ცეკლის ამერიკული ბესტსელერის კადრები ანათდა: მთავარი გმირი — იანიკ ეურნალისტი ველური კანიბალების ტყვეა... ტყვეს აიძულებენ ტომის ბელადს შეებრძოლოს. ეურნალისტი ჰკლავს ბელადს... ამიერიდან ავტომატურად იგი ითვლება ტომის ბელადად, ოღონდაც კურთხევის აუცილებელი რიტუალია — დამარცხებული მტრის გული და ღვიძლი უნდა შეეპამოს, თუ ასე არ მოიქცევა, თვით მას შეახრამუნებენ. ეურნალისტსაც რაღა დარჩენია, შიშველი ხელებით ამოჰგლეკს მოკლულ ბელადს გულ-ღვიძლს და კამს... კაცოს ბოლო ზანს სრულიად აღარ აინტერესებდა ვიდუოეროტიკა, უფრო ასეთი შემზარავი საშინელებების ხილვა ართობდა. აი ეს „ღვიძლის ჰამის“ ეპიზოდი ბარე თხუთმეტკერ ჰქონდა ნაყურები. ახლაც უმზნოდ მიამტერა თვალი „პანასონიკის“ ეკრანს, თუმცა ამჯერად არც კი აღიქვამდა კადრის შინაარსს, უბრალოდ, ისრუტავდა ეკრანის ფერადოვნებას და დინამიკას, როგორც პითეკანთროპის თვალი — გამოქვამულში გაჩაღებული შეაეცხლის მოძრაობას, ანდა რო-

გორც შესასყენეთა ბინადარი დაღვრვილი ფეოდალი — ციხე დარბაზში ავიზვირვებული ბუხრია თამაშს. განსხვავება ისღა იყო, რომ ფეოდალი და თუნდაც ველური ცეცხლის ცქერისას ფიქრობდნენ რაღაც მიუწვდომსა და მოუხელთებელს. ტელევიზორანი კი მზამზარეულ შინაარს ასხილდა გონებას (ზიზღით ჩაკბინა ექვთილისტმა ბელადის ლეიძლი). თუმცაღა ამ ძველ-ბუხრის — და ახალტელევიდეო — ცეცხლებს შორის პრინციპული განსხვავება არც არსებობდა. რადგან, ეგებ ყველაფერი ამქვეყნიად, რასაც ადამიანი ზედავს. მისივე მეტაფიზიკური ფანტაზიის ნაყოფია.

კაყო ვგეთაშვილი არ იყო აქესუაღური მანიაკი, როგორც ეს ვინმე მისი კოლექციის მნახველს შეეძლო ეფიქრა. კაყოს მხოლოდ არასრულასოვნების კომპლექსზე აღმოცენებული მკორე სექსოპათიური გადახრა სტანჭავდა და თვითმკურნალობით ცდილობდა განკურნებას. არცთუ წარუმატებლად... თავისი დაავადება კაყომ სტუდენტობისას, სრულიად მოულოდნელად აღმოაჩინა... აღმოჩენა ზარდამცემი იყო: ერთხელ თანაკურსელმა განათხოვარმა და საყმაოდ თავისუფალი ყოფაქცევის ქალმა შინ მიიპატრია არცთუ ორპროვანი დაპირებით, შენთან დავეწვებო. მანამდე კაყო ქალთან არასოდეს ყოფილა. პაემანზე სიხარულიანი მღელვარებით მივიდა. მაგრამ იმედი გაუცრუნდა: გამოცდილი ქალის გულმოდგინების მიუხედავად კაყოს არაფერი გამოუვიდა. საშინელმა სირცხვილმა და შიშმა ლამის გააგვიყა. რამდენიმე დღის შემდეგ ისევ სცადეს — კვლავ მარცხი. ამი შემდეგ წლების მანძილზე ქალისკენ არ გაუხედავას. საგანგებოდ ირჩევდა სიძნელეებს და სძლედა — საკუთარი სისუსტის უარყოფას ეძიებდა. საკუთარ ძლიერებას ამტკიცებდა. კიდაობაზე ჩაეწერა და ქვემსუბუქ წონაში წარმატებებსაც მიიღწია, მერე კარატეს შესწავლას მიპყრო ზელი. მაგრამ ფიზიკურად ვერ

გაუძლო მომჭანკველ ვაჭარშს, სოლოში მეცადინეობდა. კარგად წაყვლობდა, მაგრამ საყრველთაო ქვეშაირტებების თავდაყირა დაყენებას ცდილობდა. ცეცხურებს და თვითრეტორაში ავტორიტეტებს ეძიებდა. კომკავშირსაც იძიებდა მიეძალა და უმწიპოების კრიტიკსაც ეძიებდა. დაუდგა მსახურად, რომ იღამიანებზე ძალაუფლება მოეპოვებინა, რაც ისევ და ისევ სისუჯტის უარსაყოფად სჭიროდა მის ქვეცნობიერებას, ამ მცდელობამ კაყო მართლაც ძლიერ, თვითმფლობელ პიროვნებად ჩამოაყალიბა. მან მოახერხა საიდუმლო პოლიციის ნახევრადმომრული საშემსრულებლო დისციპლინის არტაბებში გამოემწყვდია საკუთარი ნება. თავი აიძულა შექცეუბოდა ზემდგომისადმი მონურ მორჩილებას, ზედმიწევნით აღესრულებინა ყველანაირი დავლება, თუნდაც სამშობლოს გაყიდვა ან ადამიანობის სრული უარყოფა ებრძანებინათ. ამის სანაცლოდ, ქვემდგომზე სრული უფლებამოსილება მიენიჭა, საერთო ჯამში კი: ძალაუფლება რიგით მოკვადებზე: პარტიიდან გასარიცხს — გაარიცხვინებდა, დასაქერს ციხეში გაისტუმრებდა და საერთოდაც — გარკვეულ ფარგლებში და გარკვეული მანიპულაციათა მომარკვებით, ვისაც რას უნდოდა, იმას უზამდა...

ქალების გარდა...

თუმცა ქალების საკითხიც ერთ მშვენიერ დღეს მეტად მოულოდნელი ასპექტით გაიხსნა. ერთხელ ლენინგრადში ორ ლაზნადარა კოლეგასთან ერთად კაყო სასტუმროში გვარიანად შეზარბოშდა, მერე ბიჭებმა აიჩემეს — გრუბენქსი უნდა მოეწყუთო და სამი საუცხოო მეძავი მოიყვანეთ. ფიზიკური რომ ყოფილიყო, კაყოს სირცხვილი იქედან გააქცედა. მაგრამ მთერალი იყო და თავისდაგასაოცრად სრულიად ბუნებრივად ჩაერთო იქ გამართულ მრუმ ზედახორაში. კიდევ უფრო თავისდაგასაოცრად კაყო აღმოა-

ჩინა, რომ მას მხოლოდ ერთი რამ არ შეეძლო: გულადმა მწოლიარე ქალის დაუფლება, თორემ ყველანიარ პოზიციაში თუ გარყვნილ-უფელმანაკავშირში მის მამაკაცობას აკლდა რა. ამის შემთხვევაში კაცო ეგეთაშვილი 36 კორტუციის მუდმივ მუშააღ იქცა, უძველესი ქალური ბელობის საერთაშორისო ასპექტებსაც კი გაუსიჩა გემო, ცოლის შერთვაზე კი ხელი ჩაიჭინა — ამა სად იშოვნიდა ისეთ ქალს, ვისაც თავის ახირებულ ბუნებას აუხსნიდა და შეაგუებდა. სექსში ცოდნის შესაძენად დაინტერესდა პორნოგრაფიით, რაც შემდგომ კოლექციონერობის ახარტად ექცა, სამსახურებრივმა მოვალეობამ და აახლფარგარეთ სწირბმა მოგზაურობამაც ყოველმხრივ ხელი შეუწყო ამ გატაცებას... რაც შეეხება ოჯახურ ცხოვრებას, კაცო თავის უღამაზეს დედოქოსთან, რომელიც ქვეყნად ყველას უჩიენა, თავის „ბუნგალო-სამოთხეში“ თავმოყრილ განძეულთან და, პირველ ყოვლისა, კოლექციის დედოფალ „ლინდასთან“ ურთიერთობით შემოიფარგლა...

კაცო ეგეთაშვილმა მექანიკურად უცქირა, თუ როგორ ჩაღუქმა უბედურმა ამერიკელმა ეურნალისტმა მოკლული ბელადის გულ-გვამი, მერე კი კვლავ რეზო ანდრონიკაშვილის რომანს დაუბრუნდა. გარეთ საოცრად წყნარი გაზაფხულის საღამო ჩამოდვა: სევდიანი, ჩემი, უთქმელი მონატრებით აღსავსე, ვიდოეკრანიდან ხმადობალი გაურკვეველი ბუტბუტი გაისმოდა, ქვემო სართულზე დედა სთებრობდა, კაცო კი იჭდა და კითხულობდა ახლადშექმნილ რომანს, თანამედროვე, თანატოლი კაცის მიერ პატარა სიტყვიერი აგურების თამამ-თამამით აწყობილ ვეება ნაგებობას, რომელშიც იმ კაცს საკუთარი სული ჩაექსოვა. ნეე დაბგეშოტია სიცოცხლე არ წყდებოდა: ჩერდებოდა და გრძელდებოდა, ჩერდებოდა და გრძელდებოდა... კაცოც მიჰყვებოდა ამ ფეთქვას, რო-

მელიც ნათიგარ განმობდა აღუძრავდა: ან კრისოს ასენდა... ხან აღსარებაში სურვილს უდევებდა, ხანაც გართობის სიხარულს ჰკერდა... კარგა ბანი იყო, კაცოს მხატვრული ნაწარმოებში არ შეიკრთა, მა მხოლოდ სენდებოდა, თუმცა შეხვედრებით უფეთსო საშოაოებაა სიყარვილის განსაკარვევლად. მოწყენილობისგან გსიქეკვალ დაოდა, თანალოად შეშისგან გასათავისუფლებლად და სხვა ათასი ჭანდაბა — ოხრობიდან თავდასაღწევად.

უეცრად კაცო იმ ადგილს მიადგა, სადაც გვერდიდან გვერდზე აზრი აზრს არ ებმოდა. გაახსენდა რეზოს ნათქვამი, ერთი ფურცელი აკლია ბელნაწერსო, სხვა გზა არ ჰქონდა და ასე გვერდგამოტოვებით განაგრძო კითხვა. ჩატომდაც ნასათი წაუნდა, თითქოს იგრძნო, თუ როგორ იტრიცება და თვალსადახელშეა იღვევა ქვეყნად ყოველი, იღვევა და ქრება, როგორც გაზაფხულზე ატმის ყვავილი.

ფანჯრიდან მოჩანდა აყვავებული ხე: კაცომ წამით გაიხედა ეზოში, ატმის იყო, ქერმისა, ნუშისა თუ ალუბლისა, კაცო ვერ ერკვეოდა, არც ყვავილი სცვიოდა ჭერჭერობით, მაგრამ კაცოს გული მაინც სევდით მოეკვებმა. ნეტა ნაყლებ ღამაზი და ნაყლებ სევდიანი ყოფილიყო ეს ხე (შორიდან ტანყების დგრიალი გიისმა)... ნაყლებ ღამაზი ხეს იილად შეეძლო ყოფილიყო, ნაყლებ სევდიანი კი — ნურას უკაცრავად, რაც მეტად დასცივოდა ფოთლებად, მით მოიკლებდა სიღამაზე და მოიმატებდა სევდა... ყველაფერი ეუცნაურებოდა გამომძიებელ კაცო ეგეთაშვილს იმ დაკარგული გვერდის გამო — ვინ იცის სად გაქრა, ან რა ეწერა ზედ, ყველაზე მეტად კი საკუთარი თავი ეუცნაურებოდა, თვითონ იყო ყოველგვებ გაუგებარი, მიუწვდომელი და მოუხელთებელი. რაც უკეთესობოდა კაცო საკუთარ თავს, მით ნათლად ზედებოდა, რომ ვერასდროს ძირისძირამდე ვერ შეეწყობოდა კაცოს.

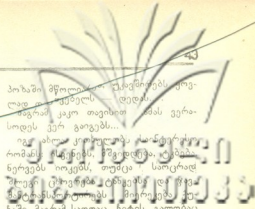
საქართველო
საბჭოთა კავშირი

კაკო ეგვთაყ... რომ ერქვა, ვერც ასავალ-დასავალს გაშეა... ბოლომდე... სხვების ორსახოვნებას... კაკო... მკაფიოდ ამჩნევდა: ადამიანთა ამოცნობის ოსტატობით მოქმონდა თავი, სხვებისა ორივე სახე გარკვევით ჩანდა, საკუთარ თავთან მიმართებაში კი ძნელია იყო მეორე. უხილავი სახის დანახვა, დიდი მონდომება, დაკვირვება და სიზამძვე ესაჭიროება შეუძნობელი შინაგანი მბრძანებლის ამოცნობას და დამორჩილებას, რასაც ხელს უშლია გარემომცველი სამყაროს შეუბრალებელი წნევა — გამსრესო, დამორგუნელი, ბოლოს მანც რომ მიწასთან გაგასწორებს, როგორც კი არ უნდა გაუძლიანდე, სულერთია, გაგაქვლავტ, გაგანადგურებს... რამდენიმე წლის წინ კაკოს ერთი დისიდენტის საქმე მიჰყავდა, მეტად განათლებული და საუბრის მოყვარული კაცი იყო, ბევრ სხვა რამესთან ერთად ფიქოანალიზის კარგი მცოდნე. ეს ახირებული კაცი დაკითხვებს პოპულარულ ლექსებად აქცევდა ხოლმე და დაუშურვებლად უკითხავდა: კაკოს ფროიდიზმის საფუძვლებს, როცა მოძღვარი ცოქში გაისტუმრა, ცნობისწიდილს აყოლილა კაკომ ზოგიერთი რამ თვითონაც წაიკითხა ამ თემაზე და თავის თავს საინაბერო დიანგონი დაუსვა: როგორც სჩანს, ჩემს სქესობრივ არასრულყოფილებას ბავშვობაში არაცნობიერის მიერ ტაბუდადებული რაღაც შემთხვევა ესაფუძვლებათ, ფსიქოანალიზი რომ ჩავიტარო, სრულიად განვიკურნებო, მაგრამო, აქ რიგიან ფსიქონალიტიკოსს სად ენახავ — ის ერთი კაცი ძლივს რაღაცაში ერკვეოდა და ისიც ვირის აბანოში განვაშწესეთო, ხოლო საზღვარგაღეთ ან იმის დრო სადაა, ან იმის ფული, ან ენის ისეთი ცოდნა, რომ ფსიქოანალიზი ჩავიტაროო, ანდა საერთოდ რაში მჭირდება, რით ვერ ვესპოვრობ ბედნიერადო...

კაკო კითხვას განაგრძობდა, განწყობილებებიც სიუჟეტის კვალდაკვალ

ეცვლებოდა, მიზნდა: რაგიან აზრით გამეჭვლილი ყოფილიყვენი მრტყვები და ფრაზები, ლიტერატურა, მუსიკისა არ მოკცა... სხვა არაფერიო, რეზონანსი რიკისწილ... რაგის განწყობენს ვადა... ცემდა კაკო ეგვთაყ... სხვა ნაური თვისებებისანი იყვენ ეს „ს... ყობანი“... თან... გადმორცმორტნენ სითისაერთი ელბრებოდნენ... კრძა... კოდან მეორეში და თან იმავ დროს — უცვლელად რჩებოდნენ — რეზონანსი განწყობილებანი რეზონასადვე, კაკოსნი კი — კაკოსებად... „მიდი და გაიგე, რა არის და როგორ“, გაიფიქრა კაკომ და კითხვის ახარტში შესულმა ხელები მოიფშენიდა — რა სჭობია, როცა წინ საინტერესო ამბები გელია — ჭერ კიდეც ბლომად ფურცელი დარჩა წსაკითხი, კარგია, როცა საოცრად გაინტერესებს, რით დამთავრდება სიუჟეტი, მაგრამ ბოლო გვერდზე ჩაქვეტას ისე ერიდები, თითქოს ჭირვეულ ბავშვს უკრძალავდე რასმე.

...სწორი იყო კაკოს ავტობიოგრაფია: ფსიქოანალიზის გაერეშე მართლაც ვერასდროს გაიხიენებდა ერთ სამუდამოდ მივიწყებულ ეპიზოდს საკუთარი ბავშვობიდან. კაკო რვა წლისაა, მეორე კლასში სწავლობს, სკოლაში ხმა გავარდა, დღეს ატრებს გაგვიკეთებენო. მართლაც მოვიდნენ ექიმები საშინელი ნემსებით. კაკო სკოლიდან გამოიპარა, შინ მიბრბის, მას ჭერ კარგად არ ესმის, რა არის „შატალო“, არ იცის, რომ სკოლის მიტოვება დანაშაულია, მას ეშინია აცრის, ჩხელეტის და დედასთან გარბის საშველად... გაზაფხულის თბილი დღეა, შუშაბანდის ფანჯარა ღიაა, მირველი სართულის აივანი პირდაპირ ეზოში გამოდის. კაკო მოკლეზე გადაძვრება, გადაფვლება აივნის მოაჯირს, ისკუპებს ღია ფანჯარაში და უკვე შინაა, შუშაბანდიდან დერეფანში გადის, საბაბაზონოდან წყლის ხმინობა მოისმის — ეტყობა დედა სარეცხს რეცხავს, კაკო ხელით აწევება საბაზანოს კარს, კარი იღება,

მაგრამ დედის ნაცვლად თავისდაგა-
საოცრად კაცოს იქ ბიძია საშა ზედე-
ბა. ბიძია საშა ტრტველი ღვას აბაზა
ნაში, თავი აუღერებია, სახე თბილი
წყლის ქაღალდით შემშვერია და
თიხანად მანჯგვლიანი სხეული ერ-
თიხანად სველი აქვს. კაცოს ვერ ამჩ-
ნევს. კაცო გაოცებულია: აქამომდე
არასოდეს უნახავს ძია საშა ჰალსტუქის
გარეშე. თუმცა ბოლო დროს ხშირ
სტუმარი იყო. კაცოს ტრტველი ძია
საშას დარდი არა აქვს, საწოლი ოთა-
ხისკენ გაბრძის. ღია კარებში მებზა-
კრულოვით ქვედდება ადგილზე, თეთ-
რად აფუნგულ ლოგინზე დედა წევს —
მზინარე, სრულიად შიშველი. ლამა-
ზი და თვალისმომკრელი, როგორც
შპის შემოხდება, ცალი მკლავი თავ-
ქვეშ ამოუდევს. მზზვინივარე ფეხები
ბალიზზე აფენია, გრძელი, ჩამოქნილი
ფეხები დუნედ მიმოყრილან აქეთ-
იქით... კაცოს მზერას მრგვინავი აფეთ-
ქება აბრწყავებს... ზედაეს რალაცას —
საოცრად მიმზიდველსა და უღამაზესს,
აკრძალულსა და წმინდათაწმიდს... იმავე
დროს ბავშვის ტუბი იწყებს მიხვედ-
რას სხვა რალაც ყოველად შეუწყნარე-
ბელის, მიუღებლის, დაუშვებლის,
შემზარავისა და საშინელის... ტრანს-
ში ჩავარდნილი ბავშვი სასწრაფოდ
გამობრძის უკან — იმავე გზით —
ფანჯრიდან უზოში. მოკუტურცხალეს
სკოლსკენ. სანამდის გაბრძის, დაუო-
კებელი ამბოხით აღივსება პატარა
ცნობიერება, გონებისდაბნელებამდე
წაილკება ემოციით, სკოლაში მი-
სული ძალდაუტანებლად ერთვის საყ-
ლასო პერიპეტეებს, შინ ნანახი კი
სამუდამოდ დაივიწყებულია, გააზრებამ-
დე ამოშლილია მებსიერებოდან, გამჭ-
რალია და არც არასოდეს აღდგება ამი-
ერიდან კაცოს წარმოსახვაში, თუ-
რა თქმა უნდა. ოსტატმა ფიქონალი-
ტიკოსმა არ ამოათრია სამზოზე ქვეც-
ცნობიერების უღრმესი ყიამეთოდან,
სადაც ის ბუდობს, როგორც აკრძალვა
და მუხრუჭი, რაიც ყოველ ქალს, იმავე

პოზაში მწოლილი უკანმოუხეხს კოვ-
ლად და ვეზელს — დედას...
მაგრამ კაცო თავისით მას ვერა-
სოდეს ვერ გაივებს...
იგი ახლა კითხულობს ქაინტერესო-
რომანოს მსგენებს, მშვიდდება, ტკბება
ნერვებს იოკებს, თუმცა საოცრად
შლევი ცხოვრება ტანჯვისა და ყვე-
მანტანასობითობის მიტოვება კუ-
ჩაში, მაგრამ სადღაც ჩიტის გალობაც
ისმის, გლოვანარევი, მაგრამ მაინც
გალობა... კაცოს მზრებზე ჰკილია ცოდ-
ვებით დამძიმებული წარსული, მაგრამ
ვერ გრძნობს სიმძიმეს, ოღონდაც სა-
მომავლო პასუხისმგებლობის ინტუ-
იციას უკვე გაუდგამს ფესვი მის სუ-
ლში. მაგრამ განა იკმარებს ინტუიციო
კაცოს სწორედ გეზზე მოსაქცევად?..
კაცო ხომ მხოლოდ საკუთარ გონებას
ემორჩილება და სხვას არაფერს...
ზის საეარძელში, კითხულობს... სხე-
ული დალილია, მოდუნების სურ-
ვილით სავსე, ჯერ მხოლოდ ოცდა-
თოთხმეტი წლისაა, ჯერ მთელი ცხო-
ვრება თუ არა, ნახვეარი მინც წინა
აქვს. კაცო ეცდება ამ დარჩენილ ნა-
ხვეარს მაღლი ჩაატანოს, რადგან ნე-
დანგეშკოტივით უკვდავი არ არის კაცო.
მოშივებს, ჩავიდა ქვემოთ, (დედა
ბერნარდინასთან, ივანშშეს — ყავა
და ბუტერბროდები მიირთვეს, დედა
ბერნარდინა ნერვიულობდა ქალაქში
შექმნილი მდგომარეობის გამო, თუმ-
ცა იმედი ჰქონდა, რომ ორშაბათიდან
შეპირებისამებრ გააუქმებდნენ კო-
მუნდანტის საათს. დედა ბერნარდინას
შვილის ბედ-იღბალიც ადარდებდა. კა-
კოს აზრი არ გამოუთქვამს, მუნჯად
ივანშშა და ეკლავ „ბუნგალო-სამოთხეს“
მიაშურა.
დედამ ვილაცას დაურეკა და საუ-
ბარი გაუბა.
კაცო საწოლზე დაეცა და თვლემამ
მოერია. ანაზღად სიზმარი მოეღანდა:
თითქოს ვაეფშვილი გაუჩინა „ლინ-
დამ“.. ხელში აიტაცა შვილი... უცებ
ოთახი წყლით აივსო და სუფთა, მღო-
რე აუზად იქცა. ორივემ გასცურა: კა-

კონ და მისმა შვიკა უეცრად მოფრინდა პტერდაქტილი — უჩულო — მფრინავი დინოზავრი — შავი დრაკონი, დაეტავა კაკოს კლანკებით, აიტაცა და წაიღო საღლაც მწვერვალებისკენ. ბავშვი წყალში დარჩა. ვიძემ, დაიღრჩობა! პტეროდაქტილმა აიყვანა კაკო მალა. ცაში და ვადმოავდო. კაკო გაბრაზდა დრაკონზე, დაედევნა სამაგიეროს გადასახდელად: სად წამოაშროია, შუა გზაზე რად მიავდო?! მთის მწვერვალზე კამაროვანი თალი დაინახა უცებ. პტეროდაქტილი იმ თალს უკან გაუჩინარდა. კაკო მიჰყვა, მაგრამ გზა თალქვეშ მდგომმა ადამიანებმა გადაუღობეს: ვინ აღარ იყო აქ: პოლიტიკური პატიმრები და ეკვმიტანილები, ბიძია საშა და დედას მეგობარი სხვა მამაკაცები, ყველა, ვინც კაკოს კატალოგში ჰქონდა შეტანილი... ბრბოს მამამისი გამოეყო და დამკინავად უთხრა: რას მისდევ მაგ ურჩხულს. თავი დაანებე!...

კაკოს გამოეღვიძა, ხუთ წუთს სძინებია.

თავბრუსხვევა იგრძნო...

რომანს მიუბრუნდა, ცოტალა რჩებოდა წასაკითხი. პედანტური გულმოდგინებით შეუდგა დარჩენილი გვერდების „მიღრჩობას“ და მიხვდა, რომ კითხვა ფაქტიურად საკუთარ თავთან ლაპარაკია: მონოლოგი, თუ დიალოგი, ლოზუნგი, თამაში საკუთარ პერსონასთან... რეზო უკვე აღარაფერ შეაშია, რეზომ დაწერა და მოიშორა. ახლა კი კაკოა ბარიერის ორთავე მხარეს. ასეთი თამაშია ლიტერატურა... თუმცა, კაცმა არ იცის, რა უფრო თამაშია: რეზოს თამაში, თუ კაკოსი...

კაკომ თავის კატალოგს გადახედა...

ამ კატალოგის შედგენას კაკო სკეში მუშაობის დაწყებისთანავე შეუდგა. იქნებ ამით სურდა ინტელექტუალური სახე მიეცა თავისი საქმიანობისათვის. ცალკეულ ბარათებზე თვისობრივად დაახასიათა და დაახარისხა ყველა, ვისაც ასე თუ ისე, იცნობდა. შემდეგაც დღენიადგ უმატებდა ახალ-

ახალ ბარათებს: ცხოვრებაცა და სამსახურიც ჩინებულ მშალას აძლევდა საამისოდ. ბარათები ინფორმაციული ხასიათის ი არ იყო, არამედ ლიტერატურულ-ანთოლოგიური (და კინო-კრებულ) ადამიანებისადმი დასველდამოკიდებულებას აფიქსირებდა. აურატულმა ხალხმა მოიყარა დიდი კატალოგის დიდმა თუ პატარამ, მკვლარმა თუ ცოცხალმა. ფაქტიურად კატალოგი კაკოს მეორე კოლექცია იყო, იქნებ უფრო მნიშვნელოვანი და გასაოცარიც, ვიდრე პორნოგრაფიული... რაც არ უნდა იყოს, აქ ადამიანები იყვნენ მოგროვილი და არა სასქესო ორგანოები... ცხადია „ლინდა“ კატალოგში არ შედიოდა... თუმცა ლინდა, ალბათ, არც პორნოგრაფიულ კრებულში იყო ჩასარიცხი... „ლინდას“ ცალკე ადგილი ჰქონდა „ბუნგალო—სამოთხეში“...

რომანის ერთ-ერთ ბოლო თავში ნკე დანგეშკოტი სამოთხეშიც მოგზაურობდა. ეს კი აღარ მოეწონა კაკოს, პირობითობის დოზის უხეშ დარღვევად მიიჩნია, კაკოს არ სწამდა იმქვეყნიური ცხოვრება...

შემდეგ მოდიოდა სრულიად წინასწარმეტყველური თავი, რომელმაც კაკო გააოგნა. ჭერ იფიქრა, ეგებ ამ კვირაშია დაწერილიო, იქვე, გაახსენდა, რომ თორმეტ აპრილს რომანი უკვე ქუჩაში ეყარა. „ეგებ ცხრაში ან ათში დაწერა, ან თერთმეტში“. გაიფიქრა კაკომ, „თუმცა დაეიჭერო იმ დღეებში საწერად მოიკალა“... არადა, თუ ცხრამდე დაწერა ეს ეპიზოდი, საოცრად განუჭკვრეტია მოსახდენი... თუმცა საოცარი რა არის: აქი ტრიალებდა სისხლისსუნნარევი ავი წინათგრძნობა ქალაქში... ნკე დანგეშკოტი ბანქოს კოლოდაში მოხვდა, სამეფოს ყვავის ტუზი მართავდა, იღვრებდა სისხლი, რეპრესიებს რეპრესიები ენაცლებოდა, კოზირები იჯიბავდნენ ორიანება და სამიანებს, თუმც ყვავის ტუზის ტერორის კანონით ორიანები და სამიანები საერთო-საქარტო საკუთრებად

ყო გამოცხადებული, ისინი „ყველასი“ ანუ „არავისი“ იყვნენ... შემდეგ ყვავის ტუზი აგურის პაპამ გაქრა. ახლა ყოჩალი ვალეტები დაერივნ ორინანებსა და სამიანებს. მერე ოთხიანება და ხუთიანებიც მიიტაცეს. ეს აღარ მოეწონათ ტუზებსა და პაპებს, ვალეტებს გადაემტერებ, დაიმორჩილეს და თითოეულ აწიპნილ კარტს წილში ჩაუდგნენ. დაჩაგრული გულები და ჭერები აღსდგნენ და თავისუფლებამოიხილეს, ტუზებმა აგურები და ყვავები შეუსიეს შეამზობებებს. შეუბრალებლად დაჭრეს, დაჩეხეს, დაიანკუწეს თავისუფლებისმოყვარულნი, ქალები არ დაინდეს განსაკუთრებით, დაიფხრიწა და გაობრდა მთელი კოლოდა... არა, რა თქმა უნდა, ამგვარ ლალ, იუმორისტულ სტილში მხოლოდ წინასწარ აღწერდა მწერალი მომზდარს. „წინასწარ აღწერა“, გაიფიქრა კაკომ და შიში მოპყვარა ამ სიტყვების შინაარსმა.

საერთოდ კი რეზოს რომანი უინტერესოდ, მოულოდნელი გახსნისა და ყოველგვარი ეფექტის გარეშე, შიშველი და პათეტიური დეკლარაციით დამთავრდა: მწერალი პირდაპირ მოუწოდებდა მკითხველს: ვიყოთ ბედნიერნი, ვიყოთ ჯანმრთელნი და მართალნი და ერთმანეთის მოყვარულნი და ერთგულნი და მხიარულნი და ერთმანეთზე მზრუნველნი და ერთმანეთით სასენი, ერთმანეთით მოუწყვენელნი და უერთმანეთით მომხატრებელნი და უმწიკვლონი და უზავონი და თავდაბალნი და მშვიდნი და აღერსიანნი და ნუგეშისმცემელნი და საყრდენნი ურთიერთისანი და სინათლის ურთიერთმომტანი და ჩათელნი და წრფელნი და განწყენდილნი და ღვთისნიერნი...

„ამინო“, დაუმატა კაკომ გუნებაში და ხელნაწერის უკანასკნელი გვერდი გადადო.

მერე კარადასთან მივიდა და „ლინდა“ გამოიღო...

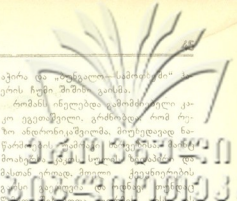
კომპრესორის ჩამრთველს თითი და-

აკირა და „ხუნგალო—სამოდხეში“ პერის ჩუმი შიშინი გაისმა.

რომანს ინელებდა გამომძინაველი კაკო ეგვთაშვილი, გრძობდა, რომ რეზო ანდრონიკაშვილმა, მიუხედავად ნაწარმოების უამრავი საწყენისა, მაინც მოახებნა კაკოს სულამ ზღაპრით და მასთან ერდად, მთელი ქვეყნიერების გარსი გაეკოღვია და ოდნავ თონდაც წინით შეხეიდა მტკნარი ასაკის ამაფორიაქებული იყო.

რეზოს რომანი — ფანტაზიისა და ზღაპრული ელემენტების, ხუმრობისა და მხიარულების ამკარა ზომასგადასული სიკვარბის ანდა ფინალის შიშველი პათეტიური დეკლარაციულობის მიუხედავად — სიკვდილით იყო გაელენითლი, სიკვდილის უტყუარი არსებობის ცოდნით ნატანგი, სიკვდილის რაობის არცოდნით გულდაშინებული...

კომპრესორი მსუბუქი ტაცუნით გამოირთო, პერის შიშინი შეწყდა, „ლინდა“ მზად იყო — „ლინდა“ — მეოცე საუკუნის ტექნიკის საოცრება, ეროტიკული ინდუსტრიის სასწაული — შეეციოდან საბჭოთა კავშირში სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის გამომძიებლის მიერ კონდრამანდისტული წესით შემოპარული — პნემო-თერმოვიბრო-რეგულატორული ზელოვნური დედაკაცო: თანამედროვე ურცხვი და უკომპლექსო მზეთუნახავის სუსტა ასლი: ზომით, წონით, სხეულის ტემპრატურით, ყოველი ნაკვით — თვალდან ფეხის ფრჩხილამდე ნამდვილისგან განუსხეავებული, წელამდე მკამნიან შავ — გამჭვირვალე პერანგში გამოკვალთული... მკერდმკვირი... წელზე შემორტყმულ პრილა კამარზე ჩამძული სამაგრები — შავ ზოლებად ბარძაყებამდე, სამაგრებზე — მალალი შავი წინდები... სურნელოვანი თმა და საოცარი ოსტატობა: ნამდვილიყოთ თითოეული ბეწვი სხეულზე... საუკეთესო გენეტალიები... ახელილი თვალეზი, როცა ზის და ვნებით დახუჭული, როცა გულაღმა წევს... ერთადერთი კალი“ სამუაროში, ვისი დაუფლებაც ასე:

პერის შიშინი
შეგეგმვა

ქალურად მწოლიარე მდგომარეობაში შეუძლია გამოძიებულ კაცო ეგეთა-შვილს.

თახი XVII

რეჟისორი

ჩვენ კაცო მოგვცა ქვეყანა, გვაქვს უთვალავი ფეროთა შოთა რუსთაველი „ვეფხისტყაოსანი“.

ლაშეა. ვარსკვლავიანი ცის ფონზე მალასართულიანი სახლის მექ სო-ლუეტში მყუდრო ოთხკუთხა სინაი-ლეები ჩაირგებულან. მარჯვნივ კი ახალი და ახლადგამოჩენილი ნამგალი მთვარე, ყურებაწყურული და ვერცხ-ლისფერი, დაკიდულა ცაზე. სადღაც, ეტყობა, სამხედროები მაშხალებს ისე-რიან — ცა რიტმულად წითლდება და კვლავ მექდება.

ეს ყველაფერი ფანჯრიდან ჩანს, რეჟისორი ნიკა დანჯაძე საწოლში წევს, გვერდით ლანას სძინავს. უკვე მეორე დღე-ღამე იწყება. აქედან ფეხი არსად გაუდგამს. ეგ კი არა. ფაქტიურად, ლოგინიდან არ წამომდგარა. გაძლა ლანა სიყვარულით. ახლა სძინავს მადლარს. ნიკას არ ეძინება. წუხელ გვიანობამდე შემორჩა აქაურობას, მერე შინ დარეკა და ინას უთხრა, პეტრიაშვილთან ჩაერჩი და ველარ მოვდი-ვარო. პეტრიაშვილებთანაც დარეკა და გააფრთხილა, შემთხვევით ინამ თუ მი-კითხოს, უთხარით, აქაა, მთვრალს სძი-ნავს-თქო, თუმცა ინა, ცხადია არ და-რეკავდა. ამ დღით გადაწყვიტა სა-ღამომდე დარჩენილიყო ლანასთან, მე-რე კი შინ წასულიყო, მაგრამ ჩაეძინა. ამასობაში კომენდანტის საათობაც და-ჰკრა. წასვლა, პრინციპში, საშიშია, მაგრამ როგორ გინდა ცოლს ისევ და-ფრეყო. რა უნდა უთხრას? ისევ პეტრიაშვილებთან ჩაერჩიო? არ გადაირე-ვა ფეხბძობე ქალი, რას ჩასახლდი მაგ პეტრიაშვილებთანო? რომ არ დარეკოს და ანერვიულოს, არც ეს იფარგებს, რა ქნას ნიკამ?..

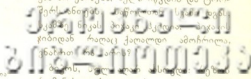
ლანა სძინავს, ძაღვი ვენბიანად ეღიმება, ისევ ის თუ ესინძრება, ოი-თაც ორი დღეა დროს ატარებს, ნი-კას არ ეძინება. ზელს იწვდის და ტორ-შერს ანთებს. აწიწებს სუნამოსს. ეკმეწე ნიკას პრეკოტელოა. ბეჯაოს ჭიბიდან რაღაც ქაოლდი ამოჩრილა, ენაჩით რა არის? ბეჯოს, უფრო დიდი სისხლი: ეტყობა რომანის ერთი გვერდი — გაზონში ნაპოვნი, ცალი, კინკილა, საცოდავი და უმწყო. აბა, ერთი რა სწერია:

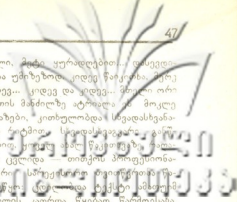
„იგი ყველაფერს დიდხანს აკე-თებდა და ამიტომ დიდხანს ცხოვრობ-და“... — ამ პირველივე წინადადებაშ კვლავ გაახსენა ნიკას, რომ რომანის პროტოტიპი თვითონ იყო; განა ასე არ არის? აგერ — დიდხანსაა ლანასთან, დიდხანს არ მიდის სახლში, დიდხანს „რჩება“ პეტრიაშვილებთან... თუმცა ეს ფრაზა, შესაძლოა, სხვა პერსონაჟის შესახებაა ნათქვამი, რადგან ნკე დენ-გეშეოტი „დიდხანს“ კი არა, „მარად“ ცხოვრობდა. რას გაიგებ? წინადადება ფურცლის თავში სწერია, მერე კი ახალი ნაკვით იწყება — სამ წერტილს გამოტოვებული სტრიქონი მოსდევს.

ნიკამ ორი თითით ააპროწიალა ეუ-ლი გვერდი, თითქო პეტრი ჩავარდნია ზელთ და ანგარიშის გასწორებას უპო-რებსო. პირველი, რაც თვალში მოხე-და ის იყო, რომ მთელი ფურცელი მოკლე, ლაკონური ფრაზებით იყო ნაწერი... ეტყობა რეზო გრძელ ფრა-ზებს ველარ სწერს, რადგანაც გრძელ ფრაზებს შესაბამისად გრძელი აზრე-ბი სკიპირიაო, იორნიულად გაითიქრა ნი-კამ.

მერე თავიდან ბოლომდე წაიკითხა ხელნაწერი, აქ მოთხრობილი იყო ნკე დანგეშეოტის სიკვდილის დასჯის ამ-ბავი: კედელთან სახით დააყენეს და კეფაში ტყვია დაახალეს. შემდეგ ამის შედეგად გამოწვეული წამიერ განც-და-შეგრძნებები იყო აღწერილი მოკ-ლე-მოკლე წინადადებებით...

ნიკამ მხრები აიჩქა: „არაფინ იცის

ამკვეყნად თუ რას გრძნობს კაცი, როცა ტერინში ტყვია ჩაეკვდებოა“. გაიფიქრა. სამწუხარო იყო, რომ ამ გვერდიდან ვერ შეიტყობდი, თუ როგორ გადაიჩინა სიკვდილს ნეე დანგეშკოტი — თუკი უკვდავი იყო. უნდა გადაიჩინე იყო კიდევ:

გასროლისთანავე თავი უკან გადაუვარდა და დაინახა ცა... მერე რამდენიმე არაფრისმთქმელი ციფრი გაცურდა თვალწინ... იგრძნო საკუთარი გულისცემა... გაუღვია პოეტის ლექსმა:

გაღვების დასაწყისში ვიხადებთ,
იმე ვლერს ჩაქობამდე უკვე
კვამებით
— ო, სიციცხლე ატრირიკად
ხამოყლეა...
დიდება და სიუპირტი, მეღამ
რომ ვფუთა,
ამბილოდ მელის ჩრდილებია მარტოღონ
სიკვდილია ამ აილნასგან გალიქებია...“

იფეთქა შიშმა. დაეცა. საგნები ნათლად დაინახა, რადგან ისინი აღარსად ჩანდნენ. რა თავში იხლიდა მთელი ქვეყნის საგნებს... სიციცხლე სამყაროს თვითნალიზი აღმოჩნდა, ადამიანი — ღმერთის ფიქრი, უზენაესის თვითნალიზი. ახლა უფალი ერთ აზრს ასრულებდა, ერთი დასკვნა გამოჰქონდა. სიბნელეში კატის მწვანე თვალებმა გამოაშუქეს და ნეეს სულის სიღრმეში ჩაიხედეს, იქ საშინელი სიბნელე ბოგინებდა, არაფერი არ ჩანდა. წამი საუკუნედ ქტყა... სული უკვე სტოვებდა სხეულს... ამონათღნენ ხილვები: მშობლიური სახლი... რესტორანი... სასაფლაო... ეკლესიის ნანგრევი... დამონძილი ერთსართულიანი შენობა... მიცვალებული... ფურცელ-ამოხეული წიგნი... ხალმზრავალი ქუჩა... მყარალი კაობი... სმენა აღავსო უზარმაზარმა, ყრუ გაურკვეველმა ღრიაკელმა... ცა იყო ღურჯი, თბილი... ხვეწროვანი... უკანასკნელი განცდა: ეს ერთხელ ოდესღაც უკვე განმიცდია... სადღაც... როდესღაც...

ნიკამ ერთხელაც გადაიკითხა ფურ-

ცელი, მტრი ყურადღებით... დასველიანდა უძიზუზოდ კიდე წაიკიხა. მერე კიდე... კიდე და კიდე... მთელი ორი საათის მანძილზე ატრიალა ის მოკლე ფრაზები, კითხულობდა სმეადანსხვანაირი ტიპით. სმეადანსხვანაირი ვანო ყობიდ. ყოველ ახალ წაკითხვზე რაღაცას ცვლიდა — თითქოს პოეტიონიონ-ლერი სარეფესორო თვითონთა წამოწყობა ცდილობდა ტექსტი ამბილმ-სტილის კადრთა წყებად წარმოესახა. ნებაზე მიუშვა ფიქრი; რა ბედნიერებააო, რომ კითხვა გაკილებით სწრაფი პროცესია წერასთან შედარებით, რეზო, ალბათ, მთელ წელიწადს წერდა, რომანს, მე კი შემოძლია ორ-სამ დღეში ჩავებულბულოო, ამაშია წერის აზრიო. პირიქით რომ იყოს — ერთი დღის ნაწერს ერთი წელი კითხვა რომ სკირდებოდეს, რაღა აზრი ექნება წერა-კითხვას საერთოდო... თან კვლავ განაგრძობდა უცნაურ კინემატოგრაფიულ ვარჯიშს — ძმაკაცის ბელაწერის ამ ერთი ფურცლის მრავალგვარ ეარანიზაციას ჰქმნიდა ფანტაზიით, უბელო ცხენიეთ გაქვებული ფიქრი კი უკონტროლოდ ტრიალებდა კადრებს შორის: რა მნიშვნელობა აქვს ამას ახლა? ან ახლა, ან მერე? ან რას აქვს მნიშვნელობა? რას რა მნიშვნელობა აქვს, ან რას რა მნიშვნელობა არა აქვს? მერე ნიკას გაახსენდა, თუ რაოდენ საინტერესოდ აუხსნა ერთხელ რეზო ანდრონიკაშვილმა თვით სიტყვა „მნიშვნელობის“ მნიშვნელობაჟ „რუსთაველის“ ენაში, — თქვა რეზომ, — ასეთი ტერმინი: „მნიშვნელობა“, არ არსებობდა. იყო სიტყვა „არსი“, წარმოებული „არის“ ზმნიდან, რომელიც თავისთავად ცხადია, აღნიშნავდა იმას, რაც არის... თანამედროვე ენაზე რომ ვიცტყვი, საგნის არსიო, ეს ნიშნავს საგნის იმ ასპექტს, რომელიც არის, ხოლო რაც არ არის, ის არც არის საგნის ნაწილიო. ესე იგი, საგანი თვით არის თავისი არსი და ის, რაც არ არის არსი, მხოლოდ სიტყვად და ილუზიაა, მათ შორის „მნიშ-

ენელობაც“ ანუ ის, რაც არ არის, მაგრამ „ნიშნავს“ რაღაცას...”

ნიკა რეზოა ამ ნათქვამს იხსენებდა, თან დაბერებული ნეკ დანგვეშკოტის ცნობიერებაში: გაელვებული საგნებისთვის გარეგანი ფორმა სურდა მოერგო, ხან გამოსდიოდა, ხან — არა, დაიღალა. ქვეყნიერებაზე საგიჟეთია, შეიძლება ჭეუხის გადასცემა კაცი... რაღაღენი საქმე აქვს ნიკას... მაგრამ დროს საქმეა, როცა არ იცი, ხეალ რა იქნება, ენინ დაგიჭერებს, ვინ მოგკლავს... ნიკას ინა გაახსენდა, ჯობი: დაურეკოს, რა უნდა უთხრას? ჩანდაბას, ეტყვის ისევ „პეტრიაშვილებს“, ეითომ მთვრალია... აკრიფა ნომერი, ზარი არ გავიდა, ისევ სცადა, უშედეგოდ, აბა ერთიც... არა, შენც არ მომიკვდე, რას დარეკავ ჩვენი ტელეფონების გადამკლდე? შესაძლოა სხვა გალაქტიკაში მოხვდე და იქ ვერა, სადა რეკავ, თბილისის სატელეფონო ქსელი მსოფლიო საოცრებაა და თვით ედისონიც ვერაფერა, ვაუგებდა, მგკი არა — აინშტაინსაც გაუჭირდებოდა...

ციფერბლატის ტკაპატკუპმა ლანა შეაფხიზლა, ნიკასკენ გადმობრუნდა, ხელი გამოუწოდა, ძილ-ღვიძილიდან „ჩემო სიცოცხლო“, ენებიან-ალერსიანად ჩაიდუღლუნა და ძილი განაგრძო, ნიკა უცქერდა ქალს და „რასა ჰგავსო“ ფიქრობდა, შეუხედავი იყო ლანა, ახლა მაინც, მიძინარე, ხავსმოდებულ კუნძს ჰგავდა, ნიკას საყუთარი თავი შეეზიზღა, „ღმერთო, რა მესაქმება ამ ბონძლთანო, კო, ბონძლთან — არ ვიცი, რას ნიშნავს, მაგრამ ზედგამოჭრილია — ლანაიდა ბონძლიაშვილიო“...

რეზოს ხელნაწერი ფურცელი დაკეცა და ისევ პიჯაკში შეიწახა, საწოლზე გაიშალა და სხეულმა კმაყოფილება იგრძნო, იმედიაანად გაახსენდა, რომ ნეკ დანგვეშკოტი დასწყევლეს, მარად კარგად უნდა იყოო და ამ ავტობილი წყვეის თანამად მარადიული კარგადყოფნის უნარი მიანიჭეს.

ათსი საქმე აქვს ნიკას;

მეგლი ჰონორარიო არ აუღდა...

მანქანის ყიდვას ეაზიზუნებს...

კიდევ ერთ საქმეშიც აქვს ცოტა ფული ასაღები...

ამერიკაში წაასაუღელა...

ეცქ, რა დადგმოლია ცხოველები: აქვნი, აქვნი, აქვნი! უცმ-თავისი აქვნი, მშვედად და ღირსეულად უნდა ავეთოს ყველადრის მიუხედავად, ეკეთოს, ავეთოს, ავეთოს და ეკეთოს...

გარეთ გაზაფხულის ღამეა, საუცხოო ამინდია.

ამავე დროს ნიკა არაადამიანურად დაიღალა, დაიღალა მისი სულიც და უფრო მეტად — სხეული, მაგრამ ვინ დაგიდევს დალილობას: ადამიანები, მათ შორის უხაბლოეკი მოყვასნიც, თავისას მოითხოვენ, ცხოვრება მოითხოვს თავისას და ნიკაც იძულებულია თავდაუზოგავად დაიხარჯოს:

„მიენდე ბედისწერის ვარსკვლავს...“

გარედან თვითმფრინავისა თუ ვერტფრენის გუგუნი ისმის...

ახლა რომ საზენიტო დანადგარი, ანდა სტინგერი კონდება, ნიკა გამოაღებდა ფანჯარას, დაუმიზნებდა და ჩამოაგდებდა ემაგ „თვით“ — „ვერტ“-„მფრენს“ თუ რაღაცა ჩანდაბას.

თუმცა არა: ბოროტს ლახვარი პასუხისმგაუტებლობით უნდა ჩასცე, უსიტყვო ზიზლით.

ბოროტი სიკეთით უნდა სძლიო.

ნიკამ გვერდი იცვალა, გამრიეღად მოკალათდა საწოლში და თვალები დახუჭა... ჩაეღვარა ტანში ბავშვობისეული შეგრძნება სულისა და ხორცის ერთიანობის, საყუთარი არსების, ორგანიზმის ტკბილი, საამო განცდა, როცა სურვილი გიჩნდება თავი მხრებში ჩარგო, მოიბუზო, მოირკალო და სიერეზე თვალმომეტრებული გამოუთქმელ ბედნიერებას მიეცე.

ნიკა იძინებდა და ბავშვობისეულად განიცდიდა თავისთავს.

ცხოვრება კი ილტვოდა და სევდის მეტი სხვა არაფერი მოჰქონდა... სევდიანი სიბრძნე...

ცხოვრება მიჰქუხდა და ჯერ არ

დამდგარიყო დროს მომზადარის გააზრებისა...

ან დადგებოდა, ან არა...

თუმცა რა მნიშვნელობა ჰქონდა ამას? „მნიშვნელობა“ არ ჰქონდა, მაგრამ ჰქონდა „არსი“...

უკვალოდ არაფერი მიდის წუთისოფლიდან, ყველას და ყველაფერს მიუჩენს დროთასვლა თავის ადგილს მარადიული არქივის მტერიან თაროზე.

ეს ქვეყანა კი „უთვალავი ფერიითა“ — სიყვარულისთვის გვაქვს ნაბობები...

თავი XVIII

ფარნა

„როცა ებოძებინა კარი შევალე, დავწმუნდი, რომ პოეტო მხოლოდ ზღაპრებით ვერ იცხოვრებს, იღებდაც რამდენიმე საფეხურით ჩამოემეს თავისი სიმალლიდან“.

სტეფან მაღარმე „ავტობიოგრაფია“.

რალაცამ თდნავ გამოუყეთა ხასიათი ტუსას, მაგრამ ერთთავად მიინც სულ მოყამული ჰქონდა არსება, სიმყარეს ვერ გრძობდა და თითქოს რალაც შობამდელ რბევას განიცდიდა, გონებისათვის ჩაუწყვდომელსა და ამოუხსნელს.

ხასიათი კი ფარნას გამოუყეთა მეხსიერებაში უნებლიედ ამოტივტივებულმა სიტყვებმა: „მემონეტე მონტიორი პირპონს არგანგლანი“ — ეს იყო რეზოს რომანის ერთ-ერთი პერსონაჟი, რომელმაც ჭერ ავტორი გაახსენა ფარნას, მერე დედამისისა და ნიკას ქორწინების მომდევნო დღე: ფარნა და რეზო სახინკლში წაყიდნენ დილაადრიან. პასტელის ფერებად ლივლივებდა ქალაქი, ყოფილი მასწავლებელი და ყოფილი მოსწავლე იღვნენ მრგვალ დაბლთან, ხინკალა კამდნენ, ლუღს სვამდნენ და კორტასარზე საუბრით პახმელიაზე გამოდიოდნენ.

რეზო ანდრონიკაშვილი ფარნას

კლასის დამრიგებელი იყო, თან კართულ ქნასა და ლიტერატურას ასწავლიდა. მეოთხე კლასში იყო ფარნა, როცა ახალგაზრდა პედაგოგს იაბაბრეს კლასი... სკოლის დამთავრებამდე ერთად იყვნენ. ყველას ძალიან უყვარდა რეზო მასწავლებელი, მაგრამ ფარნას მათას სულ სხვა მეგობრობა აკავშირებდა. ფარნა ლიტერატურული ტალანტიმ დაჩაჩქარებულად შეეფარა, ლექსებს წერდა, მოთხრობებსაც მასწავლებლისგან ღრუბელივით ისრუტავდა ცოდნას და ცოდნაზე მეტსაც, თანაც რეზომ იცოდა, რომ ბიჭი უმამოდ იზრდებოდა, ისიც მალე შეიტყო, რომ მაინცდამაინც არც დედა აქცევდა ყურადღებას...

ფარნა, ფაქტიურად, რეზომ გაზარდა.

წლების მანძილზე ინამაც კარგად გაიცნო შვილის საყვარელი მასწავლებელი, დამეგობრდნენ კიდევ... რეზომ გააცნო ერთმანეთს ინა და ნიკა... ამგვარად, ფარნა დედის გათხოვების უნებლიე შეამავალი გამოდგა.

ფარნას რეზო ანდრონიკაშვილი ძალიან უყვარდა და უდიდეს ავტორიტეტად მიაჩნდა — ეს იყო კაცი, რომელიც ყოველივეს სწორად აღიქვამდა და აფასებდა, თანაც მოსწავლეთა წინაშე მუდამ უფლის ნების დამყოლის, მკვრეტელის, მახვილგონიერი ანალიზატორის პოზიციაზე იდგა. მერე ფარნამ შეიტყო, რომ რეზოს მატერიალურმა შეპირებებამ აიძულა მასწავლებლობა დაეწყო... როცა სკოლაში მოვიდა სამუშაოდ, იმხანად ჭერ კიდევ თითქმის არაფერი ჰქონდა გამოქვეყნებული და დამწყებ მწერლად ითვლებოდა, მაგრამ სულ მალე რეზომ წარმატებას შიალწია: ხშირადაც ბეჭდადენენ, ზედიზედ გამოსცა სამი წიგნი, ასე რომ შეეძლო ძვირფასი დრო მოსწავლეთა თხზულებების სწორებაში აღარ დაეკარგა, მაგრამ რეზომ ერთგულად უპატრონა თავის კლასს და როცა ფარნამ და მისმა ამხანაგებმა სკოლა დაამთავრეს, მერე-ღა შეეშა მასწავლებლობას.

რეზო ფარნასთვის ერთგულების და კაცობის ვეტალონი იყო. ნიკა დანგაძე — კომპრომისიანს, ავანგარდში მყოფნის მოწადინეს, ფარნა პატივს არ სცემდა ნიკანსაირ ხალხს დიდად არ განასხვავებდა თუნდაც გამოძიებელი ეგეთაშვილისგან, ვინც შეგნებულად იცავდა საკუთარი კარგადყოფნის გარანტიებს და მზად იყო კბილებით დაეგლიჯა ყველა, ვინც მის ძალაუფლების შერყევას განიზრახავდა.

ფარნა პატივს სცემდა თავის მამას, რომელიც არასოდეს ენახა, მაგრამ მშენოდა მისი დისიდენტობის ამბავი და ემაყუბოდა მისი სახელი, ოღონდაც ახლა ახალ ზელანდიაში რას მოღვაწეობდა, ცნობილი არ იყო, გარდა ამისა, ფარნას ცოტა არ იყოს გულს უსერავდა მისი გაქცევა — ბრძოლის ველიდან განრიდებას რომ ჰკავდა, ამით უმეტეს, ფარნას თავისი გვარის გამო ერთგვარი ეროვნული კომპლექსი ჰქონდა: სრულიად ქართულად ვაზრდილს მამამისის საზღვარგარეთ წასვლა „ეგანოვობის“ გამოვლინებად, საქართველოსადმი გულგრილობის გამჟღავნებადაც კი ეეჭვებოდა, მაგრამ მამა მიიჩნევდა იყო: სათაყვანო და პატივისცემაში, თუმცა სხვა ყოფიერებაში განქარებულნი, ზოლო ამქვეყნიურ რეალობაში მამას რეზო ანდრონიკაშვილი ცვლიდა: ბრძენი მართალი უფროსი შეგობარი...

როცა ფარნას უახლესი უბნელი ძმაცაი — გელა ქლიბაძე ჯერ ჯარში გაიწვიეს, შემდეგ ავღანეთში უკრეს თავი და მალე თუთის კუბოთი დააბრუნეს უკან, პირველად სწორედ რეზოსთან საუბრისას გაუჩნდა ფარნას აზრი, დაეწერა საპროტესტო ფურცელი და გაეცემოდა მერე და მერე ყველაფერი თავისთავად მოხდა: ბიჭი სტუდენტურმა მოძრაობამ შეიწოვა, თავიკი ადგილი მიუჩინა, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლის ყოველდღიური ნახევრად ლეგალური

ორომტრიალი მიძინებულ გენს ალუზნებდა ფარნას, მისიგნებას უკარგავდა, ვისღა ახსოვდა ველისასტე: ამაოება ამაოთა და კოველივე ამაო აუს... მათი ფუსფუსი და ზრუნვა არ იყო ბოროტისა და მაცდურის მოგონილი, რადგან იგი სამშობლოსა და ღმერთს ესახებოდა.

ათას ცნობას სამოცდათერთმეტს თოდებმეტ ვაპროსს მისსაბა ევმ ყიღვე ათა წესს დაარწვანა იფანოვში პატრონოტი, რეზო მასწავლებელი შეეცადა აეხსნა ბავშვებისათვის, რომ მან დღეს პირველად თავის სიცოცხლეში იცოდა ნამდვილია — ის ზეიმი, რასაც განიცდიდა და გრძობდა, კეშმარიტი იყო და არა ხელოვნურ-პროთეზული, სიხარული იყო ბუნებრივი და ბავშვისათუ უფროსის ბუნება პარმონიულად გამოთლიანდა იმ დღეს, ფარნა თანაკლასელთა შორის, ალბათ, ყველაზე ღრმად ჩასწვდა მომხდარის არსს, კოველ შეძთხვევაში, იმ დღეს დაწერა პირველი ლექსი და რეზოს უჩვენა, მასწავლებელი ნაჩქარევი ძალდატანებით არ შეხვედრია მეოთხეკლასელი მოწაფის პოეტობის ამ პირველ კვირტს, თვითგამორკვევის საშუალება მისცა და მართლაც, სულ მალე ფარნას ბავშვურმა კალამმა სახელი გაითქვა, მაგრამ ამ ბოლო ხანებში ბიჭი ლექსების საწერად ვეღარ იცლიდა, უფრო ხშირად პოლიტიკურ მიმართებებისა და მოთხოვნების შედგენაში იწაფავდა ხელს.

საერთოდ, ფარნა ცდილობდა შეძლებისდაგვარად გონიერულად მოჰკიდებოდა საკუთარ პოლიტიკურ მოღვაწეობას, მეტისმეტად არ აპყოლოდა ახალგაზრდულ გზნებასა და ტემპერამენტს, რალაცეები მოსწონდა საკუთარ ქცევაში, რალაცეებს იწუნებდა... ხშირად ხელისუფალთა და მავან ფუნქციონერთა უნამუსობით აღშფოთებულნი, ოცნებობდა ნაკონალისტური პარტია შეექმნა და ტერორით აღმო-

ეფხვრა ზნეობრივი დაცემა. თუმცაღა ეპიკობდა, რომ ამ გზით გამარჯვება არ შეიძლებოდა...

„მაშ რა გზით უნდა გავიმარჯვოთ?“ ფიქრობდა შიშხილისგან გონებამიზ- დილი ტუსალი.

ზუსტად არ იცოდა.

ან კი, რა უნდა სკოდნოდა „ზუსტად?“

„ვიცი ის, რომ არაფერი არ ვიცი“.

გული არ ისვენებდა. ფეთქავდა...

სამდღიანმა ტუსალობამ გონებიდან

გადაიყვანა... ერთის მხრივ იყო ცოდნა:

მისი არჩევანის კაცს შესაძლოა წლე-

ბის გატარება მოუხდეს ციხეში, მეო-

რეს მხრივ — გულქვა პრაქტიკა: სამი

დღე ჭდომაც აუტანელი ყოფილა.“

„დამკითხონ მაინც რა უნდათ, რა

დავაშავებ?“

თუმცა რა დანაშაულია საჭირო?! ცო-

ტა დაუხვრეტიათ უდანაშაულოდ?

რა ხდება გარეთ? ეგება ხალხს აწი-

ოკებენ, ეგებ სისხლით მოირწყო თბი-

ლისი?! „გამიშვიტ, თქვე უჩრბუ-

ლებო!“

ნაწყვეტ-ნაწყვეტი სასოწარკვეთა...

გააფთრება და იმედი...

„ჩამოიხსნეს ნიღაბი, გამოაჩინეს თა-

ვიანთი ნამდვილი, დამპალი სახე“.

„დღდა გეტარებათ ადრე თუ გვიან!“

ფარნაოხს უმწეობისგან ეტირება...

თავს იკავებს... მოშავლის გეგმებითა და

ოცნებებით გატენილი ახალგაზრდა

პოლიტიკოსი... ოკიოდე წლია, უკვე

ორმოცდაათი წლის კაცივით დადლი-

ლი, სხვათა ცოდვებით სულდამძიმებუ-

ლი, დასჯილი, კუთავერნასწავლი, რო-

მანტიკული სასოებით აყვანილი, ქრის-

ტიანულ შემწყნარებლობასა და ნა-

ცისტურ დაუნდობლობას შორის მერ-

ყევი... ქვეყნის გარდამქმნელი და

დამაქცევარი... უმწეოდ გამომწვედეუ-

ლი ჩეკის მრისხანე ევლებში... პატა-

რა დიდი კაცი... მგელივით ყელს გა-

მოლადრავს სამშობლოს მოღალატე-

ებს, მაგრამ ვაი, რომ მგელი კი არა,

პოეტია მხოლოდ... მთავრობისგან უსა-

მართლო და უნამუსო განაძღვლენ
ერთგული მოძრაობის საქმიანობა...
სიმართლისთვის დგენილი... მარტობა-
ში... მოწამული... ბნელ პატივობა-
ში... დახვრეტის მუწეაით...

„ნაღობს რამე შეგიძლია...“
ქვემოთ წაღმერი კომისიის უცნო-
რტული პათეტიკა აქლერდება უცებ...

„ნეტავ ლოგო არიან ექსპერტები, ვინ
აქვთოთ ეთერიკული სილოტი...“
ლება მისი ნერვიულობა?!“ — ახლა

ჭერ დაუბადებელი ძმისა თუ დის სიყ-

ვარული გადაუვლის გულს.

„მაგრამ ცხოვრება, შლეგი და მშვი-
დი ჭერ ისევ მიდის, მიდის და მიდის.“

— თავს იმხვევებს საყვარელი პოეტის

სტრიქონით, მერე უეცრად აპათია იპ-

ყრობს. გისოსებიანი სარკმლისკენ

იციჩრება... იქ ღრუბელი ჩანს, ეტყო-

ბა ამინდიც მოიღუწა, ზეცა შავ

ღრუბლებში ჩაეფლო. სარკმლიდან

პაერი არ შემოიღის, სუნთქვა პირს,

ვერ გაიგებ, რა ხდება ამქვეყნად.

დაკითხვის მტანჯველ მოლოდინში

ტირილს იკავებს პატრიოტი. მისი

ყოველი ნერვი თრთის უსამართლობი-

საგან... „სადისტების ხელშია“.

ახლა რომ სახარება ჰქონდეს აქ,

სულს დამშვიდებდა. ცდალობს სა-

ხარების გახსენებას.

სარკმელში კი ამასობაში ჩამობინდ-

და, კერში მზუფუტავი ნათურა აინთო,

ოთახში მტერის სუნი ტრიალებს.

„თავის უფლება!“

„თავის მონობა!“

შუაზე გაყოფილი გული: ნახევარი

სიყვარული, ნახევარი რისხვა...

„გავა დრო, გაივლოს ცხოვრება...“

დარჩება მხოლოდ კვილი საქმეთა

ხსოვნა“, პათეტიკურად თავს იმხვევებს

ფარნა.

დედამიწის კი ოზონის შარავანდელი

ეცლება.

სარკმლის მიღმა ქარი უბერავს, სა-

კანში მოძვრება და ჰადრების შრია-

ლი შემოაქვს... ფარნა კვლავ ლოკავს

იწყებს, ჩამოლომდა ცხოვრება... ნეტავ ხომ არ გაჯალარავდა ამ დღეებში?.. ანდა ის გარეწარი ეგეთაშვილი სად დაიკარგა?

სარკმლიდან გაისმა: წვიმს გარეთ... დაიჭუბა კიდეც...

დაიჭუბე ცაო! ჩვენი მალე დაიჭუბები გაუმარჯოს დამოუკიდებელ საქართველოს! გულწრფელი ლოზუნგი რებებში, უფერად კი ამ შიშინაშიშშილიან ქაოსში გამომსხლტარი სრულიად დღაღებული, თვითნაღიზური მსჯელობა: „მე აღამიანებისგან იზოლირებული ბუნება მაქვს, ამიტომ მთელი ჩემი მომავალი ცხოვრება, პირადი ბედნიერება პოლიტიკურ ვითარებაზეა დამოკიდებული, ზოლო ჩემი სამშობლოს მდგომარეობა დღეს ცუდზეც ცუდია, არც ერთი ერი კაცობრიობის ისტორიაში არ ჩაფარდნილა ასეთ გასაქვირში, როგორშიც დღეს ჩვენ ვართ... ჩემნაირ მარტოსულ ხალხს კი ერთი-ათად გაუჭირდებათ ამ ვითარებაში... მე ფაქტიურად, საკუთარი ბედნიერებისთვის ვიბრძვი, მაგრამ ჩემი ეგოიზმი მოყვასთათვისაც სასარგებლოა... ამას ეგოიზმი არცა ჰქვია...“

მერე უცებ ფაქტი გადასხლტება სხვაგან:

„ხომ არ შეგვიპო ამათი სისხლიანი საჭმელი? მეტს ვეღარ გავუძლებ შიმშილს... მაგრამ, რას გაუძლეს იქ გოგონებმა და ბიჭებმა... რამდენდღიან შიმშილობას და მერე კიდე თაგების დაჩეხვას... არა... არა... მოკვდები და პირს არ დაეკარებ!“

მილიციელის მიერ მოტანილი საკვები უქმად გდია...

საკანში აცივდა. გარეთ უკვე ღამეა. ამღებანს ნაკავები ცრემლი შინც გადმოიღვენთა უბეზე და ძირს დაეწვეთა.

თავი ვეღარ შეიმავრა. გმირს სისუსტემ სძლია... და თუ ეს სისუსტე ცუდია, მაშინ სინათლე ბნელი ყოფილია!..

თემა XIX

ფარნა

„ხატომ მკლავს, ეციო? როგორ თუ ვიტომ? მეს ხომ წყალვალს ცხოვრობ? მენ რომ გამოვს ცხოვრობდა, ჩემს კეთილს მე მართლაც მცოდნე ვიქნებოდი და მთელ მოკვლა როდეს მაქვებდ ჩამოვლდოდა მაგრამ...“

ფარნას ეძინა და სიზმრებს ხედავდა. მილიციელმა გააღვიძა და დაკითხვანე წაიყვანა. ახლადგაღვიძებულ ფარნას ის განცდა დაეუფლა, რომელიც არცთუ იშვიათად ეწვეოდა ხოლმე და რომელსაც მუდამ დიდი სიხარულით ეგებებოდა: ეს იყო განცდა იმისა, რომ ყველაფერი უზომოდ გიყვარს: მშობლიური ქალაქის ქუჩები, უცნობი, გადაქანცულ-დატანჯული ადამიანები, ყუავის ფინჯანი, ღრუბლის ფთილა—საერთოდ — სულერთია რა: ყველაფერი... ეს განცდა ხანდახან მოდიოდა ხოლმე, მაგრამ, ალბათ, მუდმივად ცოცხლობდა სულელი მოუხელებელად, მაგრამ შინც ყოველთვის, ყველგან — ცხადშიც, სიზმარშიც... ისიც დიდი საქმე იყო, მისი არსებობა რომ იცოდა ფარნამ. ამ ზღურბლზე რომ მიიყვანა განვილილმა ვხამ, ტყვიელმა, და ბრძოლამ, საომარმა თავდავიწყებამ: როცა არ იცი, მომდევნო წუთში რაღას გიქადის განგება, მაგრამ წმინდა მიზანი გულს გიმავრებს და შემართებას გმატებს, ხოლო მრმავლის სხივგაუმტარი ფარდიდან ბედნიერების, სიხარულის, სილამაზის ათინათები იკყიტებიან და საოცარ, იღუმალ-სიამეს გამოიღებინ... ახლადგაღვიძებული ფარნა მხნედ გრძნობდა თავს... ჯანზეც იყო და სად გონებაზეც ორთაბრძოლის წინ: „მეტი რაღა გინდა, ბიჭო, სხვას რას თხოულობ?“ შეუძაბა თავისთავს, „მტერს შავი დღე უნდა გავუთენოთ“.

სრული იმედით შეაბიჯა გამომძიებლის კაბინეტში. ეგეთაშვილი მაგი-

დასთან იქდა ქალღმერთში თავიარ-
გული და ჩალაცას წერდა. ფარნანს
შემოსვლა თითქოს არც კი შეუნიშნავს,
„ნაცალი და იაფფასიანი ბერბია,
გაიფიქრა ფარნამ, ხმარებაში ერთიანად
გაცვეთილი ბიუროკრატების, ბობო-
ლების და კავებისტებისგან“... არა,
მტერი არ იყო საშიში: რას წარმოად-
გებდა ეს კაფანდარა ეგეთაშვილი, ფარ-
ნას რომ ვერ მოეგერიებინა და ვერ
გაესრისა?! ერთი ეპეით დაღრმადი,
მატლებით სულავსებული კაცუნა, რო-
მელსაც ვერც სხვისი და ვერც თავისი
სიმართლე ვერ გაურკვევია. ასეთები
ამაოდ ეცდებიან (თუკი საერთოდ ეც-
დებიან) შეიკნონ და გაიგონ. თუ რას
მიელტვის მათი გადაგვარებული ბუ-
ნება. ამაოდ! ამიტომაც სტანჯავენ
სხვებს და იტანჯავენ თავებს... ვითომ
წესრიგს იცავენ, სინამდვილეში კი,
ქვეშევნეული ზოხლით სავსენი ქვე-
ყნის დაქვევას ნატრობენ, უარყოფ-
ენ სამყაროს პარმონიას, თანდათან
ლენჩდებიან თავიანთი არაკაცური
ფუსფუსისაგან, ცვდებიან, ავადმყოფ-
დებიან, იქანცებიან. ცივდებიან გუ-
მივით, ნადრევედ უფასურდებიან, უშ-
ნოვდებიან, ახალგაზრდობაშივე ბერდუ-
ბიან, სიციხბლეშივე კვდებიან და
ქრებიან...

— დაჯე, — თავაუღებლად თქვა
ეგეთაშვილმა.

— უკვე ვზივარ, — გამოენბაურა
ფარნა. — როგორც იქნა, გამიხსენეთ.
რა მეტყმის მადლობის მეტი... რო-
გორც თქვენი საყვარელი მოძღვარი
მაო ძე დუნი ზრძანებს, „რაჲ კაია,
კაია!“

ეგეთაშვილმა თავი აიღო და ფარნას
სეროიზულად მიაკვრდა. მერე მაგი-
დიდან რეზოს რომანის ვეება ხელნა-
წერი ასწია და იკითხა:

— ეს თუ გეცნობა?

— ზო, დიაბ, პროკლამაციები, —
დამკინავად თქვა ფარნამ, — უდავო
ნივთმტკიცებაა.

— ეგ რა შუაშია, — შეაწყვეტინა

ეგეთაშვილმა. — წაიკითხე თუ
გაქვს?

— ბოლომდე არა, მხოლოდ პირ-
ველი ნაწილი, ისიც მომენით, — უკე-
სუბა ფარნამ.

მთაწონს
დასწავლიყმინა; მამონს.

— საქმეე მაგაშია, — იფთქა უცებ
ეგეთაშვილმა, — მძღვარ დაკრეფო
ქმე, — მალანდლა, — ახალგაზრდებმა,
რომ ყველა ასეთი ამბიციური დილე-
ტანტის ნაბოღარი, ყურმოკრული
ფროიდინშითა და უსუსური პოლიტი-
ტიკანიზმით სავსე სისულელე მოგ-
წონთ, მოგწონთ კი არა, ლამის სახელ-
მძღვანელოდ გაიხადოთ ცხოვრებაში
და თქვენს, ასე ვთქვათ, პოლიტიკურ
მოღვაწეობაში...

„სასაუბროდ მაგდებს ეს პროვოკა-
ტორი“. მიუხედა ფარნა გამომძიებელს
და გადაწყვეტა გამოწვევა მიეღო:

— ეატყობ, რეზო უკვე დაგიკერი-
ათ...

— რაზე ატყობ?

— თქვენ თანამედროვე მწერლების
ნაწარმოებებს მხოლოდ ამისთვის კით-
ხულობთ...

— დაიცა, დაიცა, — შეაჩერა ეგე-
თაშვილმა, — თუ შეგიძლია შეურაცხ-
ყოფის გარეშე ვილაპარაკოთ... თუ არა
და, ჩვენს საუბარს აზრი არა აქვს...

— აზრი ჩვენს საუბარს არც შეიძ-
ლება ჰქონდეს, — უპასუბა ფარნამ, —
მაგრამ თქვენს მიერ ჩემს დაკითხვას,
აღბათ, აზრი თუ არა, მიზანი მაინც
ექნება.

— თუ ამდენი იცი, თავი იმისთვის
გაბია, რომ ღრმად ჩაიხედო საქმის ვი-
თარებაში და გამომწვევ სიტყვა-პასუხ-
ზე ხელი აიღო. შენც ხომ გაქვს შე-
ნი მიზანი? თუ შენი მიზანი კედელზე
თავის მიხლა, ტანკის წოხით ცემა და
წყალში გადავარდნაა.

— დიაბ ეგაა და ასე ვიზამ.

— აბა შენ იცი, — თქვა ეგეთა-
შვილმა.

რამდენიმე წამს დუმილი ჩამოვარდა.

კედლის საათი პედანტურად განაგრძობდა წიწყის.

— კიდევ ერთხელ გთხოვ, — თქვა ეგეთაშვილმა, — ნერვებზე ნუ ხარ.

— აბა რა ექნა? — ღვარძლიანად შესძინა ფარნამ.

— აღამიანურად დამელაპარაკე.

— არ გამოვა, განავალი-განავალი და სიყვარული სიყვარულია...

— ესეკ მამძე-დუნის აზრია? — ჰკითხა ეგეთაშვილმა.

— თქვენ უკეთ მოგეხსენებათ.

ისევე დუმოდა.

— რა ექნათ? — დაიწყო ისევე ეგეთაშვილმა.

— რას ვიზამთ? — შეუბრუნა ფარნამ.

— ვერაფერსაც ვერ ვიზამთ, — უპასუხა ეგეთაშვილმა, წამოდგა და ოთახიდან გავიდა.

ფარნა წამით მარტო დარჩა, მაგრამ ოთახის რიგიანად დათვალიერებაც ვერ მოასწრო — კარი გაიღო და ვიღაც კაცი შემოვიდა. სკლად ნაქსოვი ჩემპრიდან ამობურცული კუნთები იმუქრებოდნენ, გადაბმული წარბები და გაყინული თვალები ჰქონდა. სკამზე მჯდარ ფარნას წინ დაუდგა, ხელი ნიკაპზე მოჰკიდა, თავი აუწია და შუშის მზერით ჩააშტერდა.

ფარნამ უხეშად მოიშორა უცნობი ხელი და გულმედგარდ დაუბრღღენია:

— ჰა, გაწი!

უცნობმა პირი გააწყვლაპუნა და წავიდა. ცოტა ხნის შემდეგ კი ეგეთაშვილი დაბრუნდა, თავის ადგილს მიუძღა და აღაპარაკადა:

— რა ხდება გარეთ, რომ იცოდე! მაგრამ მთავარია ხალხს გული არ გაუტყდეს... არ შეიძლება... მაგრამ... ძნელია... ირგვლივ მურტალი მითქმამოთქმავა, მაგრამ რა საჭიროა ჭორების აყოლა. კაცმა თავისი საქმე უნდა აკეთოს...

— მეც ჩემი საქმე უნდა ვაკეთო... — უთხრა ფარნამ, — ვისაც ჩვენი საქმე არ მოგწონთ, ყველას გაგჰართო, იმ ასე...

— ენა დაიმოკლე, შე ნაბიჭვარო, — დაუღრინა ეგეთაშვილმა. — წესიერი გამოთქმები შეარჩიე, შენ უბრდელურ გინებას ხო არ ჩაეწერ ოქმში.

— რა გინდა, რა უნდა შეარჩიო? — მკითხვეთ და ვიპასუხებო.

— აი ასე: ძლივს არ შეამის კაცური სიტყვა, ვერ დაამარჯვი არ დაგვიწყვი და უკვირ დაეძალეთ.

— ოღონდ არ გეგონოთ, იმ საფრთხობელის შემეშინდა, — დააზუსტა ფარნამ.

— არ ვიცი, ვისზე ლაპარაკობ.

— უპასუხა ეგეთაშვილმა. — იცი რას გეტყვი, ძმამო ფარნავაზ, აბა დაუევირდი. რა დღეშია ჩვენი ხალხი: აღამიანები მკვდრები არიან, ვერ ცხოვრობენ, ვერ აზროვნებენ, ცოცხლად ლაპებია. კუჭი და უაზრო თავმოყვარეობაღაა დარჩენილი. ყველა თავის ნაქუქში ცხოვრობს, თავის უფერულ კუნძულზე.. რაც მეტი ხალხი შეიყრება მიტინგზე, მით მეტად არ არის არავინ არავის გვერდით... გვერდით კი არა, ირგვლივ... ჰოდა, ასეთ ვითარებაში ცოტა უნდა ვიმყოფინოთ თავისუფლებაც, დემოკრატიაც, ჰაერიც... თორემ ვინ გაგონა სულთი დამპალი მონის სარული განთავისუფლება. წამბილწავს ყველაფერს, ჯერ ბევრი უნდა შევქმნათ, განვთავისუფლდეთ ამ დამყაყებელი შინაარსისგან, ლოთობა-დროსტარების გარდა სხვა რაიმეც უნდა ვისწავლოთ პროფესიულ დონეზე...

— მე თქვენი ტრაკული მოქალაქეობრივი პოზიციაზე ირად ვიცი, — შეაწყვეტინა ფარნამ, — თუ რაიმე გაინტერესებთ, მკითხეთ და გეტყვი.

— რა მურტალი ბავშვი ხარ, — სიცილი წასკდა ეგეთაშვილს. — როგორ გავხარ სიტყვა — პასუხით დედაშენს და იმ თქვენს მწერალს...

— მაგათი გაზრდილი ვარ, — აღიარა ფარნამ.

— დედის კი და... მაგისი როგორღა?

— ჩემი კლასის დამრიგებელი იყო, ჭართულ ლიტერატურას მასწაველიდა.

— აკაცის „გამზრდელი“ თუ გისწავ-

— შენ გგონია, მე კარგად ვცხოვრობ? ბედნიერი მგონია ჩემი თავი? ხანდახან ისეთი ვაუსაძლისი, სევდა შემომაწვება ხოლმე, ღამისაა ავტირდე, ყელში მანწვება რალაც, განგიცდია ეს შენ? იცი რა არის, როცა შენ ნებით უშვერ შუბლს საყოველთაო ზიზსსა და სიძულელია?... არ მერჩია ფილმები ვადმელო, რომანები მეწერა ანდა დროში მექნია ქუჩაში?... ბოხს ტრაცს, ჩათლახს, სისხლისმსმელს, გამყიდველს და დამსმენს მაინც არ დამიძახებდნენ.. შენ გგონია მსიაჰოვნებს, როცა მლანძღავენ?! მაგრამ საზოგადოება ბუნებასეითაა და ყველაფერ თავია დანიშნულება აქვს, მათ შორის — მეც. მე რომ არ ვიყო, ჩემი ერი დაილუბებოდა, აი, ასე მწამს და ეს რწმენა მიღირს იმად, რომ ხალხის ზიზლი და გულისმომკვლევი სევდა ავიტანო...

ეგეთაშვილი გაჩუმდა, დუმდა ფარნაც.

— არა ვარ მართალი? — ჰკითხა ბოლოს ეგეთაშვილმა.

— თქვენ თქვენი სიმაართლე გაქვთ, — უპასუხა ფარნამ დაფიქრებით.

— სიმაართლე ერთადერთია, — შეეკამათა აკო.

— მაშინ მართალი ყოფილხართ, თუ ასე ვინდათ...

— მინდა... — ჩაიღიმა ეგეთაშვილმა, — მე რომ მინდა, სად არის?! ასეთი გამუდმებული დაძაბულობის, გულისხეთქვის, მუდმივი ავიოტაეისგან შეიძლება გააფრინო კაცმა... არადა, მინდა გავაგებინო, რომ მართალი ვარ... რათა შენ, შენნაირი ახალგაზრდები, ყველანი ერთად დავებმართო საქართველს... რათა ყველაფერი გაკეთდეს დინჯად, სწორად და არა ასე, როგორც ახლა ხდება: სწრაფად და სულელურად: მე მინდა მიხედე ჩემი მსჯელობის სისწორეს, ჩასკიდო ხელი იმ მკორე თანხმობას, ახლა შენს გულში რომ შეიჩხა, ჩასკიდო და სამზეოზე ამოათრო, ვესმის?

— მესმის, — თქვა ფარნამ, — მესმის და მზად ვარ დაგეხმაროთ. სამი

დღე ვიჯექი აქ მარტოობაში, საქმე არაფერი მქონდა და კდიკტორი, სიციარიელუა განვიცდრი და ვსატრობდო დრო რალაკით შემვესო, ან საქმით, ან თამაშით, კეიფით, ან ადამიანთან ღაბარაკით მაინც... მაგრამ არაფერი ამდგვეო ამ სამი დღის მანთილზე მე არ შემხედლიო... მოდა, საღაც შეიცვალ ჩემში, სხეულმა გვედს ემოსცადა, დრომ კეაღა დამაიოვა, მოკლულ რალაც შეიცვალა ჩემში... არ ვიცი, ან დენად სწორია ჩემი ვალთწვეტილება, იქნებ მართალი ხართ, რომ ამბობთ, სწრაფად და არასწორად ხდება ყველაფერი და ეს ცუდიაო. მაგრამ, მგონი, იმაში სცდებით: ნელა და სწორად უნდა მოხდეს ყველაფერიო. მე ჩემი აზრი მაქვს: საქირთა ყველაფერი მოხდეს ნელა, მაგრამ არასწორად, აი, ანეთ ხასიათზე დამაყენა ამ სამმა დღემ, აქ რომ გამატარებინეთ.

— რას გულისხმობ ნელა და არასწორში? — ჩაეკითხა ეგეთაშვილი.

ეკელზე საათი წიკწიკებდა მონოტონურად, ფანჯრიდან ქუჩის ხმაური მოძვრებოდა გამომძიებლის კაბინეტში.

— რაში რას ვგულისხმობ? — კითხვა დაუბრუნა ფიქრებში წასულმა ფარნამ გაფაციკებულ ეგეთაშვილს.

— ნელა და არასწორადო, რომ თქვი, — გაუმეორა აკომ.

— ჰო, რას და აი რას: მე მინდა თქვენთან ვითანამშრომლო, — თქვა ფარნამ, — თუ მიმიღებთ, რასაკვირველია.

ეგეთაშვილმა სიტყვა აღარ დასძრა, მთლად ყურადღებად იქცა.

— ოღონდ, სამაგიეროდ ერთი პირობა მაქვს, — თქვა ფარნამ, — ცხოვრების დიალექტიკა მოითხოვს, რომ თქვენ, ბატონო აკაკი, დროებით გადადოთ თქვენი სამსახურებრივი ამბიციები, თანახმა ხართ?

— კერძოდ? — ჰკითხა ეგეთაშვილმა.

— გაიხსენეთ უფალი და მოინანიეთ, მიხედით, რომ ცოდვა ცუდია, ძალიან ცუდია, დაივიწყეთ თქვენი მძიმე სამსახურებრივი ცხოვრებით გამოწვე-

ული ვალდებულება.) გამოსწერეთ თქვენს პიროვნებას თავდადება სამშობლოსათვის... გახდით ჩვენი მოძრაობის წევრი და უშუალოდ მიიწოდეთ ჩვენს ალტერნატიულ პარტიტებს თქვენი ეგ დაშოშმინების თეორია... თუ ამისთვის ნაკლებად გაქცევინ, ნუ დაიხანებთ დედა სამშობლოსთვის განწირულ სიცოცხლეს. ურჩიეთ თქვენს კლავებსაც ასევე მოიქცნენ. დაე ისინი ჩაქოლოს ალფოთებულმა ხალხმა... მით უკეთესი... მე კი აქ ვიშუშავებ. ვინც თქვენ არ გამოგყვებათ და გამოულოცავთ თავდადებას მალა კაბინეტში ქლომას ამჟობინებს, იმათ მე მოვუვლი: პატარ-პატარა ბომბებს შეეუხური სკამკვეშ უვალას... დიხ. ეგეთაშვილო, ასეთია ჩემი გულწრფელი პასუხი თქვენს გულწრფელ აღსარებაზე. რადგან მიუხედავად მონდომებისა, მთლად გულწრფელი არ მომეჩვენებოდა და მივიჩნევ. რომ ვერ აჯობებთ თქვენი ჟილაგის უგულწრფელეს წარმომადგენელს. უგულაბდილეს კომუნისტს და სავრთოდ. უსალაღა პოლიტიკოსს — კამოს, რადგან მან ცხადლივ, კოვზით ხელში გააყვით ის, რაც თითოეული თქვენთავანის ცხოვრების არსია...

და ფარნამ გულიანად გადაიკისკისა. — ნაძირალა ხარ. — გამოსკრა ეგეთაშვილმა. წამოდგა და ოთახიდან გავიდა. ფარნა ჯერ კიდევ ხითხითებდა, როცა კაბინეტში ეკლავ ის დაკუნთული ჯემპროანი შემოიჭრა და სანამ ბიჭი გონს მოეგებოდა, მკერდკვეშ, კუჭთან მუშტის ძლიერი დარტყმით სკამიდან გადამოავდო და ღრმა ნოკაეტში გაისტუმრა...

გონს რომ მოვიდა. ჯემპროანი კაცი აღარსად ჩანდა. ეგეთაშვილი წყლიანი კიქით დასდგომოდა თავზე და შეხეფებს ასხურებდა სახეში. მერე წამოაყენა, სკამზე დასვა და უთხრა:

— შიშვილონამ ასე იცის! თავისუფალი ხარ, ივანოვ. წადი ახლში. — თან რეზოს ხელნაწერი გაუწოდა. — ძალიან გთხოვ. ეს პატრონს დაუბრუნე და გადაეცი, რომ რომანი ძალიან მომეწონა. რეზოს უთხარი, მოხარულია, ამის პირველი მკითხველი რომ აღმოჩნდათქო...

ფარნამ ხელნაწერი ჩამოართვა და გაკირვებით წამოიკრია დათუთვილი სხეული.

— აა შენ იტო. — სიტყვა მისივალა ეგეთაშვილმა.

სიტყვით ცხოვრებამ გგვამოროტოთ თუ დააღდენიდან ნათქმისეთი დაამალებინ — ამოიგმინა ფარნამ და კარებისკენ დაიძრა. ეგეთაშვილმა ღიმილით მიაღწენა თვალი.

ფარნამ უქანმოუხედავად დატოვა გამომძიებლის კაბინეტი.

თავი XX

მწერალი

„დრო რთული რამაა, იგი ყოველთვის თავებს მიზნებს, თანდათაბობო მაინც ეხედები, რომ დრო არ არის ზემოდანი, რაც ხელი მოგზღებდა, იმას რომ ჩაუყო“.

ხული კორტასარა „მდევიარი“

მწერალი რეზო ანდრონიკაშვილი სამგლოვიარო პროცესიაში მიაბიჯებდა. ზღვა ხალხი იყო ირგვლივ: მრისხანე და მღუმარი. წინ ბიჭებს დაწვენილი დროშები მიჰქონდათ. კუბოში ახალგაზრდა მიცვალებული ესვენა. ტანჯვით, უსამართლოდ მოკლული. რეზო ანდრონიკაშვილი, ისევე როგორც ბევრი სხვა ირგვლივ მყოფი, არ იცნობდა განსვენებულს. მაგრამ ახლა ამას მნიშვნელობა აღარ ჰქონდა. დედებს შვილები, პატარა ბავშვები დაკეცვდათ პანაშვილებზე.) ცხედრებს ანახებდნენ და ეუბნებოდნენ: „შეხედე, შვილო, და დაიმახსოვრე. იგი სამშობლოს შეეწირა“.

მიდიოდა რეზო სიმწარესთან ფეხმწეყობილი. თვალი აღიქვამდა მგლოვიარე სახეებს. უფრს ეამოდა მოგუდული რისხვა, გული გაქვავებულიყო აფეთქების მოლოდინში. ფიქრი კ

დაუკითხავად, ანგარიშშიუცემლად დაპქროდა სულ სხვაგან: სიტყვების ჩხრეკით ერთობოდა ფიქრი, სემანტიკური ძიებით იტყვევდა თავს თუ თავს იცავდა მწუხარებისგან... მწერალი რეზო ანდრონიკაშვილი ფიქრობდა იმ საოცარსა და ძნელად მოსახელთებელ მნიშვნელობებსა და საიდუმლოებებზე, რომლებსაც სიტყვა იმარხავს საკუთარ წიაღში... რეზო წუხდა, რომ უცხო ენაში არ იცოდა, პირველ რიგში ისინი, საიდანაც საუკუჩეთა მანძილზე შემოდოდა და მკვიდრდებოდა ქართულში ლექსიკური ერთეულები: სპარსული, არაბული, თურქული, ბერძნული, ლათინური... ამიტომ, რეზოს მხოლოდ გუმანი ახვედრებდა, რომ „ხუმრობა“ ლათინური „ჰუმორ“-იდანაა წაწარმოებული, რომ „ჟირა“ და „გირაო“, ალბათ, ერთი წარმოშობის სიტყვებია, ისევე როგორც „კოშკი“ და „კოსკი“, ან „ქეიფი“ და „კაიფი“. მაგრამ ასეთებს მხოლოდ დილექტანტის ინტუიცი აგნებდა, ძირფესვიანად კი რეზომ მხოლოდ რუსული ენა იცოდა, ხოლო რუსულადან შემოსული ბევრი სიტყვა ჯერ როდი ჩაქირულა ქართულში, ლექსიკური დიფუზიის პროცესი ამჟამად მიმდინარეობს, ამიტომაც იგი აღიქმება ბარბაროზად, კალკად, ენის დანაგვიანებად, სადღეისოთ კი „სკამი“, „ქაჩე“, „ხლაფორთი“ და კიდევ თითო-ოროლა სიტყვა — თუ გვიბოძეს ჩვენმა უფროსმა ძმებმა. „ერთი მავათი დედაც...“ — გაიფიქრა მწერალმა რეზო ანდრონიკაშვილმა.

„დონ-ძი-დონ-ძინ-დონ“ — გლობობდა ეკლესიის ზარი. თვითდინებაზე მიშვებული ფიქრი რალაც სიტყვას დაეძებდა. „კოლომბინა, კოლომბარა... არა, ეს იტალიურია... რალაც ძველი, ძველი, ძველებური, ძირძველი... მგონი დაიძრა: ძირი... ძრო... ძორ... ჯად... ჯა... ჯარ... ჯირ... ჯურ... ალბათ, თავდაპირველი ენა ერთმარცვლიანი იყო... ჯაჰა... ჯურჰელი... კუტიკარი... კუტალია... კარი... კირი... ჰვა... ჰერი... ჰარი... ჰირა... გირაო... ეს უკვე იყო... ისპია...

კოლომბარა... კოლომბინო... კორდე-ბალეტი... ეს რალა შეჯამა?..“

მზე ეფინება დათვრილ დროშებს და მტირალ ყვევლებს. მზეც მიიწვეს ცარგვალს, მიაკლავს კუბოს, მზეც პარკეტოს წვერომ დაძვლებითს კან მარხავს.

სასაფლაოსთან რიგში აცვლება, საერთოდ — სამდამოდ შეიცვალა სამწერო, დამატარდა ერთი და დადგა მეორე ხანა. რეზოც შეიცვალა — გრძნობს ამას, თუმცა, როგორც მწერალს, კვლავაც ძველებურად, ბნელში ხელისცეკვით მოუწვეს ცხოვრებისა და ხელოვნების ორმაგ ლაბირინტში სვლა... ალბათ, ამიტომაც მოიყვანა გულ-სისხლმა აქ, ამ „სასაფლაოზე“, ცხოვრება შთაბეჭდილებებით (რა კარგი სიტყვაა: რაც სულში „შთა-იბეჭდება“) მუდმივი განახლება... ქართულმა მიწამ მიიბარა კიდევ ერთი მსხვერპლი. მწერალ რეზო ანდრონიკაშვილის პაპა და პაპის მამა ათას ცხრაას ოცდაათ წელს ლენინს სვამდნენ თურმე, ლევან და რევაზ ერქვათ მამა-შვილს, პოლიტიკისგან განზე იდგნენ, უყვარდათ ქეიფი, ქალებში არმოყობა, მხარმკლავით თავმოწონება... იმ დღესაც ჰიქები სჭერიათ ხელში — მამულის სადღეგრძელოს სვამდნენ... ორივენი საკუთარი ნამამულარის ჰიშკართან დახვრიტეს უღვთოდ და უგანაჩნოდ, დარჩა რევაზს ახლადშერთული სანეტა თავად მაკუტუბის ასული კერიცად, სამი თვის ჩვილით — ლევანით... მალე ქერიცი კომისარმა ტალაბაძემ შეერთო, ხოლო კომისარმა კობაბაძემ, კომისარმა ბუხრაშვილმა და კომისარმა გეგეშოძემ შეერთეს დახვრეტილი თავადის ლევან ანდრონიკაშვილის ქალიშვილები თამარ, რუსუდან და ელენე — დახვრეტილი თავადის რევაზ ანდრონიკაშვილის დები... პატარა ლევანს მამინაცვალი სიყვარულით ზრდიდა, სითბოსა და ყურადღებას არ აკლებდა, საკუთარ შვილებში არ არჩევდა, მაგრამ ლევანს მამინაცვალი სძულდა, თანაც ათას ცხრაას ოცდაჩვიდმეტში ყველა-

ნი: ტალაბაძე, კობახიძე, ბუხრაშვილი და გავგეშიძე განადგურებულ იქნენ შინაბნობის მიერ, როგორც „მემარჯვენე ტროცისტა“ ბროვის წევრები. დარჩენე კალენი ისევ ქვრივებად. ლევანს ომმა მოუწია. პირველივე დღეებში მძიმედ დაიჭრა და უფებო დაბრუნდა შინ. მხატვრობის ნიჭი ჰქონდა. კრამიკოსი გახდა. ცოლიც შეირთო, შეილიც ეყოლა ორმოცდათერთმეტში — პაპის სახელი დაარქვა: რეზო... თხავდა დეკორატიულ დოქებსა და კინკილებს, დანარჩენ დროს სმავი აღჩობდა. კი არ ქეიფობდა, კი არ ზეიმობდა — უბრალოდ, სვამდა, სვამდა, სვამდა... ალკოჰოლიზმმა ლევანს ციროზი დამართა და ცამეტ წლისა დაობდა პატარა რეზო.

მწერალ რეზო ანდრონიკაშვილს უფერდა მამა და ამაყობდა, რომ მამამისმა კომპრომისს ყველაფერი არჩია: ოქანის სიდუხჭირეც, ჭანმრთლობის დაღუპვაც, ლოთობაც და სიყვდილიც. კიი კაცის სახელი დატოვა, საზოგადოებას ერთი უფებო, უფბო, უიღბლო და უნებოსყოფო კაცი ეგონა ლევანი, თავის თავის მტერი იყო, ამბობდნენ. რეზო სხვა აზრისა იყო მამამისზე — უნებოსყოფო კი არა. ჭმირობამდე პრინციპულ პიროვნებად მიაჩნდა: მტერს რომ არ დაუხავდა, არ ემსახურა, სატანას არ მიეჭირავა... თავისთავი კი არ დაღუპა, ბოლომდე სულის წარუწყმენდლად იცხოვრჭა...

მამა ამ სასაფლაოზე იყო დაკრძალული. რეზო ანდრონიკაშვილი მივიდა მის სამარესთან და ცოტა ხანი დაჟყო იქ. რეზო მამამისს ჰგავდა: ლიტერატურისა და ხელოვნების ტრფიალით, აგრეთვე სიყვარულში ერთგულები: მამას დედასთან უმწიკვლო ურთიერთობა ჰქონდა მუდამ... მეგობრობამიც... ასევე სახელმწიფო სამსახურისადმი (ანუ როგორც ლევანი იტყოდა: ეშმაკისათვის სულის მიყიდვა) სიძულვილით, ლვინოში თავშესაფრის ძიებით...

მცირე განსხვავება მამა-შვილის შორის სწორედ ილბაში აღმოჩნდათ ლევანს თავისი ჯკუისა და სათნოების ცოლი შეხვდა: ყველაფრის გამგები, ყველაფერის ამტანი. მამამ სხვა სიყვარული არ იცოდა, არც რეზომ: მხოლოდ ვიკა — ერთდერით ამქვეყნად მაგრამ ვიკა სამუდამოდ დაარგა შორების მიზეზად ნიკა დახვადე იქცა. ეს ასე მოხდა: შედნაიერების მრველი წელს მიიჭურა, მორბე დაწყყო: — რეზო და ვიკა ერთად იყვნენ, ყველა მეგობარს უზიარებდნენ სახარულს, ერთხელ — იმხანად რეზოს აბლადაწყებული ჰქონდა მასწავლებლობა — მოსწავლის მშობელმა კახეთში მიიპატიკა: კარგად უნდა ვაქეიფო და პატივი გცეო, სახლიცა მაქვს, ყველაფერიცა, მანქანიტ წაგიყვან, ვინც ვსურდეს, მასტუმრე, ანდრონიკაშვილი ხაარო. რეზომ ცხადია, ვიკა და ნიკა წაიყვანა. კახეთში სამი ახალგაზრდულად თავაწყვეტილი დღე გაატარეს: ილხინეს მამა-პაპურად... მესამე დღეს თბილისში ბრუნდებოდნენ, მასპინძელი საქვს უჭდა, ნიკა, დილიდან არაყანსავამი მძლოს გვერდით თვლემდა. უყანა სავარძელზე კი არანაკლებ მთვრალი რეზო წამოწოლილიყო, თავი ვიკას კალთაში ედო და არხეინად ეძინა.

ასე იმზავრეს.

ჩამოსვლის შემდეგ ვიკას უგუნებობა შეატყო რეზომ. თავიდან არ უმხელდა ქალი, მერე კი გამოუტყდა: მგზავრობისას ნიკამ ხელი გადმომოიყო და მუხლებზე მიფათურებდაო, გაოგნებისგან ვერაფერი თილონე, ჩემსკენ არ იცქირებოდა, თავი საზურგეზე ჰქონდა მისვენებული. თითქოს თვლემდაო, ხელი კი თავისას შვრებოდა, კახის ქვეშ მიძერებოდაო, ძლივს მოთშორე, თან არ მინდოდა გაგლვიძებოდა და ეს დაგენახა — აკი თავი ჩემს კალთაში გედოო, საშინელებისგან გული კინდამ გამისკდაო, ტიროდა ვიკა. რეზომ არ დაიჭრა: „ან მოგეჩვენა, ან ცრუობო!“

„რა უნდა მომჩვენებოდაო? ან როგორ თუ ვცრუობო!“ გაოგნდა ვიკა.

„ეგებ მძინარეს შემთხვევით ხელი მოუხვდა. ან სიზმრად შეინძრა, შენ კი ავარბებო. ეგებ მძინარე უნებურად ხელს იჭნედა. შენ კი ბრალსა სდებო... ან თუ არა და. შენ იტყუები, მშაკაცა ჭინდა ჩამომაშორო, ქალური ხრიკე ბიპო...“

ვიკამ სიტყვა აღარ დასძრა. ადგა და წავიდა.

წავიდა და აღარც დაბრუნებულა.

რეზომ ბევრი იფიქრა ამ ინციდენტის შესახებ. ყოველმხრივ მოჩხრეკა, აწონდაწონა, გამოიკვლია და დაასკვნა, რომ აბსოლუტურ კეშმარიტებას ლეთისა და ეშმაკის გარდა ვერაფერს გაიგებდა.

ნიკასთვის ამის შესახებ არასოდეს არაფერი უთქვამს რეზოს. და-ძმა არ ჰყავდა და ნიკა იყო მისი ერთადერთი ძმა. ვიკას ტყუილი რად უნდა ეთქვა, მაგრამ ვინ იცის (ათასიდან ერთი შანსი ხომ არსებობდა, თუნდაც თეორიულად) ეგებ ცრუობდა, მაშ რაღა სინდისით წაეყენებინა ნიკასთვის ასეთი ბრალდება?! სულ ერთი იყო, გაიმართლებდა ნიკა თავს თუ ვერა, ამგვარი საუბრის შემდეგ რაც არ უნდა გარკვეულიყო — მათ ერთმანეთი უნდა დაეკარგათ.

არ დაკარგა ნიკა.

დღენიადაგ ზრუნავდა ნიკასთვის რეზო. ბოლო ხანს განსაკუთრებით წუხდა: არ მოსწონდა მეგობრის საქციელი, გრძნობდა, რომ ნიკას რაღაც უჭირდა, რაღაც ვერ დაეძლია საკუთარ თავში, რაღაც ვერ მოეგვარებინა... რეზოს უნდაღო როგორმე დაეფიქრებინა ნიკა: კარგად რომ დაფიქრდებოდესო, ფიქრობდა, მიხვდება თუ რა ცუდადაა მაგისი საქმეო, მაგრამ სავალალო სწორედ ის იყო, აღარაფერზე აღარ ფიქრობდა ნიკა. — ინერციით განაგრძობდა ცხოვრებას: საზოგადოების ავანგარდისკენ და სიამოვნებისკენ სწრაფვა რაღაც დაუოკებელ ინერციად გადაქცეოდა. რეზომ იფიქრა, იფიქრა

ყოველივე ამის შესახებ, სულთ ვტარა ეს საფიქრალი და ერთ მშვენიერ დღეს მიხვდა, რომ რასაც ნიკაზე ფიქრობდა, მართო ნიკას კი არ შეეხებოდა, არამედ ყველას: თვით მას — რეზოს, ნაცნობებსაც; უცნობებსაც მთელს შეყვანს.

ამა რამ მიხვდა, რომაიტაც მალე იყო, დაწერაღა უნდოდა...

მეორე რომაიტი დაწერა...

მეორე რომაიტი დაწერა... დადარდნილი...

მეორე — სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტს...

უცნაური ბედისა აღმოჩნდა ეს რომანი...

მაგრამ ახლა მწერალ რეზო ანდრონიკაშვილს, მამის სამარესთან დაფიქრებით მდგარს, „დაწერილი რომანის“ დარდი აღარ ჰქონდა...

თვალი ხედავდა მგლოვიარე სასაფლაოს, ყურს სწვდებოდა ქალაქის მოგუდული რისხვა, გული გაქცევებულიყო აფეთქების მოლოდინში, ფიქრი კი ქართულ სიტყვებს უაღერსებდა.

თავი XXI

ფარნა

„მრავალ ყმაწვილო-კაცო, ნუგეშოა ქართლის დასდევს აქ თავი მამულისათვის.“

ნიკ. ბარათაშვილი „ბედი ქაჩოღისა“.

ფარნამ ერთხელაც დარეკა ზარი, თუმცა მიხვდა, შინ არავინ იყო; დეიდა მაცა, ალბათ, საავადმყოფოში მორიგეობს, რეზოს კი, თუ რამეს არ წერს, სახლში გააჩერებ დღისით?.

ფარნა ერთი სართულით დაბლა დაეშვა კიბეზე და საფოსტო ყუთის უკან მდებარე საიდუმლო სამალავიდან გასაღები აიღო, უკანვე აბრუნდა და რეზოს ბინაში შევიდა.

ფარნა ამ ოჯახის სრულუფლებიან წევრად იყო მიღებული.

ოთახებს, დეიდა მკაცრ წესისამებრ, კრიალი გაუდიოდა. კედლებიდან ამყვად იმზირებოდნენ ჩოხოსანი, უღვაშებდაპრეხილი ანდრონიკაშვილები, კედელზე ეკიდა საგვარეულო ხმალი, ლეთისმშობლისა და წმიდა გიორგის ხატები და ვერცხლით მოკვედილი ორლიტრიანი ყანწი.

ფარნა რეზოს საწერ მავიდასთან ჩამოკვდა, ზელნაწერი გადაფურცლა. მიყვანო ადგილს, სადაც იმ დღეს რეზომ კითხვა შეწყვიტა: ჩვე დანგეყოტის მეგობარი „ტილიანები“ პოლიტიკურ მკვლელობას ამზადებდნენ. მართალია მოქმედება სადაც და ოდესაც — არასებულ ქვეყანაა და შორეულ ისტორიულ წარსულში იყო გადატანილი, მაგრამ რეზო შეუფარავად გულისხმობდა ილია ჭავჭავაძის მკვლელობას ჭარბველი სოციალ-დემოკრატების მიერ. „ტილიან მონათა კავშირის“ წევრები ვამალებით ამზადებდნენ აჯანყებას, მაგრამ ჭერ ბოლოდურ კრუსის გზიდან ჩამოშორება იყო საჭირო, რადგან მისი ამაღლებული იდეები „ტილიანთა“ შეხედულებებს ეწინააღმდეგებოდა. ისინი თავისებურ უზადარტყ მონურ მომავალს უზადებდნენ ხალხს: „ტილიანის“ დიქტატურის დამყარება სურდათ... შემდეგ „ტილიანთა“ მეთაურმა ხელის გასაფარჩიშებლად მოკვლალარიბი მეთევზე...

ფარნას რეზომ შეაყვარა სიტყვა... რეზოს ზელნაწერი სიტყვისადმი მოწიწებითა და თავყვანისცემით იყო განსკვალული.

სიტყვა... სიტყვა... სიტყვა... სიტყვას დიდი და დაწერილებითი ძიება სჭიროდა, გულდასმით ძებნა და ზრუნვა, თორემ სხვებრ სიტყვას რა დაკავება: გაიქცეოდა, გაფრინდებოდა, გაფრეცლებოდა და მტკივნეულ სიყარიელეს დავიტოვებდა, ზოლო თუ სწორად. აზრიანად, წრფელად, პატიოსნად, ბუნებრივად და ყვითლად მოიძიებდი, თვით მოგძებნიდა და დაგაჩილოვებდა...

იმ კრეტინმა ნიკამ კი სიტყვა ფარ-

ჩრიდან გადაისროლა, ითქუა ფარნამ, სიტყვა დაპურობილ ვალაში მომთხანა... — თვითონვე უკაც უკაცრად მოსაზრებელი ვალამფრა.

რა ხანია ლექსი არ დაუწერია ფარნას.

მარცხნული

ხეტავ მხოლოდ მოვიღოდი რეზოს ოთახში აიყის მთლით, თვალქში — ავედილი პირველი დიდი... ელიმანტი სახატებთან, გათხავთკიაა...

ფარნას თავისი ბიჭებიც ყავს სანახავი, მაგრამ ჭერ რეზოს ნახვა ეჩვარება, უნდა უამბოს ვეეთაშვილთან საუბარი, საბატიმროს შობავტილებები... საერთოდაც, ბევრი რამაა სალაბარაკო. ბევრი რამ ახლებურად გასაზრებელი... რამ დააწერინა რეზოს ეს უცნაურუჩვეულო რომანი. ახლა ამის კითხვის თავი არა აქვს ფარნას. შეუძლოდ გრძნობს თავს. ესეც რომ არ იყოს, არ არის დღეს რომანების წერაკითხვის დრო!

ცხელა ანდრონიკაშვილების ფერახუნებული ფოტოებით საესე ოთახში. ან იქნებ, ავად არის ფარნა, სიტყე აქვს ეგება: თავბრუ ეხვევა, სხეული უზუფდება, კუჭთან ტკივილს გრძნობს, თითქო სუნთქვაც უჭირს... არა, არც ავადმყოფობის დროა ახლა!

დედას როდისლა ნახავს?

ნეტავ ძმა ეყოლება თუ და?

იზადებიან და იზადებიან ადამიანები.

ფარნამ ფანჯარა გამოალო. ფანჯრიდან გაზაფხულის სიგრილე შემოიჭრა ოთახში.

ქუჩაში ჭარისკაცები მოდიოდნენ ჭგუფად: შეშინებული და დაბნეული რუსის ბიჭები.

ფარნას თავისდაგასაოცრად შეებრალო ისინი.

„რას ერჩიან ადამიანები ერთმანეთს?“ გაიფიქრა, „რატომ არის ასე?... როგორ, რა გზით უნდა აირილოს კაცმა გაბოროტება? ნეტავ რას მიქადის ბედი: ათას უბედურებაში გავლას? თუ საშუალებას მომცემს სწორად, ადამიანური გზით მივიღე უბრალო სი-

მართლესთან, რომელიც სიავისა და ღვარძლისგან თავდასაღწევად გზას მასწავლის? ნეტავ ასე იყოს".

ფარნამ მზერით გააცოლა ქარისკაცები. ისინი უსასოოდ მიაბიჯებდნენ უცხო მტრულ ქალაქში.

გაზაფხულის სიგრილე ეხედებოდა შესვლიდანსავე. ფანჯარა მოხურა...

მართლა ცუდად გრძნობს თავს დღეს. ალბათ, ბიჭებს ვეღარ ნახავს. ჯობია რეზოს დაელოდოს, საღამოს კი შინ მივიდეს, დედასთან.

„რა შტერი ვარ, აქამდე როგორ ვერ მოვიფიქრე დარეკვა!“

ფარნა ტელეფონს დასწვდა, ნომერი აკრიფა.

— ალო, დედა! პო, მე ვარ!.. ყველაფერი წესრიგშია! კარგი ახლა, ნუ დაიწყებ შენებურად!.. რა არის საიტრიალი?! მარტო ვარ?.. საბაშია?.. რეზოსთან ვარ, რომანი გამომატანა იმ ტიპმა!.. ვეცდები მოვიდე! პო, კარგი, ვეცდები-მეთქი, გითხარია!..

ფარნას გული არ მიუწევდა დედის სახლისკენ, რადგან იქ ნიკა ეგულებოდა. არ ეუყვარდა მაშინაცვალი ფარნას, თუმცა ცდილობდა ამ საყიბში თავის-თავის მორჩულებასა და ლაწირაკული ეკვიანობის უგუნური ჰინჯის დათრგუნვას. იმედი ჰქონდა, რომ მომავალი შობა (თუ და) გადაალახვინებდა ამ სიმწელეს.

ფარნა ბევრ ძალას ხარჯავდა საყუთარი ხასიათის გამოწრთობისათვის, თვითფლობის გაძლიერებისთვის, დროთა კვალდაკვალ, მით უმეტეს პოლიტიკური პერიპეტეიების მეოხებით, წარმატებასაც აღწევდა: მისი სულიერი წყობილება სიმტკიცეს იძენდა.

„მოდი, ცოტას კიდევ წაფიქრობავ, აბა რა ვაქეთო“, გაიფიქრა, „მაიკივარში შეძრომა უბერბულია, თორემ შეეკამფი რამეს“.

მეოთხე დღე იყო, პირში ხემსი არ ჩასვლოდა..

მაგრამ კითხვის ნაცვლად პოლში გავიდა და კარის გასწრივ დაკიდებულ სარკეში ჩაიხედა.

შეკრთა, ვიღაც ტუტში უცქერდა და იტყობდა: ფეხლებზეცენილი გიტანჯული, ფერდაკარგული..

უცებ იგრძნო, დამეგვილი ჰქონდა სხეული, ტუფილე მიეძალა.

შოშმა შეიპყრო, თავებზე დაეხევა, ბოხადან დასტყუნა რიბნისი, თვლით დახეხნულდა და აიტანა ღამე.

ჰინჯვლებით დაეფარა სხეული...

„მგონი ვცდები“, გაიფიქრა ფარნამ, „მა ველ დედაჩემს ცოცხალია? კ“

არა ვარ, ბევრია? ცოტაა? გააჩნია ათვლის სისტემას, ღირებულებათა და რაოდენობათა კრიტერიუმს, საერთოდ— ბევრ რამეს გააჩნია“. თითქოს ამას ფარნა კი არ ფიქრობდა, არამედ ეგეთაშეილი ელაპარაკებოდა მენტორის ტონით.

სხეული მოუდუნდა, თითქოს პატარა ბავშვად იქცა: დედა ამინებდა:

— ნა-ნა-ნა-ნა!

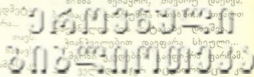
„ასე უაზროდ და უსახელოდ სიყვდილი?“ — გაიფიქრა ფარნამ, ჰინჯვლები კვლავ დაეცოცვდნენ სხეულზე...

„იქნება წამოვდგე. აბა, ჰე, კაცო: აბა: ერთი და ორი! ხელებზე წამოიწია, წამოდგა და საბაზონოსკენ გალასლასდა.

წყალი მოუშვა, სახეზე მოისვა სველი ხელი, პირისაბნის თავზე დაკიდებული სარკიდან მიცვალბულისფერი უცხო სახე უმზერდა აძლერეულად.

პეშვით დალია წყალი... ხანჯალივით გაუსერა ციკმა ყლუშმა ყელი... საშინელმა ტუფილმა დაუარა სხეულში, სუნთქვა შეეკრა, ფარნამ ეუჭუე იტაცა ხელი და დაიკრუნჩხა..

„იქ სადღაც წამლებია“, გაუფლავა დანისლულ გონებაში, ორად მოკეცილი გამოლასლასდა საბაზანოდან, ოთახში შებრუნდა, კარადის უჯრა გამოალო წამლებით სავსე, მაგრამ რა იყო და რა წამალი უშველიდა ან რისგან იყო ასე ცუდად, შიმშილისგან?.. ცემისგან?.. მოწამლისგან?.. ნერვიულობისგან? „გული! მთავარია გულმა არ მიმტყუნოს!“ „ვლიდოლს მივანო, ერთი აბი ჩაიგდო ენის ქვეშ, პიტნის გემომ

გული აერია, სასწრაფოდ გადმოაფურთხა წაძალი.

ფეხზე დგომა ვეღარ შესძლო. იატაკზე დაეცა... „ამბობენ სიკვდილის წინ ადამიანს განვლილი ცხოვრება გაუჩრბენს თვალწინო... მგონი არა გვედები, რაღაც არაფერი მაგონდება...“

ოდნავ უკლო ტკივილმა. თვალშიც სინათლე მოუბრუნდა. ოღონდ განძრევის თავი აღარ ჰქონდა. სუნთქვა უჭირდა. „რა ქვია ამას?“ ცოცხლს განაგრძობდა თავგზააბნეული ფიქრი, „ამათია კი არა... რა ქვია ამ მდგომარეობას?... არ მახსოვს... რაში ვარ?... ვარ... ხარ... არის... ვართ... ხართ... არიან... უღვლილება... უღლება, უღელი... მეუღლეობა... გობი... შეგობრობა... გზა... მეგზური... მეზავრი, მოგზაური... ვაი, დედა! მამაო ჩვენო, რომელი ხარ ცათა შინა, წმიდა იყავნ სახელი შენი, მოვედინ სუფევაი შენი იყავნ ნება შენი ვითარცა ცათა შინა, ეგრეთა ქვეყანასა ზედა. პური ჩვენი არსობისა მომეც ჩვენ დღეს და მომიტევენ ჩვენ თანანადებნი ჩვენი კითარცა ჩვენ მივეუტევებთ თანამდებთა მათ ჩვენთა და ნუ შეგვიყვანებ ჩვენ განსაძღვლსა, არამედ მიხსენ ჩვენ ბოროტისაგან. ამინ. ამაზე მეტი რაღა შეიძლება ვთხოვო? ეავ სიყვარული, უფალო! დრო შეჩერდა... ეტყობა ჩავიმათარე გზა და ამიტომაც შეჩერდა დრო. ყველაფერი მორჩა... რაღა აზრი აქვს ადგილის ტყეპნას... მორჩა და ვათავდა... მეზარება წამოდგომა, მეზარება ფიქრი... მეზარება ხედვა... სამყარო შეიკრა მგლებისა და ავი ძალების ვეება ხროვად, შემოგვსევნიან და გვიყუფენ... ჭობი ძალუმს, ტყვია მგლებს; ძველებსაც და ახლებსაც, მოყვრებსაც და მტრებსაც... სიკვდილი მაგათო... ალყაში ვართ... უნდა ავფრინდეთ... გავარღვიოთ ალყა... სიკვდილი!... მაღლა... სინათლისკენ... სინათლისკენ... ბნელა.“

...გარეთ გაზაფხულის მოწმენდილი დღე იდგა... მიწისქვეშა აეროდრომიდან სამხედრო რეაქტიული თვითმფრინავი

ნავი აფრინდა. პილოტი ქვეთველი იყო. ჭერ ზევით ასხლტა. ზედაპირითი სიჩქარით აიწია და გამობრუნდეს თეთრი, ქათქათა ხაზი ააულო ლურჯ ცაზე. მერე მკვეთრად მოტრიალდა. ორმოცდასულს გადაესრინა. მწირობა კუთხნი დაეშვა დასასრულს. მან არავ გამოჩინა. რათა ხაზი არ გაველო ცაზე. საჭირო წერტილს რაღა მიიღწია, კვლავ ამოშავა მაქის. მკვეთრად უფეში ამოტრიალდა, საწინააღმდეგო მიამართულებით გააქროლა თვითმფრინავი და ახლა პორიზონტალური თეთრი ხაზი გავლო, წელან გავლებულის გადამკვეთი... სამხედრო პილოტმა ამ მანევრით ვეება ჭვარი გამოსახა ზეცაზე. და... გაუჩინარდა.

ვეება ჭვარი კარგად მოჩანდა ანდრონიკაშვილების ფანჯრიდან... მაგრამ ფარნა ველარაფერს ხედავდა...

თავი XXII

გამომძიებელი

„ის მღვდელი, ვინც მსჯავრდადებულს უკანასკნელ აღსარებაზე სინანულს დაიფინებდა, თორმეტ სულ იღებდა“.

ზარლ და კობტერი „უღუნვაილის ღეჯინა“

გამომძიებელი აკაკი ეგეთაშვილი დიდხანს იჭდა თავის კაბინეტში და ფიქრებს მისცემოდა. „კარგიოთ, რომ ამ სულელურმა „პროკლამაციების საქმემ“ სხვა უფრო ბნელსა და ცოდვიან კირს ამაშორა ამ არეულ დღეებშიო, ფაქტიურად, უსაქმურობაში გავატარე მთელი ეს კვირაო, სინდისსთვის ასე ჭობიოთ“. კაკოს წინ ფურცელი ედო, ხელში კალამი ეჭირა. ახლა გამოძიების დასკვნა უნდა დაეწერა და საქმე დაეხურა. ქუჩაში გადაყრილი ხელნაწერის შესასებ აღარაფერი ჰქონდა გასარკვევი. თითქოს ყოველივე დღესავით ნათელი იყო, მაგრამ კაკო ეგეთაშვილს მაინც ოდნავი გაურკვეველობის ბურუსი ამძიმებდა, რაღაც იღუმალი მღელვარება გულისცემას უჩქარებდა, სევდიან განწყობილებას.

ტენისწამლები ყრუ კბლისტკივილი ერთოვოდა და ფიჭის ურევდა. კაკო ცდილობდა დაეძლია კბლის ტკივილი, ამაღლებულყო მასზე... მეზობელი კაბინეტიდან ვილაყების არაფრის-მთქმელი ყაყანი მოესმოდა. ესეუ ხელა უშლიდა. მაინც ცდილობდა ეფიქრა. ეგებ თავი კვიციანი მგონია. სინამდვილეში კი ჩემი საქციელი სისულელის კასკადია და სხვა არაფერიო. მართლაცდა, რად უნდოდა ამდენი მიეთ-მოეთი ამ საქმეს: პირველსავე წუთს ვაირკვა, რომ ფურცლები პროკლამაციებად უტვინიო სამხედროებს უსაფუძვლოდ მოეჩვენათ, სინამდვილეში კი ეს იყო მხატვრული ნაწარმოები, რომლის ლიტერატურულ ლირაებებს არავითარი იურიდიული ასპექტი არ გააჩნდა. მოქალაქეებმა დაარღვიეს კომენდანტის საათის წესები — კი ბატონო, მაგრამ რა შეაშია აქ სახელმწიფო უშიშროება... ეეთილი: რაან ეკვი გაჩნდა, უნდა შემოწმებულიყო კიდევ... მაგრამ პირველსავე წუთებდან ვაირკვა გაუგებრობა: ეს იყო კერძო შემთხვევა და არავითარ კრიმინალურ ან პოლიტიკურ ქმედებას ადგალი არ ჰქონია. მაშ რალა ჭანდაბად შეალია კაკომ ამ საქმეს რამდენიმე დღე?...

კვლავ მოისმოდა შემალიონებლად უანრო ლაპარაკი გვერდითა ოთახიდან. ესეთებოდა ფიჭრთა მდინარებას. ფანჯრიდან მოპირდაპირე სახლის ფრაგმენტი მოჩანდა. კბილი ნაცემი ძალღოვით ყმუოდა.

კაკომ კონიაკი მოიძია კარადაში, დაისხა და გადაკრა, ეგებ ტკივილი დამიაძღესო. საათმა ექვსი ჩამოკრა, კონიაკი ცხლად ჩაელვარა კუჭში. კაკომ ბოთლს დახედა. ბოთლმა მისი სუფთად გაპარსული პირისახე აირეკლა. კაკოს ყელში ბურთი მოაწვა და ტირილი მოუნდა უმიზეზოდ... ნეტავ სად არიან მისი ძველი მეგობრები: თანაკლასელები, თანაკურსელები... ისინი აღარ არიან კაკოს მეგობრები — თანაკლასელები, თანაკურსელები?..

ისინი აღარ არიან კაკოს მეგობრები არმხრჩვი უსურველობის გამო... გაზაფხულის საღამო დგება... სულდენტობისას განსაკუთრებული ბედნიერება ახლდა ვაზაფხულს... ამ სიტყვამ: „ბუნდარეებამ“ დიდი ხანია დაკარგა მინარტი. დღესეტელ საქმეს დავმსგავსა... საშინელება მოხდა... მაგრამ შეიძლება უპირისპი მომხდარიყო... შეიძლება, ვეღა მოხდეს ესეუ... ნეტავ არ მოხდებოდეს... თუმცა — თუ მოახდენია, დაე მოხდეს... ჭანდაბას ყველა და ყველაფერი... კაკოს არაფრის არ ეშინია... დაწერა დასკვნა: მოქალაქე დანგაბის ბინაში თორმეტ აპრილს ღამის მწერალი ანდრონიკაშვილი თავისი რომანის ხელნაწერს მასპინძლებს უკითხავდაო. პიროვნული ჭიშმობის და შურის ნიადაგზე დანგაბემ ხელნაწერი ფანჯრიდან ვადმოვადლო, ბოლო დანგაბის ცოლმა და გვარმა კუქრაში გაფანტული ფურცლების შეგროვების მიზნით კომენდანტის საათი დაარღვიეო... და ასე შემდეგ... ერთხანს შეჩერდა და ჩაფიქრდა: ისე, მართალი თუა, აქ რომ პიროვნულ ჭიშპობასა და შურს ვასახელებ ნიკას საქციელის წარმმარველადო...

იჭდა და ფიქრობდა ფანჯარაზე თვალმიშტერებული. ფანჯრიდან მოპირდაპირე სახლის კუთხე და ბინდმორეული ცა ჩანდა. ვაზაფხული ძალას იკრებდა. ღამაზღებოდა ქვეყანა. ჩამავლი მზე შექსა და გრძელ ჩრდილებს ჰფენდა მიდამოს. კაკომ ბევრი იფიქრა თუ ცოტა იფიქრა. დაასკვნა: პრინციპში მაინც ასეა: ჭიშპობამ და შურმა მოახდინა ეს საქმეო... დამთავრა დასკვნის წერა, წერტილი დაუსვა „პროკლამაციების“ საქმეს... ასეთი შემთხვევისათვის გამომძიებელ კაკოს ეგეთაშვილს სპეციალური ტერმინიუ ჰქონდა მოგონილი და ახლაც, ბოლო წერტილის შემდეგ აღნიშნა:

— ესეუ შეეკამნარულე! საქმე შეეკმნასრულებულა! საქმე შეეკმნასრულებულა, სასაქმეში ჩაეკმნასრულებულა!

თავი XXI

მწერალი

„აქედით ზეცას და იქითით: „შექმა ვარდი ბატონმა თუ არა?“ და დინახავთ, როგორ შეიცვლება ვეველაფერი...“

ახტუან დე ხეზტ-ფეზუჰერი
„ბატონა უფლისწული“.

მწერალი რეზო ანდრონიკაშვილი სასაფლაოდან წამოვიდა და ფეხით გაუყვია თბილისის ქუჩებს. დალილი-დაქანცულს შინ წასვლა უნდოდა. იგრძეცვლილი, აფორიაქებულ-რიახვამორებული ქალაქის შემხვედრე, ფიქრობდა, რომ ამიერიდან ყველაფერს: ხალხსაც, საქმესაც, მოვლენასაც — სულ სხვა აზრი ეძლეოდა, სულ სხვა ფასი ედებოდა, სულ სხვა კუთხით შეეხედებოდა. ეს მეტამორფოზა, ცხადია, რეზოს რომანზეც ვრცელდებოდა. რეზოს ჯერ ვერ ვაგვგო, კარგი იყო ეს ამბავი თუ ცუდი: რომანთან მიმართებაშიც და, საერთოდაც, თანამედროვე ადამიანება შორის მსოფლმხედველობრივი გათიშულობის სხვადასხვა წყენახების კვლევა. ამ განსხვავებათა მიზეზები და შედეგები, უსამართლობით ტანჯული ადამიანების: სულიერად დამაინჯებულების, ზოროტების მსახურებად ქცეულების, გაარაფრებულების ასახვა, ერთი სიტყვით — მთელი რომანის შინაარსი ამიერიდან სულ ახევაგარად უნდა აღეკვა მკითხველს. როგორ? ეს რეზომ ჯერ არ იცოდა. წელიწადზე მეტი დროის მანძილზე დღე-ღამე გასწორა, რომანის თითოეული ფრაზა დაამუშავა, იზრომა, იფიქრა, შეთბნა და შეაწონასწორა, ზოროცი შეასხა, ააწყო, დაწერა... ახლა კი აღარ იცოდა. რა აზრი ჰქონდა მის ნაღვას. ანდა საერთოდ ჰქონდალა აზრი?

დაუბრუნებს კი ის ჯამში ხელნაწერს? თუ საქმეს დაურთავს ნივთმტკიცებად? იქნებ ასე სჯობია კიდევ... ქალაქი არჩახულ, ენითღუწერელ უბედურებას ინელებს... ბავშვები, ქა-

ლები... ჩამოღამდა... რეზო დაიღვინა ახლა შინ მივა და რიბმეს წაიკითხავს, ანდა დაიძინებს — თუ დაიძინა... ეგებ დალიოს კოტა... წერას კი, კლბათ, ერთხნობას ველორ შესძლებს... ანკი რა უნდა დაწეროს... წერის გორკველი ღობე და სამშვიდე სტორია.

რეზოს ხელნაწერის დაკარგული ტერტი დახსენია: სად გეჭირა წერიკი იმ გვერდს? სად ჩარჩა? სად ჩაიფარა? ქუჩამ ჩაყლაპა, სამხედრო დიქტატურამ მიითვისა, თუ თვით ეშმაკმა მოიპარა... ის გვერდიც ხელახლა დასაწერი... თუკი, რა თქმა უნდა, ხელნაწერს დაუბრუნებენ... მაგრამ ახლა იმ გვერდასაც ვერ აღადგენს რეზო... სიცარიელე იმ გვერდმოგლეჯილივით სტკიოდა გულთან...

ჩამოღამდა ქალაქში... რად მიდიხ საბლში? რა უნდა აკეთოს მარტომ? არა: სჯობია დედასთან წაეიდეს, საავადმყოფოში.

ღედა! — ეს სიტყვა აღმოჩნდა ყველაზე ძლიერი ამ მძიმე წუთებში, ეს ჯადოსნური სიტყვა: თბილი, საყვარელი ინტონაციის შემცველი, უმწიკვლო, კეთილი... ღედა ყოველთვის ელოდება შვილს და სადაც ღედა ეგულება, შვილს იქ მუდამ მიესვლება... იმედმა შეავსო გვერდმოგლეჯილი სიცარიელე.

რეზოს ღედა — ქალბატონი მაკა — ეჭიშია და რესპუბლიკურ საავადმყოფოში მუშაობს. ეს ერთი კვირაა დღე-ღამე სამსახურშია, წამით არ ტოვებს მოწამლულებსა და დაქრილებს, ჰოდა, რეზომაც საავადმყოფოსკენ აიღო გეზი.

ჩქარობდა რატომღაც. სიცოცხლის მიზანი გაუჩნდა. სასწრაფოდ უნდა ენახა ღედა. რატომ? ეს რეზომ არ იცოდა და არც აინტერესებდა. რამდენიმე დღე იყო, ღედა არ ენახა. განვლილი დღეების სიმძიმემ მხრები ატყინა, დაღალა რეზო, ის წყარო კი, საიდანაც სული ახალი ძალით აღივსებოდა, ღედა იყო...

საავადმყოფოში შევიდა, ნაცნობმა კარისკაცმა შეუშვა. დერეფნებში უჩვეულო ხალხმრავლობა იყო, გაისმოდა

სიტყვები: „ანტიდოტი... ასფიქსია... ექსპერტიზა...“ პალატებიდანაც უჩვეულ ხმაურს გამოდიოდა: ყვირილი, წევვლა-კრულვა, გინება... რეზომ საორდინატორის მიაშურა. გზად თეთრ-ხალათიანებით შემოჭარული საკაცე მოეფეთა, საკაცეზე თხუთმეტობდე წლის ფერმკრთალი ბიჭი იწვა.

— დედაშენი ზემოთა, საოპერაციოში. — დაუძახა რეზოს ექთანმა ქალმა. — შედი ჩვენთან, დაელოდე.

რეზო შევიდა საორდინატორში. იქ არავინ იყო. მოწყვეტილ დაშვება თეთრ-ზეწარგადაფარებულ საწოლზე. სახე ხელებში ჩამალა.

დახუჭულ თვალთა წინაშე ქვეყნიერება უკულმა ტრიალებდა და ბნელეთისკენ მიჰქროდა.

თაზი X XVI

ფარნა

„ღაბ, პატონო, ავილით და გაერკოი ინგლისელები“.

ვან ანუი „ტირილია“.

ფარნა უეცრად გაჩნდა რესპუბლიკური საავადმყოფოს საორდინატორო ოთახში მძინარე რეზო ანდრონიკაშვილის სიზმარში. მაშინ, როდესაც არემარე თავგაჩეხილი, ყელგამოკრილი, დამღრწვალი, ტყვიით დახვრტილი ადამიანებით აივსო, ხოლო თვითონ რეზო ამ კომპარული მიტინგის ტრიბუნაზე მდგარი არაადამიანურად ღრიალებდა: „თქვენი დე-ე-და!..“ სწორედ ამ დროს დასახიჩრებულ თუ საფლავებიდან წამომდგარ ქართველთა შორის, ფარნა წამოიმართა და დაუყვირა:

— რა იყო, რეზო?! რამ აგრიო, კაცო?!

— იმიტომ ავირიე, იმიტომ გამოქირდა, — თავი იმართლა რეზომ, — რომ მარტობას — ამ ვაჟკაც მასწავლებელს ვუღალატე, უფრო მეტი ერთგულება მმართველმა მისი, მე კი მოე-

ვლენდი, მოვიჩვიარე და ლაჩრად ვიქეცი.

— რას მიქვია ლაჩრობა! — დაიგრგვინა ფარნამ — რას მიქვია სისუსტე, მაგისტოვის იტანჯეთ ამდენ ხანს?! სომ ხელდე, კაცო, რევაზ ანდრონიკაშვილი, ცხოვრება ახალ გამოცდას გვიწოდებს. ახალ განსაცდელს გვეჩვენებს და აღბალო, როგორ შეგზავა თუ არ ზღაჩრებ, თუ არ ისუსტებ, თუ არ ისულსწრაფებ და არ ისულმოკლეებ, მაშინ ჯილდოდ სიკეთე შეგრჩება, ხოლო თუ იმჩატებ და იძალდოთაირებ — შხამად გექცევა სინათლე, გამაგრდო, რეზო, კაცურად მოიქეცი, კაცურად! შეეცადე შენი სათრევი ტვირთი სხვას არ გაუნაწილო, მარტომ ზიდე, თუ მაგრამ ფარნა მოახლოვდა და ყურში ჩასჩურჩულა:

— ეს ცხოვრება ბავშვური თამაში აღარ არის, გაიგე! — უპასუხა რეზომ, მაგრამ ფარნა მოახლოვდა ყურში ჩასჩურჩულა:

— ცოტა დინჯად, მშვიდად და აუჩქარებლად იარეთ, მშვიდად იჩქარეთ, ფეხქვეშ ნუ წაუწვევებით სულსწრაფობის სულელ დემონს, მტკიცე ნაბიჯით იარეთ, სიმშვიდისა და მოთმინების გზით ვლეთ და უზენაეს სთხოვეთ ბოროტსა და ბიწვიერს განგარიდოთ. ტვირთი იტვირთეთ და პასუხი აგეთ ერთმანეთის წინაშე, რაც არ შეგიძლიათ, იმას ნუ მოეპოტინებით, ნურც თავს მოიტყუებთ და ნურც სხვას.

რეზომ მიიხედ-მოიხედა... ის და ფარნა ქელებში იხსდნენ, წ მაგიდას მგლოვიარე წვერმოშვებული მამაკაცები და შავოსანი ქალები უხსდნენ, კიკები სისხლით იყო სავსე, თევშებზე საჭმლის ნაცვლად აირწინალები ეწყო...

— ყრუ ტყვილებს კიდევ გაუძლებს კაცი, მაგრამ მწარე და მწვავე ტყვილის მოთმენა ძნელია, — წარმოთქვა რეზომ.

— ძნელია, — აიტაცეს წვეროსნებმა და შავოსნებმა, — ძნელია, ძნელია, ვაი რა ძნელია! — წამოიწყეს ხალისიანი სიმღერა.

„დემოკრატიაში, დემ-დემ-დემ“, — ახ-
მინდა დოლო.

— ტრრრ! ტაშ-ტაშ-ტაშ! — ყვი-
რდნენ მონადირენი.

— მოდით, ხალხო, რაიმე უფრო
იოლო და მარტივი ვიმღეროთ. მაგალი-
თად, „შენ ხარ ვენახი“. — წინადადე-
ბა შემოიტანა თამადაძე.

ფარნა კვლავ ატურჩულდა:

— ასჯერ გაზომეთ და ერთხელ გას-
კვრით. გაიგეთ, თქვე საწყულებო...

— გვიხსენ და გვალხინე, უფა-
ლო, — ლოცვა აღმოხდა რეზოს.

უეცრად ყველანი გაუჩინარდნენ. სა-
ნადიმო დარბაზი საკლასო ოთახად იქ-
ცა. ფარნა დაფასთან იდგა, რეზო კი
მერბზე იჯდა.

— წერე, — ეუბნებოდა ფარნა, —
წერე!

— უნდა ვწერო, სხვა გზა არ არ-
ის, — დაეთანხმა რეზო. მერე მიმოი-
ხედა და ახლავდა შენიშნა, რომ მარ-
ტო იჯდა ცარიელ კლასში, თანაკლასე-
ლები „შატალოზე“ გაპარულიყვნენ.

— ყველა წავიდა. ვიკამაც მომატო-
ვა. — დაიჩვილა რეზომ.

— არა უშავს, — დაუჯავა ფარ-
ნამ, — არაფერია. თუ მიგატოვებს, შე-
ნი ვალია. ვაეკატურად აიტანო ეს.
იმედი უნდა იქონიო, რომ ყველაფე-
რი გამოსწორდება. შენ მინც უნდა
გვიყვარდეს! სიყვარულს სიყვარული,
სიკეთეს სიკეთე მოაქვს. გადაყვარებას,
შეტულებას და სხვა ბოროტებას კარგი
არაფერი შეუქმნია. ბოროტებასთან
შეგუება, მისში მოთმენა და ატანაც არ
შეიძლება... ეს იგივე, ბოროტებაა...

— მიჭირს, მასწავლებლო, — თქვა
რეზომ და ცრემლები წასკდა.

— არაფერია, გაუძელი. ღმერთი ჩვენ-
თანაა.

კლასის კარი გაიღო და დედა შემო-
ვიდა, თეთრი ხალათი ეცვა, გადაჭან-
ცული სახე ჰქონდა.

რეზო შეკრთა და გამოელევიდა.

— დიდი ხანია აქა ხარ? — ჰკითხა
დედამ.

რეზომ ნაშინაირი მზერით მოაძეა-
ლიერა სარდინატორი.

— რა გოგონელი ტრიალებს ღმერ-
თო, — თქვა დედამ და გვერდით მი-
უჯდა, რეზომ მკერდზე მოაყრდნო თავი
დედას. დედა თმებზე მოჭყერა და კე-
ფაზე აკოცა.

ერევნული ბიზნესორთქვა

— ცოდე, დაეგო — შემოყარა ჩემივე თავი,
ოკეოთხოვობამ სული ჩემი მონადირი.
და რადგან ვატყობ, ძალა არ მაქვს გუშისთან
დავის,

ამ სენისაგან ევროფერი მიხსნის ადვილად“.

უილიამ შექსპირი. II-ე სონეტი.

რევისორი ნიკა დანგაძე ლანასთან
გატარებული სამდღიანი „არდადეგე-
ბის“ შემდეგ, როგორც იქნა, მოერია
თავისთვის და შეინსყენ დაიძრა... ქუ-
ჩაში რომ გამოვიდა, უკვე ბნელოდა,
ათი საათი ხდებოდა. ტაქსის გაჩერება
უნდოდა. მაგრამ ამ დროს ტროლეუ-
ბუსი ჩამოდგა გაჩერებაზე. ნიკამ გა-
დაწყვიტა დრო აღარ დაეკარგა. ავბე-
დითი თერთმეტი საათი ახლოვდებო-
და, ამბობდნენ, დღეს ბოლო დღეაო
და ვინ იცის, ეგებ გამოსამშვიდობე-
ბელი ტყვეები გვითავაზონ ძვირფას-
მა ოკუპანტებმაო, გაიფიქრა ნიკამ.
ტროლეიბუსში ავიდა და მძღოლის კე-
ბინის უკან თავისუფალ ადგილზე ჩა-
მოქდა.

თავს სუსტად გრძნობდა რევისო-
რი ნიკა დანგაძე. საღაროში შაურიაანი
ჩაუშვა და ბილეთი მოხზია. შენიშნა,
რომ ხელი უკანკალებდა. დადლიობი-
საო, გაიფიქრა. ცუდ გუნებაზე იდგა.
„ტრა-რა-რა, ტრა-რა-რა, ტრა-რა-
რა“ — გონებას გულსიგამაწვრილებ-
ლად აკეოატებოდა ლანას ჩანაწერები-
დან გამოყოლილი საცეკვაო ჰანგი.
მიყანყალებდა ტროლეიბუსი უკაც-
რიელ, ბნელ ქუჩებში. რევისორი ნი-
კა დანგაძე ფიქრობდა არაფერს...

ავადმყოფივით იყო... თუ ავადსამყოფივით...

— საავადმყოფოში გადაყვანას აზრი აღარ აქვსო, — ელაპარაკებოდა უკან მჭდომი შუახნის კაცი ხანშიშესულ ქალს.

— დედა, დედა! შეილო, შეილო! იცრემლებოდა ქალი.

— ეჰ! — ამოიხრა კაცმა.

— კი, მაგრამ მთავრობა რას მოიხსენებს? — იკითხა ქალმა.

— სად გვყავა მთავრობა? — გაუყვირდა კაცს.

„რევოლუციაა ნამდვილი“, — გაიფიქრა ნიკამ, — „ეინლა გადაძალები-ნებს ფილმს ამერიკაში?! თუმცა კაცმა არ იცის, ეგებ ახლა უფრო იოლად მოხერხდეს“.

ტროლეიბუსმა გზის ოღოზოღოლო მონაკვეთზე გადაიარა და დახანზარდა. ნიკაც — ტროლეიბუსში მჭდომი — შეირყა... საქართველოს ამბავიც ასე იყო: დახანზარდა და თავისი ერთ-ერთი ნაწილაკი: რევოსორი ნიკა დანგაძეც დააზანზარა...

„სიკვდილ-სიცოცხლის ბეწვზე ვკიდევართ“, იფიქრა ნიკამ. „ნეტავ რა ზდება: მონობის დასასრულის დასაწყისია თუ ახალი მონობის?... ეს უკვლავური ნელ-ნელა, მისხალ-მისხალ და ნერვების მომთხრელად გაირკვევა... შესაძლოა არც გაირკვეს... ასეა...“

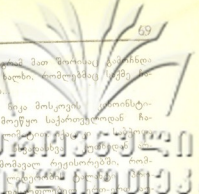
— აბა როგორ, ქალბატონო ტატიანა, დიქტატურა ჯერ კიდევ დიქტატურაა, — განგრძობდა ლაპარაკს უკან მჭდომი შუახნის მამაკაცი, — დემოკრატია დიქტატურას არასოდეს არ მორევიდა და ვერ მოერევა...

„ეჰ... ამაზე ლაპარაკს რა აზრი აქვს“, იფიქრა ნიკამ, „ჯობია ჩემს საქმეს მივხედო ხვალდანვე, ნეტავ არ გამოიჭიანურდეს ფილმის საქმე, ხვალ, მგონი, მიეთრევიან ესენი, უჰ, რამდენი საჩაღოლო დაგროვდა... ინაც მისახედი მყავს... ნეტავ ის ბიჭი თუ გამოუშვა ეგეთაშვილმა...“

მიყანაყალებდა ტროლეიბუსი. ნიკას თვლებმა მოერიო. რა ხანია, ტროლეი-

ბუსში არ მჭდარა, რაც დასქანა გაყოფდა. ერთთავად ქაპოთ დიარებოდა. ახალი ავტომობილის შეძენა ჰქონდა ჩაფიქრებული. როდნდაც ამერიკული ან იაპონური მარკისთვის უნდოდა ხელის გამოკერა... ტროლეიბუსმა და ავტომობილს კარგად უყვარდა. ახლა იყო ნაჩვევი მამამისმა — ბეგლარ დანგაძემ, ნიკა რომ შეეძინათ, იმ წელს უნდა აჩვენო „ნობელ“ ავტო და მერე ხშირად იცვლიდა მანქანებს: „ნობელას“ „ზიმი“ მოჰყვა, „ზიმი“ ირმიანი „ვოლგა ოცდაერთი“, მერე ნაირ-ნაირი „ეფულები“. ნიკამ რომ ვეგაცი დაამთავრა მამისგან ახალთახალი „ნოლსამი“ მიიღო საჩუქრად.

ბეგლარ დანგაძეს და მის მეუღლეს ნანუსის — ცნობილ გინეკოლოგებს ფული და სახელი არასოდეს შემოჰყვლებიათ. მშობლები ოცნებობდნენ ნიკაც ექიმი გამხდარიყო, თუმცა კინორეჟისორობის საწინააღმდეგოც არაფერი ჰქონდათ. ყოველთვის ყველაფრით ხელს უწყობდნენ. ამ სიბერეში (თუმცა არც ძალიან: მამა სამოციან იყო, დედა — ორმოცდათხუთმეტისა) მშობლებმა საზღვარგარეთ სამუშაოდ წასვლა გადაწყვიტეს და აგერ უკვე მესამე წელიწადი სრულდებოდა, რაც აფრიკის ერთ-ერთი განვითარებადი რესპუბლიკის მცხოვრებლებს ეხმარებოდნენ ბავშვების გაჩენაში. შეილი გზაზე მყარად დამდგარი ეგულებოდათ და იმ ტროპიკულ პაპანაქებაში მისი დარდი მაინცდამაინც არ გაჰყოლიათ... ნიკას დედ-მამა მოავგონდა... ტროლეიბუსი წინ-წინ მილოლიალებდა... აქაურ ამბებს რომ გაიგებენ, გულები დაუსკდებათ... ეგებ დროზე ადრე ჩამოვიდნენ კიდევ... ნიკას მოენატრა დედ-მამა... საერთოდაც, თავისი ბავშვობა მოენატრა ნიკას, როცა სამყარო უცხოვდ და უცნაურად ეკრებლურებოდა იმედებითა და მომავლის რწმენით გალიცილიკებულს... მუდამ ლიდერი იყო, დედიკოს სიამყე და სასახლო შვილი... კლასში საუკეთესო მოწაფედ ითვლებოდა, სკო-

ლის დრამწერეში რეჟისორობდა, კალათბურთის გუნდს ეპატირობდა. ჩხუბშიც და ერთდროსაც ერთნაირად პირველი იყო... გოგონები აღმერთებდნენ. ბიჭები პატივს სცემდნენ... უამრავი მეგობარი ჰყავდა... ერთად იზრდებოდნენ. ერთად ეუფლებოდნენ ქვეყნიერებას, მოდიოდნენ დიდ ცხოვრებაში და სწამდათ, რომ იცოდნენ როგორ ეცხოვრათ... მერე კი — თანდათან ნიკამ შენიშნა, რომ ირგვლივ მყოფი ადამიანები, მისი წრის გოგო-ბიჭები თავთავიანთ ინდივიდუალობას სულ უფრო და უფრო მკაფიოდ ამჟღავნებდნენ და სულ უფრო და უფრო ძნელი ხდებოდა მათ წრეში ლიდრობა. მათეუ კლასში კონფლიქტი კონფლიქტად მიეწყო: თინა ბილშელი — კლასის უღამაზესი გოგო — რელიგიაში „გადავარდა“, სახარებისა და სინანულის ქადაგებას მოჰყვა, ყველას შორასს უკითხავდა, ყველას ჰკუთას არაგებდა, მათ შორის, ნიკასაც... ნიკას არაგულწრფელ სიმტკირედ მიაჩნდა ამგვარი ახირება, ამიტომ ერთთავად მასხრად იგდებდა თინოსაც და მისა ჯიბრზე ჭრისტიანობასაც... თანაქლასელთა აჯოღიებაც მოახერხა... ეს ამბავი იმით დამთავრდა, რომ ნიკას იღუპებოდა წაქეზებულმა ორმა შეფთოსთავმა — გოგლა ზებლაძემ და კოკა დოლიძემ თინიკო გააუპატიურეს. აქათ და ევეც შენი მონაწილური უბიწოობათ. ბიჭები გამასწორებელ კოლონიაში მოხვდნენ. გოგო — ნერვიულ კლინიკაში, წამქეზებელი ნიკა კი არავის არაფერში არ დაუდანაშაულებია.

მერე იყო, და, ნიკასსავე ინიციატივითა და აგიტაციით მთელმა კლასმა სკოლისდამთავრებისთანავე აღვირახსნილი ორგანო მოაწყო წყნეთში. ერთ-ერთი თანაკლასელია აგარაკზე, სადაც თითქმის ყველა გოგონამ, ამჯერად უკვე შეგნებელი თანხმობითა და სურვილით, ხელი აიღეს ქალწულობაზე... მერე ეს ამბავი გახმაურდა, მშობლებმა საშინელი ალიაქოთი ას-

წიეს, მაგრამ მათ შორისაც გამიჩნდა ჰკვიანი ხალხი, რომლებმაც სიქმე მიფარცხეს.

მერე ნიკა მოსკოვის ცხოვრებით-ტუტში მოეწყო საქართველოდან ჩატანილი ლიმკითი იტალია სანქციონაცავშირის მსჯელობაზე. ეუფლან ამ ჩვეულ მომავალ რეჟისორებში, რომლებსაც ლიდერობის ელემენტი მხოფურის დამღვლენით ერთ-ერთი აცოლებელ მონაცემად ეთვლებათ. ნიკამ მოახერხა წინამძღოლის პოზიციის დაკავება. დრო გადიოდა, ნიკა სულ უფრო და უფრო ზემოდან დაჰყურებდა თანატოლებს, მათ მსოფლმხედველობას უნიათო ინტელიგენტურ-ჰუმანიტარულ ფესვებზე აღმოცენებულად მიიჩნევდა, სიცრუედ და იღუზიად ესახებოდა ყველაფერი. რასაც სხვები აიდიოლებდნენ და ეთაყვანებოდნენ. ნიკა აზრით ადამიანებს ღმერთი სწამდათ, რადგან დამოუკიდებელი არსებობის უნარი არ შესწევდათ; ზრდილად და დელიკატურად იქცეოდნენ, რათა საკუთარი გულგრილობა და ეგოიზმი შეეწილათ. ხოლო თუ გაავლებოდნენ, სამართლიანობის სახელით ყოველგვარ სიმხეცეს იოლად ჩაიღებდნენ... ყველა ცდილობდა სხვის დამცივებას, შეურაცხყოფას, და ჩაგვრას... ნიკა კი რაღაც უბრალოსადამიანურსა და მთავარს ეძებდა. ისწავლა უცხო ხალხთან კონტაქტში შესვლა, მათი უმტკივნეულოდ დაყოლიება, ერთნაირი წარმატებით შექმლო ვინმე აღმასკომის მუშაკისთვის საერთო საცხოვრებლის რემონტი გაეკეთებინა, მისი ცოლი კი ლოგინში ჩაეწვინა. იმ ხნიდან მოყოლებული ნიკასთვის გადაულახავი წინაღმდეგობა აღარ არსებობდა, სულ წინ-წინ ვიდოდა. ქვეყნიერება ორ ნაწილად ჰქონდა დაზარისხებულნი: უცხოელებად და ცხოველებად... ცხოველებს — საბჭოთა თანამემამულეებს — ისე ექცეოდა, როგორც ცხოველები იმანებრებენ: ვეფხეს, — რილით, ძაღლა — პანჩურით, ძროხას — მოსაწველად,

ცხვარს — გასაკრეკად, ღორს — დაველა-შეკვმის განზრახვით.

სწავლა რომ დაამთავრა, გაათყვებული ენერგიით დავეკიდა ცხოვრებას, ფილმები ვაღიღო. იმაზეც იზრუნა, რომ ვაღიღებული ვუყურაღებოდ არ დარჩენილიყო: პრესა გამფხმებურებდა, საკავშირო ფესტივალებზე პრიზები მივიღო, საზღვარგარეთ კონკურსებზე გაავხანათ. ახლა მოლაპარაკებოდა ტროლეიბუსით ბრუნდებოდა: შინ, თითქოს რაღაც ერთი დიდი ეტაპი დამთავრდა ნიკას ცხოვრებაში. რა, მი-აღწია? რა შეიძინა? ვის რა შესძინა? დაქორწინდა, თავისი თაობისთვის სა-ოცნებო მზეთუნახავი შეირთო ცო-ლად... ახლა შვილს ევლოდებოდა... უამრავი კალი ჩამოიარა... ბარე ოთხი-ხუთი „მორიგე“ საყვარელი, ლანასნაირო, ახ-ლაც ჰყავდა, ძლომამდე იქვიფა, არც ნარკოტიკებს მოკრძალებია, თუმცაღა არც მისძალებია, რადგან განმრთელობას უფრთხილდებოდა, კვლავაც უთვალა-ვი მეგობარი ჰყავდა: წერდა სცენა-რებს, დადიოდა ფესტივალებსა და შემოქმედებით სიმპოზიუმებზე, უკა-ნასკნელ დროს — საზღვარგარეთაც. ამ ხნის მანძილზე მიწას მიაბარა ორი ბეგია და ორი ბაბუა, უნივერსიტეტის მეორად ფაკულტეტზე კონორევისუ-რის ლექციებს კითხულობდა, ხანდა-ხან დიდილოდობით გამამხნეველ ვარ-ჯიშებს ასრულებდა, ზოგჯერ კუს ტბაზე ძუნძულით დარბოდა გაბლო-მის მსურველ მეგობრებთან ერთად, თუმც მსუქანი სულაც არ იყო, მათ-თანვე თამაშობდა ჩოგბურთის და ფეხბურთის, უვლიდა კბილებს, იტა-რებდა თმის ცვენის საწინააღმდეგო პროფილაქტიკას... ხანდახან კელესია-ში დადიოდა, სანთლებს ანთებდა და ლოცულობდა, წმინდანებს აბლობლე-ბის კარგად ყოფნას, ხოლო თავის-თვის წარმატებებში ხელისშეწყობას სთხოვდა. ერთხელ აღსარებაც თქვა, წერტილად ჩაუთაკლა მღვდელს ჩადენილ ცოდვათა ვეება ნუსხა, მერე ეზიარა, თუმცაღა ცხოვრების სიამტებოლობაზე

ხელი ამის შემდეგაც არ აუღია, პოლი-ტიკაში პრინციპულად არ ერეოდა, არც ერთი პარტიის, მათ შორის არც კომუნისტურის წევრი არასოდეს არ გამხდარა.

წინააღმდეგობა უკონტროლოდ მოლაპარაკებოდა, თითქოს თით-ქოს შიშობდა, ბიველები არ ჩამომი-ცხედნენო.

თავი XXVI

გამომძიებელი

„ღიბს კი სიკოცხე,
ღიბს კი სიკვილიო?
ო, მანებუე თავი აქ კანასო...“
ახაკავა ტაუბოკუ

გამომძიებელმა აკაკი ეგეთაშვილმა თავისი სანეტარო „ბუნგალო — სამოთ-ხეში“ გააცოლა თექვსმეტი აპრილი, იგი კატალოგისთვის ახალი ბარათების შედგენით, აგრეთვე კატალოგის და-ნართის, ერთგვარი განზოგადებული დასკვნების კრებულში მორიგი პა-რაგრაფების წერით იყო გაართული.

„დასკვნების“ კრებულში გამომძიე-ბელმა ეგეთაშვილმა ჩაწერა:

„წამი.. აი, ეს არის მთავარი, რად-გან დრო, რომელიც თავისათვად ფარ-დობითია, ძალიან სწრაფად მიკ-რის და სიკოცხლის „ხანგრძლივობა“ ტყუილია. ცხოვრება წამია. ეს ერთი.

მეორე: მეჩვენება, რომ ამქვეყნიუ-რი არსებობის ანატომია და ფილო-სოფია ელემენტარული რამეა. ვფიქ-რობ, იგი დაფიქრება არ ღირს. და-ფიქრებები და მოგაფიქრება „თავისუფ-ლება“, „ბედნიერება“ ან რაიმე ამ-დაგვარი სულელური ილუზია. ეს, ჩე-მის აზრით, სულაც არ არის სიკეთე, არამედ ცდუნებაა მხოლოდ: ადამია-ნური არსისთვის ზედმეტი და მავნე რამ. ჩვენი გონება მხოლოდ შეზღუ-დული და ვზიდან აცდენისკენ მიმარ-თული არასრულყოფილი მექანიზმია, ამიტომ მისი მომარჯვება ამქვეყნი-

ური არსებობის სანალიზოდ მხოლოდ-
დამხოლოდ იმიტაციური. ცრუ, ფსევ-
დონინტელექტუალური ვაკუალაციაა და
სხვა არაფერი. ამ ვაკუალაციის თანმხ-
ლები სიამოვნება ზოგ ადამიანს ორ-
გახმისმაგვარ ნეტარებად აღქმება,
რის გამოც იგი პათოლოგიური დაეი-
ნებით იწყებს ცრუპატრიოტიზმის, ცრუ-
ენობრიობის აუცილებლობა დასა-
ბუთებას... ეს არ არის სიყვითე... სიყ-
ვე ჩვენი გრძნობებია, ჩვენი ემოციე-
ბი, ჩვენი სურვილები და იმპულსები,
ხოლო გონება უზუნაესი ცენზორი უნ-
და იყოს, რათა ემოციამ სობრმავის
გამო სისულელე არ ჩაგვადენინოს. აი,
სეთია ჩემია აზრით, არსებობის სა-
ვალდებულო წესი.

მესამე: ხელნაწერის ქუჩაში გადაყ-
რის მონაწილეები ყველანი ფსევდო-
სიკეთის აპოლოგეტები არიან, სისუ-
ლეებით აღსავსენი, მათი ინტელექტუ-
ალური ტვინები ფსევდოპატრიოტიზმის
ლემინისკენციითაა გაბრდღვიალებუ-
ლი... მაგათ არ შეუძლიათ სამყაროს
შვიდად უცქირონ, არ შეუძლიათ ბე-
დით განსაზღვრულ სწორსა და მარტივ
კალაბოტში დაეტიონ, არ შეუძლიათ
სწორად აზროვნება...

მეოთხე: რაც შეეხება ორგანიზმს,
ორგანიზმი მხოლოდ წირბლია, მეტი
არაფერი და საოცარია ის ძალა, ის
ცხოველური მაცოცხლებელი საწყისი,
რომელიც სექსუალური ენერგიით გა-
მუდმებით ხელახლა ავსებს ადამიანს
ყოველწამიერად... ვინ? რა? ბუნებას
რა თვისებაა ეს? არის კი იგი ჩვენი
არსებობის აუცილებელი პირობა?
ალბათ, არის. ნამდვილად არის. ეს
არის მთავარი. თუმცა ეგებ ვცდები:
ეშაქმა იცის და მღალავმა...

შენიშვნა: რეზოს რომანში ვერ ვიპო-
ვენი ბავშვობაში დაკარგული ფრაზა“.

ხოლო კატალოგის ახალ ბარათებზე
ეწერა: „ივანოვი ფარნა, ოცდაორი
წლის, სტუდენტი, განმათავისუფლებე-
ლი მოძრაობის აქტივისტი („არაფორ-
მალი“)... კარგი ბიჭია... ჩემთვის რეა-
ლურ საფრთხეს არ წარმოადგენს, პირი-

კით. თუ მისი პიროვნება სწორა გზით
განვითარდა, სიამოვნებას მომხივებდა
მასთან ურთიერთობა. ვფიქრობ, ერთ-
მანეთს კარგად შეევეწვობოდით. მომა-
ვალი: პერსპექტიული. სპირობა დავუ-
ახლოდენ...”

„ანდრონიკაშვილი თეზო: შენთან
არისტოკრატიული ამბიციით გაყდენ-
თილი. უპირატესობას ქომბლექსიონ გ-
ბერლი ინტელექტუალური ნიჭითიყ.
ამიტომ ერთიორად საშიში. სასწრა-
ფოდ დასახვერეტთა კატეგორიას განე-
კუთვნება“.

„დანგაძე ნიკა, რევისორი. ენერგიული,
კონტაქტური, მატყუარა. ცდილობს
თავი მომაჩვენოს, ვითომ ჩემიანია, სი-
ნამდვილეში ჩემი მტერია, მოყვარედ
მოსული მტერი. მიზიკრიის და შენიღ-
ბვის უნარი განსაკუთრებით საშიშს
ხდის. მას რომ საშუალება მიეცეს, პირ-
ველ რიგში, მე და ჩემნაირ ხალხს გა-
უსწორდება. ამიტომ ანდრონიკაშვილი-
ზე მეტად და უპირველესად დასახვერე-
ტია. პერსპექტივა: „ნოლი“.

„მამულია ქრისტიანე, ლამაზყოფილი
კახა. უტენო და არაა. პერსპექტივა
ნოლი. იქნებ ვინმეს ერთხნობას ქა-
ლად კიდევ გამოადგეს... ან ქმართან
ერთად უნდა დაიხვიტოს, ან დაე-
ვალოს ფარნასნაირი ბიჭების აღზრ-
და... სასურველია, შეილები ნიკა დან-
გაძისნაირებისგან არ გააჩინოს...“

გამომძიებელმა აკაი ეგეთეშვილმა
ახალ ბარათებს კატალოგში ადგილი
მიუჩინა.

ამ დროს ქუჩიდან ღამის სიჩუმეში
ტანკების გრუხუნი გაისმა.

ათა კბრაას ოთხმოცდაცხრა წლის
ჩვიდმეტი აპრილის პირველმა საათმა
დაკრა.

ეპილოგი

„ვისთვის პირველი, ვისთვის მერამდენე, ვისო-
ვის ბოლო გაზაფხული მძინვარება“.

რეზო კეიშვილი „საგაზაფხულო ჩანახატი“.

რეზო ანდრონიკაშვილი და დედამი-
სი საორდინატოროს ფანჯრიდან უე-

ქერდნენ პროსპექტზე გუგუნით მიმავალ ურიცხვ ტანკს, ჯეშანტრანსპორტორსა და ჯარისკაცებით სავსე საბარკო მანქანას. დედამწიფა გუგუნებდა, რეზოს კი ეჩვენებოდა, რომ ეს ყველაფერი მის რომანში ხდებოდა. „რემი პერსონაჟია და რასაც მინდა იმას ვუბნამ“, რაღაც ამდაგვარი უთხრა მამა დღეს ნიკას...

— მიდიანი! მიდიანი! — გაისმოდა სავადმყოფოს დერეფნებში.

გაზაფხულის დამე ტიროდა და ხარობდა კლაქში. გუგუნი გაქონდა არემარეს... მიოლტეოდნენ უკანასკნელი საათები მძიმედ, მტკიცეწეულად და თან იმედ-სმომცემად...

დაქანცული ფიქრები ძლივსდა ფეთქავდნენ სხეულში. ნიკა დანგაძე დივანზე იწვია, თავი ინას კალთაში ეღო და სულში ტოტალურად მზარდი სევდის გუგუნს ისმენდა. გუგუნი იმატებდა და ნიკას ეჩვენებოდა, რომ სევდაც ტანკების ხმაურთან ერთად უსაშველოდ იზრდებოდა, ძლიერდებოდა, იმუქრებოდა: მთლიანად შეგხრავ და ჭავცამტყერებო. ნიკა ცდილობდა შებრძოლებოდა სევდას, დაიწაფებოდა სიყვარულს, შემოქმედებს, შეეკოს ცხოვრება ყოველდღიური საზრუნავით, გაფრთხილებოდა სულიერ სიწმინდეს, მაგრამ სევდა მაინც მომძლავრდებოდა, ღრმად გადაგამდა ფესვებს ნიკას არსებაში, ტანს აიყრიდა, გაიფოთლებოდა და... დააღრჩობდა ნიკას, რადგანაც ნიკას სევდასთან შეგუება, სევდით ტკობა არ შეეძლო. ნიკა სევდის მსხვერპლად იყო განწყობილი, ინა თმებზე ხელს უსვამს, ეფერება, ცდილობს გაუქარვოს დარდი, მაგრამ სულ მალე ნიკა და ინა ერთმანეთს გასცილდებიან: როცა უბედურების წამლეკავი ტალღა გადაიარს, პირველი, რასაც ინა გაკეთებს, ის იქნება, რომ ინა ნიკას გაეყრება, ვერ აპატიებს ნიკას რეზოს რომანის ფანჯრიდან გადაყრას, რასაც მოჰყვა ფარნას და-

ქერა... რასაც მოჰყვა... რასაც მოჰყვა... და ასე შემდეგ...

ნიკა უღრტიწველად, უმწეოდ დაშორდება ინას, მით უფრო, რომ მათს ჯერარშობილ პირშოს დაბადება არ შეეძლო! ნაღამეკები ტრაგედია გამოიწვიეს სასიყვედურობის, მთელი განიერი თანავე დაიღუპება, ექიმები მკვლევ თოპირზე და ინას გულარჩენის, მძიმედ და დაქვავდა ის დედობის უნარს... ხოლო ნიკა, რომ არ მოეღოს, ისე იოლად მიიღებს ნანატრ ერთობლივ დადგმას, გაუმგზავრება ამერიკაში და „შელმუტ კიდის“ გადაღებას შეუდგება...

მიგუგუნებენ ტანკები, მიაკვთ თბილისიდან კომენდანტის საათი...

დანგაძეების მეზობელი მელიტონი ფარდია მისმა დგას და უსიამოვნო განცდით უცქერის აგრავინებულ სამხედრო ტექნიკას. მერე უშეშანდს მოსცილდება, ფარდა იღუშაოდ შეირხვება.

პროკურორა შაშვაშვილიც თავი ბინის ფანჯრიდან გადააყურებს აგრილებულ, წინადარულ ქუჩას. მან ჯერ არ იცის, რომ ერთხელ, მომავალში, მოუხდება დახუროს საქმე მოქალაქე ივანოვის გარდაცვალების გამო, რადგან ექსპერტიზის დასკვნით დადგინდება, რომ დაზარალებულის სიკვდილის მიზეზია არა ტრამვა თავის არეში (გამოძიება დაადგენს, რომ ეს ტრამვა მიტინგის დარბევისას იქნა მიყენებული ხელჯობის დარტყმით). არც ტრამვა გულ-მკერდის არეში (რის მიზეზიც გამოძიების მასალებში არ აღინიშნება), არც ორგანიზმის გამოფიტვა ოთხდღიანი შიმშილის შედეგად, (რის შესახებაც ჩვენებას იძლევიან, უშიშროების კომიტეტის თანამშრომლები), არამედ უცნობი მომწამლავი გავის ზემოქმედება. პროკურორი შაშვაშვილი დახურავს საქმეს, ხოლო მოკვლეულ მასალებს უშაღლესი საბჭოს საგანგებო კომისიას გადასცემს.

— მიდიანი! მიდიანი! — გაისმის სავადმყოფოს დერეფნებში.

რეზო ანდრონიკაშვილი და დედამი-

სი კვლავ თანჯრიდან უცქერენ რკინის აზურთებულ ნიაღვარს.

— დიდება ღმერთო ჩვენო, დიდება შენდა, დიდება მამასა და ძესა და წმინდასა სულსა და მარადის და უკუნითა უკუნისამდე! — ლოცულობს დედა.

„მიდის კომუნდანტის საათი“. ფიქრობს რეზო ანდრონიკაშვილი. „მაგრამ რჩება კომუნდანტის დღე, თვე და წელიწადი. კომუნდანტის ათწლეული და კომუნდანტის საუკუნე.“ რეზომ ჯერ არ იცის, რას ნახავენ შინ მისულები ის და დედამისი... არც ის იცის, მის მეტი რომ არაიენ არ დარჩება ინას ამქვეყნად. შემდგომ რეზო მონახუნად აღკვეცას ურჩევს ინას, მაგრამ ინა ვერ შესძლებს ამას და მასწავლებლობას დაიწყებს საბავშვო ბაღში. ინას შეუუვარდება თავისი პატარა აღსაზრდელები...

რეზო არ გამოაქვეყნებს თავის რომანს: ხელახლა დასაწერიო.

რეზო ხელახლა დაწერს თავის რომანს.

მიდის, მიგრიალებს ლეიტენანტი ალიუპიკოვი, ხოლო კაკო ეგეთაშვილს სძინავს თავის „ბუნგალო—სამოთხეში“, მან ჯერ არ იცის, თუ რა სერაიოზული სამსახურებრივი გართულება ელოდება. მართალია პირად საქმეში საყვედურს აცმარებენ, მაგრამ ამიერიდან კაკო სერაიოზულად დაფიქრდება სამსახურის შიტოვების შესახებ, არაერთგზის შეაწყებება ექსპერტებს: მოუხდება დარწმუნდეს, რომ მთავარი დამნაშავე მომწამლავი გაზია და არა დაუდგენელი წარმოშობის ტრამეა გულმეკერდის არეში. მართლაც ასეაო, დაარწმუნებენ ექიმები, თუმცა ნაკეხსა და ნაშიმშილარ კაცს როლად რომ ერევა სიკვდილი, ამაზეც იფიქრებს კაკო ეგეთაშვილი, რომ მიატოვოს სამსახური, რა უნდა აკეთოს, რა საქმიანობას უნდა მისიღოს, სად არიო მისი ჯდგილი საზოგადოებაში? ყოყმანი დიდხანს გასტანჯავს კაკო ეგეთაშვილს, ახლა რომ სძინავს თავის

„ბუნგალოში“ და მარად ჩაეხმის კუჩრის ბაიყებო.

კვეშო ართულზე დედა ბერნარდინას არ სძინავს. კუჩრას გაყვებებს და ტანკების ავისმომასწავებელი სიმღერა უმწებავს ვიღაც ხსენებს, მშობლოურ ასტურასში რომოცდათხმეტი წლის წინახდელ ამოკალიფსიას, როცა ია — მაწაწ გავონე პარბისტიან ფრანკ კიტებს გამოტაცეს კეთილმადამიანებში, რის გამოც, ყველაფრის მიუხედავად, დედა ბერნარდინას ყურს სკრის სიტყვა „ნაციონალისტი“ და სიამოვნება გვრის სიტყვა „კომუნისტი“.

დედა ბერნარდინას ვერაფერი გაუგია, გვიანი რომ არ იყოს, რომელიმე თავის მეგობარს დაურეკავდა და სთხოვდა კიდევ ერთხელ აეხსნათ მისთვის, თუ რა ნდება და რა მოხდება...

შვილს კი ასეთ თემებზე არ ელაპარაკება. შვილთან უცოდინარობისა და სისუსტის გამომდევნება ბერნარდინას არასოდეა დაუშვია, ეგ კი არა, ჭერაც შესწავს უნარი, თუ დაიშახურებს, ერთი ყარგად გასილაქოს, ამიტომაც აქვს ბიჭს დედის შიში და რიდი...

მიჭრან სამხედრო მანქანები, მუშა გამოშვლილი ცოლ-შვილითურთ იცქირება თანჯრიდან, მუშა ღარბია, ქარხანაში უკიდურესად ცუდი სამუშაო პირობებია, მუშას არა აქვს არანაირი სამომავლო პერსპექტივა, ამის გამო იგი გამოორტებულია და თან გალოთებული, მაგრამ ახლა ყარგ ხანიათხეა, რადგან სამხედროები მიდიან, ეპ. ნეტავ დეპუტატად აერჩიას შარშან, ეპ — მაშინ მის ბედს ძალლი არ დაჰყეფდა, აგერ, უფროსი ბიჭი უმაღლესში სწავლაზე ოცნებობს — ბიოლოგია იტაცებს, უმცროსი ამბობს, ძაღლების მწერთნელი უნდა გაეხდეთ, მაგრამ შარშან გამოშვლილი დეპუტატად არ აირჩიეს, ოჯახს ძლივს ინახავს, დარდით სევამს, ახლაც მთვარალია, ყველანი შეშინებულები არიან, მაგრამ უჩარიათ.

მილიციელი — დანიშვილიც თავი-
სი ფანჯრიდან გასცქეროდა ქუჩას, იორ-
დანიშვილს ცხრაში ჯარისკაცებმა — ხე-
ლი მოტეხეს, ახლა დგას, დაბინდული
მკლავი კისერზე ზონარით ჰკიდია, მე-
ორე ხელით სიგარეტს ეწევა და და-
ბოლმილი მიაცილებს ტანკებს...

გაზაფხულის მთვარიანი ღამეა,
მსუბუქი ქარი ჭრის თბილისში, მძლავრ
ტანკები, მიაჭვთ სინათლე, სითბო, სიმ-

შვიდე. რჩება მხოლოდ ძალა, შზის
ამოსვლის მომლოდინე.

შზის ამოსვლამდე შეწყდება გზა-
ნი...

გადიფრენენ თვითმფრინავები...

ქართულ სამხედრო პილუტაგებსენ-
დება გუშინდელი ანკობა, გვათი რომ
დახაზა ცაზე — და მკერდში სიამაყე
ჰდღვას.

ცნულა თვითმფრინავში, მძლავრ
სისწრაფეს უმატებს ზეცისკენ მიჭრის...

აიორავი სუბსაჰვილე

ერაზმული ბიბლიოთეკა

იერემიას' გოდება

ისევ იმ ხმებს ვისმენ, აჲ ისმოდა ოდეს,
ქარია თუ ისევ იერემია გოდებს.
ისევ ცრემლი ძალავს აღსასრულის დღემდე.
სინარულის ქალაქს და გოდებია კედელს.
ისევ ცრემლი დასდის მოკათქათე ლოდებს,
აღვლენილი ცამდის, იერემია გოდებს.
ნანგრევებში ელდა, სოლომონი დაძრწის,
უსასრულო სევდა დაქცეული ტაძრის,
და მიწიდან ცამდის, კიდან შორზე შორეთს,
უსასრულო დარდის და ცრემლების ნორვეს,
კვლავ აბრუნებს ქარი, გადევლება ზღუდეს,
შელეწილი კარი, დაქცეული ბუდე.
სინანულის ხმები, ესმით წმინდა მამებს,
რომეღათა ხმლებით ანთებული ლამე.
ვით წარბოცავს ცრემლი აუწონავ ცოდვებს?
გალობანი ძველი, იერემია გოდებს,
ცეცხლსა და უკუნეთს. ისევ აგუგუნებს.
ასე საუკუნეს მოსდევს საუკუნე.
შებილწული კალთა, განწირული მოდგმა,
კივილია ქალთა, თუ დედათა მოთქმა?
ვინა ზიდავს მხრებით დარდებს მთების ოდენს?
მწუხარების ხმები, იერემია გოდებს...
გალავენების ბზარი, დამწუვარ ქვათა კვამლი
და უდაბნოს ჩაერით გაცვეთილი ხაშლი,
შეაროგებს ვინა ბოროტსა და კეთილს,
დაქცეული ბინა, ვერ აღმდგარი მკედრეთით.
გინდ ქვის გული გქონდეს, მაინც დაგდის ცრემლი,
მოუფონოს ოდეს ტანჯულსა და დევნილს.
ცაში ცეცხლის ალი, სანამ უნდა ენთოს?
მოწყალების თვალთ გადმოგვხედე, ღმერთო...
არ დაგიშრა ცრემლი დაესებულო თვალო,
კვლავ გოდება მწველი, იერემია გალობს.
ერთვის ბაბილონის მდინარეთა ებოდეს.

და მიდიან დრონი. იერემია გოდებს,
 გახელებულ კოცონს. დამწვრის სუნი მოწონს.
 სანამ უნდა ბოკოს, ნაბუქოდონოსორს?
 იწვის როგორც თივა. თუ შეკრული მნები,
 შენ აკამდე გტყევა დაღეწილი ძვლები.
 იერუშალიმის ნაბანძრალი ქვება,
 მოდის სისხლის წვიმა და გადიან წიფები.
 გაღეწილი კალო. ჩაქცეული კბოდე.
 იერემია გალობს...
 იერემია გოდებს.

ერუშალი
 ბიურბი

ამ ქვებზე ისხდნენ...

ქვები არის თუ მდინარესთან დაყრილი ცხვრები,
 წყურვილისაგან გარინდულან თითქოს სილაში.
 შეულწეველი დუმილით ვხედავ
 ამ წყალს, ოდითან გაჭერებულს ცრემლთა სიშლაშით.
 ეშასოვრება ლურჯ ცაიათი წმინდა იორდანს,
 აქეთ ლტოლვილნი ახსოვს ბაბილონს,
 ამ ქვებზე ისხდნენ და ქვითინებდნენ,
 დარდის მდინარე იყო შორი და უნაპირო.
 ამ მიდამოში მე ნარტო დავალ,
 ჩაყურებ ფიქრში ნაპირს ტინიანს,
 ვინ იცის. იქნებ მეც ოდესღაც ამ ქვებზე ფეჭდარვარ,
 იერუსალიმზე მიდარდია და მიტირია?
 ცხარე ცრემლებად იღვრებოდა მათი ლოცვები...
 ვნებულნი ტანჯვით და მოთმინებით...
 იერუსალიმო, თან მიქონდათ შენზე ოცნება...
 ამ ქვებზე ისხდნენ და ქვითინებდნენ...
 და იყო ნელი ეამთა დინება,
 და იყო მუდამ გზა უშორესი...
 ამ ქვებზე ისხდნენ და ქვითინებდნენ,
 ზეციდან ღვთის ხმა რომ შემოესმათ.
 როცა დაღლილი სული შეფოთავდა.
 ენატრებოდა ციხე ნამი და ლურჯი კამარა.
 — „განიძარცვენით მიტყეებით თქვენთა ცოდვათა
 და იყოთ მხოლოდ ამ ერთადერთ წიგნის ამარა...“
 ძონძებში ყრავდნენ წმინდა იმედებს
 და იყო ბერწი. უმოსავლო მიწა ბებერი.
 ამ ქვებზე ისხდნენ და ქვითინებდნენ
 სამარადეამოდ რეოცნებენი.
 და რა ამოდ შეელას უცადეს.
 როცა ღამეებს უნათებდათ მზედ მუგუზალი.
 და რაც უფრო შორს მიდიოდნენ, უფრო უცხადეს.
 უფრო მახლობლად შენ გხედავდნენ,
 იერუსალიმ.
 ფეხებდამწვარი და ნასიციხარი,

მოდიოდნენ და დრო გადიოდა...
 იმათი ცრემლის რომ თვლებზე ვიგრძნო სდებარე,
 ამ ქვებზე ვჯდები და ჩავეურებ
 წმინდა იორდანს.

ლოცვა

ნუთუ ვინც გიყვარს, ის უნდა ტანჯო, ცვლი და ძეგით გზა დაუფარო
 ეკლის გვირგვინი წილად არგუნო, ვისი დეიდა შვილად ირჩევს, უფალო
 თუნცა მასწავლე ტანჯვის ატანა, გამაძლეინე და შემაიფიქრე,
 მსხვერპლად არ მიმიცე მაედურ სატანას, შენ განმარიდე ბედის მარჩიელს.
 ნუთუ სინათლეს და სიანჯარეს გვიშხელ სიცოცხლის ზღვართან მისულებს.
 ვერ შეგლადამე: ტანჯვა მაქმარე, თუ განმირისხდი და შემოძულე
 შენ გამითენე ისევ ხარება, ტანჯულმა სულმა ეს შემოგჩივლა,
 რადგან უფალო, შენს მრისხანებას ქედმოდრეკილი ველი მორჩილად.
 მე გიერთვლებ, რაგინდ დამწვევლო, დამაქციე და ნუ შემიცოდებ,
 აბრაამით ჩემგან სამსხვერპლოდ რადგან ისურვე შვილის სიცოცხლე.
 იქნებ ამაზე ამინს დამიკემ, ძირს ნუ დამამზობ ფეხზე წამომდგარს.
 ამ ენა-პირან ჩემმან სამიწემ, თუ საყვედური შენი წარმოთქვას.
 თუ აბრაამის ძე არ განგმირე, არ გადუქციე ბალი ეკლნარად.
 რა: იქნებოდა შვილის მაგიერ ჩემგან დაკლული ცხვარი გეკმარა?

ეჭვი

თუ ვველაფერი იყო შეცდომა, ყალბია აწმყოც და ისტორიაც,
 იქნებ სხვაგვარად უნდა მეცხოვრა, ან ქვეყანაზე არც მიცხოვრია?
 როგორ შევიცვლი ზნეს და ხასიათს, ან რა უშველის ამდენ იარას.
 თუ დღემდე მტკიცა და ძვირფასია, რამაც კარგახნის წინ ჩაიარა.
 თუ ჩემს სიზმრებში და სიცხადეში კვლავ ხმაურობენ შორი ლანდები,
 თითქოს მღელვარე ზღვაში გაღეშვი, როცა ინათზე ფიქრს უღრმავდები.
 და როგორ გავხდე ახლა ენაზე, ფიქრი ამ გულში როგორ დავტოვო,
 თუ გარინდებულს შუა სცენაზე, სასოწარწვეთილს ვგავარ აქტიორს.
 მე ვერასოდეს ვერ მოვისვენებ, ვერც ალტაცებით, ვერც უარყოფით,
 თუ რაც მიყვარდა, მაკლარს ისევე, მტანჯველი ფიქრით ყოფნა-არყოფნის,
 იქნებ დასრულდა ჩემი იგავი, უკანასკნელად ვმღერი გედევით,
 ამაყი იმით, რაც მე ვიყავი, ჩემივე ფარსით თუ ტრაგედით?..

დავინწყება

ოდესღაც ვგავდით სიანის ტყუპებს, ერთად ვახსოვდით თბილისის ქუჩებს.
 თითქოს ქალაქში გამოვრთეს შუქი და ერთმანეთი დავკარგეთ უცებ.
 ერთმანეთისთვის გვჭონდა უღვივი სიყვარული და წრფელი სიკეთე.

მერე რა მოხდა? ვატიშულები საკუთარ თავში გამოვიკეტეთ. და შეუმჩნევლად გაფრინდნენ. წლები, თითქოს გარბოდნენ. ცხენები და შეუმჩნევლად სივრცეში გზები ერთუროს დაშორდნენ. ნუჩაჩებულე. და ღრმადებოდა სულში კრილობა, გაუგებარი, ჩლუნგი, ესოდენ. იყო ვატიშვა და გულგრილობა და ერთმანეთის ხმა არ გვესმოდა. მერე დღეები დღეებს ედავენ ოცნების ფაქტისა დარდის ღაღატის, და მხოლოდ მაშინ შევხვდით ერთმანეთს, როცა არ გე ვაგვიღარავდით. და ისევ ისე ერთი ხნისანი, ჩვენ ისევე ვვადით სიამის ტყუპებს, ერთიმეორე როცა ვიცანით და ვვლავ გვეყვებით თბილისში ქუჩებს. თურმე ვყოფილვართ ისევე იგივე ჩვენ ვხვას თავიდან კიმერნისდით რომ აღვედგინა ძველი წიგნებით ყოველი წუთი ჩვენი ცხოვრების. ჩვენი მზავსება ახლაც მეცნობა, რალაც ძვირფასი, რალაც საერთო, ნუთუ აქამდე იყო შეცდომა, რაც გვიცხოვრია უერთმანეთოდ? ვზივართ კაფეში ორი ისევე და გცნობთ სახეებს. დრომ რომ დაღარა, ესვამთ წითელ ღვინოს და თან ვიხსენებთ, ერთმანეთს ვახებთ თავებს ჭალარას. ჩვენ სიკბაბუკის ლექსებს გადავშლით, თითქოს ცოცხლდება ძველი ეტრადი, რალაც კარგია იმ დაკარგვაშიც. დიდი ხნის მერე ამ შეხვედრაშიც. მერე გავყვებით ქუჩას შემთვრალნი, ბევრი გაჯანდე, ბევრი გამანდე, არ ავცდენივართ გზაში ერთმანეთს, ასე ვიარეთ თურმე აქამდე.

ს ა ძ ა რ თ ვ ე ლ ო

სამარადეამოდ შენს შვილებს ვეძებ, შენს გულს მივედნე წრფელს და ღონიერს, რომხვიე ხელი და მალალ მთებზე მზის შესახვედრად გამიყოლიე. შენი წულითა და პურღვინით მზარდე, მუხლში ვეფხვების ძალა ჩამიდგი და შემაჩვიე თოვლიან ზამთრებს და ალტაცებას მზიან ამინდით. ჩემში ნათობენ შენი ფრესკები, ქვებზე ნაკვეთი ვაზი ჩუქურთმად, როცა მეძახდნენ შორით ფესვები, კეთილ იმედის იდექ შექურად. მე არ მჭირდება შენთან ფიცყერტლი, გაჭრილ თითიდან სისხლის გაღება. შენს უბერებელ მზეს ვეფიცები, შენი დალოცვა გზებზე დამყვება. მეც დავრგე ვაზი ფესვებმაგარი, ვლენე ხორბალი მბრუნავ კალოზე, ბეჭზე ძლიერი ხელი დამკარი და შენს მელექსე კაცად დამლოცე. იქ გამითეთრდა შენთან თმაწვერი, სვეტიცხოველი სადაც მოჭრილა, ჩემი ცხოვრება ლექსად დავწერე და შენს კალთაზე დაედე მორჩილად. დამაძმობილე ნეტარ არდილებს, როცა გახსენი წმიდა საძვალე, ტანჯვის ატანას შენ შემაჩვიე და ჰირთათმენაც ბრძნულად მასწავლე. ბნელში ამინთე შექვის კოკობი, ნელდ სიტყვასა და ფერებს ნიქებლი, შემაძლებინე, ჩემი კოკლობით მომეელო შენი გზაბილიკები. და ძვლებს მიმაგრებს ასე ზღაპრული შენი კედლები მკვიდრად ნაგები, მეც ვარ შენსავით ქვარზე გაკრული და შენთან ერთად მკვდრეთით აღდგები. და მინდა მუდამ შენი მემართოს, დღედაღამ მხოლოდ შენზე ვფიქრობდე, გავლიო ეანი და მივემატო შენს პოეტებს და ერთგულ მწიგნობრებს, სადაც არ წავალ, შენთან მომიყვანს ყველა ბილიკი, გზა თუ ორზიდე, და მინდა, მიწად როცა მომიხმობ, საფლაოზე ფიქვის ხედ ამოხვიდე.

დ რ ო

სიყმაწვილეში მე არაერთხელ მითამაშნია ბერეკაცები
 სცენაზე. სადაც ავიდგი ფეხი აღფრთოვანებით და აღტაცებით
 ბევრი ვიარე და დრომ დამალა, თეთრი პარკი, თეთრი ულკაში
 და უცნაური ბავშვი კალარა თეატრალური სცენის ბრუნვებში.
 მე ვთამაშობდი კაცებს დარდიანს დაოსტეტულად წყლში მოხრულად
 და არაერთხელ გზა დამქარგვია ბაბუაჩემს მჭექალი ჭოხივით.
 ეს მაშინ. როცა ცას შევხაროდი, იალაღებზე გასულ კვიცივით,
 და სული საესე მზით და წყაროთი. აქაა ტერზოდან მოვლეს და სიტყვეს
 თეთრი სიბერე მქონდა ნილაბად. შუბლზე ან რეო ერთი ნაოქვი
 და ეველაფერი ქვეყნად მიყვარდა. დაუნახავად სასაფლაოსი.
 რა იყო ჩემთვის დრო და მანძილი. ვბერიკაცობდი მკვირცხლი კაბუჯი
 და დრო ეუზიან ბერიკაცივით ევალში მომსდევდა ჯოხით ბამბუჯის.
 აბლა გავცვალეთ თითქოს როლები. სახეცვლილება არი ნაცნობი
 და სულსხვაგვარი ზეშთაგონებით მინდა ნილაბი ყმაწვილკაცობის.
 სხვა არი ჩემი სიცილ-ტირილი. თითქოს დასასრულს თვალ მოვკარი
 და ჩემშიც მოთქვამს მეფე ლირივით ბერიკაცობა კარზე მომდგარი.
 ნაბიჯებს არ ცვლის დრო არასოდეს. სასაცილოა, უნდა გვახსოვდეს,
 ბერიკაცი რომ ყმაწვილკაცობდეს და ყმაწვილკაცი ბერიკაცობდეს.
 ვდგავარ დუმილში სასაფლაოსი მოხუცებული კაცის იერით
 და მე ვიძახი. როგორც ფაუსტი. „შეჩერდი, წამო, ხარ მშვენიერი“
 დაუძღურებას როგორც ვმონებდე. როცა ამოდის ლურჯი რივრავი,
 და დროს ვაგროვებ. როგორც მონეტებს, ჩემი სიბერის მსუბუქ ქისაში.
 ალბათ ამიტომ სულ სხვა სინაზით გაეხედავ შორით მღიმარ ბავშვობას.
 იქ, ჩვენი სოფლის მცირე სცენაზე მოხუცებულებს რომ თამაშობდა.

ბალა შალვაშვილი

ქართული ბიბლიოთეკა

ჩიტები წახან თავის ენაზე

ჩიტები წუხან თავის ენაზე,
ჩიტურად უყვართ ჩიტებს ვალობა;

ვერ იმღერებენ სხვათა ენაზე,
ჩიტური ენა ეძღვნათ წყალობად.

ჩიტებს — ჩიტური, ქართულს —
ქართული, —
გრძნობა-სიმართლე-
გზნებაგანთქმული...

ვით ჩიტს ჩიტურად, ვალობისათვის,
ყელი ქართულად მაქვს მომართული.

რომც დავიმღერო სხვათა ენაზე,
ის ვერ იქნება ჩემი ნამღერო;

იმა სიმღერით ნე ვერ შემეცნობთ,
ვერ გამოჩნდება ჩემი ნაღველიც;

ჩემი ზეობის გამოჩინებას
შესწვდება მართო ქართულის ძალა...

ჩემი წუხილის დაფარვაზედაც
ქართულმა უნდა მიშველოს კვალად;

შევერთებივარ ყოველის წვეთით
მშობელი ენის უსიერ წიაღს...

მაღლით ქართულად დამნათის მთვარე,
ქართულად გააქვს შრიალი ნიავს;

მხოლოდ ქართულად მოხტის არაგვი,-
გრძნობა-სილალე-გზნებადართული...

ვით ჩიტს ჩიტურად, ვალობისათვის,
ყელი ქართულად მაქვს შემართული.

პერარა შეცვლის

თოვდა და დიდხანს ვიარე თოვლში
და სახლში თოვლის სურნელი ნომყვა,
თოვლით მოგვრილი მიზიდავს თოშიც
და შეეხვდი როგორც ძველისძველ
მოყვასს.

ეს სილამაზე ცით ჩამოსული,
სითეთრე ესე ხელშეუხებო,
წუხელ მოსულა, ფრთხილად მოსულა,
გვიან მოსულა ღამით, წუხელის;
მე მას, ერთი წლის უნახავ სატრფოს.

დიდხანს ვუმზერდი უსიტყვოდ, უხმოდ...
ვდგავარ და ცივი სითეთრე მათბობს,
უხმო სინაზით მედება მწუხრი;

ეს თოვლიც უფლის ერთი მადლია; —
უბიწო, თბილი, ჩემი და წრფელი...
ვაგებებ ხელს და ხელზე მადნება
და სიწრფელისგან მითბება ხელი.
გარინდებულა მიდამო თოვლით,
გამყურებია არსება თოვლით...

სინაზით მისით უნჯია ყოვლი,
 ხმა ისმის მხოლოდ მისეულ თრთოლვის;
 ეს თრთოლვა თოვლის მონაგონია,
 სახეა მისი, მისი იერი...
 ეს წრფელი თრთოლვა თოვლის
 ღონეა, —

ასე ჩემი და ასე ხშიერი;
 ჩამოდის, მოაქვს ზეცის სითქმელი,
 წარმოგზავნილი ვიღია ზეცის...
 მოაქვს ხალასი, ვრცელი ნათელი;
 ამ ნათელს ვერცრა ნათელი შეცვლის.

მარცხენა გიგლიოსეკა

დიადი ტანჯვა

ისე მაწამა იმ სიყვარულმა,
 ველარც ვივარგებ სხვა ტრფიალისთვის,
 რაი ტრფიალი... ცხადად, მალულად,
 გამოშვებულა ყოფნის ზღლისი.
 თუ სიყვარული ასე გპასუხობს,
 სიძულვილს რაღა გაემტყუნება,
 სიყვარულია ტანჯვის ასული
 და ძლიერია ტანჯვით ცთუნება;
 ახლა კი, ახლა, ეს მოძალადე
 სტუმარი — ქარი კარს რომ აწყდება,

ისევე მწადია იმა ალალი
 ტანჯვის იმავე ძალით დაწყება...
 ქარი კი, ქარი, უსახო ქარი,
 უსხეულო და ძლიერი ლომებრ, —
 მახსენებს თავის ველური ძალით
 ტანჯვის ასულთან გადახდილ ომებს;
 ო, იყო იგი დიადი ტანჯვა,
 ო, იყო იგი ნათელი ტანჯვა,
 ახლა გულს ვუსმენ გლეხივით ნაჯაფს
 და მერე ფრთხილად ვისინჯავ მაჯას.

უნუგაუოკა

დადუმდა, განა, შენი დიდი მარჯვენა, წყალობ,
 თქვა გოგამ და უნუგეშოდ თავი ჩაჰკიდა,
 მიმწუნხრისფერი თალხი იძრა მისი სახიდან,
 გმინავდა იგი: წყალობ, ნუთუ ამ დღისთვის ეწვალობთ!

სახეზე არცრა ნოგიჩანსო ტანჯვისმაგვარი,
 სული რა მშვიდად გაგპარვია გვამიდან, წყალობ,
 თითქოს აქამდე იტანჯე და ახალა დაარობ,
 თითქოს დღე მშვიდი არც გქონია ამ დღის სადარი.

მიწა გრილია, — ასე ამბობს ქართველი კაცი,
 რაც იმას ნიშნავს, დაგივიწყო უნდა ადვილად,
 ვით დაგივიწყო, როცა შენებრ გამრჩე ნამდვილი

და ზნეკეთილი შემხვედრია აქამდე არცინ.
 როცა შენებრი ვებერთელა მარჯვენაც დაცხრა,
 მანგუშებსო ძმავ წყალობ, დღეიდან არცრა.

როდესაც...

როდესაც მამის კუბოსთან დგახარ,
შენ უკვე იცი, დღეიდან სხვა ხარ;

საოხად ვერცხას გიფხობს ბუხარი
სხვა ფიჭვი გაფრავს, სხვა საწებარო;

შენ უკვე ახლოს იტყობი სიყვდილს,
მუხბლობს მისის რწმუნება გვიქრს.

მამის ტყვილებს რადგან ეწამლა...
არადა, როგორ უღეთოდ ეწამა!

როდესაც მამის დასცქერი საფლავს,
რალაქნაირად დაგივლის ზაფრად. —

რომ უკვე შენი ჭერია ახლა...
როდესაც მამის საფლავთან დგახარ...

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ქალი და ზღვა

მე გამოვედი შენგან ზღვაო და შენვე გერთვი,
მე გამოვედი ზღვია ქაფიდან — ვერთვი ქაფს კაცთა.
რა მერკვა? ნუთუ აფროდიტე? ვინ იცის ახლა?
მე ფეხაყრფით გამოველ შენგან,
მზე შეხებოდა მარცხენა მხარზე.
მოველ წმინდანი, ახალგაზრდა და შფოთიანი,
მზე უკვე შემწვდა მარჯვენა მხარზე,
ნივალ ცოდვილი. უნუგეშო და შფოთიანი.
ვინაა უკან?
ვინაა უკან — ვინ იცის ახლა.
ჟო, ჩემს წინ ზღვაა,
ზემოთ მზე არის,
ვალერსება ქარი მკერდს ჩემსას.

ვერავის ვერ ვცნობ, ვერაფერს ვხედავ...

ცდუნებას უკვე გადავაბიჭე.

ახლა ზღვაა ვერთვი.

კვლავ პატარა ვარ და შფოთიანი.

ჩემს წინ ზღვა არის.

ვინაა უკან — ვინ იცის ახლა

კაცს ეძახოდნენ მას, თუ არ ვცდები,

ჩემს ზემოთ მზეა.

ვალერსება ქარი მკერდს ჩემსას.

მე გამოვედი შენგან ზღვაო და შენვე ვერთვი.

ამზობენ, ნაწილი მიკროსამყაროში უღრის
ერთ მთლიანს...

(საღალბო რეკიტატივი)

მიკროსამყაროს ნაწილი ნუთუ

ერთ მთლიანს უღრის, ჩემო ძვირფასო?

ნუთუ თვალეზი მანდ ტოლფასია ადამიანის?

ნუთუ ტურბინა უდრის თვითმფრინავს?
 ხოლო ნუკა კი, ციციქა ნუკა ჩემო ძვირფასო,
 შავ პოლკოვნიკად მოგეჩვენება?
 — გამარჯობა. — ჩამჩურჩულეებს უურბო. —
 უკვე გავზრდილვარ ცხვირისოდენა, —
 გოგოლის ცხვირის.

ღღეს ნოვისმინე თითქოს პირველად:
 სულისშემძვრელი ორღანო. — ბაბი,
 სულისშემძვრელი ორღანო. — ბაბი
 და კვანძების ჩურჩულაღანო.
 „ომი და მშვიდობის“ ერთი ფურცელი, —
 გვერდი ნატაშას წვეულებისა. —
 მთელ ტომს ხომ უდრის, ჩემო ძვირფასო!

ბალახზე ნამი თურმე უდრის ცვირან ალიონს.
 ხოლო ასანთი ასანთის ყუთში.
 ჩაფიჭრებულა დიდი ხანძრისთვის:
 — ჰეროსტატი ვარ — პირველკლასელი...

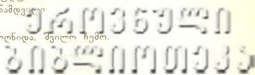
ჩემო ძვირფასო, რაც უნდა თქვან ფიზიკოსებმა,
 შენი ტუჩები ვერ შემიცვლის შენს თავს, იცოდე.
 მე შენ მწყურობარ თხემით ტერფამდე.
 ნურც შევიყვარებთ ჩვენ ერთმანეთს იმ სამყაროში
 ფიზიკოსები რომ ეტყვიან მიკროსამყაროს.

ღმერთი

(სადღობო)

გამოეცხადა მას ღმერთი
 და წიგნებს სტაცა ჩელო.
 გადაუყარა და ჰკითხა:
 „შენ შვილო ჩემო, ნამდვილ ცხოვრებას
 როდის დაიწყებ ნუთუ არ მეტყვი?
 განა წიგნებში არის აზრი მთელი ცხოვრების?“
 მან უპასუხა: „ჩემო ღმერთო, მე გავჩუმდები
 ოღონდ მითხარით, ვით შეიძელით
 ამოძრავება უზარმაზარ ბორბლის — პლანეტის,
 ან ათობით და მილიონობით სხვა პლანეტების
 ამოძრავება?
 ან როგორ ცხოვრობ პლანეტარული
 კრიზისების, გაფიცების გარეშე.
 სად გამოჩნახე ამხელა ძალა
 ან ენერჯია სად ჰპოვე შენში,
 შეუფერებელად რომ მუშაობს სუფველა ძრავა

და მექანიზმი ვარსკვლავიერი.
 ო. ღმერთო ჩემო, უმთავრესი მაინც ის არის —
 როგორ ველარ გაგაბრუეს
 (ხალხებმა, ანგელოზებმა)
 მაცხოვარო, პიროვნების კულტით?!
 ღმერთი მარქსისტი იყო ნამდვილი
 და მან მიუგო:
 — მე მუდამდღე ეჭვი მღრღნიდა, შეილო ჩემო.

ანეკდოტის მაგიარ

უცნაური მახსოვრობის პატრონი ვარ, —
 ვერ ვიმახსოვრებ ვერცერთ ანეკდოტს,
 გონებასმახვილთ, აქტუალურთ უცებ ვივიწყებ...

ჩვენ მეჩვიდმეტე სართულზე ერთბელ
 შევიკრებნით ამხანაგები, —
 ენამახვილი ახალგაზრდები
 და გოგონები. ფინჯანი ყავა
 ფრთხილად რომ ეღოთ
 ვარდიაფერ, ნატიფ მუხლისთავეებზე...
 ყველა ჰყუებოდა თითო ანეკდოტს,
 ბოლოს კი ჩემი რიგიც მოვიდა.
 ო, ღმერთო, ჩემო, რა მოვიფიქრო?
 იქვე წყაფწყავებს ჭიშკანი და შავი ძაღლი,
 ავხელთ მისთვის მოუტებავთ შემძლე თათი.
 რა მეშველება. — რა მოუყვებ მეგობრებს ახლა.
 ქვემოთ დაჰქრიან მანქანები, მათი ხმაური
 ნემსივით გვჩხვლელტს და ნემსივით გვეკვალავს.
 მყის მწუხარებამ მომიცვა რალაც,
 ფლატე, ფოთლები, ტყე მომენატრა...
 — შე მოგიყვებით, ვით ათბობენ საბლებს სოფელში,
 ვილაცამ მხრები აიჩეჩა და მოსვა ყავა,
 ვილაცას კოდე წასკდა სიცილი.

— ღვინობისთვეში აიღებდა დედა ტომარას,
 ხელს დააულებდა ფოცხა და ტუისკენ გასწევდა
 ჩქარა.

სადაც ველობი საყვარელი ეგულებოდა.
 მოხვეტავდა ყვითელ ფოთლებს, დაეძებდა
 მანკველა სოკოს.
 ფოთოლცვენის შარიშური ბატონობდა ირველივ.
 დედა სულის მოსათქმელად კუნძზე ჩამოჯდებოდა.
 შემდეგ მიმოიხედავდა: — ვინმე ხომ არ მიცქერსო
 და სალალობო სიმღერას წამოიწყებდა,
 მერე ფუთას ფოცხის ტარზე კოხტად გადააკიდებდა.

დაადგებოდა სახლისაკენ მიშველ ბილიცს.
 სოკო მოჰქონდა გამოკრული ფერად ფუთაში.
 სიხარულისგან მიწას ფეხსაც არ აკარებდა.
 ვერ ჰღალატობდა ჰობს — ფოთლების შეგროვებისა.
 შეაგროვებდა ზვინს ოქროსფერი
 მუხის ფოთლის და ნეკერჩხლის ფოთლის,
 აქეთ ალვის ხის ფოთლები იყო,
 იქეთ კი რცხილის ფოთლების გროვა.
 ღამით სუნითაც კი იცნობდა კაცი ჩვენი ქობისს.
 ოდეს ოთახი გაივსებდა...
 იმ ფოთლების და სიმღერისაგან.
 გარეთ ზამთარი ბოგინობდა მკაცრი და სუსხი.
 ფოთლები ლაღად, ლაღად მღეროდნენ
 იმ ტყბილ სიმღერებს დედა გუშინ რომ გვიმღეროდა, —
 მხიარულსაც, სევდიანსაც, იფნანას, —
 მის საყვარელ, დაჩემებულ სიმღერებს,
 პურიც მღეროდა მაშინ ქვედისა,
 ბორშიც დღელდა, თუხთუხებდა
 და ჩვენი სახლი, ღარიბი სახლი,
 სულ სიხარულით ივსებოდა კიდითკიდემდე...

ეს თუ რაღაც იამის მსგავსი
 მოვუყევი მეგობრებს,
 ჩამოვარდა სიჩუმე და მდუმარებამ მოგვიცვა,
 მხოლოდ ძალი წამუტუნებდა.
 მანქანები დაჰქროდნენ,
 როგორც ძველ და ბნელ სარდაფში
 ის თავხედი თავგები.
 ბიჭები უხმოდ აბოლებდნენ ჩაფიქრებულნი,
 და გოგონებიც ხმას არ იღებდნენ, —
 ისხდნენ მდუმარედ.
 ერთი ნათვანი აქვითონდა,
 გარეთ გაეარდა...
 მიჰყვა შლიეფიც
 ნეკერჩხლის წმინდა,
 ნეკერჩხლის წმინდა ფოთოლცვენისა...

უკრაინულიდან თარგმნი
 სოსო ჩოჩიაშვილი

აღმა გულწიაფილი
არქონული

ბიბლიოთეკა

ბირევის ყვავილი

მოთხრობა

მძინარე ქალი წთელი ტანით შეინძრა. უცნაურად გააერეოლა და რამდენიმე გაბმული გმინვა ამოაგორა მკერდის სიღრმიდან. ძოწისფერმა პატარა, ძალიან პატარა, მაგრამ ოდნავ მსხვილმა ქვედა ტუჩმა ჭერ ძლივს შესამჩნევად ძიგძიგი დაიწყო, ხოლო შემდეგ გაურკვეველად რაღაც წაიდუღუნა. ერთბაშად წარბების შესართავთან შუბლი სამკეცად შეეკრა. თხელი ნესტოები დაებერა და მკერდი კარიშხალოვით აუქანდა.

— აჰ, — გაბმულად, თითქმის ხმამალა ამოიკვლა მძინარემ და ორი ფართოდ გახელილი თვალი ლაღარით გააკვსა.

— ღმერთო მალალო, წმინდა გორგივე, თქვენ დაგვიფარეთ! — წაიდუღუნა თავისთვის, სანამ ძილისაგან კარგად გამოერკვეოდა და მერე ისევ გაინაბა, ჯაყუჩდა.

ღამეს მსუბუქად გაეშალა შავი კალთები, ღუმდა ირგვლივ უოველივე, მხოლოდ ჭერხოს მარჯვენა კუთხიდან ორი მოზრდილი ადამიანის ოდნავ ვასაგონი ფშვინვა ისმოდა. შესავლის მანლობლად, სადაც სახალე ჭერით სავსე კოდები იდგა, თავგი აფხაყუნებდა.

ქალი ერთხანს გაუნძრევლად იწვა. წამწამების შერხევაეც ვერ გაეებდა. შემდეგ, როგორც იყო, მკლავი დასძრა

და მთრთოლვარე ხელი შუბლზე მოისვა.

— რა მეშართება? — კითხა ჩუმად თავის თავს: — შუბლი ერთიანად სველი მაქვს! — და მერე კვლავ სასოებით გაიმეორა:

— წმინდა გიორგივე, წმინდა გიორგივე, შენ დაგვიფარე!

ტილოს წელამდე დასწია, გულთან საკინძე გაიხსნა და გაღლეილი მკერდიც მოისინჯა.

— ბევრი მიწვალია, ძალიან ბევრი. — დაადასტურა ხელახლა და, ამჯერად სრულ ცნობაზე მოსულმა, განაგრძო: — ფუი, დასწყევლოს სამების მადლმა, რა გონაი რაიმე ვსინჯე, ღმერთო, კეთილად ამიხდინე ნახული!

მაინც ვერ მოისვენა. უური საკუთარი გულის ბავუნს მიუგდო და ისევ გაიკვირვა:

— რა მეშართება?

ერთბაშად მოეჩვენა, თითქო გულზე ვილაკამ გამეტებით მოუჭირა და სხეული ჭოჭონეთური ტყვილით გაუესა.

— აჰ, — უჩუმრად დაიგმინა, მერე ნელა წამოჭდა და მარცხნივ სიბნელეში გაიხედა. გაიხედა, მაგრამ ვერაფერი გაარჩია.

— გავალვითბე, — დაასკვნა ქალმა, — ეგება ორიოდ სიტყვა მითხრას და გულს მოუფონოს როგორმე!

ხელი მარცხნივ სიბნელეში გააცურა, მოსინჯა იკაურობა. ქვეშ დაგებულ თივა ამრიალდა და როცა ცარიელ ნაბაღსა და ტოლიკს წააწყდა, დაჭრებულ კილოთი თქვა.

— ვასულა, ეს ერთი ხანია დამეგებს უძილოდ ათენებს. ქვევით ბანზე ზის და სიბნელეს ყუჩად გასცქერის. ფიქრს რაიმეს გადააკიდებია ჩემი მულო. წავიდე, ახლაც იქვე იქნება.

ქალი ნელა წამოდგა. თივის შრიალი და ნიავეით მსუბუქი ნაბიჯი ქვევით ჩასავალი კარისაკენ გაცურებული ლანდისა ღამის სიბნელეში საეკვოდ ჩაიღვარა და კუთხეში თავის ფხაყნოც ერთხელ კიდეც მისწყდა. ქერბოში ქვედა სართულში ჩაყუდებულმა კიბემ რამდენჯერმე გაიკრიალა და ქალი მოჩვენებასავეთ შუა სახლის კარებთან გაჩნდა.

ყური მიუვდო სიბნელეს, გარეო, ბანიდან, ძალიან ნელი, ძლივს გასაგონი ზუზუნნი მოისმა, ხოლო დაწყურებულმა თვალმა იმავე ბანზე მუხლზე ჩამჭდარი ადამიანი დაინახა.

ქალი მსუბუქ ნაბიჯებს პირდაპირ იმ ადამიანთან მიჰყვა და როცა მიუახლოვდა, ნაძალადევი სიმბიარულით ყურში ნიავეით ჩაუშრილა:

— შენ ისევ აქ ათეთრებ ღამეს, ჩემო მულო!

ბანზე მჯდომმა ქვევიდან ახედა და შემკრთალი ხმით იკითხა:

— სერო, შენა, რად არ ჯდინავს, შენ რაილა დაგემართა?

— არც-რა, ჩემო მულო, სარც-რა, გონაი რაიმე სიზმარი ვსინჯე. ძილი აღარ გამეყარა და შენთან გამოველ.

— სიზმარი? — ფიქრიანად იკითხა და თვალი ისევ სიბნელეში გააცურა.

სერომ ჩაიმუხლა მულის გვერდით და ორი ქალი ორ უძრავ ქანდაკებას დაემსგავსა.

ღამე ცუჭი იყო და ხვერდივით რბილი. ზეცას ოქროს ბალთებით დახუნძლული ფირუზისფერი ნაბაღი

ფართოდ გამოიღო ჭიქებზე მოეგვრო და უზრუნველად ქვირიალა.

პერსავეს მთავარი ფრთები უკვე ამოვსალა დევედოს გადასწვრაც, მიღამოს ლა ნაკრისფერი ვადაპარადა და რაღაც ეცნუნა ნაბიჯის იქნის ადღეცდ იგაჭობა.

სიბიკი დახურული თუშური სიხლეზე მათი ყოტებოვით იხიხინეს მდღეში რე ღამეში და მთავიდან ექიმათ.

ოდნავ დაქანებულ ვაკეზე მუხლჩაკეცილი სოფელი გირევი მოახლოებულ ღანთიადს ელოდა.

დასავლეთით, ცხვირით წამოწვდილ თხემზე, ხელოს განთქმული ციხეები მხარდალენილი არწივებივით ისხდნენ და დაღუბულ სოფლის ნანცრევეებს მდუნარედ დასცქეროდნენ.

ქვევით კი, ქვევით, ნაროვანისა და ქვახიდის ალაზანი ორი მოსიყვარულე ძმობილივით ეხვეოდა ერთმანეთს. ქაფად ადუღებულ ზვირთებს პერსაში მუხლით ათამაშებდა და მერე უზარმაზარ ვერცხლის ლარად იკიმებოდა.

პირდაპირ, გაღმა, საჯიხვე, ჩრდილის დეკოთა და არყის ხეებით აქოჩრილი კალთა ჩამოყფინა ალაზნის პირამდე. მყუდრო ღამე იდგა, მთვარის შუქით ტანდასირმული.

ზეცა კვლავ უზრუნველად იციონდა, ხოლო ოქროს ბალთები ისევ თვალის მომჭრელად ცინკობდნენ.

უცებ ერთი ბალთა მოსწყდა, ვეება კუდი გამოიბა და... გაქრა.

ბანზე ორი ქანდაკი ნერვიულად შეირხა, თან შფოთიანი ჩურჩულიც გაისმა.

— მულო, ჩემო მულო, ვარსკვლავი მოსწყდა...

— წმინდაო გიორგიე, შენ დაგვიფარე!

— აჲ, რა გონაი ღამე დადგა, ეს სატიალე, ავი კი ნურაფერი მოახდინოს! — თითქოს თავისთვის წაიდუღუნა სერომ და მერე ცალყბად, ნალვლიანად გააგრძელა: — ღმერთმა გვაშროოს! ის სიზმარი და ეგ ვარსკვლა-

ვი. გუნანი ავს რაიმეს მეუბნება, ძალიან ავს და არ ვიცი!

— ლეთის ნებაა ყველი, ვერსიძე წაუვლით განგებას, ადამიანის ბედიც იქ იწერება თურმე. — და ქალმა მაჩვენებელი თითი ზევით ასწია.

იქ ზეცა ყვლავ უზრუნველად იცინოდა. ბანზე გაშლილმა ღამემ მცირე ხანს იუფა. მცირე ხანს. მერე კი...

— შენ მაინც არ უყო აგრე გულადერიანი, ჩემო მულო, ნეტო, რა დაგებულა სამაგისო?

— არც რა, სერო, არც რა!

— რაა, დადალობას აქეთ, რაც ის ჩანები იყენენ ჩემს დედეულთან, შენ შენი ფერი აღარა გაკვს. სულ მარტოს ყოფნას რჩეობ და...

— სუ და სუ. — და მულმა დაწყურული თვალები მარჯვნივ მდებარე ფერდობზე მიუშვა.

ქვანდიდან ვადმოსაიენ კეპანზე ცის ტატხად ადამიანის ფიგურამ გაივლიდა, ხოლო შემდეგ ირიბად დაქანებულ ბილიკს მგლურით აედევნა.

ხუთიოდე წუთში მიუახლოვდა მძინარე სოფელს და შავ სახლებთან გაუჩინარდა.

— ნეტო, ვინ იქნება, ან ამ გათენებისას რისად გარჯილა?! —

ეკვიანი ხმით იკითხა მულმა ისე, რომ თვალი არ მოუსხლეტია იმ ადგილისათვის, სადაც უცნობი მგზავრი მიიმალა.

იქვე, მახლობლად, ორიოდე ძალიან უხალისოდ წამოიყუფა და ისევ გაჩუმდა.

მეზობელ სახლთან ჯერ დაღლილი ადამიანის ქშენა გაისმა, მერე კი მოსახვევში უცნობი კაცი აშკარად გამოჩნდა. ის ჩუპჩუპით მოდიოდა. თავდაბრილს გეზი პირდაპირ იმ სახლისაკენ ადლო, სადაც ქალები ისბდნენ.

სერო გველნაკებნივით წამოხტა.

— ჩემი მახლი!

მულმაც მუხლებზე წამოიწია, კისერი გაიგრძელა და...

— ჰო, ის არი, ის მარტოზე მცნობა!

ბაშტეს კარმა დაიჭრილა და ორი ქალი სახლთან სულ ახლოს მიაულმგზავრს წინ აესვეტა.

მახლი! ბეკეთ, რათა ბაშტე, არა მახლია? კია?

ბეკური სდუმდა, თავი ძირს დაეკოლა და მიმედ სურბუკა.

— ბიკო, რა მოგდის, რა ამბავი-მეთქი ჩვენს თავსა?! — გაუმეორა დამ და ხელი მხარში წაატანა. ოღნავ მუანჯღრია.

— ცხვარი გარეკეს. — ამოიგმინა ყრუდ ბეკურმა.

— ვინ?

— ქისტებმა.

— ჯარჯი? ჯარჯი სადღაა?

— ჯარჯი? — გაიმეორა კითხვითვე კაცმა და თავი უფრო ჩაკიდა.

— ჰო, ჯარჯი, შენი ძმა, მახლი, შენი ძმა რა უყავ?

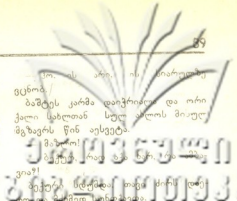
— მომიკლეს.

ცოლი იქვე უხმოდ ჩაიკეცა, ხოლო მარიხი, მოკლულის უმცროსი და, მთელი თავისი აყრილი ტანით ზეზე დარჩა, ზეზე დარჩა და ქვისაგან გამოკვეთილს დაემსგავსა.

პირველად მოეჩვენა, თითქოს უზარმაზარი ურო დამკრეს თავში, სხეული სულ ერთიანად დაუმსხვრიეს და ის ნამსხვრები მიწის გულში უკვალოდ დაინთქაო. შემდეგ ოღნავ გამოერკვა და მკერდის სიღრმეში ტივილი იგრძნო აუტანელი. ყურებმა გუგუნნი დაიწყეს, თვალებს კი შიგნიდან ცხელი, ძალიან ცხელი რაღაც მოაწვა.

ქალმა მარჯვენა ხელი თავისდაუნებურად ნელა ამოძრავა და სახეზე მოისვა. ღაწვები მშრალი აღმოაჩნდა, შუბლიც მშრალი, მშრალი და თებულოს სუნილივით ცივი. ჯერ ღრმად ამოისუნთქა, მერე მთელი ტანით ძლიერად გააკანკლა და...

მარიხი გამოერკვა, თავი რამდენჯერმე გააქნია, თითქო იზორებდესო რა-

მეს და თავდაბრილ, უძრავად მდგომ ბეჭურთან უფრო ახლოს მივიდა. ახლა ცი სრულყოფილ და მშვიდებულად და ოდნავ შხამნარევი ხმით დაიწყო:

— ცხვარი მტერმა წაგართვა, ძმაც მტერმა მოგვიკლა, ნეტარ შინ რისიდალა მოსდიოდი, საქალებო თუ დაგვენატრა? — შეჩერდა. ტუჩებზე დამკინავი ღიმილი აისახა და მცირე დღემილის შემდეგ დაუმატა: — კაცო ბადაკარგული ვერც საქალებოში იყარებენა, მონაი ყველგან მონაა! — კვლავ მცირე ხანს იყუჩა და ამჯერად უფრო გაბედული იერით მიიტანა უფროს ძმაზე:

— ეს თოფი აქ მომე, შენ აღარ დაგკირდება, მატყლს თოფით არ სჩეჩავენ დიაცნი! — თოფი ხელიდან გამოგლიჯა და იქვე, ყორეზე მიაყუდა: — ეგ ლეკურიც ვერაფერს გარგებს, მაგით წინდა არ იქსოვება! — და როცა ხანჯლიც აართვა, ქამრიანად თოფის სამასრეებში ჩამწკრივებულ ტყვიებს მიეტანა:

— ვგენიც აქ მომე, დიაცის მკერდზე საევაკაციებს რაი უნდა, მძივი დაიკიდე, მძივი... —

ქალმა ქამარ-ხანჯალი სასწრაფოდ წელზე შემოირტყა, ტყვიები უბეში ჩაილაგა, თოფი მარჯვენა მხარზე დაიკიდა და გახვეებულ ძმას ერთხელ კიდევ შეანათა ლადარივით ელვარე თვალები.

- ჯარჯი სად მოკლეს?
- ნაწინდართან.
- ცხვარი როდის გარეკეს?
- შუა ღამეს.
- საით ვადაატარებდნენ, გუმანი საით გაქვს?

— თებულოს ღელეზე.
იარაღსხმულმა ძმე მიდამოს გამომწვევად გადახედა. მზერაში რისხვა დაოგება.

— ავა, ციხეებს თვალი გაუხელია! — გაიკვირვა ხმაშლია და სწრაფი, მტკიცე ნაბიჯით წავიდა იმ ბილიკისაკენ, რომლითაც წელან ბეჭური მოვიდა.

მარიხმა ცხვირწამოწვდილ კონცხს ერთხელ კიდევ მოუჩვია, მცირე შეღმათით აირბინა და ორი თვალი, როგორც მელიც ამქამად ცეცხლმოდებულ სარკვევდა, ოდნავ დაქაბებულ ქვიშის უფრობა მიიქცა.

მერე კვლავ მტკიცე ნაბიჯით გაარდენ გახლიადის მკრთალ ბიხლს და მრჩაქის ბეჭე ღამის მოოცებებავით აილანდა, თანაც შავდ მორკალულ წამწამებიდან რისხვის ნაპერწკლები გამოაკვსა.

ცხვრის სადგომს იქნეულად გადახედა. არხაჯზე მკედრული სიჩუმე იწვა. ტყვიასავით დამძიმებული და მოსალოდნელი ქუხილით მკერდგატენილი.

იქვე, მარცხნივ, სატანითა და მარილით სავსე გუდები ეწყო. ზედ სახედრის საოფლეები წაებურათ.

გაბარჯლულ ჩხაზე პატარა, გამურული ქვაბი და ცხვრის გაბერილი ფაშვი მოჩანდა მხოლოდ. ჩამჭრალი კერის გადაღმა კი გამხმარი ღვკა ეყარა და იმ ღვკაზე თეკის ნაგლეჯი ეგდო.

ქალმა ამ წვრილმანს უმაღლ მოსწყვიტა მზერა. იგი სხვას ეძებდა, სხვა უნდა მიეკვლია. ის სხვა უფრო ძვირფასი იყო მისთვის, უფრო სანატრელი, ვიდრე ეს საცოდავი ღეში ადამიანის გაძალღებული და მწყემსური ცხოვრებია.

მერე თეოს მიაშურა და როცა იქაც ქვეშაგებად დაფენილი ქეჩიც უკაცრიელი აღმოჩნდა, კვლავ შეჩერდა ფიქრიანად უნდოდა, აზრი მოეკრიფა, ერთბაშად ძაღლის გაბმული ყმული ნიაღვარივით ჩაუგუბდა ყურებში და ქალი არჯახის გადაღმა ნაპირისაკენ მოატრიალა, რადგან პირუტყვის ავბედითი ზარი სწორედ იმ მხარედან ისმოდა.

ქვიან კონცხზე შესკუბებული პირუტყვი ბუნდად მოჩანდა. მარიხმა ქარბუქით გატენილი გული, მოულო-

დნელად დასეტყვილი ქალური მხრე-
ბი და მდულარე შურისძიებით მო-
პირთავებული იქით გაატანა ჭიშინ
მუხლებს. მახვილი სმენით დაიჭირა
მყეფარმა შორეული ნაბიჯი, ძალღუ-
რი მზერა დაახვედრა უკვე მოახლოე-
ბულ ქალს და ლაშებგაშვერილმა ისევ
საბრალოდ დაიკმეფლა.

— ბოთერავ, ბოთერავ! — გაეხმა-
ურა ქალი.

ძალღმა იცნო მოსული, მაგრამ აღ-
გილიდან მაინც არ დაიძრა, მხოლოდ
მსხვილი, ბანჯგლიანი თავი მოიბრუ-
ნა და დაჭრილი ყურის ძირები ოდნავ
აატრია.

— რამ გაგაქვავა, შე სატიალევ? —
შეუწყრა მარბიხი და მერე ისე მიმარ-
თა, თითქო მეტყველს ესაუბრებოთ:—
პატრონი რა უყავ, სად დახვარგე, ბე-
ჩავო!...

მყეფარი ისევ ისე უძრავად იჯდა,
ზოლო ქალის ყურადღება ბუერის-
სა და კირტლის ტევრმა მიიქცია. იმ
ტევრს შუაზე ფართო ნაგალი ჩას-
დევდა, თითქო ვილაკებებს საგანგებოდ
მოუსრავთო მთის ბალახი. მკერდი
გაიფსო მარბიხმა მძიმე მოლოდინით და
იმ ნაგალს დაჰყვა. ხუთიოდ ნაბიჯზე
შავი რაღაც შეამჩნია, მიუახლოვდა,
ოდნავ დაიხარა და... იცნო.

კირტლისა და ბუერის დალაბულ
ტევრზე თვალდავსებული და მდუმარე
ჯარჯი იწვა. ჯარჯი — თუშეთის
სახელგანთქმული ვაჟკაცი, სწორუპო-
ვარი მონადირე და ჭირითში შეწინავე
შხედარი.

სიკვილის ეამს გამწარებულს მარ-
ცხენა ხელით მიწა მოეთხარა და ის
მიწა ახლაც გაყინულ თითებს დაემუ-
წა. საფეთქლის მიდამოში ღრმა ნახან-
ჯლარი აჩნდა, ზოლო გულის კოვზთან
საკმაოდ ფართო კრილობას სისხლი
უხვად გადმოედვარა და პირი სახარ-
ლად დაეღო. მარჯვენა მკლავზე ხე-
ლის მტევანი გადაესხიბათ, და, რო-
გორც ჩანს, წასულებს თან წაეტანათ.
იქვე სისხლიანი ხანჯალი ეგდო, ბერ-
დენას კი შავი ტუჩი კინკრიანში წა-

ყვო და ჩახმახი წითელი დაქებით ააბ-
რგლებინა.

ქალმა ცალ მუხლზე ჩაიოკა. ცალი
ხელი მის შუბლს ფრთხილად დაადო
და როცა იქ ნაცნობი სიმბურვალის
მაგიერ თებულს ყინულს წააწყდა,
თავი უემედოდ გაიქნია.

— აფაქუ, ბიკო, უბუნოდ დაღუბ-
ლო ჯარჯის!

ორივე ბელი ეღლივში გაუყარა
მალოვნად ასწია. მისს უმრავლეს მკერდს
საკუთარ მკერდზე მიიყრდნო და ასე
ჩახუტული იქით წაიღო, სადაც მწყემ-
სების მკერე ბარგი ელაგა. დეკაზე
რომ თექის ნაგლეჯი ეგდო, ის დააგდო
ძირს და ცხედარი ზედ დააწვინა.
მკლავები მკერდზე დაუკრთა და
კაენარევი ხმით ერთხელ კიდევ ჩაუ-
ლაპარაკა:

— შენ სატირლად ჯერ არა მცალი-
ან, ბიკო. ქვადქცულ გულში ცრემლი
დამეშრიტა. საპოხი სკირდება ტიალს,
საპოხი, ეგ შენი ღუშმანის ძარღვებში
მეგულება, იქ ვიპოვი, გულს იმით
დავირბილებ და ცრემლსაც მერე და-
გადენ, მანამ კი...

ქვიშის ჩხრიალმა სიტყვა შუაზე
გააწყვეტინა და მთელი ტანით მარცხ-
ნივ მიაბრუნა. მის წინ სახელეწილი
სერო იდგა, მკვდარი ვაჟკაცის ახლად
ჯვარდაწერილი მეუღლე და ფარსმის
მიწიდან ახლად ულორტამოტანილი
შურთხა ქალი. მოსული მკედრის გა-
ფითრებულ სახეს დააშტერდა და
რიხით მხოლოდ ესა თქვა:

— ჯარჯი, მტერი გაგინარებია!
მერე მულს საქმიანად შეეკითხა:

— იარალი რა იქნ მაგისი?
სერო მულის გაშვერილ თითს გაჰ-
ყვა, მცირე ხნის შემდეგ თოფით დაბ-
რუნდა, ხანჯალიც მოიყოლა.

მოკლულს ქამარი მუხსნა, წელზე
შემოირტყა და ცარიელ ქარქაშში. იმ
ქამარზე რომ ეკიდა, სისხლიანი ხანჯა-
ლი ჩაასრიალა, ზოლო როცა ქმრის
სამასრეკებიდან ბერდენის ტყვეებიც
ამოალაგა, მარბიხი უკვე შეჭურვილ
რძალს მიუბრუნდა:

— ჩემი ძმის ხანჯალი აქ მომეცი. შერცხვენილისა კი შენ შემოიკარ, ვინდინოთ, თორემ ის ძაღლები უნიშნოდ წაგვივლენ. — და მერე მხნედ დაუმატა: — პო, აგრე, აბა, ახლა კი გვალე!

3

მყეფარმა სუნი იყარა და ორ მდევარა ფრიად გამოცდილი მგზავრივით წინ გაუძღვა.

დაულახავი სიმწვანით ქტორილ ფერდობზე განიერი ბილიკი მიიკლავნებოდა ირიბად. ცხერის ფარის გავლისას ბალახიდან ნამი საგულდაგულოდ ჩამობერტიყლიყო და უკან ადვილად შესამჩნევი კვალი დაეტოვებინა. ცხადი იყო, სტუმრებს გეზი პირდაპირ თებულოს მთისაკენ აეღოთ.

მდევარი ჯერ ნათოსს მიჰყვა. ხოლო როცა იმ სათოსმა კლდეკარიან ვიწრო ხეობაში წაჰყო ცხვირი, მარხბმა დაასკენა: ამ ვიწროებიდან ვერსად ვერ გაუხვევენ. ზეაგებზე ატარებენ ქეჩით და თებულოს დელეში გადავლენო.

სერომაც დაუდასტურა მულს ვარაუდი და თავის მხრივ უმჯობესად სცნო, კვალს მხარი აუქციონ, მოკლედ მოსკრან მანძილი და გზა თებულოს დელეში უყელონ. პო, რა თქმა უნდა, ასე აჯობებს. მარცხნივ კაცთუვალ ქარაფებს როგორმე გადაივლიან, მერე მარჯვნივ მოუხვევენ. მცირე დაღმართს ჩაჰყვებიან, თებულოს თოვლიან ყელს ქალური რისხვით პირამდე გაავსებენ...

ქვალორლიან გადასახედით ძაღლებოთერა ერთბაშად ოთხივე ფეხით მიწაში ჩაერქო, კისერი წაიგრძელა, მურა ტუჩი წინ გასწია და წაჭრილი ყურის ძირები აცქვიტა.

დაწინაურებულმა მარხბმა მალე შენიშნა კვეიანი პირუტყვის მოძრაობა.

— ხედავს რალაცას ეგ მყეფარი, — ნახევარი ხმით მიუგდო რძალს და ორმა ქალმა ორი რისხვის ქარიშხალით აქოთებულნი გული წაიღო ძაღლისაკენ.

მყეფარი ისევ ისე გახევებული იდ-

გა მხოლოდ მურა ტუჩი უტოვებდა ოღნავ, რაც უთუოდ ძაღლურ გუმანს გამოხატავდა.

ქვალორლიანის მეორე მხარეს ორმოსავით ჩაღრმავებულ ტაფობში პირაღმა ვაშოტალი კაცი უწევდა მის გვერდზე მეთრე ჩოსიანს ჩაემუხლა და მკერდია მთაძომში ხელებს უფათურეჭდა. უწინაგვან ცოტა ქვემოთ, მარჯვნივ ედებოდა თოვლებს ურბ სვე ამოფარებოდა და თვალმხიერად იქით გაიყურებოდა. საიდანაც ცხერისაგან დატოვებული ნათოსი მიიკლავნებოდა. მარხბს ბორბტმა ღომილმა ზედა ტუჩი აუგრხინა.

— ავია, კევენ, ქისტის შვილებო, ფანდი წაგიხდათ, ფანდი, გგონიათ, მდევარი პირდაპირ ნაკვალევით წამოგეწევით და თქვენ მაინდან მზეს დაუბნელებთ. ვერ მოგართვით, ვერა, ძაღლებო, გირევიდან მოზგავებულმა ორმა მგელმუხლა ძემ თავს დაგვიარათ და...

და ორ კონდახზე ორი თვალი ორ მამხალასავით გაენთო..

— არა, ახლა მაგრე ადვილად ველარ წაგვიხვალთ, უმაღლ მარჯვენას დაიმწიფებს უაჩრდილო ვაქეაცის დაი მარხბი, ვიდრე ნიშანს ააცილებდეს. ნურც იმავე ჯარჯის მკლავზე ნარწვევი სეროს გული გგგონებათ ჯაბანი, დედას აგიტირებთ, დედას!

ორი ბერდენის ქუხილმა ჰაერი ისე შეარყია, თითქო ზეცა ჩამოემშო და მიწის პირი ნალეწებად აქციაო. იმ ორ ქისტს, მზირად რომ ისხდნენ, ბეკებზე ბოლი აკვარდათ, ჯერ ზეზე წამოცივდნენ, მერე მოსხებელივით დაეცნენ ძირს და აღარც განძრეულან.

დაჭრილთან მყოფი დაიბნა, უაზროდ ბორიალობდა და არ იცოდა, საით გაქეუთლიყო. ამით ისარგებლა სერომმა და ჰაერს მეორედ შეუნთო ცეცხლი, მაგრამ ამჯერად დააცილა და სრულიად უვნებელი ქისტი ხრამში გადაეშვა.

ამასობაში დაჭრილიც წამოდგა და მთვრალივით წალასდა. სამიოდე

ნაბიჯი რომ გაიარა, ძალამ უმტყუნა და მუხლის თავებზე ჩაიქცა, კვლავ გაკირვებით წამოდგა. დარბევულ აფამფალებულ ნაბიჯებს გაჰყვია და...

— ვერა, ძაღლო, თავს ვერ უშველი, უკან ძუ ვეფხვის ნაბტომით მოგდევნ ქალი მარბი, მოგდევს და იმ ხანჯალს მოაპრიალუებს, რომელიც წუხელის მაგის ჭრის ვეკაცმა, ახლა კი თვალ ჩამქრალმა ჯარჯიმ, მკერდში გაგიტარა მის დაწყებულს მარბს ქალი დაასრულებს, ვერ წაუხვალ, ვერა!

მძლავრად მოქნულმა ლეკურმა პაერი წივილით გასჭრა და ბარბაციით მიშავალია ზურგში ტარამდე ჩაჭდა. კაცი ჯერ შედგა, ბეჭები სიმწარით შეარხია, მერე ცალ ფეხზე მიტრიალებულმა ორი გაფართოებული თვალი, ორი ვეება ცეცხლის ბორბალივით შეანათა მკვლელს. თან გაურკვეველი რალე წაილულღულა და მიწაზე უძრავად გაიშოტა.

ქალმა თავადაც ღრმად ამოიგმინა, რადგან...

რადგან მომაცდების გაფითრებულ სიხე უმალვე იცნო, პო, როგორ არა, კარგად ახსოვს მარბს ქალს ეს უძრავად მდებარე კაცი.

ორიოდე თვის წინ დადალობის კვირა ძალზე, გირვეის ტანმორჩილი ქალწული ფარსმან ეწვია, იქ სეროს დედული გული ფართოდ გაუღეს სხელოვანი სიძის უმცროს დას და დღეობასაც ჩვეული ხელგაშლილობით დახედნენ. მაშინ ეს კაციც იქ იყო, ქისტეთიდან სტუმრად მოსული. იქ იყო და მარბს ქალს საერთო ჯარობაში არწივის თვალი დაადგა. გამოუცდელ ქალწულს მოეჩვენა, თითქო ტანავრილი ჩაჩანი მზის ვეება ნატუხით გულში ჩაუგორდა და სხეული უცნაური საამო ეურანტელათ აუტოკა. მას შემდეგ ვერ იქნა და ვერ ამოიგდო მარბს ქალმა იმ შორეული სტუმრის ხსოვნა გულიდან. მოსვენება დაეკარგა, ძილიც გაუკრთა და როცა თუშეთის ნაცრიაფერ ღამეში თვალხილულნი მხოლოდ ორნი რჩე-

ბოდნენ — ასა და მთვარე — განმართებული ქალწული იჭდა მანზე, ლილისფერი თვალებით სიხეტეს გასცქეროდა და შორეულ ქისტეთიდან თეთრი ცხენოსანი მხედრის მღვდლის თამე ღამეზე დაელოებდა.

ლიდას ელოდა, ღიდასნს, მაგრამ... მერე მკვდელიც უბედობამ ახლავს კაცქმარბს ქალის მუხლზეთან უბედობად დასცა.

ქალს სხეული თითქო ზეზე გაეყინა. გული გამეტიებით შეეფუშა და იმ გულიდან ორი თვის წინათ ჩაგორებული მზის ნატები ამოვარდა, თებულოს სისხლიან მიწას დაენარცხა, ერთბაშად ჩაქრა და სიკვდილივით გაცივდა.

— მტერი იყო, ჩემი მძის მამკლავი! — გაიმხნევა შერბეული გუმანი მარბმა და თითქო სირბილით გაეკოდა ქვიშაან ფერდობს, თან უკან ჩამორჩენილ რძალს მოაძახა:

— აბა, გვალ, ვიარათ, თორემ...

თორემ დანარჩენი ქისტები გაასწრებენ, ცხვარს თებულოს ღელეს გადაცილებენ და მისი უფროსი მშა ბეჭურივით შერცხენილი დაბრუნდებიან გირვეს, ეს სააუგო რაიმე იქნება. ვეკაც ჯარჯის საფლავშიც არ მოასვენებს. მართალია, სისხლი უკვე აიღო, მტრის ვალში არ დარჩა, მაგრამ ცეცხლმოდებულ გულს მარტო ეგ როდი გაავრილებს, სასწორი ჯერ იმით მხარეს სძალავს. ძაღლებს ცხვარიც მიუღიით. აგერ, ზეაეებმა აუქეჩეს თოვლივით თეთრ ჯარას, რომელსაც ჯარჯიმ თავისი ბიკობა შეალია და ბოლოს წარბშეუხრელად ზედაც დააკვდა. პო, ცხვარი მიუღიით, ჯარჯის ნამაგარი შიშავი... სამიტომ... ქალებმა ძალიან უნდა იჩქარონ, ძალიან, თორემ გადაასწრებენ.

კლდეკარიან და კაცუვალ ფერდობს ისე გადაურბინეს, თითქო შარავზა მიუძღვითო წინ. ერთგან წანღდაკემულ და მწვანიან კარაფზე ჩიხვების ხრო დააფრთხეს (აქ თუ ნადირობდა ხოლმე ჯარჯი), მერეგან შურთხებიან

გნაისით აავსეს კლდეთა უდაბნოეთი და როცა ოთხი დაღლილი მუხლი თებულს ღელის ცივ მიწას ჩაეკრა: გასტე ქვიშოანში თეთრმა ვაცმა რქები ამოაჩინა.

წვერმოშვებული უდაბნო რქაყარლი ზორბა ტანის თხა შედიღური იერთს სწორედ იმ გოხებხვდენ შიბობტებდა, სადაც მდედარი ჩასაფრდა. უკან ათიოდე წვრილი თხა და შიშაქი მოყვებოდა. ამ მეწინავე ნოსტოს ერთი კაცი შეერგებოდა. დანაჩრქვი ცხვარში არ ჩანდა.

ორ ქალს ორი გული ბოღმით აეწვა. მაგ მგლის კერძად ვადასაქევეს და რქამოსამტრევეს საოცდავი ჭარჯი მარლის ხელზე აქმევდა, ანებივრებდა ეშმაკი ჩამონავალს და ასლა უყურე, „სად მიხვალ ვაცო, ტიალო, საით მიგიდის ცხვარი“. მარიხი „ეშმაკების ჩამონავალა“ უყვე ნიშანში იღებდა, ხოლო „რქამოსამტრევეი“ დაუდევრად მოალაჭებდა მისვენ. ოციოდე ნაბიჯზე რომ მიუახლოვდა, ქალმა გულში ელვასავით გაივლო: „ღმერთო, მიშველე!“ და მარჯვენა მარჯვენებელ თითს მოსწია. ბერდენის გრილმა იმავე წუთს ვაცის მარცხენა რქის ნამტრევეი პერში ათამაშა, ხოლო „მგლის კერძი“ დაბორიღებული წინა მუხლებზე დასცა და შერე ყველაფერი ერთმანეთში აირია...

4

როცა მზე დიკლოს მთიდან ამოგორდა და ღრუბლის აწეწილ ფთილებში ზანტად ჩაწვა, ჭარჯის ცხედარი გირვეს ჩამოასვენეს.

ზარი მეტად დიდი იყო. მოკლულის ცოლეურებს მთელი ფარსმა გამოჰყვა. ხოლო ფარსმამ პირიქითის ხეობიდან მრავალ გულშემატკივარ მამაკაცსა თუ დედაკაცს დაარაბტინა ცხენი და კირისუფალთა კარზე მოიყოლა.

ტევა აღარ იყო, ხალხით გაიქვდა იქაურობა, ჭარჯი სახლის წინ იწვი ტოლიჯზე. მახლობელი მანდილოსნები ავი ყორნებივით შემოსჯაროდნენ

სიგელივ და ერთის მოთქმას ამხმალა ქვიღვეითით აძლეღდნენ ბანს.

მიცვალბულს თავთან დედა ეჭდა. უყვე ღონემიღვეული ურუმრად დაპყურებდა შვილს და ხამუშხამუშად თავს აქნიდა. თითქო ვეგროსო რიღაც მსმულს დაქქნარე ვეღელ ბოღმამ მოუპირთავა და ისე ამოუშრო, რომ ცოშმოს ერთს ცოშცნალოც ვეღარ მოსწერს დაბანდალ თიღობს ტამედენი ჭარჯი მოაწვა ერთიან. უმცროსი ვევი მოუკლეს. უფროსმა საჭვეყნოდ თავს ლაფი დაისხა. ცხვარი მტერმა გარეკა. ქალე მარიხი მღვერის საბედისწეროდ აინთ და რძალსაც იგივე ცეცხლი მოუვიდა და... მოხუცმა არ იცის, რას შეამთხვევეს ვანგება იმ ორ თავგადადებულ ძუს, როგორ გაუძლოს დედის გულმა ამდენ სივაგლახეს, ან რომელი ერთი დაიტოოს, ამდენის ატანა შეუძლიან კი.. და დედას ხანდახან მკერდიდან ცრემლის ნაცვლად სიტყვები ამოჰქონდა, ხოლო ის სიტყვები ფოლადის ნაჭრებივით იბნეოდნენ გარშემო.

— ჭარჯი, დედის პატარა ბიჭო! ხედავ, მხრები დამალეწე, მაგრამ მაინც არ დაგტირი, ვეკაცად გამიზრდინხარ და იმად, მე სატირალ სხვა მაქვს, შენზე მეტად სხვა მიცეცხლებს ამ ქვადქცულ გულს. ავაპ, ბეკურო, რად მუცელში არ გამიწყალდი! — და უფროსი ვევის მოგონებით გამწარებული მოხუცი დამქენარ ხელს დამქენარ მკერდში იცემდა. ტირილი კი მაინც არ შეეძლო.

— მოდიან, გამოჩნდნენ! — დაიძახა ვილაცამ და ეს ზღვა ხალხი, მოზარეებს გარდა, დასავლეთს მიამტერდა, ირიბად დაქანებულ ბილიკს ხუთი კაცი მოჰყვებოდა, ხოლო მათ წინ. კარგა მოშორებით, ორ ქალს ჩქარი ნაბიჯით პირდაპირ აქეთ მოერეებოდა. ორიოდე სახლს მოუხვიეს და ის ორი ქალი ყველამ იცნო. ყველამ უხმო პატივისცემით მისცა გზა და ცხედართან მიუშვა. ერთი დედამთილის გვერდით მუხზვადაქვილივით დაეცა და მოწო-

ლილი ქვითინი მოხუცის კალთაში ჩაიგდება.

მარიხი კი ისე ზეზე დარჩა. სახეზე საავდროდ გამზადებული ღრუბლის ფერი დაეფინა და დედასავეთ. გაქვავებულ გულს ჭერ ვერც სიტყვა ამოეგდო და ვერც სრემლი წამოეღვარა. მცირე დუმილის შემდეგ ძლივს ყრუდ ამოიკენესა:

— ჯარჯი, დაიმე მოგიკვდეს!

მერმე მარცხენა ხელი, რადგან მარჯვენაში დაეჭრათ და კისერზე თავშლით ჩამოება. ზევით აკრეფილ კაბის კალთაში ჩაუშვა და იქიდან ამოღებული ხელის მარჯვენა მტევანი მკედარ ძმას მკერდზე დაადო.

დედამ მყის იცნო შვილის მკლავიდან ანათალი გეში და გულს ოდნავ მოეფონა.

მარიხმა ძირს მარცხენიე ჩაიმუხლა და იმანაც დედის მსგავსად ჭერ მხოლოდ რამდენიმე სიტყვა გადმოაგდო გამშრალი ყელიდან:

— ჯარჯი, დიმიე მოგიკვდეს. კვერსნუ გაიყოლებ, ბიჭო. შენმა მოშულარმა თავისი მიილო და ძვლები ჩვენს მიწაზე ვისწირა ყორწენის საჯიჯგნად. შენმა თავმკედარმა მარიხმა კი ახლავა მოკალა შენთვის, ხომ იცი, გამწალებულ გულს სრემლები მართლ მაშინ წამოსცვივა, როცა მოცილის მარიხ კალი პირვეე გადაეზბო ძმის უზოაე შეკოდს, ხოლო იმზე წუთის ქრთმა ახალგაზრდამ მეზობელს წაუშრილა:

— ჰაი გიდი, გირევის ყვავილო!

— მადლიანი ძუძუ უწოვია მავ დალოცვილს!

— ამბობენ, ხუთი მოჰკლესო.

— ნეტარ, ბეჭურ რალა იქნა?

— წუხელის გადაკარგულა ის უბედური და...

და ჩურჩულს ფრთა მოაკვეცეს, რადგან გირევის ყვავილმა მოთქმით დაიწყო ტირილი.

1942.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ვაჟა ხორნაული

მზის ჩასვლის მერა

შენ ჩემთვის
სასწაულზე მეტი ხარ...

ათასი წლის წინათ
გარდაცვლილი
წინაპრის ღიმილი,
ათასი წლის წინათ
წაქცეული
ყვავილის ჩრდილი,
ათასი წლის წინათ
ანთებული
ელექტრის სითბო
შენშია, ღამევ..

შენ მაღალი
და თბილი ბუდე ხარ —
ფსკერზე მზის ოქრო მობნეული.
ვარსკვლავებსჩვეული —
რომელშიც იბადება
ახალი დღე,
კიდევ ერთ კრილობად
რომ უნდა გაიეღოს
გულსა და სამყაროში,
კიდევ ერთ ეკლიან
და მაღალ ციკაბოდ
რომ უნდა აღიმართოს
უფლისაყენ მიმავალი
ნატანჭი მგზავრისათვის...

შენ ჩემთვის
სასწაულზე მეტი ხარ...

შენ გვაგრძობინებ,
რომ მეორე ქვეყანაც ღამაშია.

რომ გარდაცვლილები
იმ ქვეყნიდან
ხშირად ბრუნდებიან
და ჩვენთან ერთად
ანთებენ სანთლებს
და ჩვენთან ერთად
განსაცდელის წინაშე დგებიან
და მათი შემხედვარე
ეფიქრობ სინანულით:
„როდემდე უნდა ვიამაყოთ
იმ სიმალღეებით,
რომლებიც მათმა
გონებამ იხილა?
როდემდე უნდა ვიამაყოთ
იმ კრილობებით,
მათ ხმას და მღუმარებას
დღემდე რომ არ მოშუშებია?
როდემდე უნდა ვიამაყოთ
იმ სიმღერებით.
მათ გულებში რომ დაიბადა
და ახლაც გაისმის?..
ათასი წლის მერე
ვის გაახსენდება
ჩვენი კრილობები,
ჩვენი სიმღერები
და სიმალღეები?!“

შენ ჩემთვის
სასწაულზე მეტი ხარ...

როდესაც დღის ბოლო
ტალღებიც გაქრებიან,
როდესაც ნაპირებს შეაშრებათ
უკანასკნელი წვეთები სინათლისა.
მაშინ შენს მხარეებში

ისეთი სიჩუმეა...
 ასეთ სიჩუმეში მავიწყდება
 მე ჩემი ტკივილები.
 ასეთ სიჩუმეში მავიწყდება
 მე ჩემი სიხარული
 და ვგრძნობ, რომ ნაწილი ვარ
 სივრცის...

ხოლო სიოცხლე,
 ნაშინ არის დღესასწაული,
 როდესაც გრძნობ,
 რომ სივრცის ნაწილი ხარ!

რამდენჯერ მსმენია:
 „დღე მოვიდა
 და ღამე წავიდა...“
 ჩემთვის 'არც ერთი
 ღამე არ წასულა
 და არც დაკარგულა,
 ყოველი ღამე
 ზეცას უერთდება
 და კოსმოსის მარადიულ
 ნაწილად ქცეული
 სიყვარულით ამაღლებას
 უსურვებს სამყაროს...
 ყოველი ღამის ნაპირები
 და პორიზონტები
 მზის წმინდა ძაფით
 არიან მოჭარბული
 და ჩვენს გულში
 გავლილი წუთები
 უკვდავების ჰაერის მარცვლებივით
 უბრწყინავს ზავერდოვან ტალღებზე.

ცეცხლი და კელამტარი
 ღამით უფრო მშვენიერია
 საგალობელი.
 ლოცვა თუ ტირილი
 ღამით უფრო მკაფიოდ ისმის
 ქალის საბუღალღამით უფრო
 მართალი და დუნაღა.
 სუბოცხლე
 ღამის წიაღში ისხებო
 სოკლილიც
 ღამით ურო ადვილია:
 სივრცეში — ღამე,
 თვლებში — ღამე,
 ხოლო გულში ჩარჩენილი
 ყველასათვის უცნობი ვარსკვლავი.

ღამით სარკმლის გაღებაც
 სხვა არის,
 ჰაერში თითქოს პირველყოფილი
 მშვენიერების ხიბლი იგრძნობა
 და არა ჩვენი საუყუნის
 დღეების შხამი...

ყოველი ღამე ზეცას უერთდება
 და კოსმოსის მარადიულ
 ნაწილად ქცეული
 სიყვარულით ამაღლებას
 უსურვებს სამყაროს...

შენ ჩემთვის
 სასწაულზე მეტი ხარ!

ეროვნული ბიბლიოთეკა

შოთა იათაშვილი

გაქცევა

როდესაც გაიქცევი თავქუდმოგლეჯილი
და გაიქცევი არა იმიტომ,
რომ ვინმეს გაიქცევი,
არამედ მხოლოდ იმის გამო, რომ
ფეხისგულებით იგრძნო დელამიწა
და რაც მის გულშია:
ბალახის თესლი,
გარდაცვლილთ ძელები,
იავარქმნილი ქალაქები
და ყველაფერი ის, რაც უნდა
დაიბადოს ჯა აშენდეს
და კვლავ დაინგრეს,
ყველაფერი, რაც უნდა გაიქცეს
თავქუდმოგლეჯილი,
მოხიბლული საკუთარი სისწრაფით და
უხილავ ფრთებით,
სახელეწილი,
სუნთქვაშეკრული,
დამბაჩებით და ვაშლებით ხელში,
გაიქცეს მინდორზე,
რომელზედაც კაქტუსები და
ქრიზანთემები
ყველაზე უფრო კარგად ხარობენ,
რომელზედაც გიენები ერწყმიან ირმებს
და ირმები კნაყოფილნი არიან ფრიად
გიენების უტიფარი, უშმაგსი,
ულევი ვენებით —
თაკარა მზეზე რომ იბრძმედება,
მთვარის შუქზე კი
ამოდის ყმუილად და თავისუფლდება,
ხოლო მერე კი სირბილს იწყებს,
და არა იმიტომ,
რომ ვილაცას სურს დაეწიოს,
დაჩაგნოს, დაფლითოს ნაწილ-ნაწილ

ან გამოშიგნოს,
არა, არა, იმიტომ არა!
ის უნდა გაიქცეს იმიტომ, რომ
მისი წვივები ქროლვას ითხოვს
და ყველგან ყოფნას,
კოცონებს, წყალდიდობებს,
კატასტროფებს,
ტკივილს ითხოვს,
როგორც ქალწული პირველ ღამეს
და სიკვდილს ითხოვს,
და მირბის, მირბის თავდავიწყებით
კინკრითა და გაიკინტებით
მოქარგულ ველზე,
ფეხისგულებით გრძნობს დელამიწას
და მის გულში რაცაა იმას,
მის გულში კი ჩვენიცა ვართ და
ჩვენი გულებიც იქ ასვენია —
დაუქოქავი საათები
და ზამბარაგაწყვეტილი,
გაჩერებული საათები,
ისრები კი მხოლოდ და მხოლოდ
ერთადერთ თარიღს გვაჩვენებენ
და ის თარიღი არაფერში აღარ გვარგია,
ისევე როგორც არ გვარგია
ნიეთები, საფლავეში ჩატანებული:
წვერსაპარსი, წიგნი, ფანქარი,
დედისა და შვილის სურათი...
ბოთლი ღვინო და სიგარეტი...
არ გვარგია არც ჩვენივე სისხლი
და აღარც ვიციოთ,
რად გვეშინოდა ყველაზე მეტად
ამქვეყნად მისი —
ჩვენივე სისხლის გვეშინოდა,
ჩვენივე სისხლის!

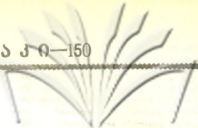
გვეშინოდა ალბათ იმიტომ,
რომ გვიყვარდა —
შიში შეიქმს სიყვარულსაო,
თუ პირიქით:
სიყვარული შეიქმს შიშსო.
და ჩვენც ხომ მხოლოდ
შიშითა და სიყვარულით ვშენდებით და
ვინგრავით ბოლოს,
მივსრიალებთ გაყინულ სისხლზე —
მდინარეზე.
ირგვლივ ძველი ქალაქების
ნანგრევებს ვხედავთ,
გარდაცვლილთ ძელებს და
ხალაქის თესლს და
დაულურსმავი ფეხისგულებით
გვრცხვენია ჯვრების —

წითელ ნაყადში გაყინულების.
გვრცხვენია და დაულურსმავი
ხელისგულებით
შევლადებთ გაუგებარ სიტყვებს
ზეცას,
და გვეთხა გვექცეთ,
მათამ რვესრიდებთ.
მივსრიალებთ დაოსრულებლად
და ვოცხებობთ იმ წეტარ წამზე
როდესაც გავიყუცეთ
თავექდნოგლეჯილი,
და გავიქცევით არა იმიტომ,
რომ ვინმეს გავექცეთ.
არამედ მხოლოდ იმის გამო, რომ
გაქცევაა საბოლოო ჩვენი მიზანი...

ქველი ნიგნი

ვიჭექი სახლში, წიგნს ვკითხულობდი,
და ვგაძნობდი როგორ ძველდებოდა
ჩემი სისხლი და მძიმდებოდნენ
ჩემი ფილტვები...
როგორ დგებოდა აკლდამების ჰაერი
მათში,
თავის ქალაში ჩამუწიებულ აზრებს
კი როგორ
აფხიზლებდნენ ვნებიანი და უძღები
ძველი ღმერთები...
ვიჭექი სახლში, წიგნს ვკითხულობდი,
და ძარღვებგამხმარს მენთებოდა

გზნება თვალეში, ცეცხლოვან
ხილვებს
კაცღმერთებზე და ღმერთკაცებზე
სისასტიკის და სიდიადის
მოჰქონდათ სუნი...
და ვიყნოსავდი სარკოფაგების
მტვერსა და ოქროს,
გბრუვდებოდი. ვუყუარებდი საკუთარ
სხეულს
და მის მაგივრად ვხედავდი მიწას,
ვხედავდი ზეცას, დაშორება კი
მათ შორის იყო ისეთი მცირე,
როგორც არასდროს...

ეროვნული ბიბლიოთეკა

თამაზ გიბიძური

„მთის მწვერვალზე ცის მახლობლად“

უკველი მწერალი მკითხველს თავლი თავისებურ ზატებად აჩება. რომელმაც ლიტერატურული შედეგის ავტორზე იგი „საქეთარ მითოსს“ თხზავს და ავტორის შემოჩვენული პორტრეტის რამ არ ენახოს, მას მაინც თვალწარმოე ხედავს.

ამიტომ ვუფროსილდებით ამ ჰვენს მიერ სრულიად ზუნებრივად შექმნილ მითოსს. ამიტომ ვლიწინებთო თუ ვინმემ მასში რამე დარღვია (კრიტიკოსმა, მემუარისტმა, მხატვარმა, მოკანდაკემ, მსახიობმა), ან ისე არ დაინახა, როგორც ჰვენ ვხედავთ.

რუსთაველი ბერძენთვის სწორტოვარი რაინდია, მაგრამ „რაინდის“ ზატს ერთხელად არღვევს ურუნხალიშის ფრენკა, სადაც ხანონ მოხუცი, მორჩილად ხელაქურბილი, მუხლმოდრეკილი რაღაც იდუმალს განდობს ზეცაერს.

გურამიშვილიც შეუოვარი მებრძოლია, თუმცა მან ქართლის ქირის გარდა დაწერა იესო და ტყვეობის მერე უკრაინიდან საქართველოში გადმოსვლა ვერ შეძლო. ვაჟის ქველი ზიხით, ნახდის ქუდიოთ და ზურქაინო ვხედავთ. რომელშიც აუცილებლად ახალი დემსები და პოემები იგულანხებება.

ილია მუდამ დინკა და გამოხომილია, მკაცრი და შეფრთხეული.

აკაკი?

აკაკის მათ შორის განსხვავებული იდეალურებავს:

მხარ-ბუჭიანი.

ახოვანი, როგორც მენეჯარი.

ილიმპიური, თეორეწვერა მოხუცი.

ნათელი ზუბლი.

შოაგონებუელი თვალეზი — ცისკენ მზირალი.

დგას თვადერებუელი, თვალეზი ცისკენ მიუწყარია და დიად სიზღუმეში პოეტი იწუებს:

„მთაწმინდა ჩაფიქრებულა,
შეხუტრებს ცისკრის ვარსკვლავსა“

ამ დროს მას ათახი თვალი მისხერებია და ათახი ვული ძვერს, და ათახის ხსოვნაში ეს სიტყვები სამუდამოდ იწერება. წარუშლელად აჩება

ცა-ფირზე, ხმელეთ-ზურმუხტო,
ზემო სამშობლო მხარეო.“

ეს სიტყვები, პოეტის პავით წარმოტმული, აღბოთ, ზალბს ერთი მძაფრი ვნებით იდუღანებდა. და რა დიდებულია ზალბის ერთი ვნებით შედღაბება, როცა მისი საფუძველი ამაღლებულია და ქველიაქველი: შოაგონება პოეზიისა, რომელიც ადამიანთა ხულის უველაზე ფაქიზ სიმებს არბევს და იმეჯარი მუხიკის ენით ედერს, რაც მარადღულია და თაობიდან თაობას გადაეცემა.

ხსოვნაში ჩარჩენილ ამგვარ აკაკის, ჩემთვის, უპირველეს უოვლია, ლირიკული შედეგები უნდა შეექმნა. მხვანია — „განთიადისა“. სწორედ ამითაა იგი ძლიერი და შეუდარებელი. აკაკი ერთი პირველთაგანია ქართულ ლირიკისთა შორის.

რა თქმა უნდა, წმინდა ლირიკული შედეგები მანამდეც გამოჩენილა ქართულ პოეზიაში.

გვეყვდა ნიკოლოზ ხარაიაშვილი — ქერკოდეა, აღბოთ, შეუცნობი და იდუმალი.

აკაკი მათ შორის მაინც თავისთავადია, განუმეორებელიო — იტყვიან ზოლმე.

აკაკის მხოლოდ აკაკისთან შეადარებ...

„გაშრადელი“ ქართული ლირიკული ეპოსის მშენებება.

„მთის მწვერვალზე, ცის მახლობლად
მერცხლის ბუდედ რაღაც პოინას“

სოკოს ამგვარ დაწესებას ბევრი ვერ შესძლებდა. შედეგად კი უველაფერი ამ პოემისა სწორედ მოადან წამოსული ჩანჭქარივით მოედინება. ადამიანურ ვნებათა დვარი კალამოტში აღარ ეტყვა და ფატალური ვარდულობით მიისწრაფვის ტრაგიკული ფინალსაკენ.

„ჩემი თავდადასავალი“ ქართული პროზის მწვერებაა. სწორედ ის აცოცხლებს „ნამდვილ აკაოს“, და ნამდვილ სურათს მაშინდელი დროისა. სხვადავით, ლაქონიზმი და დახვეწილობა ამ ნაწარმოების შთავარი სტილისტური თავისებურებაა. ამგვარი წივი უველა დიდმა მწერალმა უნდა დაწეროს. ვაჟს „ჩემს წივთხიფელში“ და უმარავე ეროვნობადღობა წერილში საქმიად ნათლად ვხედავთ. მასზე შემოარჩენილი მოგონებებიც უფრო ახლოსაა სრულ ქვეშაობებთან. ვაჟს რომ უმეტესად მისი უბირი მგონებები — ფსევდები თუ კახლები იგონებენ. მათ მოგონებებში კი მეტი სიხლასე, უბრალოება, შეუთხვედლობა. ამინი უფრო ახლოს არაა სიმართლებთან.

სამწუხაროა, რომ თავისი თავდადასავალი ილიაში არ დაწერა. მაშინ აქნებ დღემდე არ დარჩენილიყო წივთა-ქრულვან საქთხვად, თუ ვინ მოკლა ერის მამა და დიდი მწერალი; როგორ მზადდებოდა ნიადაგი მისი ვერაგული საქმედობისა და რომელი უმესარი იყო ამ საქმის თავი და თავი. თვით ილიას პირით გვეცოდინებოდა.

ისე რომ მომხდარიყო, ილიას მდიდარი მემკვიდრეობა მხოლოდ ბოლო, რამდენაზე წლის „აღმოჩენილი“ უქნებოდა ქართველ ხალხს და ჩვენამდე ისევე ტახტდამდებელი მოვლიდა. როგორც ტრაგედიაზე შეწირული ჩამქვნივთ ქართველი მწერალი მოვიდა.

ამისთანა „ნამდვილს“, ისევე როგორც „შეთხულებს“, აქვს თავისი განუმეორებელი ზიზი. ერთი მეორის მაგივრობას ვერასოდეს ვახვევთ. ორივე, თუ ის ქვეშაობითა, მარადიულია. ნამდვილი კი, რაც ხანი გადოს, უფრო მეტად ფასობს, რადგან სიძველე და ხანდაზმულობა უნდა მისი ღირსებაა. მოხვან ვადგენ ობობრიას, მოხვან ვიკებთ რას ფიქრობდა აკათა მოდგმა უძველესიდან დღემდე.

ილია „ნამდვილი“ დაწერა. ეს იყო „მგზავრის წერილები“. ამიტომ დღეს უფრო მეტი ვცით ილიას პირად მუნებასა და ქაბუტურ მწაქალზე ქაბუტი ილია თავის გულში სწორედ „მგზავრის წერილებით“ ვხეხედვით. ის ილია ქაბუტავე კი, რომელმაც საქართველო უღრიოდ დაგვიტოვა, ჩვენთვის ერთგვარად გულჩახვეული დარჩა.

ილია „მგზავრის წერილებით“ მეტი გვიხიბსა საქუთარ ითვისა და საქუთარ დროზე, ვიდრე მასზე დარჩენილია მრავალრამდენობა მოგონებებმა და მენსიურულმა გამოკვლევებმა. მარათაშვილზე წამოხდება — ჯერ კიდევ შეუსწორობი და იდუმალია-მეტიკი.

ეს ხევა ჩვეს დიდ პოეტისთვის ილიას. ეს ილიას აკაკივე. შეუსწორობს წაცულად იქნეს სიხბა შეუსწავლელი მეტიკა.

ჩვენი პოეზია, და სხვათაოდ, მთელი ქართული ლიტერატურა, მამაგობ-ჩვენი წინდ ვარებმა და შეუსწავლელ მუშაობა უნდა, ამის გამოჩენისები. ვაჟებს ძალზე სურდადელი უფრომეტრის გამოკვლევით, მაგრამ ქართული ლიტერატურის სიმართლასა სიკეთესა ლიტერატურისთანა მათი საქმიან საქცილობრივ ღირებულებათა კონტექსტში, ჯერ კიდევ დრმა და პროფესიულ მუშაობას მოითხოვს. ჩვენ ძირისძირისამდე უნდა ვცოცდეთ, რა არის უფროდელ ჩვენი და რა — სხვისი; რა არის ორგანული ქართული ცივილიზაციისათვის და რა — შემთხვევითი, არა-ქართული და ჩვენს წიადამდე დამწიხობელი; რით ვართ დავალებულნი საქცილობრივ კულტურისაგან და რით ვამდგრებთ მას ამ უხანდვარო თანავარსკვლავედში, რომელსაც მხოფლიო ლიტერატურა სქევა; რა სიდიდისაა ჩვენს ვარსკვლავი, სხვა ვარსკვლავთაგანსა მათთან იმავარი სიკაშკაშით, როგორც მას ეკადრება თუ ჯერ კიდევ აღმოუჩენელია, მოდუნევადი და შეუსწოვნი. ამგვარ კითხვებს აუცილებლად უნდა გაეცეს ობიექტური პასუხი. ამის გაუთვალისწინებლობა არ შეიძლება, ერთხელ და სამუდამოდ უნდა ვაფასტოს, როგორც ცრუ და უხანდვარო ნაილიზმი, ისე ფუჭი სიამავე, უნდა მდინეული ვანცხრობა.

დიდი მწერლები თავიანთი ამაღლებული შემოქმედებით, საკუთარ სამშობლოსაც მათხერ სიდიადებს. „სა-ფირფ, ხმელეთ-ურმუნება“ არ შეიძლება უცხო მკითხველს საქართველო რომანტიულ მხარად არ წარმოუხაზოს, ქვეყნად. რომელიც საკუთარ შეილება კურჩახს. ეს შეილება, ზედის ტრაგიკული კარხებით თუ „შეუცდომილის“ ვნებით, სადაც უნდა წავიდნენ, ხოლოც მანაც ამ მიწაზე ბრუნდებთან. ქართველი აკის ცხოვრების სიუფთა მუდამ მკაცრად და ბუნებრივად იკურება. უმარადობით აქ, სიდიდანაც ვიწვევით. ვართ მშობლიური მიწის ნაწილი და მშობლიურ მიწადვე ვაქცევთ.

ჩვენ ჩვენი ერის მიწა-წყალს, ზესკნელს თუ ქვესკნულს, მდიდარი ქართული ლიტერატურის თვალით ვხედავთ და ვაფასვლით. ამიტომ ვართ ზოგჯერ ეხოფენ მკაცრნი და მომთხოვნნი მწერლობის მომართ, ამიტომ მოვიხიხვით მისვან სრულ სიმართლეს, რათა მწერლობამ თაველი კი არ დაგვიხრამოს და უფრო დაგვიხროს, რამდე ნათლად დაგვანახოს ავტო და კარგად.

რა ვუყოთ, რომ ამგვარ სიმართლეს თუ პირში მოქმედობას მწერლობა ზოგჯერ ახერხებს და ზოგჯერ ვერა. როცა ახერხებს, იგი თავის ხალხს თავის ქვეყანაზე ნამდვილ წარმოდგენას უქმნის, როცა ვერა — წინახიბთა

ბერესში ხვევს და ნაოცნებას სანამდელიღაც წარმოუსახავს.

აკაკისათვის (და რომელი დიდი მწერლისთვის არა) უცხოა „შინადაა ბერესი“. მას არ უშინია არც ავანს, არც კარგია და არც იმ შერისხვის წინაშე თრთის. არც ხშირად ევეღლაზე მაღალი სულის და მართალი ტუმლის დიდ მწერლებსაც კი დაატყდება ხოლმე.

აკაკიზე შექმნილ დიდძალ ლიტერატურაში მოკონებებში და განსაკუთრებით ე. წ. „ნაკვეთებში“, იგი მოხანს, როგორც მზიარული დაღუნული კაცი, ფაეტონში მჭდარი ზღმარა, სასტუმროდან სასტუმროში მავალი, ქართული ოჯახების მუდამ საევაგელი სტუმარი და სხვა. დიდი პოეტი არ შეიძლება დაღუნული იყოს.

და აკაკი არ არის ზემოთის დაღუნული პოეტი დაღუნება ხშირად ნიღბია, რომელიც შემოქმედის ცხოვრების უღრმეს შრეებს ფარავს. ნამდული შემოქმედის ხელს მუდამ აფორიაქებს

დრამატიზმი და, თუ ვნებებთ, ტრაგიკული განცდაც საკუთარი ოჯახისა თუ სხვარისა...

აკაკის უფროდ შექმნილი ნიღბი დაღუნებულ პოეტისა და არ შეიძლება არ ითქვას, რომ სხვათა თვალში ეს ნიღბი შენოდა კიდევ არტისტული დახვეწილობა მუდამ ზიზღავს. უფროდან კაცურად სხვის კი არა მინჯელ, მხოლოდ თავად თავისთვის აქვს შემოქმედი, ეველაფერი სულ სხვაგვარადაა.

„რა მომცა აკაკი, რომელიც ნიღბის, რომელიც შემოქმედის ნიღბია, მუდამი სიწინდის და პოეტური შეგრძნების სერვილი გამოქმადრა...“

აკაკი ეველი ქართველის დიდი ლირიკოსია. ეს უკვე ეველაფერს ნიშნავს.

უფროდ ქართული ლიტერატურა ცალმხრივი და ღარიბი იქნებოდა. ეველი დიდი მწერალი ხომ თავის წილად ამდიდრებს მშობლიურ ლიტერატურას.

აკაკი „მთის მწვერვალზე, ცის მახლობლად“ დგას.

აპაკი და მონა ჯანაშვილი

აჩან ასეთი ადამიანები, რომელია სახელის წლების სიმრავლე ვერაფერს ვნებს. პირიქით, რაც უფრო მეტი დრო გადის, მით უფრო უტკნობ ვარკველებით გამოიწვებენ ცის კაბადონზე, რათა ერთხელ კიდევ მოხდინონ შეუი მათ მიერ სამშობლოს წინაშე გაწეულ უაწყარო საზოგადოებრივ დავებს. ერთი ასეთივანია მონა ჯანაშვილი. ცნობილი მეცნიერი და გამოჩენილი საზოგადო მოღვაწე, მის მიერ განვლილი სახელოვანი მეცნიერული და მოქალაქეობრივი ცხოვრება კვლამატიტო მამულიწვილური თვდავების შესანაშნავი, მისხანაში მაკალითია შემდგომი თიბებისსათვის.

მონა ჯანაშვილი პაროვნების შესახებ ჭერ კიდევ ადრე, ვინზე ი-ელი იმდროინდელ საზოგადოებას აუწყებდა: „ერის წინხვლას, დაწინაურებას ზულს უწყობს მისი მოწინავე შეილია დავაწლი, დაუტბორიშელი მუშაკობა. ასეთი მუშაკი ზალს ამადლებენ, თავის თავისადმი რწმენას უტარგავენ...“

რ. აქნებოდა ერის ცხოვრება, რომ მის არ მულოდა მოსარჩელე და გზა-კვადის მარეწებელი...

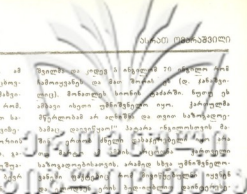
ჩვენს გვყავს ჩამდენიმე ასეთი მოღვაწე, რომელია შორის საპატრიო ადგილი უტირავს ჩვენს დაუღალავ მწაგნობარს მ. ჯანაშვილს. რომელიც თითქმის ორმოცე წელიწადია, რაც აუწვწი მოღვაწეობს „...თეატრი და ცხოვრება“, 1916, № 38, გვ. 5).

უღმობღმა დრომ ბევრი რამ შეცვალა. ცხოვრება განვითარდა, თანამედროვე მეცნიერებამ არჩახულ პაროგრესს მიადწია, მიუხედავად უოველივც ამისა, მ. ჯანაშვილის არჩ თუ მოსაზრებებს დღემდე არ დაუტარავს ცხოვრება ინტერესი და მეცნიერული აქტუალობა. ისინი ასეთელი წლის შემდეგაც გულისძარღვს გვიტოკებენ, გვაფიქრებენ, სამშობლოსადმი, ქართულ მეცნიერებისადმი მოწამობრივი სიუარულობისკენ გვიბმობენ.

მონა ჯანაშვილის მეცნიერულ შრომებზე უბრალო თვალის გადავლება, მის აუტაცებელი გამოქვეყნებული თუ გამოუქვეყნებული ნაწერების გადასწავლა, ერთხელ კიდევ ნათლად გვიჩვენებს იმდროინდელ მშობლივარ ხანას, როდესაც საქართველოში მეცნიერება, ჭერ კიდევ ეგრდოწოდებულ „დუღლის პაროცესში“ იმუოგებოდა. მ. ჯანაშვილის ცხოვრება და მოღვაწეობა მეტიდროდაა დაკავშირებული ამ პერიოდთან.

დღეისათვის დიდ სირთულეს წარმოადგენს მათიანად შევსაგნობი და შევსაგნობი მ. ჯანაშვილის მიერ გაწეული კვლევა-რეგია თუნდაც ერთ რომელიმე სფეროში. თუმცა კი უნდა აღვნიშნათ, არის ამის ეტაგვარი ცდა, მაგრამ უწმელდებათ გამოყენება ჯანაშვილი როგორც მხოლოდ რომელიმე ერთი დარგის შეკვლევა — მეცნიერობის-ტორიკოსი, ენოგრაფი, არქეოლოგი, ცნათმეცნიერი თუ სხვა დარგის სპეციალისტი. ეს, აღხაი, იმიოთაა გამოწვეული, რომ მ. ჯანაშვილის კვლევის სფერო არ იყო ვიწრო, იგი არ შემოიფარგლებოდა ამა თუ ამ კონკრეტული დარგის შესწავლით. გარეცხება და გაკვირებას იწვევს ერთ პაროგრენაში მარმონიოდელ შერწმული მეცნიერული კვლევის სხვადასხვა ასპექტი, რომელია თავმოყრა, დალაგება და უვლესათვის საკითხის ადგილის მარწევა მხოლოდდამხოლოდ დიდი წიქითა და უტყუარო მეცნიერული აღლოთი დაქოლდობულ მეცნიერებს შეეძლო.

მ. ჯანაშვილი ამ შემოქმედითა რიცხვს მიეკუთვნება, რომელიც იმდროინდელმა ეტრკამ ძალზე მძიმე ზედრი არგუნა საზოგადოებრივი ცხოვრების ასპარეზზე. ეს არის თერგადლეულების, მშ-იანელების წლები. როცა ილია ჭავჭავაძემ და აკაკი წერეთელმა ითავის ცარიზმის უღელტკვ მგმინავი ქართველი ერის გამოღვირება. თუ ამ ეუობი დადევალბით თვალს მ. ჯანაშვილის ცხოვრებასა და შემოქმედებას, ჩვენ თვადწინ გაილუვებს არა

ერთი საინტერესო ფაქტი თუ ეპიზოდი. ამ თითქმის ერთი შეხედვით უმნიშვნელო ცხოვრებისეულ წერილშივე უფაჩაღების გამოხატულება ღირს თუნდაც იმ ვარაუდებითაც, რომ ერთი წათელი წარმოდგენა ვაქონიით ხატულადაა შეცნიერის ბიოგრაფიაზე, ჩაიხედოთ მისი შეცნიერული ლაბორატორიის ლაბირინთებში და შეარტყთ ამავე დროს ვამოკიდებით ის ფაქტები, რომლებიც უშუალოდ არაა დაკავშირებული იმდროინდელ პეტრე ჩუქრევიძის საზოგადო მოღვაწეობას.

დღევანდამ ხელნაწერებზე მომწივე მ. ქანაშვილმა კარგად იცოდა თუ რაოდენ მნიშვნელოვანი იყო შემდგომი თაობებისათვის გამოჩენილ პატარა ურთიერთობასთან დაკავშირებული მახაღების აღწერება. შემონახვა ამიტომაც იგი ხანაწერებს სახით აღადგენდა მათთან შეხვედრებს, დოკუმენტებს. მ. ქანაშვილის ზენამდე მოღწეული მოკრძეხები შემტანის ზღვრულით მოახშის დრო-ვაშისავე გაუყოლებული ფურცლებიდან.

პატარა მოხმე, საქათლის შაჩის პირველ კლასში უკვანისა, მამა ვარკილივისასგან მოიხსნა თუ ვინ იყო აკაკი წერეთელი. აკაკის ლექსი „ხომდრია მკის დროს“ მოხვალის ხელს დროად დააშთა. ერთგვარად მოხვეწება დააკარგვინა. აფორაქა. მხაწვალების ზეცოვანმა ნაამბობმა და ბიძაშვილის, დიმიტრი ქანაშვილის მოწოდებებამ მოხეს დედა-თბილისისაკენ აღებინეს გეზი. გზაში, ხაზინული წვიების ვაშლადიღებული დახვდათ ქაჩის ზევები, გაყოფებულეს არე-მარე წელით დაფარაო. შეტრულმ წულის ნაპირას შეაჩერა მგზავრები და შეწინებულმა მიმართა: „ეს აღელვებული წული დავაბრჩობს. ვერ გაყოფი მშვიდობიანად“.

ბუნების პირველბობამ და აღდებული ქაჩის ზევების კალამოტა ხიღრმემ ვერ შეაკვა მოხეს მგზავრობა. იგი ჩამოვიდა თბილისში და მოაქიბა ვაჟთ „დროების“ რედაქტორს ს. მუხსს. რომელმაც დიდი აღტაცებითა და ხიზარულით მიიღო პატარა ინგელი. თავისთან დახიზნავა. მოხე უზომოდ გაახარა ს. მუხსის ამგვარმა მოქარობამ. გულს იმედი ჩაებნა. ამავე დროს, ქართული ვაჟეთის რედაქტორისგან სინგაღობს—საქართველოს ამ ისტორიული კლასის, არცნობამ / ახლგაზრდა ჩაფთქრა, დაადონა და აიქმევინა: სინანული აღხავე სიტყვები: „რთუთ ქარბველ საზოგადოებას გამოვანა ისეთი. შედარებით დიდი ამბავი, ჩვენს ცხოვრებაში რომ ამ იყო წლის წინაი (1858) წ. მოხდა. მამა ჩემმა, ივანე ბუნდუღა

შვილმა და კიდევ მ ინგელიმ 70 ინგელი რომ ჩამოიყვანეს და მათ შორის ეს (დ. ქანაშვილიც). მინათლეს ხორის ვაძარში. ნუთუ ეს ამბავი ისეთი უმნიშვნელო იყო. ქართულმა მწერლობამ ამ აღწერა და თვით საზოგადოებაშიც „დაივიწყო“ პატარა ინგლისისგან მამის ერთმან კნელი ნახაქრებულმა თუ არა თუ მათგან მამის რეცხვა ქართული საზოგადოებისათვის. არამედ სხვა უმნიშვნელო-ვანში ფაქტებში რომ მივიჩნებულს ივანეს და კარბულს ერთს ბედიბდლო საინტერესო-ბული მოღვაწეს. არაა ისეთი პიებენა, შეესწავლა და გამოეწვერებინა. ისეთი ბედი კი თვით მ. ქანაშვილს ეტყო.

ვაჟთ „დროების“ რედაქციაში გაიცნო პირველად მოხმე აკაკი პეტრეს პატარა ინგლისის კნელი მაგრამ დიდი პიებული აღსავეც ცხოვრებისეული მიზანი დაუხაზა და, ამავე დროს, მამაშვილურად დაარჩავა: „კარგად ისწავლე, საქართველოს მედგარი და მშრომელი ხალხი გვაქლიაო“, დიდ მკისანთან შეხვედრით აღფრთოვანებულმა მ. ქანაშვილი თავის ცხოვრების შემდგომი ეტაპზე შეწინადა: „შევატემა, ამან უკვე ჩარგო არა ისეთი მაკაკი, როგორც მამდ კაკში დიდებულად ვადამოჩილდა გმართა ხაზინებელ ხანებზე! არამედ ისეთი მშვენიერი სიტყვა-კარბული ზე ცხოვრებისა, რომლის ფეხვებიც მთელ საქართველოს ამპირიპირა უწევდება და ხამარადობა“.

როგორც ირკვევა, მ. ქანაშვილის მეგობრული ურთიერთობა აკაკი წერეთლიან ამ ურთულა დრემბითი. მათი მეგობრული კავშირი სიკაცებლის ბილი წლებამდე ამ ვანებლებდა. მ. ქანაშვილი თამაშბებრებულად მისთვის ჩვეული დინკა ხაზითათა და რუდუნებით იღვწიდა იყვანინებულ ქართველებში აღხავე-ქე ეპოქაში. შეფის რუბილის უღელქვეშ მგმინავ საქართველოს კრალიბა კრილიბაზე ემატებოდა აკაკის სიკედდღმა დაამწებრა ქართველი ერთი და ამქერადაც „გახსმ. მ. ქანაშვილის მეგობრის დაკავჯიტი გამოწვეული გულში ჩამწვდობი ხმა: „წინდენ აბრტულეს ის, რისთვისაც „ზრდიდენ ქაბუჯ ვულს“ ილია, აკაკი, კ. ვაგებაშვილი, დიმიტრი უიფანი, მუშაობდენ დაუცხრომლად ერთად საქართველოს დიდ მაკურთხებლის გაბრიების თანაშემწეობითა და დახმარებით... დღებ აღარ დაშთა. არც ერთი, გარდა ნიკოლაძისა, რომე-

1. იმხანად შარლოზბადიღებლერი სარწმუნოების კანონებისა და ქართული ენის მასწავლებელი-მღვდელი სოლომონის იოსების მე ვრცო-გორაშვილი.

1. სანება — კასრის სანება: აქ: კიდეს: სა-ნატრეკლმხ: მან: პატრიარქმან: ექობე: მოი-ხილა: ვახუთს: აწუწისა (7) საფთოსკოპოზია: და: მიერთივან: ვარაუბოვიდა: წახურს: კაკ-ელისენს: და: მოვლო: საყადან: კასრი სანე-ბისა: ყუმი ლევისმშობლისა... (მ. ქანაშვილი, საქართველოს ისტორია, კბ., 1. 1855, გვ. 205).

ლიც ხევა გარემოებასა და ხევა მდგომარეობაში უაღრესს ხარისხს მიეწერა.

ველეჩი დანაშაუნი გამოგვემოხუნენ და განისვენებს წიაღსა შინა ახარისხისა და ახარისხის გამაერთიანებლად აქაიას. თვალნი დაუხუტუა ხელნი ველზე გადაუფარადინი და თვალნი დაუღალავად შურამდენი, დასდუბებია ჰევის შურაფულებს.

თითონი, განუწვევებლად საქართველოს მანგას მდებარედი, ველარ მოძრაობენ, აქაი ვაჟუჩებულა, აქაი დადუმებულა.

შემდგარა სიკაცხე, რომელაც თვით სიკაცხელს განხორციელება თუ. მომკვდარა, მაგრამ სიკაცხელს მარად უკველის ქართველს გულში, ახალგაზრდასა კი ვეკლებს სახელ ნაშობლოს სიუარულითა კაცობრიობის უკეთეს სწრაფვათა მადვიანა" (გაზ. „სახალხო ფურცელი“, 1918, № 201, გვ. 2).

ზემოთ მოყვანილი ვრცელი ამონაწერი მ. ჯანაშვილის წერტილიდან ერთგვარი პირუთენელი აღიარება აქაის ვაჟუღი დიდი მზავისა სამშობლოს წინაშე.

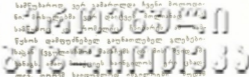
გ. ლენინის სახელობის ლიტერატურის მუზეუმის მ. ჯანაშვილის პარად, აქივეში (№ 2168) ხელნაწერის სახით შემონახულია „რამდენიმე მოგონება რამდენიმე კაცობრივ აქტს წინაშეხეხებულ აქაის სწრაფვალე სკოლისათვის“. ჩვენი აზრით, ამ მოგონებას გარკვეული ლიტერატურულ-ისტორიული მნიშვნელობა აქვს ქართველი მკითხველისათვის და ამიტომაც მოგვყავს მოგონების გარეშე.

„შემოხეხებულა ზემო შეხვედრა აქაიას გულში ხარტენოდა და სიკვდილს წინა მანებში ჩვენსა სტუმრობისას გამახსენა: „ვახოვს, „დროების“ ბიზის კარგში რომ შემხვდი და ვერ მიყარ, მესხად მოვლელ“ და თან ზემორობა დაუმტა, „აქი დღელ უნდა ქნლიყავ და საინჯილოში შრომას გვიარდებოდი“. მოვახსენებ, სწავლა იმგვარი არ მოვლელ. რომ იგი გამოიტყობდა სიყლის მერტრობას. მე კი იმთავითვე მივსდებდი ნიკო ბარათაშვილის ცნებას: „არც კაცი ვარა ივის სოფელში და სოფელსა კი არა — არ არცის“. დავარა შობს. მაგრამ არ ვნანობ. აღბრა ვგრეთი იუო ჩემი ზედისწერა, საერთოს სამხაზრია ფერო, ვიდრე კურთხე. მაგრამ ამ კურთხეობისა, შორედ საინჯილოთისადაც არ დაშლია შედგებასა მებრ ჩემი ცდა. სიტყვით, რჩევა-დაჩვენებით. წერით თუ ქონებრივ დახმარებით უველანაურს მიმიწვდა ჩემი წვლილი...

— შენ წვლილი მტად დიდი, ფახდაუდებელი თუ ჭინდ მარტი შენი „საინჯილო“. ეველა კუთხე-უტრებს რომ ევეთი აღწერა მკობროდა, მადრე საქართველო თვალნი ვეიქნებოდა წინად. სიტყვა ჩაუტორო აქაი.

— აქ უნდა მოვახსენო ცეცქ, ცხოვრებაში გარსელებისთანავე უმალ მე იმ აზრს დავადებ-

რომ მანებებრებს მისი წვლილისა მოტანენ-თქო შენ, რომელი ქართველი ვარა-თქო უნდა შეხეხილიან ჩემი ვაჟ-წვლილებს. ქართულ წეს-ჩვეულებებს განუტოლებენ, ქართულ ხელს ჩუდებენ, მართლაც მოხულებმა დაიკვირეს თითქმის უველად ვეიქნებოდა სამწუხაროდ ვერ ახაროდა ზვენი მოლოდინი. მანებლებმა ვერ დაიკვირ მოლოდინი სამწუხაროდ ვერ ახაროდა სიკაცხელის ვეუსოს დაფუძნებელ განუთლებელ ცეცქებში სხად ვეკლებში მანებლებს წინაშე მანებებს. თითქმის სანჯილოს კარს ეხადლავ. ითქმის საიდუმლოდ ჩვეულებების ქრისტიანობა ივენდ და ვნარულად იყადენდ თავიანი ერთგნებს). მოხულების აპოლოგეტები ამაგებენ ინტელიგენტ ინჯილოებს უმოქმედობისათვის; მართო დემ. ჯანაშვილი თუ ემსახურებოდაო ხაღბს ეს ბოროტი ცილისწამება. ახად დიას თუნდ ის, რომ ქრისტებს სარწმუნოებას განცხადებულად აღიარებულ ინჯილოთა პირველ თათბის, მათ შობის შეც, ქართული წიგნი შევასწავლა მის. ეველოშვილმა (ინჯილომ). ზილდე გამხარავებლმა თავისი წმინდა ცხოვრებით დიდი ზნეობრივი გავლენა აქონა ადგილობრივ მოძრაობაში. რის თვითცხოვრების გამშტოცების საქმეში. ჩამდენი ხევა უნარის მოღვაწეა კიდევ; მაგრამ ახად ვენიდა მათი ხამოთადა. პირაქით, მოხულებმა, არა უველამ, ახად თქმა უნდა, ახად ამარტუზე გამოხულ ინჯილოთა შეილებს თავიდანვე დაუწევს ჩემი ბრძოლა, ხაღბის ახარება, უნდობლობის ვაღვრება მათადმი. ეს ჩემი ბრძოლა დღესაც არ შეწყვეტილა სამწუხაროდ, ამ ბრძოლამ დიდი ზიანი მიყენა იქაურ ქართველების საქმეს. ხანახნად დარჩა ისიც, რომ ამ ხატებში ხანჯილოს მოაზრობებს საკითხშიწევს ბიზას ზეკათალიწი გადატარება. უმეტესობა ინჯილოებისა ვადარუნდა და ვადავარების ვწას დადევ. ვამამადიანებულებს ძალად წათლავდენ ქართველი მოხულებები (მოვახსენებო: პირველი ზნის ამხავს). ერთი სულიერია კი მუქარით ევენებოდა სოფლებს: „...ქვე ქართველები ხართ, ჩადვან ქართულად დამარკობთ და პურსაც შობს ექნებით, თუ არ ვინდაო ქართველობა, მაშ სურც დამარკობთ ქართულად“. ამისთანა სიბრძნის გამგონე ფანტიკიხებში შობის მავთარ მჩველი პურის ციხისა დაიწვენ და თათრულენ ერის ვავრცულებს ზელი შეუწევს სათაოტრითიდან ცოლების მოვარით თავიანი შეილებსათვის. ცხადი შეიქმნა, რომ ადგილობრივს ეურდებულ, მართლაც ადგილობრივი შეწავა დაიქვრს. ვამეორებს, ჩამან მოხულებას მხიამ შეხადვარად ვერ მოყარა საინჯილო, ახლა საქობა იქაურობის სამხაზრში ჩადგვენ იქაურებივე. მოქცეობას (1880—1881) თუ ერთიც არ იუო წიგნის მკოდრე. მად-

ლობა ღმერთს, დღეს ადგილობრივ მთავრობის დახმარებით და მისი სტინდენტული მრავალი გამოიწარდა და წერა-კითხვის მცოდნეა. საშუალო და უმაღლეს სწავლა მიღებულია სიმ. არაქლო სიკვდილის შეავალი კაზი ან ჩამოუვარდება საქართველოს არც ერთ ავად-ქაბიში დახას. ცხენი უნდა შეეხებენ უღელში ანთ უნდა იტვირთონ ხალხის წინამძღოლობა შეტყავლონ უფოები ცხოვრების წესები. აღებ-მიცემობა. აუღვან ერს წმინდა კართლი. ენა და არ იტვირთიან ზოგჯერ მოსუდითი ადგილობრივ კილოზე. კაცშივე ვადმიობანონ საყოფილოწერაო ზინაჲ.

„დაბო“. დავიძადა დიდებულმა მამული-შვილმა. ადგილობრივ საქმეებს ადგილობრივ ძალებმა უნდა უმუშაოიონ. მაგრამ რომელს ჰქვია ურჯუნი ეგვიპტი ძალები? პირიქით, ურჯულნი კლდექსივე გამოიბიან და სოფლად აღარაინ არება. ნუტყო კლდექსი მიიწყ აეო-ობს ჩაბე საყოფილო. ბაწუნხაროდ. აქ უფ-არო შეტივადავარებული შეფულება. კიდრე ხანგალობს და სამცხეში ერთად ან მალაში დაჯდომი ამერ-მერის შობაბობ. რომ გვეზრუ-ნა აქარხს, სამცხოს, ქავახეთისა და სანგი-ლისაივისი არაფერი, მიდინარ სოფელში და გულად ვაკედება იქუარ სიღარიბით, იქუარ სი-ბინძურით, იქუარ უფიკობით. კლდექს და სოფლად ავეღვან დამაქუდლობს. ვადრდობ-ხას. უთავრობას. მიდინარი და შეჭურვი ქვე-უანი გაქვან და ასეთი ღატაკები ვართ. მაგ-რამ სასოწარკვეთილება შირს არის ზემგან. მძღვარად გვეზრდება დაბიდან ახალი თობა, ჰვენი წუგეში. ის ჰვენივე პირსოლად მოემ-სახურება ქვეყანას“.

ჩანსწერი უთარბობა. ჰვენი აზრობ, მოსებს იგი უნდა დაეწერა აკაის ვარდაცვალების შემ-დეგ. ამხსიანვე. როგორც ნაწერიდან ჩანს, აკაი ხშირი სტუმარი უფოებს მოსე ქანაშვი-ლის ოჯახსა. შემომოყვანალი დიალოგი სა-ინტერესო და ფსიქული სხვადასხვა მიმართე-ობით. მოსე ერთგვარ ახსნა-განმარტებს ამღვა-მის შოგარ არჩეული გზოდან ვადამკვეთს. შესახებ. ურჯადდებს ამხსილებს ხანგალობს საზოგა-დოებრივ ცხოვრებაში მომხდარ ფაქტებზე. იგი სინაწულს გამოიქვამს იმით მიმართ, რომლე-ბნაც ვერ გაამართლებს მათზე მინდობილი საქ-მე. წუგეში და იმედს ინგლო ახლგაზრდობა-ზე ამყარებს. ადგილობრივი ინტელიგენციის მომწვადება ხელს შეუწყობს ამ კუთხის შემდგომ განვითარება-აღორძინებას. — ასე-ნის ავტორი. ამ საქითის იტყვავე მოსებს ჩანსფერი ემსხვევა აკაის ნააზრებ. მგოსანს აწუხებდა ახა მარტო საქართველოს ცენტრის ზედ-ღობალი. არამედ მისი ცალკეული კუთხე-ების უფო-ცხოვრებაზეც ზრუნავდა. ამავე დროს, ერთობ მტკიანეულად აღიქვამდა ამ-ღრონიდელი საქართველოს ქანაშისა კქსზე-

ენას აქარხს, სამცხის ქავახეთისა და სან-ინგალოს მხრე მუკომარტობას.

წინამდებობლივია ის ვადამკვეთს. რომ აკაიომ ერთგვარად მოსე სამართლიანი და იბეჭეტარი შეფულება. ად-მუდლის ნაწარმბ „სანიგალოს“, რომელიც დღესაც შეუვალოდადა მიღებული სანგალობის სა-სადალობისა.

აკაიკი კახელობს შეტყავ სადალობა უთა შეუდგა აკაი. გვეწვია და თანამშრომლობა გვეწვია. დღესაც შე-ბაი სადალობა შემო-ვარდულია. შეტყავ სანიგალობის დიდებულნი ქოტლიბისი. მას-ნა უთს სტუვენბი: „არჩა-ნისის ბროლიდამ ვაქუდელ შეფე ერთად მო-ხათის შიგის“ დღევანში შიგსმა (12 ენა 1796 წ.) თბილელთა ვაგბა. მტარვალ სარახსო მდინეარებისაგან გამოწვეული. და ცხელი სიღრმად ამომხდა სიტყვები: „მოკალატენო, ნაცვლად ოქვენის უჯარვალის სიმღერისა დღეს თქვენი მწარე ტირილი ზეცაში ღაღადებს. ნაცვლად ოქვენის მხარეღლის საქარეებისა დღეს აბიანს კალის ხმა შეხვის თქვენზედ მოსუ-ნა. ჩამოწინ ომა გაწერული დედაჩი და ქალნი წივიან და კივიან ებლა. ის ხმა შენ არ გტ-მის. ღმერთო?! ჩამდენი კაცი უღვამოკარ-ლი ევრებიან ებლა. — ამას ახა ზედვ. ღმერ-ო?! ჩემო ამბობ, ჩემო შეიღებო, ჩემო სევაარდ-ბი და ჩემო ხანურველნი! შე თქვენთვის უნ-და მომკვდარხოვ და თქვენ ჰემოკის იბოკუ-ბით. ახა, ჩადს შეფე ვართ. ჩით დავიფარყო“! (იხ. ჰვენი „საქართველოს დედა ქალაქი ტფი-ლისი“. გვ. 182).

ბეჭდვის დროს შემომკითხნენ, ჩა არის ეს „ატადის კალო“ და ბეჭდვის შემდეგაც თვით აკაი მობრძანდა, რომ დაწვარლებით ბეჭერ ამ კალის ამხავი. მაშინ ამ „ატადის კალოს“ ისტორია უკვე მთლად შემოგვეცარი-ბა ჰვენს „ქართულ-არსულ ლექსიკონში“ და აკაის უკველივე მოვახსენეთ:

ატადის კალი (დაბად. 50, 10) ბერ-ალთა Atad ზღავ. Атадово гуино, სობ, სი. კალ ბატადა. იობებს რომ მანა მოუყვად, მის დახანარხავად, ფაროს ნებაროვი. ეგვიპ-ტის დიდაკობით და ყველა თაფლიანებით იგი მოვიდა ქანანის ქვეყანაში. დამარხა და აბიანს კალოზე შეიღს დღეს იგლოვა და ამ აბიანს კალოზე გლოვას დარტკვა სახელე გლოვა ეც-ვიპტელთა (დაბ.56, 11). — ჰვენს წესებში იმარტება „ატადის კალოდ“ (დაბად. ზედნაწ. N 51) და „ატადის კალოდ“ (დაბად. დამტკი-ლი). ორნაირადვე ამხანაგბა მწერლობაშიაც. შეად.

ქართლ. ცხ. გვ. 284 (თეიმურაზის წესბა): „მოიყვალა თამარ მეფე. მოიწია მწუნხარება. ვაშწარებულნი იტყებდნენ. ისმხდიან თავსა ნაც-არხსა და მტვერსა. იქმნა ტყემა მსგავსი კა-ლოთა აბატისათა (მარ. დედ. წესბაში. გვ. 581:

ატადები) და გოდებანი მსგავსი მოობრებისა ელუხადებენი“.

კახეკი ორბ. 156: ატადის კალის ხმა მესი ბესიკი — 25: ვა კუფანთა მდენ თქმასა ატადის ხმას!
ატადის კალის — ხავალდის — ხადე ხარო თქმას!

აკაკის შეტის შეტად იმავე ცხეთი განმარტება და მოიხზა: „დააქმარე მეგ ძვირფას ლეკვი-კონის დაზრდუნა“.

პადუგრაფიელი ტაბულების შედგენა რომ დაეხსრუდო, აკაკიმ დაწვრილებით გადაიწინა, ფრიად მოეწონა სხვა და სხვა ეპოქის ზელი. შეტად — კათალიკოზების და სხ. ზელმოწინანი და თქვა: „დოდი ზემდე ვაგაყოფებოა. ეს უსათოდ უნდა დაეხედო“. ვაფი და ხინი და კოდვე შემოიხია და მოიხზა: „მოავარშარობდის ზერემბტივის მერდღეს ვახლდი და შენი და შენის პადუგრაფიელ ტაბულების ნახვა მოინდობა. წავიდეთო“. წავიდეთ თავად ზერემბტებისა. საქმია ხალხი შეკრებილყო დახასხლისა გვერდს დახსნა და ღმის პირველ საათამდე შეწა და ვაბაცებით ისმინა ახსნა-განმარტება. შეტად იმავე, როდესაც თამარ მეფის ზელ-წერალი ვახვედ. წაიკითხო, წავიკითხე: „შეტადე უოს ღმერთთან შეუცვალეხდა“! ასე ნიშნავსო. ვადუთარგმნე. მაშეც უფოლო იხვე ეს, რაც ჩვენ იმერტარტების: „Бѣдѣ по сему“. მოავარშარობდის მერდღე ვა-და-ვა ისტორიულ ამბებსაც მიეიხსნად. უფრო კი ხასის მონატრისას, შეტადამე ვადუთლო, რომ ვამოვეთხოვეთი ვანამდე-ბუღს დიასხლის და მის ვაფს. დიდი მადლო-ბა ვადუგვინადეს შრომისათვის. აკაკის ეგონა უკველი ვახვედელი ქართული გამოიღებდა წყლილს მის წინაპრების ზელწერალების და, საზოგადოდ, ქართული წერის ისტორიის (პადუგრაფიელი ტაბულების) დახსნებდა. მაგრამ არ ვაუშარბოდა იმედო. მისგან ოკოოდ ნიშნუ შილოდ დაეხედე ჩვენ „Царица Тамара“-ს დამატებაში (მისე კანაშვილი, „შეე და აკაკი“, თბილისი, 1915, გვ. 84—88).

მ. კანაშვილის ცხოვრება და მეცნიერული მოღვაწეობა სხვადასხვა სოციალ-დემოკრატიული წინააღმდეგობებით იყო აღსავსე. ამისათვის საქმარისა ვაფიხვედო ოდნად უკავიერო მიწუნდოვანი თარიღი მისი მდელვარე ცხოვრებიდან. 1845 წელს, კახის სამტრეკლო სკოლის დამთავრების შემდეგ, იგი ვადავიდა ზაკათალის სამაზრო სსწავლებელში. რის შემდეგ სწავლა ვანატარი თბილისის სასულიერო სემინარიაში, რომელიც მეოთხე კლასიდან დაატრევიბინეს (უფოქვევაში „ოთხიანის“ ვაშო, 1875 წელს მოხე იმედუბული შექცა მასწავლებლობა დაეწყო კუთხისში, მინა პეტრიაშვი-

ლის მსწავლნაში იგი წელს ვადუვიდა იმა-
დისში იგი მიეწვიეს თბილისის სასულიერო
სსწავლებელში. ხადე იმე შეე 1851 წელმე-
თუ არაკის ცხოვრება ვანელს მ. კანაშვი-
ლს ამ დროის ვანმავლობითი უმეობისა ამა-
თვით: ვეტორის ხანაწერა მოეწველილო
„შეტადე ეს დარი (შე შეოქნა) = შე ვახვედრე
უადუთლო ხასთან პაროლში. საკლესო მოე-
ლეუას“ პარწმინდად და ხარებულად ვარ-
ლეუალო ორტემ და დახინდოხინენ და ვამე-
ბოვდენ უწველოდ“ ამ ხნის ვანმავლობითი იმე-
ბედში ვაქარა მსწავლნა მსწავლნა მსწავლ-
და მფარველი ვაფი უფრო იხეთი მოწა-
ფებისა. რომელიც მოდიოდნენ საქარავლელის
ვანარებიდან: ხადუდის, ხანგალოდან, აფ-
ხაწეთიდან, უშავ-ხევედრეთი-თრეფიდან, ბარ-
ხალოდან, ოსეთიდან, მთიულეთიდან და ხა-
ზოგადოდ კი ეველასი... ვარქებდი წინგებს,
ვახალიხებდი სწავლისათვის, ზმარად საკუთარ
ხინაზე ვინახავდი და ფულს ვამლევდი შვი-
ტის“...

მიუხედავად ამისა, რომ მოხე საკუთარ მო-
ვალეობას პირნალოდ ეხარებოდა ერისა და
საზოგადოების წინაშე, ცხოვრებამ მაინც არ
დაიწყო. უკადურები ვაქირებდა მოხეს ხშირად
ვადამეხინებდა კალამს ვვერდიო და ოქასა
და ფოიურს არხებობაზე იწყებდა ზრუნვას.
ჩვენამდის მოაღწია საზოგადოებისათვის დღემდე
უცნობმა მოხეს ერისა ხანტრეტის წერაშიც.
ვავანებდა აკაკისადმი (იგი იხსენს საქარავე-
ლის სსრ მეცნიერებთა აკადემიის ზელწერა
ინსტიტუტის აკაკი წერეთლის ფონდში, საქ.
№ 718).

წერილი იწყება აკაკისადმი მიმართული: „ღირ-
სეულად ხაწუნავდო აკაკი დაწმუნებული
ვარ, რომ თქვენ ზამანდებით ერთადერთი კა-
ცი, რომელიც ქაროვნად აფაბებს ჩემს მყარ
შრომს, ვხედავ ვაწუთო ჩემი აწინდელი ვრ-
ფა-მდგომარეობა, და მოვასხენო ჩემი სა-
ხოვარი. მთელი წელიწადი თოქმის ნეტარ-
ტენით ვადუწუფობს. ექ. ჩიქოვანი ელექტ-
რონი მწამლობდა, მაგრამ მისე ქარ კარავდა
ვერ ვახლავართ.“

სხვათა ჩემი უფა ამ წლის 11-ს მაისს შე-
ვატოხეო = ვ. ვავევაძეს და ვხობევა.—
სამსახურს თავს ვახვებს და, ვეგებო „ივერიაში“
ფასიანი ადგილი ვამინირო-მეოქი. დამირად...“
ამ დროს კი „ჩიარას“ ფელეტონი და-
ხებდა და თანაც უფრწავდა „მოგზურად“ ფლმობ-
ლად ვაქარტიკეს! ვაწუთო „ივერიის“ ფურც-
ლებზე!

ზარბის მიხედვით, მოხე სამსახურებრივი
დახმარება სიხოვა ა. ვავევაძეს — ილია,
კოდვეც დამირად დახმარებას და ამ მოლო-

! არტემ ანაზაროვი, ევრნალისტი, ივერიის-
ის“ თანამშრომელი.

დინში „ივერიაში“ გამოქვეყნდა ბ. ჩიორას ფელეტონი. ამხელელ ხარულიად საქმარასი შეიქმნა ქანაშვილის განაწევრებასათვის. რბდაქციის მიმართ იგი ხედავანარები კლიოთა შენიშნავს ცხვით „ივერიაში“ წლებში განმავლობაში გამოქვეყნებული შრომის დაფუძნებლობაზე.

1901 წლის იერნად „მოგზაურში“ № 2-ში მ. ქანაშვილმა (მ. გ. ლასურჩიას ფსევდონიმი) გამოქვეყნა „დავით აღმაშენებელი“ (ისტორია მისი ლეგია). არტემ ახანაშვილმა შეკრიბა და გააქრითა მ. გ. ლასურჩიე და, მანერაოდ, გ. გობეჩია, როგორც სუბტი ლეგეონის ავტორები. „დავით აღმაშენებლის“ ავტორის მიმართ შენიშნავდა: „ნახიხი დაწერტი მეთორბოთვე საუყუნის ამოღებაზე წონასტერში უხაქმოლ შეწვედელი და სიბერითი გამოთავანებული ბერა იქნება. სახარლოს გულის გასართობად თუ ურთომავს და უჩხირკუდელია“.

ვფიქრობთ, რომ იქ „ჩიორამ“ ძირითადად იერნად „მოგზაურის“ წინააღმდეგ ვაღაქტა, სახანად კი ლასურჩიას და გობეჩიას ლეგეონი ამოიღო მისწავლი. იგი თუცა აქც მიაღებს ახას: „რე თუ ღიხი არ არას ივანე რისტომაშვილი თვისთა შკონათა ვუნდიოთტი სახარაღში იქნას მიცემული და დასქალი, თითონ კვაიტი უნიჭობის წამქვედელი და მ. გ. გობეჩია და მსგავსნი მისნი კი როგორც „მტნარანი უნიკობანი“ („ივერია“, 1901, № 176, გვ. 8-9).

ეს ის დროა, როცა იერნად „მოგზაურსა“ და „ივერიაში“ შორის, გახადებული იყო იდოლოგოტი ბძძოლა. უკვე ილიას წინააღმდეგ დაწერებული იყო პროტესტების წერა; დაძაბულია საზოგადოებათი კრკოვების ატმოსფერო. „ივერიაში“ თანამშრომელის „ჩიორას“ მ. ლასურჩიასა და გ. გობეჩიას წინააღმდეგ გამოსვლა ფიქტურად იერნად „მოგზაურის“ იდურ-პოლიტიკურ შეხვეუტთა შეხედულებების წინააღმდეგ იყო მიმართული.

მისე ქანაშვილი ამ სიტუაციას მომწერა და მოწაწოდ შეიქნა თავისი ნაწერის „მოგზაურში“ გამოქვეყნებით. იგი გულწაღლიად განაცხადებს: „სხვაფრთავს ბერტი ვეშაბურე „ივერიაში“ და ახლა, დღეს, შე შედენიან, „გამოთყვერებულად“ მოკლიან და ვიკინდაჩა ბიკ-ბუტებს ათარეშებენ ჩემს წინააღმდეგ...“ სახელგანთი მეცნიერის ნაშდვილი აღლევება ხანს ამ წერაღში. მისი ღაქწი ცხვით „ივერიაში“ და მის რბდაქციის არასდროს იუტრადედუხოდ არ დაარჩენათ, არც მას წინააღმდეგ შეწნას შქონია ადგილი. ეს კარგად იყოდა მოსემ და ამიტომაც მისი გაბრახებული სტრუქონების მიღმა ქვეცნობითად იკრწობა არა მოხეს პარკოთელი შეხედულება ცხვით „ივერიაზე“ და მის რბდაქტორზე, გააქმდ იმდროინდელ საზოგადოების ერთა ნაწილის მტდარ შეხედულებათა გამოხატობითა შეინიშნება. ჩვენი

აზრით, სახეობი სამართლებრივ მხარეებენ მ. ლასურჩიასა და გობეჩიას ნაწარმოებები ს. ჩიორასებულ კრიტიკას დიფერატურულ კრიტიკული „ილითაშდელი“ მისნი ვერ დგანს ხატიადი დონეზე.

წინამდებარე ერთს სახედისწერად გაჩიოდით. მა თვისი ვეღო შარბიღმა თანაშქრ კრკულ მიქვეყნა ატოდა ცხოვრებისათი საჯარო წანულ ქამოვლილი იწავლო მეცნიერიც.

შოხე ვაგონობათი ვაწვეუტა ილიას ვწნაოდება და მისი შეიქმნედილი უყვეტობა. მასუდაც ერთ კიდევ 1907 წლის წინააღმდეგ:

„ილია იყო თავისებუნება, თითობს. შურტყველ მედგარ მისწობის კაცი. ერთს რახნე საქმეს რომ დაადგებოდა შემდეგ უკვეღმზრავ მის განსჯისა და გამოწველიების, მას ბოლომდეს „ჩაქვედებოდა“. ის იყო ერთს ბრძნული თქველუბის განმშორცილებელი: „შვიდგერ ცხვომე და ერთელ გამოხებერ“. უკველი მისი თხუღლება თითი სიქაბუის დოინადელიც. სწორად შეადგერ ცხვომეღა და იხე გამოქრალიც... იგა, რომ იტყვიან — უკვეღმზრავ ქანაშვილებული კაციო, სწორედ ის იყო. ჩვეწნი შოლოდ მასზე შეტყვილია უტყვი: იგი კბუტკობითვე ენაშუე ფილოზოფისი და დიდი შკონანი იყო!“ („ნაშარბი“, 1907, № 2, გვ. 26).

აკეისადმი ვაგზავნილი წერაღის მეორე ნახეკარი ვადმოგვეცხვს მოხეს გაპირებულ მდგომარეობას, სიბოვის სამხანებურბოვი დაშმარება აღმოურიოს შედარვიბის წინაშე. მას აქეთ ჩემს საზლობას ვაუტოვებ 15 მან. თვეწი, რომელსაც ვიდებს რეალურს სასწავლებლისაგან. თქვენ კი ჯერ კიდევ ერთ წლის წინათ მარტყვითი სამხანობის ითვი ვაანებე და შოელი დროცაი ამ სტორიას მოხმარეო. დღეს ვრწმუნდები, რომ ძნელი უოფთა საზოგადო მოდგაწიბოვის საქართველოში ცხოვრება და თანაც შკონოდმთან უმადურად დაღუტულნი წინაშევილი, ვახხევი, აღნიშვილი და სხვ.“

წერაღი დაწერაილია 1901 28 ნოემბერს. ამ წერაღს რა შედეგი მოჰყვა, გაურკვეველია. ცნობილია შოლოდ ის, რომ მ. ქანაშვილს არ მოუწია კიოთურის ქვედენის საზოგადოებაში საქმასწარმოებლად მუშაობა. 1908 წელს იგი მოწვევის თბლისის წმ. ნინოს სასწავლებელში ქართული ენის მასწავლებლად, ხაიდანკეთიო წლის შემდეგ ვადავიდა ქალთა № 2 ვიმნაზიაში და იქ მუშაობდა თებერვლის რეკოლუციამდე.

„ჩიორასთან“ გამართულ დისკუსიაში აკეისაც შოლოდ მოწაწილეობა. მისი „პროტესტის“ შეწინაშენები იწეება შემდეგო სტრუქონებით:

ჩიორაც ერთი ჩიოდა, თვად-ტანად ბუღბულს მოგვავსო, ზოგაერ უკავითო ვაწნაღობს, ზოგაერ მწვერიოთა გოგავსო.

აკაკი, მართალია, სხვადასხვა მოსაზრებების გამო, შეეცადა, დაეცვა ეურნალი „მოგზაურნი“ და მის ფურცლებზე გამოქვეყნებული ლა-სურაობისა და გობერნიის წაწერები, სხვაწევრილ თავი ააჩიდა მათ ლიტერატურულ ანალიზს. რადგან იცოდა, თუ რა პოეტური ღირსებებისა იყვნენ ისინი. ძალზე ფრთხილად, მისთვის და მახშიათებელი იუმორით, გაეხწლა „ნიორა“, სამ ჰვენ შვერალს, შესაფერი, არც ნიჭი აქლია და არც ცოდნა... მაგრამ ცოტა... გულს უ-დაუოლა კი აცის ხოლმე!... ამა, რა იყო, რომ „მოგზაურს“ წინ გადაედომა შარა-გზაზე ერთი ვაი-უშველებელი აუტენა? ლასურაიებს ეტყერა, გობერნიის ელში წაუჭირა ხელი და რედაქტორსაც უმოიჩაბულა.

ამას დაბრკელება ჰქვია, თვარა, იუ გულს უჩახს, რატომ სხვებს ვერ მოხედავს? სხვა

რედაქტორ-გამომცემლები-მათი შინაურ პო-ეტებით რიდა ხეობიან იმ შეთავაზებულა რე-დაქტორსა და მის დახდურა-თავმშრომლებს? შე და ჩემსა ღმერთმა, ჩემი კალამი რომ წა-ღველი-მარში არ იყოს ამონაწები და „სო-რახავიო“ ბენიას გამოჭრალი კალამი შევიროს ელში, არც ერთს არ დაუბოვდი და წაი-ბებლწაა ვეცანებლი“ (—ვერია“ 1901. № 23, გვ. 2—3).

მომეცე ეს წილის ექისტოლარული მტკვიდ-რეობიდან ასევე წარმოჩენილი მახალებმა წა-თელი შექი მოწიფისა ჩაწლარან-მანდლოვიდ-თა როგორც შეგობრულ ფრთიერთობს, სივე-რულსა და ფრთიერთობატივისცემას, ასევე წარ-მოგვისაზა იმდროინდელი ლიტერატურული ცხოვრებას ზოგიერთი ხაინტერესი მომენტაც.

ეროვნული

ბიბლიოთეკა

საკვი ბანარელი

რუსთაველი და ქრისტიანობა

უკანასკნელ წლებში ქართული ხალხი უდიდესი ცვლილებების მოწმეა, მათ შორის, რელიგიური აზროვნების აუვალების, შედარებით კარგად შემონახულ ეკლესიებსა და მონასტრებში წირვა-ლოცვის აღდგენის, დანგრეულ ტაძართა რესტავრაციების ან ახალი საკულტო შენობების (მაგ. ობილისში ხაშბის მონუმენტური ტაძრის აგების) მშპობ. ისიც საგულბოხშია რომ მომდინარეობს ათეიზმის ეველა სახეობის დემონტაჟი.

ქართული ეკლერა. როგორც ცნობილია, 11 საუკუნიდან მაინც, ქობტიანულია. ჰვენი ზუროთმოძღვრების (ქვარი, გელათი, აღავერდი, სვეტიცხოველი...), ფრესკების, მინასქების, ქრისტეს გამოსახულებიანი ქვერების (მაგ. იზხანის, მარტვილის...). უნიკალური იქრომქედლობის ნიმუშების მსოფლიო მშატერული ღირებულება დიდი ხანია ცნობილია.

ახეთივეა ქართული ღიტერატურის უმნიშვნელოვანეს ძეგლთა ღირებუნიც. ამ ღიტერატურისა, რომელმაც ბიზანტიური შერლობის დეკარტული ძეგლებს იარკანებშიც უხვად შემოგვიჩინა და რომელმაც თვითონაც ღირსეული წვლილი შეიტანა მსოფლიო ღიტერატრის ხანამტურში.

ქართული ინტელექტუალური ცხოვრებას ამ დარგების კვლევის პროცესში თვითოველ სფეროს თავისი, აგრეთვე მონუმენტური მკვლევარები, გამოიჩინდნენ: ქართულ ქობტიანულ ზელოვნებას — გორგვი ჩუბანაშვილი. ხოლო ქართულ შერლობას — კორნელი კეკელიძე. ისინი მხარში უდგანან ჰვენი ერის ისტორიის მამას, ივანე ქავთაშვილს. ილიას შემდეგ ამ ერის აქტიურ ღიდერს და მის მშვერებს.

რა ვინდ ჩაელოც არ ვეძებოთ ამ მოღვაწეთა ნაწერებში, მათი შრომებია ხამუდამოდ დარჩებიან ძეგლებად. რომელთაც გახუბნებჯ არ

უწერიათ. ანალოგიური ვითარებაა ევროპულ მეცნიერებაშიც. დიდი ხანია დაიწერა „კრემ-ხანერის „ბიზანტიური ღიტერატურის ისტორია“, კ. ბროკელმანის „არახული ღიტერატრის ისტორია“, თ. მომწენის „რომის ისტორია“, და სხვ. მაგრამ მათი „სერტიული ანალოგები“ არ ჩანან.

რა თქმა უნდა, სხვა დარგებშიც მოიძებნება, თუმცა იშვიათად, შესანიშნავი შრომები (შ. ცილის, ფერეროს, ვილაროვიც—მელენდორტის, ბოურას, კლოდ ბონარის... და სხვ.). ეკლტურის ისტორიაში „ძველისა“ და „ახლის“ ცნებები ძალზე რელატიურია, რადგან ეკლტურამ (დასახულებულ დარგებში) და კერძოდ ღიტერატურამ სუბირდინაციულად და გამუდმებული ზეალხებუბა არ იცის, იგი ვანვითარებას სპირალურ ხაზს იცავს... მაგ. ჩამდენი ხანია საშუალო საუკუნეების „სენ-ლითვის ეპოქად“ მიჩნევას გამოვითხოვა მეცნიერება ჰვენმა და საწუარკარეთი? (თუმცა ზოგჯერაი დღემდე აყბადებს მას მარტოოდენ ასექტრუმის აუვაების ხანად!).

ქობტიანობამ და მისდამი ეროვლებამ დეიკა ქართული ხალხის ეკლტურა, მისი რა-იწული ბუნება და საუკუნეობ ტრადიციები. ამ რელიგიის უდიდესი მედროშეების დავით აღმაშენებლისა და თამარ მეფის დროს ჩამო-უალიბდა ჰვენი ქვეყანა მსოფლიო ჩანგის სახელმწიფოდ, რომელიც რელიგიური შემწენარებლობით ხასიათდებოდა. მშატერული ეკლტურის დარგში იგი შესაბამისად რესთავლის მუშანისტური ქმნილებით გამოიხატავითარცა მშატეარა კოეტი რესთაველი არ უო-ბლია სექტანტი ან იბსერტანტი, იგი მშო-ბლიორი ერის სარწმუნოების ეროვული იყო ისიც ოფიციალური რელიგიის მართიად დოგ-მატებში და არც ერთი სხვა „იოში“-ით არ შემოიფარტულა.

რუბიავულის მშატერული მეიოდის ზოგა-

დი სახელწოდებმა უნივერსალური, რომელიც მოფლენის სხვა გენიალური ავტორების მსგავსად, საუკუნეთა მანძილზე თანდათან მკაცრო და თვალსაჩინო გახდა, მიუხედავად იმისა, რომ მომეროსისა და შექსპირის დარად, მისი ბოგარაფიკი ბუნდოვნად მოღწეულა ზენაძეზე.

გენიალურ შემოქმედთ ზმირად იგივე ხედი აქვთ, რაც მათ წიგნებს. რუსთაველსაც იგივე ხედი ეწია, რაც მის ქმნილებას: ზენა არ ვიცით პოეტის ბოგარაფია, ხოლო „ვეფხისტყაოსანის“ ავტორის მხატვრული მოფლენებები უკლებია, ვახტანგ XI-ის სტამბიდან მის მიერ კომენტარულად მომხმარებელი გამოსვლის შემდეგ. სხვადასხვა „იზმით“ ანათლებოდა (ათეიზმი, პანთეიზმი, სეფანიზმი, მანიქეიზმი, სტოიციზმი, პლატონიზმი, ნეოპლატონიზმი და ა. შ.). მიუხედავად იმისა, რომ რუსთაველის მოფლენებულადელობა სრულიად არ უარყოფს „არამართლმადიდებლური“ ინტრედუქციების არსებობას მასში. ეს იმას როდი ნიშნავს, თითქოს მისი მოფლენებების დომინირიტი საწინებებ ქრისტიანული არ იყოს. ზენა დროში ამ ქვეშარჩებების კიდევ ერთხელ დასახეობება აუცილებელია, რადგან ქართულ ქრისტიანულ და მუმანიტურ კულტურას სახელდობრ რუსთაველის შემოქმედება ავტორიზაციებს.

უწინარეს უკვლიან, საჭიროა თვითონ ქრისტიანობის არსის გაგება. მისხანდებულადია, რომ ამ ბოლო ხანებში რამდენიმე პროფესიონალური სტატია გამოკვეთდა ამ საკითხზე, მუშაობდა ვაჟეთი „მადლი“, რომელი თანამშრომლების კვლევითიკური წერალები საკუთვლითა უარადლებას უკეთენ. შეიძლება და სხვა მგავლიობების დასახელებაც.

სამწუხაროდ ზენა არ მოკვეთვდება ადრეულ მარნაის „დეკემბრის ისტორიის“ მრავალტომულის თარგმანი (მარტალია, „არამართლმადიდებლური“). მას—გეორგი ბეკის, ფოლფსონ აუბტრინის, რ. ბარდენკევერის, რუსულადან კი — გერაის, ბრალიანტოვის, კარსაუნის პოპოვის, ფლორენსკის და სხვა გამოჩენილ თელღობა და ფილოსოფოსთა შორებში ქართულად. ასეთ პირობებში „ბიბლიის“ ახალ ქართულ ინაზე დაბეჭდვა მნიშვნელოვან მოვლენად უნდა ჩაითვალის. ამასთან ზენა მრავალსაუკუნოვანი და უმდიდრესი ირიგინალურია და ნათარგმნი მიმწოდარაფის, ავოგრაფიის და მრავალი ბიზანტიური რელიგიური დოკტრინის ძეგლების (მომოდერატის, ენციკლოპიის, პატრისტიკის, აქოლოგეტიკის, პოლემიკის... დაგრებში) არსებობა ქართულ ინაზე ადვილებს ზოგაერთო აუცილებელ და ელემენტარულ ქვეშარჩებებზე მასულის გაცემას. რათა ზოგიერთი ქართველი და რუსთაველის თვისებურად გამოვლენილი „კონტრეციები“ ვაჟაფრულ იქნას. ეს უკვე პოლემიკა თანამედროვე საარსებო კულტურის დონეზე, რაც ზოგიერთს

ამბიკურ თვრებათა წახლსობა; საკუთარ პრევილენციად მიიჩნევა.

ამოდ! (დრო — უმკაცრესი ფილტრის უნარითა აღჭურვილი. უშეცდომო არავინა (ასობი პრეტენზია არც ზენა გაუგებს). მაგრამ რუსთაველზე „მეციფიკი“ ცალ-ქმარის გაურის ზენა მსტორიანი, ცხოველური, მწველური მხატვრული საკუთვლეს. მხატვრული და დაბ, ქართველი უფლისწულის დასაბეჭდად, დამბლ. ექსპლ. უფლისწული სხვა სხვებს ვარსკვლავარ სერკოვის ცოლად — იგივე წინადაცემის გაფთხება და საკუთვლეს ხის ნატამალი ოუ გაანია.. სამუდამოდ დუმილს მანიც არჩევს ახალ-ახალი ბროშურების ბეჭდვას.

დრო კი — თავისის იტყვის. შეიძლება გვიან, მაგრამ ოდესმე მაინც.

ახლა თვითონ ქრისტიანობის გამოც ორიოდ სიტყვა:

კაცობრიობის უდიდეს რელიგიათა შორის (ხელწილი, ფილოსოფი, ისლამი) ქრისტიანობას, როგორც მოფლელი რელიგიას, ერთ-ერთი უპირატესი ადგილი უწიარავს, ხოლო თვითონ ქრისტეს ფენომენს — უპირატესობა. არც ბუნდა, არც ოაზე, არც მარტ, არც ლეოთარეო სოკრატე შხამით სავსე ფილით ხელში, არც ციციკონის მოქრალი თავი ქრისტეს სახეხას არ შეიძლება. არც სოფოკლეს, არც შექსპირს, არც კალდერონს არაფერი შეუქმნია ვეთისმანის ბაღის მწუხარების, გოლგოთაზე საკუთარი წარის მიტანის, თვითონ ქვარსმისა და შერბე დმერთ-კაცის მკედრეთით აღდგომის ტრაგეკული მიხტობის მსგავსი რამ. ქრისტეს ქვარსმა კონსტანტი მასსტარის მოვლენა იყო, უკვლავ შემოთ ჩამოთვლილი ტრადეოთა კი — მიწიერი... ვისაც ეს არ ენის, იგი ინტელიგენტი არაა, არც ფილოსოფოსი, რადგან რელიგია — კულტურის უმადლები ფორმია. აი, ამიტომ იწერს წვარს 2000 წლის მანძილზე ქრისტეს ფენომენის წინაზე კაცობრიობის უკვლავ კულტურული ნაწილი. მის სახელთანა დაკავშირებული ლიტერატურის, სკულპტურის, მხატვრობის, ხტორომოდერების და მუსიკის უკვლავ დიდი კმნილებები; და ვინჩის „საიდუმლო სერობა“ ხაზისა და ზეთ-მოყენის „მესები“. მიქელანჯელოს „პიეტა“ დიფერენს სტრატეგი და მრავალი. მრავალი სხვა, ქრისტეს წინაზე მუდღს იყრან მართლმადიდებლურ, პროტესტანტულ, კათოლიკურ და ანტილიანურ ტარებში, რაც შეეხება პლატონს და არისტოტელეს მთი ქრისტიანული ელენხიის კარიბჭეზედაც გამოსახვდენდნ ბოლო. როგორც ქრისტიანობის წინარჩებს.

არავინ არ ამსიკებს წარმართ ფილოსოფოსებს პლოტონეს ან პიკლეს (რასაკერავედია, ამბოდებურად გენიალური მოაზროვნებს

111—1 სს. მაგრამ მალ წინაშე თავყანისცემისა და მუხლმოდრეკის შესახებ ვერაფერს ვიტყვით. თუმცა, ქრისტიანობისადაც სიმღერადს მიუხედავად, მათ ერთმანეთისაგან საკმაოდ ბევრს არ იწყვეტს. რა თქმა უნდა, ვარკვეული ტრანსფორმაციის საფუძველზე, რაზედაც, ხაზგასმით, ამ წერილში საკანგებოდ ვერ ვიპყვებები. ამ საკითხზე ვრცელი ლიტერატურა არსებობს.

რაც შეეხება ზეროთომოდერებს, მარტო ვოიკის განხილვას კმაია (არ იქნებოდა ზემოთაღნიშნული თუ ამ საკითხზე ზოგი შეკვლევა არ იქნებოდა იტო ვორინგერის კლასიკურ შრომაში „ვოიკის ფორმის პრობლემა“). უველანს ხომ არ აქვს საშუალება სტრატეგიის, კოლენის, მილანის, პარიზის დეობისშობლის, ვარმისის, ანა ხოფისა, წმინდა პეტრეს ან ფლორენციის სან ფორტეს ტომრების ნახვისა (უველანს ანა ხოფის რესპონდენტი). ვოიკის ამ იუთუნთან, რაც შეეხება ქრისტიანულ ლიტერატურას, მე არ ვიცი მეორე მხედლობით ისეთი დიდი ადამიანური სულიერი დაღაინისა, როგორც ანა ხოფის ავტობიოგრაფია „აღსარება“. რომელიც იტალიაში ავტობიოგრაფია და ტოლსტოის „აღსარებაში“ დაწერისა (აკად კონრადტ და ვაიხენილი ინგლისელი ისტორიკოსის ტოინის მათი მდიდარი ტრადიციის სახით გამოცემა უნდა იქნას). პეტარკა ხომ პირდაპირ გააკონსტრუქციონტ „აღსარებაში“.

„ვეფხისტყაოსანი“, ვითარცა უწინარესად პოეტური ნაწარმოები, ვეღარ შეიძლება სწორად ქრისტიანობის ბაზაზე წარმომოხილი ქმნილება. იგი წავივლით მიხლით, ქრისტიანი — ტრინიტარობის დიონისზე არეოპაგელის ოხულებზე, „მეორე ქრისტეს“ ანუ პავლე მოციქულის ეპისტოლეებით და ა. შ.

რუსთაველი არა პირდაპირ, ირგვლის ახსენებს თვითონ ქრისტეს თავის პოემაში. ეს კი დღემდე არავის აღწინაშავს. პეტრინე ამ პროკლეტ კი არ არის მისი მარქსის ან ფილოსოფიური შთავიგების წყარო, არამედ... ვოლკოვის შთავიგების ქარაყდულის ფენოლოგი. ქვემოთ მოიხივები დაინახავს, რომ ზენი აზრი ექვემდებარება და ფაქტურ სახუთებს ემყარება.

2.

შეიძლება დავარდით, რომ რამდენიმე სიტყვას ვიტყვიდი თვითონ ქრისტიანობის არსზე. წერილის ფარგლებს შეხებაშიადა შევედომები ამ საკითხზე შევქო. მხოლოდ წინასწარ უნდა განვაცხადოთ, რომ ზვეს მისს არ შეადგენს ძირითადი ქრისტიანული დოგმების სრული დასაგება, ამ საკითხზე მრავალი შრომა დაწერილია V—X საუკუნეებში. ზვეს მხოლოდ შევედომები იმ ზოგად საკითხზე, რომლებიც ქრისტიანული აგილიკის არსებით პრობლემებს ეხებიან. უწინარეს

ყოვლისა, ავტორლებული ქრისტიანობის უწინარესად და შინაგანად განსხვავებული ცნებების — ტრინიტარობის განკვეთა.

ქრისტიანობა მონოთეისტური (ერთღმერთობის აღმარებითი) თეოლოგიაა, რომელიც კარდინალურად განსხვავებს მას ვეღა პენის, ზავ, ანტიკურა, პატრისტოლოგიური და სხვა... პოლითეისტური (მრავალღმერთობის) აღმარებითი თეოლოგიისა. ტრინიტარობის განხილვად იულოანე განდომილი ითვლება. აგრეთვე ამ მონოთეისტური თეოლოგიის განხილვად (იულოანე, სელანი), რომლებიც ერთღმერთობისა კი აღიარებენ, მაგონ ერთღმერთობის სამეცამოვნებას ანუ სამ იპოსტასს (მამას, ძეს და სულისწმინდას) არ შედავენ. ტრინიტარობა კი, არსებითი ზერუმულია ქრისტიანობისა. რადგან იგი უმოავრებად ახალი აღქმინდან მომდინარეობს.

ქრისტიანობის ერთღმერთობის და დეობების სამეცამოვნების არსებობის აღიარება არის ფუნდამენტური დებულება ამ მსოფლიო რელიგიისა. განსაკუთრებით მის ზინსტორტულ და ქართულ მართლმადიდებლურ ნაკადში. ეს სამეცამოვნობა არ ექვემდებარება მათემატიკური აღრიცხვის კანონს, არც მარკვნიდან მარცხნივ (2—2—1), არც მარცხნიდან მარჯვნივ (1—2—2). მათემატიკური თვალსაზრისით სამეცამოვნობა — წარმოადგენს რიცხვის პარადოქსს (3=1 ან 1=3), სამი იპოსტასი ერთბაშად გვეძლევა, როგორც ერთბაშად (1, 2, 3-ის „სიბრძნის“). ეს ა. ვითარცა ურთიერთის დაუნაწევრობა ანუ განუყოფლობა, მარველი იპოსტასი მამა-ღმერთი ვეღა ხოუტის უწინარესი ანუ ფეამოა, ძე (ქრისტე) ანუ მისი სიტყვა (ლოგოსი) აგრეთვე ფეამოა, მაგრამ რიცია მის დროებით განკადდა (ფეამოად ჰავება მარამა დეობისშობლს) და ეამში მოქცეინოვდება უეამო ეამად. ქრისტე, როგორც კაცობრიობის მხნელი უფალი (ადამიანი პირველი ცოდვითა დადადული), ქვარცმის შემდეგ ახვე სამება უბრუნდება და მამაღმერთი მას თავის მარჯვნივ დაინახავს, რათა „არა შეიძლოს“ (რომ. 8, 9, 11). მესამე იპოსტასი — სულიწმინდა მამისგანაა გამოსული და ეკლესიის შეშვიდობით განაგებს ქვეყანას.

შეიძლება გადმოცემული ეს დოგმატი, რომელიც რწმუნის სიმბოლოებშია შეხული და მან წელს ნიკეის მსოფლიო კრებაზე იქნა კანონიზებული, არავითარ რაციონალურ ჩაჩვევს არ ითმენს. აღიარება მამის, როგორც ფეამოსი, ქრისტესი, როგორც დროებით განკადებული უფალის ანუ უეამო ეამის და ეკლესიის დეობის ნებისა და დეობაზე სამეცამოვნებას განიარსებს.

1 (იხ. მათე. 3, 16—17; 28, 19; მარკ. 16, 10—11; ლუკა 3, 21—23; ი. 14, 16—17, 26; სკმე; პავლეს ეპისტოლეები და სხვა).

ანუ მესამე იპოსტაზის ხელისწილობის ურთიერად განუყოფლობა შეადგენს სამებას („ტროიკა“). ამ ცნების წინაარსი ანუ სამი იპოსტაზის ხელხმობითი იგივეობა — თეოლოგიურ ტერმინად აღინიშნება ტერმინად „ერთობისა, რაც ხერხეულად „სიმბოლური“-ს ნიშნავს ქრისტიანობაში და სრულიად გამოუკლებლად მთელ ძველ ქართულ ლიტერატურაში-მხოლოდ და მხოლოდ სამებას ნიშნობოვებ, მეტწილად მასთან ერთად იმბარება, არ არის ერთი მგალობელი ამ კანონიდან გადატყველება...

ამასთან სამებას პირიქედული ღმერთისა და არა ფილოსოფოსების ეპიკურაონ დემიოკოს როგორც ვთქვით, სამება გვეძლევა ერთბაშად: დასაწყევლებელი სუბორდინაციის ვარსებე (ზემოიდან ქვემოთ არ პირობით, აღმავალი იერარქიით, და არავითარი გამოხივების სავებურებში არ უკნობს, პოსტიანობამ თავიდანვე დასძლია ენობაებში, რომ ვაიძულებ ფილოსოფიის არ ამაღლებდეს, პირადად აღნიშნობიანად (ვ. ლოსკი).¹ ღმერთი ამასთან ებოღება (ვინც იბოღოს პირი ჩემი არა ცხოვრებს — აცხადებს ღმერთი ძველ აღუქმანში). შეუცნობელი და გამოუთქმელი.

ქრისტიანობა უაღრესად სპირიტუალისტური ეპოქოლოგიისაა. მის დოგმატებს ხაუკუნეების მანძილზე მართლაც „თახფურცლივან“ შრომებს უძღვნიდნენ (ვ. ეკსევილი). რუსთაველის პოემაში ამ დოგმატების მთავარი საწილი გენიალური ლაქონიერობით არის გადმოცემული მაგ. „გაღმართობა“ და სხვ.

ქრისტიანული პუნაშიში უნაპირობა. ეს რელიგია აღიარებს ანტროპოცენტრიზმს და „პირველი სოფლის“ მიუხედავად ადამიანი მისთვის სამყაროს უმთავრესი პლანეტის ცენტრისაა მოქცეული. „ღმერთი სიყვარული არს“. ამიტომაც ქრისტიანობის ანტროპოლოგიური ასპექტი კარდინალურად განსხვავდება სხვა რელიგიისა: ამ ფილოსოფიურ მიმდინარეობათა ანტროპოლოგიისაგან. ამ განსხვავებას, სხვა რომ არა იყოს რა, თვითონ გამოცხადების აქტი აშვარებს.

ადამიანი თავისი სახისამებრ ვაჩინა უზღვევა ღმერთმა, რომელიც თავისივე გაჩენი-

ლის მფარველი და „შემწეა“. თუ რუსთაველის გამოქმენს გამოუყენებია.

მართლმადიდებლური ქრისტიანობის ეთიკის რადიკალურად განსხვავებულობა სხვა რელიგიისა ეთიკური ასპექტისაგან, უკველვავად ღმერთად სამებისადმი ექსტაზი და მიხედვითი ცდა ღმერთთან შიახლოვებისა. „უხილველობით“ და „არ ცნობით“ მის საფარვამდე მიღწევა ანუ „თეოზისი“ (დიფიკაციო) ოდნავად და არ გულისხმობს ადამიანის ატრავმა ღმერთში „გაღმართობა“ ანუ „თეოზისი, რომელიც ქრისტანულ ექსტეზაში სპირიტუალურად ღმერთს და ექსტაზით, თვითონ აღიარებს „აღმერთობას“ (Обожествление-ს) კი არ გულისხმობს, არამედ ხაუკუნად „გაღმართობას“.² რომელიც რუსულად ითარგმნება, როგორც „Обожение“. ამ ორი ცნების აღრევასაც აქვს ადგილი ზოგი „ფილოსოფოსის“ პრეტენზიულ ბრიზერაში (ადვილად მოძებნის, მაგრამ უბეჭედოდ არ აღიარებენ). ავი ერთი ადგილზე მაგ. ზიდაშელი რუსულად თვითონ წერის „Обожение“-ს ახ. Прокул. Первосвоиной теологии. 2. ლოსკის თარგმანი. 1972, გვ. 16, წგ. 38). როგორც ხანს, მას არ ეტყობა თეოლოგიური ტერმინების და სახელებისათვის („მაქიმ კონფესიის“) შესაფერის ექვთავალებების ადვილად მოძებნა ძველ ქართულში, ერთიანეთში ურევს მათ და ა. შ. (ვკვებ 5. უკუხანდის ერთგომეულის რუსული შესავალი წერაღის ატრავმა შეიყვანა შეცდომისაში?

¹ წერილში „სიქიდელი...“ (ც. „ესკისი“, 1969, № 4, გვ. 140 „თეოზისი“ („გაღმართობა“) ზიდაშელი ასე განმარტავდა: „თეოზისის, ე. ი. კაცის გაღმერთების(?) შესახებ“. 1969 წლიდან დღემდე საკმაოდ დიდმა დრომ განვლო და ზიდაშელს შეეძლო თავისი შეცდომა გამოეწყოვებინა და ეფერებ მკოიის ზუსტ თარგმანში „თეოზისის“ („გაღმართობა“ ანუ Обожение). ისევე „გაღმერთობად“ ანუ „обожествление“-დ არ გამოიწო. თუ ატყობს ბატონი შალვა, რომ ასეთი ტერმინოლოგიური სიჭრელე და ცნებათა აღრევა ფრველი დონისის მოძღვრებას საშინლად ამახინებს? ძველქართულში დამკვიდრებული ტერმინოლოგიის თვითნებური შეცვლა დაუშვებელია, თუ ის რაიმე „ფილოსოფიური მიდერნიზაციით“ არაა ნაკანახევი.

აღნიშნავთ, რომ საქართველოს ეწმინდესმა და ურეტარესმა პატრიარქ-კათალიკოსმა სრულიად რუსეთის პატრიარქად აღუქრა 11-ის აჩვენეს (არის მართებულად გაიხსენა ელ. სილოვიჩის სიტყვები: „სტოვების მიხედვით კაცობრიობის გაღმართობა ქრისტესთან მიახლოვების გზით“ (იხ. გახ. „მადლი“, 1990, 25 ივლისი, გვ. 2 ხაზსამები ჩვენი. 2. გ.).

² ვ. ლოსკი წერდალია, რომ „ქმენის სიმბოლოა“ მიმდინარეობს ათათა აღუქმანდროვლის (1293–1372) დაკვირვებით წერს, რომ იგი ზუსტად და აწილად ლანარაკობს წმინდა „გაღმართობაზე“. რომელსაც საერთო არაფერი აქვს ზეოპოლიტიკოსების მისტიკო-ინტელექტუალისმთან და ოპოგების გნოსტიკისმთან (გნოსის-სოდნა), საერთოდ ამ საწყისთა რაციონალისტურ მოპოვებლებთან. (იხ. „ბოვალა ტოვლი“, მთხ. 1983, ტ. 3, გვ. 228. ავ. უკვე მისი სტატია „აღუქმანდროვი (იქვე). 3. საკითხი“, № 3.

„ეთეზისი“ ცნებას ვხვდებით ფილოსოფიაში, მაგ. პროტეს (V ს.) შრომებში. მაგრამ ამ შავი და თურქული გატაცებული ნეო-ლატინიკოსის აზრი „გაღმრთობა“ შიშლიდ დამაინის სიკვდილის შემდეგ მიღწევა და ისიც სწორედ აღიკვეთ.

ეს იგი ელინისტური ფილოსოფიის უკანასკნელი, დაცემული გამომხატველი ხატეა.

ახლა ზოგი სხვა საკითხს გამოც და ისიც ძალზე მოკლედ.

ქრისტიანობა, როგორც მონოთეისტური რელიგია, არ შეიძლება წინააღმდეგობას, როცა იგი ხელს და მატერიალს ერთმანეთისგან რადიკალურად განსხვავებს, რადგან ორივე მის შიგნითაა შექმნილი. იგი ფილოს მატერიალურ სამყაროს გარკვეულ დროში, რადგან უფრო ღმერთის ნებადღე დრო არ არსებობდა, მაგ. ავსტინის აზრით, დრო, როგორც მატერიის თვისება, წარმოიშვა მის შემდეგ. რაც ღმერთმა სამყაროში მატერიალური სხეულები (მაგ. ხმელეთი, მწყობები, ვარსკვლავები, მზე, მთაყვ. მცენარეები და ა. შ.) გააჩინა, „რას აკეთებდა ღმერთი ქვეყნის გაჩენამდე?“ — კითხვობდა ავსტინე და თვითონვე უპასუხებდა: „არაფერს არ აკეთებდა“ („ალბარ“, II, XII). ავსტინეს სუბიექტურ კონსოლოგურ თეორიას ეხებოდა (მაგრამ კი არ იზარებენ). პლატონის „ტიმაიოსის“ და არისტოტელის „კონსოლოგურ შეხედულებათა“ შემდეგ, ისეთი დიდი ზეწიერები, როგორც არაა თეორიუ. ს. ფრანკ („ავსტინე და ალბერტ აინშტაინი“), ვერნერ ჰაიზენბერგი და შ. სხ. უმეტესობა კი ეთანხმება იმ აზრს, რომ «Настоящее Не продолжается» («Исповед.», г II, 17), იგი წამოიჭრა და არ გრძელდება. „ახლა“ — სტაბილური ზღვარია წარსულსა და მომავალ შორის.

რადგან ტრინიტეტის დოგმატი უშუაგრეს ჩანს ანადა მანქნული ქრისტიანობაში, ზევს აქ არ ვხვდებით სხვა საკითხებს, მაგ. ამ რელიგიოზი ექსტრალოკის (ძოქობისა და ხაზობის არსებობის); მატერიალს და სულის მარმონის შეამდებლობის; ქრისტიანული პირველი ღმერთის, როგორც საყვანის; დამონში იუსუსუფალი ნების არსებობის ქრისტიანული (პელაგიანობის). თუ მატერიოდენ ლეოპარტიუ დეტერმინიზმის (ავსტინის) საკითხებს, აგრეთვე ქრისტეს შესახებ ლეგენდებს ისტორიას, გამოცხადების იდეას, ერუხების პრობლემებს და სხვ. ისინი უფროდენ ისტორიულ-სეკიარულ მამობილვებს მოიბოძენ. ახვე, ზევს აქ ვერ ვიპოვებთ საღვთო წერილის შესახებ, რომლის შესახებ კოლონდური ლიტერატურა არსებობს, ეკლესიათა განყოფის (მაგ. მაროლმადეზობისა და კათოლიკოსის გათავის) შესახებ და სხვა სა-

კითხვებზე ამჟამად ზევსის საქმისი იგი ამ უშუაგრეს დოგმატების ანალიზს, რომელიც მხოლოდ რუსთაველის ქრისტიანობას, მის შაქვას (რაც აგრეთვე მის ფილოსოფიასაც შეადგენს, გავიყვავს ყოველგვარი სემულაციური თუ მანქნული და ნებისმიერი ფილოსოფიური კონსტრუქციების გაჩენა, ვეფხეა, რომელიც მისთვის უფროდენ მაროლმა, ვინავე ფილოსოფიური ტრადიციის დოგმატის ილუსტრაციაა. ამერა, მხოლოდ რომ მასში არცელა, მაროლმა, რომელიც ყოველგვარ სხვა რელიგიისათვის უშუაგრესდენი დოგმატიუ მაროლმა, მაროლმა, მაროლმა.

3.

რუსთაველის ქრისტიანული მაროლმადეზობა აგრეთვე ეფუძნება კრეაციონიზმს. ანუ არარობისგან სამყაროს შექმნას (შეუქმე ex nihilo) პირველი ღმერთის შიგნით, რაზედაც ბიბლია მოგვიჩვენებს „შეუქმეში“. რუსთაველის პოემის პირველივე ტაქტის სიტყვები „რომელმან შექმნა სამყარო“... და შესამეტოფის „აე ღმერთო, უნო, შენ შექმენ“... ამჟამად არ იწვევენ დავას პოეტის შაქვასზე ქვეყნის შექმნის საკითხში. ამიტომ ზემოთ ციტირებული ფრაზების საიდენტაციო მარაღელების მოტანას ძველი აღუქმინდა აზრი არა აქვს, ეს ზევსის მიერ უკვე გაკეთებულა. ცხადია, რომ უკვდავი პოემის ავტორის აზრით, სამყარო ამ ბიბლიური ღმერთის მიერ არის შექმნილი, რომელიც მისგან ეფუძნება სინას მთაზე, ვასაც შეხედულებდა იობი და რომელიც ყველა საღვთეს წინ უსწრებდა. „ყოველთვის არსებობდა და უფრო იყო“

კრეაციონიზმი რადიკალურად ეწინააღმდეგება პლატონიზმსა და ნეოპლატონიზმს, რადგან ფილოსოფოსთა ტერიორიის ღმერთი სამყაროს შემქმნელი არაა, თანაც იგი არსად არ ზის. პირველი ღმერთი კი ზევსი იყო. „ფსალმუნია“ ნათქვამი („ფსალმუნია“, გვ. 48):

„უფროდენ ხარ შენ, რომელი უნო ქრისტიანობა და ზედვე უფსკრულთა“. ქერობინია (ანგლოზთა) ზემოთ ზის ღმერთი უკვირებულა.

ძველი აღუქმის ღმერთის ვითარება, რომ ის ქერობინია ანგლოზთა ზემოთ ზის ახალ აღუქმში ტრანსპონირებულა საქმეზე, შად, იოანე მახარებელი: „რომელი ზის საყდართა ზედა“ (საყდართი — ანგლოზთა).

არაა შემთხვევითი ისიც, რომ ევანგელისტ ლუკა (29, 42) უშუალოდ ამოწმებს (ფსალმუნს): „რომეთუ თვით იგი დავითი იტყვის ფსალმუნთას: მქუთა უფლამან უფლბა ზემს: დავედ მარუენით ზემსა“... აღუქმის შექ-

დეგ ქრისტე ახალი აღქმის მიხედვით შაის მარჯვნივ ზის (იხ. ზემოთ).

ამის შემდეგ გავიხსენიო არსთაველის ტიპები:

ვინ არის ძალი უხილავი, შემწე ყოველი მიწიერიად.

ვინ საზღვარს დაფხავსდერებს, ზის უკვეფი დმერთი დმერთად.

ნეოპლატონიკოსების „ერთი“ კი არხად არ ზის.

„ზის“ სიტყვის ევანგელიური შინაარსი ხეხეობი ვახაგებია, ახახნელია ტიპის I ნაწილი. „ვინ საზღვარს დაფხავსდერებს“...

ამ სიტყვებსაც მიხედვითან და დიონისე—არქონაგელთან მივყავართ.

„ძველ აღქმასში“ (2 მოხე, ხეული 2, 82—8) აღნიშნულია დმერთი:

„... ვინაჲს მიმოყუდამა მალაღან ნათესაერი იგი, ვითარ იგი მიმოდათუნა ძერი აღმისნი, დამტკიცა საზღურანი იგი თესლებინი, მსგავსად რიცხეთა შათთა ანგელოზთათა ღუთისათა“, („დახადება“, ნაწ. I, ტფილი, 1884, გვ. 488).

ცნობილია რომ მოტიანილ ადგილის ბოლო სიტყვები „მსგავსად რიცხეთა შათთა ანგელოზთა ღუთისათა“ ეხრებულ ძველ აღქმასში არაა, იგი ვაგრძელება ზერძულ სემპტანტის წინა სიტყვებისა, ბოლო ფხველო—დიონისე არაგთაგელი ზერძული სემპტანტის მიხედვით ვადმოცემს მას, იმომშებს (არა ზუსტად) წინაწარმეტყველს, რომ დმერთი: „დაადანა ხაზღურანი აფხადებისანი მსგავსად რიცხუსა ანგელოზთა ღმრთისათა“ („მრომები, გვ. 120, შტა. რუსული:

«Высший поставил пределы по числу Ангелов божних» («Втор., XXXV, 8»). (Святого Дниониса Ареопагита о Небесной Иерархии», гл. IX, М., 1843, § 22, с. 39—40).

ფხველო—დიონისეს ეს სიტყვები მოაქვს ანგელოზთა ტრადიციის დახასიათების კონტექსტში (იხ. „მრომები“, გვ. 120; რუსულის თარგმანს გვ. 49—40).

არსთაველს, რომელსაც ფრგემ მცირის მიერ თარგმანილ ფხველო—დიონისეს ქმნალებანი წინ უდევს, დმერთის მიერ ტომთა და ენათა შორის დასაზღვრებლად ზემოთ ცხობილებული სიტყვები აქვს ნაგულისხმევი, არაერთი სხვა „დასაზღვრება“ აქ ნაგულისხმევი არაა, არაერთი (სიტყვა „საზღვრის“ სხვებთან ძიება რუსთაველის ტიპის ვახაგებად—შეიძლება საქმიანობა, რუსთაველი ამ საქმიანობა მიხლიდან და არქონაგელიდან გამოდის).

და—მხოლოდ! ახლა „ერთარსებისა“ და „უფაო ეამის“ გამო, რუსთაველს ეუფუნის სიტყვები: ერთარსებისა ერთისა, მის უფამოსა ეამისა. ეს სიტყვები გულისხმობენ დმერთის (სამე-

ხის) ხაზი მოსტახის არსს ანუ შაის სხვატაქტიურ განუყოფლობას (იგეგმი „იმპლუსიონი“), ხოლო „უფაო ეამის“ რომ ქრისტეა, ამის

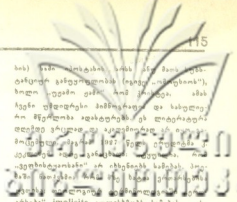
ჩვენი უფიქრები მიწინააღმდეგე და სახელიერო მწერლობა ადასტურებს, ეს ლიტერატურა დღემდე უკლებად და აკლავიერად არ იყო, ამიტომ უფაო ეამის 1927 წელს ეწოდებოდა „ქველმდებარე ანგელოზთა“ სხვადასხვა, რომ „ვეფხისტყაოსანი“ არ იხილავს სამებას, კიბაში ითქვამის: „... ვინაჲს ეკრძაქსიონისა“ ეტყვის და „ლოკუს“ ეტყვიანობა, ესე არსება“ implicite გულისხმობს სამებას, იხე მას არაერთი აზრი არ აქვს“. ამდამდე კი კატეგორიულად შეიძლება ითქვას, რომ „ერთარსება“ a priori გულისხმობს სამებას.

მისი აზრის დასაბუთებლად და ჩვენი ვახაგებების გამო, რომ „ერთარსება“ ზნორად სამების გვერდით იხილება საბოლოოდ წყვეტს ტერმინის კრიტიკულად შინაარსის საქმიანობა. მოვიტანო მართა რამდენიმე ადგილს და ისიც შეტყვილად ერთი წყინიდან „ვეფხისტყაოსანი“ (გამოსცა, გამოკვეთვა და საძიებელი დარეოტა გ. კეკელიძე, თბ., 1988), თუმცა ანალოგიური გამოთქმებით ადასტავს სხვა ადრინდელი გამოცემები (მიქელ მოდერეკის ვანქმული კრებული, „დიდი აფხარა“, ელ. შეტრეველის გამოცემა „ქლიპირანი“, კილი—ერთარსის აფხარა“ და შა. სხვა ძეგლები. მაგრამ ხანამ ჩვენთვის საინტერესო ადგილებს მოვიტანდეთ „ვეფხისტყაოსანი“—დან. მკითხველის უფრადელებს მივაქცევო შემდეგ უტსო წყაროებს:

1. კ. ეკაშვილი (ცინცაძე) წერდა: „ერთარსება, როგორც პროფ. კეკელიძეს აქვს ვანქმარტებული, უფრე გულისხმობს დავითის სამპროცნებას, სამკვათავრობას, და ეს ცნება (იმოთხება) გამოშუშავებულია პირველ მსოფლიო კრების მიერ 825 წელს და მას შემდეგ შევიდა, როგორც დავითის შინაგანი ცხოვრების გამოშუშავებული ცნება თვით სარწმუნოების სიმბოლოში, საქრისტიანო ლიტერატურაში და ღვთისმშობლურსადაც კი. ხასილად დიდისა და იონანე ოქროპირის ლიტურგიკაში კრისტიანებს უკველდელ ესმის: „ღირს არს და მართალ თაუაზის—ცემა შამისა და ძისა და წმიდისა სულიისა, სამებისა ერთარსებისა და ვანუყოფილისა“ (შოთა არსთაველი, ისტორიკი, ძიებანი, თბ., 1986, გვ. 288).

როგორც ვხედავთ, ხასილი ექსარგილისა და იონანე ოქროპირის სიტყვებში „ერთარსება“ უშუალოდ „სამების“ გვერდით იხიარება.

2. დავით აღმაშენებელმა თავის მოძღვარკანონის არსით ბერს ზედახელა და ზეხტად თარგმანისა ანართა კრებობის (VII—VIII სს.) ვანქმული „დიდი კანონი“ („დადანი ვალოპანი“). რადგან ადრინდელი თარგმანები (ეკვათიე და

გორჯი მოაწოდებდა) მას არ აკმაყოფილებდა. პირველად ხაინძი ეახლა გამოქვეყნა „დიდი კანონის“ ბერძნული ტექსტი და მისი ქართული თარგმანი ქერ ნაწივეტის სახით თავის „პოზნანტურა ლიტერატურის ისტორიაში“ 1908 წელს (ბერძნულ-ქართული პარალელით, იხ. გვ. გვ. 187—188), შემოკრძე კო, როგორც მას სჩვევდა, ზარწინვახედ და მთლიანად იმავე წიგნის ახალ გამოცემაში (იხ. „პოზ. ლიტ. ისტორია“, გამ. შეროტოზ., 1974, გვ. 248—297). სრული ბერძნულ-ქართული პარალელით, რასაც დიდი მწიგნელოზა აქვს დაერთ ადმანუნებლის „გალოზანის სინაფსის“ საერთო ლიტერატურული ახარისხის დასადაგნად. და ა. ა. ამ ძველის მე-17 მუხლი „წევება ახე (იხ. „პოზ. ლიტ. ისტ.“, ტ. II, გვ. 298):

„წესთაარსო, სამებო, ერთარსებით თავეგნისკემლო“... და ა. შ.

როგორც ვხედავთ, ერთარსება აქვს სამებოთან ერთად ნახშიარი. არსებითად, ეს ტერმინი თიქმის ტრადიტია მთელს საქრისტოანო მწერლობაში. მათ შორის ურაცხვ ქართულ სასულიერო ძველში და მისი ინტერპრეტაცია „ელინური ასპექტით“ არა მარტო გუგებროზა (ზოგის შიერ თავმოსახეზრებელი, წამდღუწმ ნახშიარი გამოქვეყნა), არამედ სტრაბონი—სრული უეციკა (რომ „ერთარსების“ ცნება შეხულო რწმენის სიმბოლოში, იხ. თვითონ ამ სიმბოლის ტექსტი. ვაზ. „მაღლი“, 1900, წგ ივლითი, გვ. 8).

როგორც შეიძველს დაეპირდით, ძველ ქართულ მწერლობაში (მინოგრაფია, პავიოგრაფია, სხვა ხასიათის ძველები) იგი უთვალავერტ, პირდაპირ აღტარცხველი როდენობითაა გამოყენებული მისი ქრისტიანული მნიშვნელობით. ჩვენში ამ აზრის უარყოფდელია ნარკვევს ორ მუხელ იმუტებს ასხაად ვარდიდა მათი ციტაცია. ჩვენ კო, როგორც ვთქვით, ამაგად უმოვრებად „წვმიტებული ძლიხპარნი“—დან მოვიტანთ მხოლოდ რამდენიმე ადგილს:

1. სამითა თუთიგითა
განუყოფლად და შერწმებად
მოკუტწმება ზუნს სამება
და ადვიტებთ ერთარსებით
თაუყანას—ხაკემელას ღმერთისა... (188)
სამებისა
ძალი..
მამა დაუხასამო,
ძე იანაკაგებელი,
სული წმიდია, სწორი ბუნებით
ერთარსებით
თაუყანის-ცემულად
ღმერთი მამთა ჩუენთაი“ (185)
2. „სამებასა ერთარსებასა დაუტარობლად თაუყანის-ცემულად“... (187)
3. „განუყოფელი

სამითა თუთიგითა
ერთარსებით (წმიდითი
მორწმუნეთა,
მამა მწიგნელი,
ძმე უფათად შობილი
და სული წმიდისა
ნუგშინის მტკველი
როგნება მარტო:
ღმერთი მენკე მტკველი“ (915)

შეარ. მამესტან შობილი სიტყვა ადრითვე
საშინა და უფათო ღმერთი გამოვრებად
გვიწმე თუთიგ და წმიდა

(„ერთარსებითი კრებული“, იხ. | 1888, გვ. 189). მთელი ქართული მიწიარსება ადსახევა ასეთი გალობებით მარია ღვთისმშობლისაჲ. მათი ადრაცხვა პირდაპირ შეუძლებელია. უკველ შეხებვევაში, „უფათო ეამის“ შინაარსი ამერიდან მიიწვ განახება უნდა იყოს. ამასთან „უფათო ეამის“ ხუნება, როგორც უემო დავიანებთ, არსებითად ღვთისმშობელსაც გულისხმობს.

5. „დაუხასამო(ო) ქრისტე
ელსართლსა ხამთასა მოსელა კათა
კოვრებისათუს“... (169)
ასო მავლიოვებს, რომლებიც „ერთარსების“ ზუსტ შინაარსს ვერაკვევენ, ზოგიერთი ანგარიშს არ უწევს, იხინი რუსთაველის თეოლოგიურ ცნებებს პოეტის ეპოქამდე და თვით მისი ეპოქის დროს ვერცეცხებული და დაკანონებული ფორმების გარეშე საერთოდ არ განიხილავენ. ანტიისტორიზმი მათი „ფილოსოფიური მეთოდოლოგია“.

- კიდევ რამდენიმე მაგალითი:
3. ...სამება, ძება, სულსა წმიდასა
სამებასა უღალადებთ
ერთარსებასა განუყოფლად... (217)
 6. „სამებთა ერთარსებთა...“ (219)
 7. „სამებთა წმიდათ
და ერთარსებით დიდებულ, კურსხედელ ხარ ზუნ (221)
 8. „ერთარსებასა მამისა,
ძისა და სულისა წმიდისისა“ (221)
 9. „სულიარებთ სამეგამოვნებასა
ღმრთიებისისა და თაუყანის-
ცემით
ერთარსებისა ბუნებისა და მისისისა“... (233)
 10. „სამებთა წმიდად
გარტმეწმერტად,
ერთარსებად ღმრთიებრ
გამოდოქველი“... (223).
 11. „სამებთა ერთარსება ვეუსწავთ“... (221)
და ახე—დაუსრულებლად, მთელ წიგნს ხომ არ გადმოვწერთ?
ამავე წიგნში იპოვის მკითხველი „უფათო ეამის“ ცნების ურაცხვ განმარტებს, რაზედაც

ჩვენ უკვე ზემოთ ვილაპარაკეთ და რომლის ძალიან ზევრა მავალით ჩვენს ნაწერებში არა ერთთვისაა მოტიანილი. არაერთვის აღნიშნულის განმეორებას კი ვერადგებით. (იხ. ჩვენი „ნაქა-ვებები“. 1938, გვ 33- 109—119).

ვის დავუკეროთ — „ერთობისებს“ „ელინისტ-ინტერპეტატორებს“, ან „უფაში ეაზის“, როგორც დაპირისპირებულ ცნებათა აღმარებელი და არსებითად სტილიზირტ ფორმულად შავ-ბნითი იფა, თუ ჩვენი ძველი ქართული მწერლებ-ის ძეგლების ზედმიწევნით მსოდენ ავტორებს ან ხანატიორი მიმონგრავადის ნიშნად პრწინავად და ზუსტ მითხრებულებს შეი-ღება გარდაცვლილ კ. კეკელიძეს ადგილად უტყაპითოთ (ამის უშუალო მიზეზს ქვემოთ ვაჩვენებ მკითხველი). მაგრამ მრავალსაფეროვანი ძველი ქართული ძეგლების ავტორებს როგორ მოექცეთოთ ხომ არ ლაპარაკობს უოველწვე ეს ჩვენს ამბობებზე? ან როდის მოვიპოვეთ ამის ეფულება?

ვინც ანტიისტორიზმის ნიადგზე დგას, ვი-საც ტრანსლოლოგიურ-ისტორიულ კონტექსტი-დან რომელიმე ცნების ამოგლეხ და მისი სუბიექტური ინტერპრეტაცია ვადვილებს, ან ვისაც ლიტერატურულ მოვლენათა ზედპირუ-ლი და არა სპეციფიკურ-მეცნიერული მსჯე-ლობა ეხერხება (მეც. საშუალო საუკუნეთა შე-დგესება თეოლოგიის იგნორაციის ხარჯზე!) — მათი „გადარწმუნება“ მწელი საქმეა. მათი ჩვეულებაა უფილიბელი ხაზუბების (რომლის ანალოგების უმცირესი ნაწილი მოცარწეს!) ერთი უურიდან მეორეში გაშვება, ან წინას-წარ ავტოტებულ სქემების ღიუბ დაყარვ ზრუნვა ახალ-ახალი იმზულებათა ბრომურ-ბად გამოშვებით.

ახალი სუბიექტების დახასიათებისათვის ახ-ალი აღქმიდან ზევრა საგულისხმო გამოიქმნის მოტიანი შეიძლება. მაგრამ თავს ვიკავებო. თუ კალუმნიას ერთს ხელი ძალზე გაუშუ-ეიანდება, მეორემ თავი უნდა შეიკავოს. მტე-რი შეტწილად უნდადახლი და შეხარბალითა, ავი ყრუა ქეშპირიტებაში. ხშირად თვით ხაყუსარი თავის მიმართაც, რის მავალითე-ბის ქვემოთ იწება მოტიანილი.

3.

კიდევ არა ავაშორებს რუსთაშველს ქრისტიან-ობასთან?

ცალკეულ სენტენციების მხარეც შეიძრი კავშირი ხიბლიანთან. ერთად, ახალი აღქმის წიგნებთან, კიდევ მოციქულის ეპისტოლეებ-თან და ა. შ.

დღემდე მოკლეული მავალითების ციტირე-ბისაგან არავს ვიკავებო. უნდა დავჭრდეთ ქარ-თულ მეცნიერებაში უზუად მოტიანილ მავალი-თებს და ისიც ავტორიტეტული პირების ნაწე-

რბიდან (შეა. კ. კეკელიძე, „ქ. ლიტ. ის-ტორია“, 3, 1901, გვ 203—205, კ. ცინციძის (კეკელიძე) დანახ. შრომის გვ. 230—280, შეა. ჩვენი „არ. ნაწ.“, ტ. 3, 1913, მანანა ვიკო-ნიშვილის და ქართული ეტიმოლოგიის სწვა მკვლევართა შრომების და შრ. სწვა).

როგორც ვთქვამხა ამჟამად რუსთველი-ურაგის ქვემოთ სელორულ კვლევარი, რომელ-საც ერთ სელორულ კვლევარი, რომელ-საც ამიწვესს ვამო. სხვისა და სხვა-სა ქარ-თი წილი უკვე ჩაგუბუღელი (ნათარო უკვე დანახ. სწვა, მსოფი ინტერსებულებების მხარბ-რომელთა პროტექციონიზმის კოლჯის ქვემ შეიძლიათ დაწინაურდენ, ან, უბრალოდ, ხა-ჭიროდ არ თვლიან ნჯის იფა თქვად ქვეუ-ლი და დილტანტური „ეთორიების“ წინა-აღმდეგ გამოსვლას, გაჩუბება არ შეუწევით. მა-გრამ ამგვარ საქციელს ხომ შეიძლება მათდამი მთელი მათიის მრავალწლიანი მტრობა მოა-უვებს, ან წრეგადსული ვანებთ აღსაწებ ბრო-შურების სერობები?

2. ამჟამად მხედველობაში გვაქვს მ. ხიდბ შელის მორიგი რახუბი: „ნეოპლატონიზმის თეო-რია რუსთველოლოგიაში“ (გამ. „მეცნიერება“, 1990); ამრობაციაში იქმულია: „წინამდებარე ნაშრომი იძლევა წარმოდგენას როგორც თეო-რიის ისტორიასა და მისი განვითარების მოავარ ეტაპზე, აგრეთვე მის დღევანდელ მდგომარეო-ბაზე“.

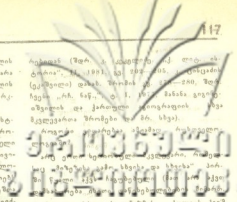
ამ ოპტიმიზმს ვერ ვაევიზიარებო. მთი უწე-ტებს, რომ წიგნის უაინსტელი თავი (V) ძირ-თად ჩვენს „განმეიქებას“ შეიცავს ლიტერატუ-რული ზომიერების უოველგვარო ფრავლებს გამოშე. რასაც ქვემოთ ცხადვავო.

წიგნის ავტორიტეტს, რასაკერაველია, მალეა წევს ის ფაქტი, რომ იგი დაბეჭდილია ხაქ-სარ მეცს. აკადემიის ფილოსოფიის ინსტიტუ-ტის რუბრიკით.

ავტორი თავგანწირავი გვეხმნის თავს. ამს კი მართოდენ „ფილოსოფიური“ ხაფუძელები კი არ აქვს, არამედ ფსიქოლოგიურიც. სინდისობა და ჩემი ახაგის შეხაფერი უღრმეში პასუხისმგებ-ლობით და ვულწრფელობით გადმოცემა ჩვენი „კოლეზიის“ აღმოცენების ხაოვეებსა და მიზეზებს. მრავალური ვერადტორ კი მკით-ხველმა გამოიტანოს თვითოეულ ჩვენთაგანზე.

მკითხველმა ზუსტად უნდა იყოფეს, რუ ხიიდან იღებს ხაოვეს ჩემდამი თავდასხმები!

1958 წელს დაიბეჭდა გიორგი ნადირაძის წიგნი „რუსთაშველის ესთეტიკა“. ავი ხაზელ-გამმა ჩვენს გადმოგვაზაუნა ხარდაქციოდ. შრომის ავტორი ვრკლად და ხატკიკ ტონით წერდა ხიდაშულისეულ „ნეოპლატონიზმის“ და „მანთეიზმის“ წინასაღმდეგ. მე არ მოვეწონე ტონი ავტორის და მიმდევრობაზე ვაუუნებუბრე

ხიდაშელზე თავდასხმას ადგილები. ზ. ნადირაძე დიდად უმჯობესად დაჩაჩა ჩემი საქმიანობით. უარი თქვა ჩემს რედაქტორობაზე და უკანვე წაიღო წიგნი. რომ გამოცემლობას მისთვის სხვა რედაქტორი გამოეყო. გამოცემლობაში კი ჩემი შენიშვნები გაიზარა და წიგნის შეკეთებულ ადგილების სიყვარული უკიდრად ხერხ. თანაც ავტორს ვაძრუებდეს: თქვენს წიგნს მხოლოდ ა. გაყრეღიას რედაქციით თუ დაგებულად გამოვიდეს. ზ. ნადირაძე იხევამე მომხარობა სიტყვებით: „ჩემი მეგობარი კი არა, ჩემი შტრეების მეგობარი უფლებარ, დაეწერება. შენი რეკომენდაციით მაინც დაიბეჭდოს წიგნი“. როცა დაბეჭდილი შრომის დასრულება შედგა უნივერსიტეტში (შრომა მას მოუწინა იტყვიანობაში რამდენიმე, პროფ. კ. მამულაშვილს) ვაძრუებულ ხიდაშელი ვრცელად რეკომენდაციას თავს დაესხა: დისერტაციის, რომელსაც ვაკე ძალიან აძრუ დაფორმავა ხარისხი (ამ დროს იგი უკვე თარგმნიდა კერძო უნივერსიტეტში და მხოლოდ ახლა იყო).

3. ხიდაშელი კი დღემდე განაგრძობს, ახლა ცოტა შორიდებულად. მისი წიგნის განკარგულება წიგნისა, რომლის სატიტული ფურცლებს აღნიშნულია: „რედაქტორი აკაკი გაყრეღია“.

4. ხათავაც, ხიდაშელი ამ ფაქტის მკითხველებს განზრახ უზღავს!

ახვე, ზ. ვიგინიშვილის შტრე დისერტაციის დასრულების დროს ზ. ხიდაშელის რამდენიმე მოსაზრება იყო აბორიტორი ხიზნუბითი უარყოფითი. ჩემი „ნეოპლატონიკის“ წინასწარ აუხადებდა დამამტარებელი ტონით: ჩემი ქალიშვილის ტოლ ქალის წინააღმდეგ ხმას როცა ვაძრუებდი. მაგრამ დისერტაციის დროს აგრეთვე ურცელი, ნეობატონი რეკომენდაცია მოვიტოვა დისერტაციის წინააღმდეგ (მას ისიც არ მოსწონდა, რომ ზ. ვიგინიშვილის ოპონენტია და მისი უდიდეს ნიჭიერების პატივისცემული ვყოფილი!). რასაც ვაკის მიერ წარადგინო ხარისხის დამტარება მოხვეა შედეგად.

5. ხიდაშელის ორი დიდი ლაშქრობა და ორი ფისიკი!

ხიდაშელი მხოლოდ იმთა იყავს, ვინც რომელიმე მის უადრესად საცდობელ „მოსაზრებას“ გაიზარტებს. და რადგან ობიექტურობა ჩვენში სწამადი სადებარია — ეს თვისება მას დიდად დიდებსდა.

ჩემდამი შტრეობას, ზ. ნადირაძის წიგნის გამოხატვის შემდეგ კი, შემდეგი ისტორია აქვს. ვაკე „ლიტ. საქართველოში“ ა. მაჩავაძის რედაქტორობის დროს, მან დახვედა ამბიციური წერილი, რომელშიაც აუხადებდა, რომ ჩვენთვის დაწერილი „დიონისიური ციხე-ციხელება“ და იხვედებოდა წერილები, რომელთა ავტორები შეუძლებელია კომპეტენტური იყვნენ პეტრე

დერისა, თუ აგრეთვე მისი საკითხებით. მე ვუთხარი მხედველობაში, რადგან უფრო ადრე სწორად ამ საკითხებზე გამოქვეყნებ ჩამდინებ წერილი. მაშინ საპასუხო სტატია ვაძრუებდი რედაქტორს. ეს ვაკე ზ. ხიდაშელმა და მის ტელეფონით მიმხრა: (ნათქვამს ახლოდროს სწავლობს გამოცემის) „თქვენი ხმის გამოხატვით თქვენს მიერ შეცდომის, შეცდომის საზღვარგარეთიდან გამოტანილი მთავარი დისერტაციის გამოცემის შემდეგ მისი ხმის გამოხატვის საკითხიდან გამოტარებული, ხიდაშელმა განაზიარადა. მაგრამ ჩემთვის ახვე დღემდე გამოიკვია, რომ თურმე იგი ვ. „ციხესაში“ თავს შესხმობდა და ამ წერილსაც ახვედნებს კიდევ ბოლო ბროშურაშიც, იყრუნებს ჩემს „დიაკრიტიკებსა და შთაბეჭდილებებს“. რომლებშიც რამდენიმე ახსავს დიონისე—აგრეთვეც ეძღვნება (ან მიუხედავად, არ ეტყობა ჩემი სტილის პარადიგმას (ვეღვარცა ეს ვადმოაქვს ბოლო თავის შრომაში) და ა. შ. ერთი სიტყვით, აქვარადაც მან შერი იმთა ჩემი ნიჭიერი ქალის დისერტაციის ოპონენტობის გამო და იმის გამოც, რომ ვეთანხმებოდი დისერტაციას — ამოფატყის ანუ დემოკრის წეგატორი პრეფერენციის აღნიშვნას (რომ ის „გაშორებულია“, „უბილია“ და ა. შ.) დერისის უარყოფამდე არ მიუვადართ.

6. ხიდაშელი ახვემად ამას უარყოფს. როცა „ციხესაში“ გამოხატული არ იყო მისი ჩემი გამოქვეყნებული სტატიითურთ, მე ისევ შევტარებ სტატია ვაკე „ლიტ. საქართველოში“, აქ კი დავასწარი.

ახვემად კი მას ხიზნულის ვადმობა არ უფულებდა. როცა ქალიშვილ დისერტაციის და ფილოლოგიის, შერეული კავშირის ერთერთ დამარტებელს (1928) წ. და ამ კავშირის გამოხატვის უცდელად წევრს მთელი მს წლის მანძილზე (სხვა კავშირის წევრად კი მე ვიყოფებოდი 1928 წლიდან, როცა კავშირის მიხედვს შეკლებს, ზ. ვიგინიშვილი, ტ. ტამაძე, ზ. ტაბიძე და სხვები), ახაზაბს, რომელმაც არ იცის კორტაციის საზღვარი ფორმება, სხვის არ დახმობა თავს დისერტაციების დროს (პირაქით — ერთი შემთხვევაც არ მახსოვს რომ მე, ოთხი სტეპალიზებული ხმის წევრი, ვინმეს ჩვენს რედაქციას ან მალულად უარყოფითი ბლეთი ჩამეჭდოს ხარკინის უფთხი, „თქვამს ზოგის „კონცეპტების“ ჩემთვის მიუღებელი იყო). ბევრის დასაკავად გამოცხდულად, 18 კაცის ოპონენტი ვყოფილვარ ხალოქტორი დისერტაციების დასცინის და რამდენიმეჯერ — საკანდიდატობის, არახილდის ქალიშვილები არ შევარტებლობდნენ და ა. შ. მხოლოდ იგი, ვიგინიშვილის მტელი მაშვედნება, სხვა ორდენი ჩემთვის უცნობია.

ვარ უპარტიო და 1970 წელს აკადემიკოსად არჩეული ოპო პარის, უმთავრესად „მეგანაძის ლაქის“ მიერ უსაზღვრესი სიშველებებით მის კვლევას ვარჯედ დატოვებულ, ერთი პათ-ცანი მე გადავარჩინე თვითმკვლელობას, რომ-ცა მას ზოგადი დაწესებულების თანამ-შრომლობას სთხოვდნენ, ოთხი თვე კეწოლი მის ფსიქოტერაპიას, ბელგარელო“ დამავადა პროსტრაცია ქმნილი ისე, რომ თვითონ არ იყოდა რატომ უვლიდა.

ამ დღეებში ეველი არ ამოუფეგბოდა მას ძმურად მხარში, ისიც — დღისით-მუხითი და აი, ხიდაშული, რომლის ავან-ჩავანი მე ზედმეწევისი კარგად ვიცი, ერთი თვემეღლი გი-ნებით მიმასპინძლებდა. მაინც რამ აუღმურია ვულ-ღობი ასე მწარედ. თი რამ (აქ მჩავალი მავალითიდან მომავს ერთი ადგილი მისი 1953 წელს დახეტილი შრომიდან „ქართული ფი-ლოსოფიის ისტორია“, გვ. 46—47):

„პეტრე იბერი, ერისკაცობაში, მისი ნათ-ლობის სახელის მიხედვით მურვანი, დაიბადა დაახლ. 411 წელს ქართლის მეფის ვარაზ-ბაქარის ოჯახში. დედის, ბაქრდუბტის, მზრავ, პეტრე იბერი იყო შვილიშვილი ცნობილი მე-ფის ბაქარისა“ (იხივარსა ბუზნიძის ქარ-თულ სახელად ვარაზ-ბაქარი მიანჩია, აბ. შახი: „ქართ. ფილ. ისტორია, გვ. 88; „მამა ბუზნი-ძის (ვარაზ-ბაქარი)“ და ივერ. შენიშვნა).

ჩვენ კუხსნი მას, რომ პეტრე იბერის ნამდვილი საერო სახელი იყო ნაბარნევი (ოსი), „მურვანისი“ ჩნდება ქართულ „პეტრეს ცხოვ-რებაში“. როგორც სირიულში ნაბარ. ნაბარ-ნევისისა“ ქართული მოდელიცაია XIII — XV ს. ს.ა.ნ. ნაბარნევის ნამდვილი მამა იყო ბუზნიძის, ზოლო ბუზნიძის მეუღლე (ნაბარ-ნევის დედა) იყო ბაქრდუბტი ხიდაშულმა ეს ცოლ-მშარი გააყარა და ბაქრდუბტი ვარაზ-ბაქარს, პეტრეს დაბადებამდე 13—14 წლით გარდაცვილ ქართლის მეფეს (ლეონტი მრო-ველი) მიათხოვა („მურვანი“—მურვანისი გა-დაყვითება, მურვანიდან კი მიიღეს „მურვანი“, ზოლოს კი „მარვანი“).

რა თქმა უნდა, ეს ფაქტი — ნამდვილი სკან-დალა, უღრესად საყავი შედგომა, ვინც პეტ-რეს ცხოვრების შესახებ არსებულ ბიოგრაფი-ებს გასცნობია (მურ. ჩვენი წერილი, თ. „ქარ-თული მწერლობა“, 1990, № 2).

რაც შეეხება „ბუზნიძის ანუ ვარაზ-ბაქარს“ (იგი უწინადა ასე ხმარობს ამ გამოთქმას), თი-ვის წიგნის თხზვის პროცესში ხიდაშულს რომ აკად. გ. წერეთლის წიგნი „უძველესი წარ-წერები პალესტინიდან“ კარგად ჩაებდა, ასეთი შეტეობა არ მიუვიდოდა (გ. წერეთლის წიგნი-ში პეტრეს გენეალოგია ზუსტადია გადმოცემუ-ლი რ. რაბეს Vita Vetricis მიხედვით).

საერთოდ ხიდაშულს ბუზნიძის და ვარაზ-ბა-ქარს ერთიდაიგივე პარად მიანჩია, ასე მაგ.

წერაღმ „სამედიო და სპიანელი ქართველ-თა“ (სიბეგარი“, 1984, № 4, გვ. 185) იგი ამბობს: „მეფე ბუზნიძის (?) (ვარაზ-ბაქარი) იძულებული იყო...“ (და ასე სხვა წერილები-შიც) ამ წერაღმ სხვა შედომებაც ბეგია. მაგ. გვ. 184: „...მისი ნაბარნევის, ა. გ. იმ-გერიის ქართველ ნაბარნევის მეხდა 1221 წელს ახლეს...“ ამ, ორბელიანტის ოთხ მისიონა-რეობადა 426—427 წლებში, ახლო 424 წელს ნაბარნევის გამოდობების პეტრისის ინ-პროტორის თეოდოსიუსის შრომით ასევე უძველესი დავალი და „სამედიო წერი-ლობა“, 1990, № 2). ნაბარნევი კონსტანტინე-პოლში ჩავიდა 422 წლის თებერვალში.

გვ. 184: „კუხისისი კარზე ახლანბრდა ნა-ბარნევისისა (როგორც (?) მას სასახლეში უწოდებდნენ)“... ვამერებთ: „ნაბარნევისის“ პეტრეს შესახებ რუფუსის მიერ ბერძნულად დაწერილ და სირიულ თარგმანში მიღწეულ ცნობარებაში ნაბარა მისი ნამდვილი სახელია და ისეა იგი გადმოსული სხვა სირიულ ვერ-სიებშიც. ე. ი. მისი უძველესი სახელი იყო „ნაბარნევი“ და სასახლეშიც ამიტომაც ასე უწოდებდნენ მას. („ნაბარნევი“ ეწოდება მას რუფუსის მეორე ნაწარმოებშიც, „სურროფი-რეგვი“—სირიულ თარგმანში).

გვ. 187: ხიდაშული შემდეგნაირად წერდა (და სწორად!) დახულ მოღვაწეთა გვარებს გვ. 187):

„ქალაქ ვახსთან (?) იყვნენ დაკავშირებულნი ტომოვ ლაზული... პარკოფი ლაზელი... ენეა ლაზელი“ და ა. შ. ჩვენას კამათის დროს/ ვურჩიეთ, რომ დეწერა „ლაზა“ და „ლაზე-ლი“, მან ახალ შრომაში ჩატდა დადაწერა (ჩვენს დასაპირისპირებლად და სასაცილოდ!) გვარები „გაზელებად“. მაგ. „ქართ. ფილ-ისტორია“, გვ. 81; ...ენეა გაზელი, ტომოვ გაზელი... პარკოფი გაზელი... ლაზა კი ისევ „გაზა“ დასტოვა.

წიგნი „Вопросы...“ იგი წერს Зинберт. (С. 114). ეს ჩვენი ფილოსოფოსის მიერ ვ. ლოსკის ერთ წერაღმში მოხსენიებული Siebert—ის ცუდი გადმოღება რუფულად. კვო-მით ჩვენ მიუთითებ მრავალიდან ერთ უაღ-რესად სასაცილო ასე „ინოვაციურ“ დან-სუხზე, ე. ი. ხიდაშულის „ზუსტი“ რუსულს მავალითი ცტერეკი ზღაბხლა მოვიტანო.

რამედი ვარა მარალი? რომ ჩვენ მარ-თალი ვართ, იქედანაც ჩანს, რომ ხიდაშულს მინც გაეპარა ერთი დღელოს გვარის სწორი წყითება (ჩვენი რჩევის შესახებისად და ისიც ჩვენი წინააღმდეგ დაწერილ წიგნი „ნეო-ლატინიზმის თეორია...“ გვ. 43“... პორფირი-უს, ენეს დახული (III), ფსევდო-დონისე ანეო-საველი“ და სხვ.

ხიდაშელი პრივეტული „ფილოსოფოსია-ნეოპლატონიკოსია“. მიუხედავად ჩემდამი სრულად დაუმსახურებელი და დიდი ხნის სიმუდღისობის (კაცი წერს: „გულიანობა და სიბუნებრივობა არა აქვს ბრალა“), იგი ინტელიგენტის ტიპია, უკმაობის კომპლექსი რომ არ ქაჩნიდეს (ახლი ვითარებაში ტიტულატურას მნიშვნელობა არა აქვს), მაგრამ, ვფიქრობთ, კომპლექსის გამოხედვად შიშის სენსიბილურობის „გამომწვევებს“ ანუ „შიშის“ „ემანაცია“ გრძნობს. ვგელაფერო შეიძლება წარმოვიღებინოთ, მაგრამ „ხიდაშელის მსოფლმხედველობა“. „ხიდაშელის გნოსეოლოგიური, ინტროსპექტიული, ანტროპოლოგიური და კოსმოლოგიური კონცეპციები“ და ა. შ. — რაღაც წარმოუდგენლად მივაჩნობ იგი „ფილოსოფოსია“ Implicite. მაგრამ არავითარ შემთხვევაში ა priori ფილოსოფოსია, მარტოდან სხვისი აზრების დახაზარისთვის კომუნიკატიური.

ბატონი შალვა ხიდაშელი ვითომ რუსოფილია და საერთოდ პოეზიის (აკრეფე ზღაგუნების) უდადეგი მკვლევარია, ხოლო გაწერა (სახელოთუ ანა მისხანებისეული) — ყველა დარგში სპორტანი, ეგონიტი და ამპარტავანი, ბოლოს სავსებით ძველი და ა. შ. და ა. შ.

მე დიდი ხანია დავარკვე ვაყირვების უნარი ჩემი ცხოვრების მანძილზე მოქმედ ვაყირვით სთავადავებელი მასწავლებლებისა და მეგობრების განადგურებისა და დაფსაგებლობისა. აქვს ბატონი საწყისობა აფეთქების ეპოქაში მე შეშინა კიდეც თუ ამიგნებს — სიცოცხლესაც გამოჰმანაღებენ. მე მდღის გრძელ ფილიპონის ძე წერეთლის ბედის მოგონება, ივანე ჯავახიშვილის დეენა, ს. დანელიასთვის მარტოდენ გრამტიკაზე ლექციების ჩაბრება. მის, ავესლავას ინტექტი, დავით გარეჩილადის დაფსაგებლობა, ვიქტორ ვაგნერის ინსულტი და რამდენი, რამდენი მოვიგონო კომედი (შეიძებელი იცნობს ჩემს მოგონებებს მის, ჯავახიშვილის, ტ. ტაბიძის და პ. იაშვილის შესახებ).

და აი, ამ დღეებში შალვა ხიდაშელი მილოცავს ქართულ კუბურაში თითქმის 80 წლის მუშაობისა და დაბრუნების 80 წლის თავს წყნით „ნეოპლატონიზმის თეორია რუსთველის თეორიაში“ (თბ. 1980), რომლის ბოლო მუხურთ თავი ძირითადად წარმოადგენს პასკალს ჩემს შეხედულებებსა და პარონებზე ეკოსა და იმევე დროს.

როგორ მოვიტყე მკითხველი, დავიანახურე თუ არა თავისდაცვის ფუფუნება არაერთ ცილწამებათა გამო? თუ სახანართლის მივმართო? ან, კიდეც.

მაგრამ სწობია წიგნს დავებრუნდეთ ვეცდები ავტორის სარკასტიკო მოვივარო, ხოლო ერთი მგავლითის გამო — მის საქარო გაყიცი-

ვას მოვიხივ. ძირითადად ეს ველაგამ მთავარ კონსტანტინის საყოფაზე.

თანამედვერლად განვიხილოთ (რამდენჯერ?) წიგნის ავტორის შეხედულებებს:

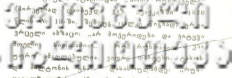
სა შ. ხიდაშელს მოქმედ (გვ. 4) პ. იოსელიანის არსული სტატიადა „შოთა რუსთველი“ (მოკრებული დაბედა 1935 წელს, კლასიკური 1970 წელს) და ს. შ. შიშველს (სადაც მისივე) ვარკველი აბსაყი: „არ მოკერადება და ვიტყვი პოეტიკი მითადა...“ რომ არსული სტატია უფრო ანალოგიურად ვიგონებ-დაწვეს, ტაბის და მდღისის უნა... დაასრულდნენ: „რუსთველზე“ მის თქმა არ შეიძლება“.

პ. იოსელიანის სტატიის პირველად ჩვენ მივაქციეთ უფრადება 1982 წელს და გაუანაღებოთ იგი ნარკვევა „პლატონ იოსელიანი“, რომელიც დაბედა „მწიგნობის“ 1935 წლის № 8-ში (გვ. 271—285). ეს იყო სახეობა პეტიოდაში საერთოდ პირველი მოხვედრება პ. იოსელიანის სტატიისა და მისი ავტორის სახელისა საზოგადოდ. შედეგი — მისი არსებობა მანის თითქმის ზეგნა არ იცოდა. იქვე რუსულად მოტანილი შ. ხიდაშელის მიერ ქართულად მოტარებული აბსაყი რუსულად ჩვენს მიერ:

«He боюсь осуждения, если со Всею смелости скажу, что язык Данте» და შ. (შდრ. ჩვენი „ჩვეული საყრები“ 1983, ტ. 1, გვ. 124) მეტეორული აკრიტიკის თვალსაზრისით, წყაროზე პირველად მიმოიხილების მოუხსენიებლობა მგონი მეტეორული ზნეობის სფეროს არ განეკუთვნება, მაგრამ ჩვენ ქვემოთ უარესი მგავლითები მოგვეცეს.

რაც შეეხება ამ თქმებს, რომ პ. იოსელიანმა რუსთველი პირველად გამოაქვდა ნეოპლატონიზმის წარმომადგენლად ჩვენში, ეს ქველი და არაერთი ანალოგიური მკვლარი შეხედულებების გამავრცელებების (თუმცა თავის დროზე დიდად განათლებული ინტელიგენტის) მონაზრების ავტორიტეტული დამოწმება ცოდნის დღევანდელ დონეზე არც თუ სასატოდ უდრის. პ. იოსელიანის რუსთველს ბალოი დღის მიმდევრადაც თვლიდა, მაგრამ ისევე უსაბუთოდ, როგორც ნეოპლატონიკოსად, ამასთან, მისი ინტროსპექტიული მონაზრებები მოუარავი მკვლარი (სამწესარად — ვანსარა გაულებული) ცნობითაა აღსახებ, რასაც მას აღემაწმადრე ოპრედლანი სახანართლიანად მიუთითებდა პირად საფრტეშიც კი. მაგრამ ხიდაშელი ფილოლოგი არაა და ვველაფერი ამის ცოდნა მას არ ევალება. ჩვენი ერთმაციის დასაქრებლად კი მიუფიციებთ თუნდაც, პ. იოსელიანის „გეოგრაფიკის ცხოვრების“ 1936 წლის გამოცემა, რომლის კომენტარკული პუბლიკაცია ჩვენს გვეუფრავს.

შ. ერთგვარ მთავარ დაბარტყებს რუსთველის ნეოპლატონიკოსებისათვის ხიდაშელისათვის

წარმოადგენს ნ. მარის ცნობილი შრომები (რუსულ ენაზე): „იოანე პეტრიწი — ქართ-ველი ნეოპლატონიკოსი X—XII საუკუნეებისა“ (1899) და „შესავალი და აღსკვნითი ბიოგრაფი-ები შოთა არსთაველის კვებისტეაონისა“ (1918) ნ. მარა გენიალური ფილოლოგი იყო, მაგრამ არა ფილოსოფოსი, ყოველშემთხვევაში მის უძველეს დამახატურებს შეადგენს ორნდაც შეხანიშნავი ინტერპრეტაცია არსთაველის ტაქ-სისა:

დამშლიან ზემნი კავშირნი, შერებთივიარ სულა სირასა.

იგულისხმება სიკვდილი, სხეულის ელემენტებზე დაღწეა, ხოლო რომ ყველაფერი ითბი ელემენტისაგან შედგება — ეს იდეა ელინურ ფილოსოფიიდან (ემპედოკლე) მომდინარეობს და იგი ქრისტოლოგიაში დიდი ხანია დამკვიდრებულია (იოანე დამასკელი და სხვ.), თვით ქართველ მიმბრუნეთიშიც (იხ. ჩვენი „ნათკვეთები“, „კლ-ეტრატის ილგაზი“ და სხვ.).

ნ. თავის ახალ წიგნში შიდა ხიდაშული ჰვენ ფილოსოფიაში „შემთხვევითი პირს“ გვიწოდებს. არ ვიცი, როგორია ენთიეტური მონათლავს იგი თავის თავს (არდესაც, მაგნი აჩქერლოგიაში მუშაობის პერიოდისა), როცა ვაიხსენებს თუ დინოზავრების ჩონჩხები როგორ ამოი-ჩინა დმანისის თუ სხვა ქართული მიწების წიაღში. (მხი მიღვაქრობის ამ პერიოდს ნაკ-ლეხად ვიცნობ). მაგრამ დავანებით თავი ხი-დაშულითელი „სიჩინოზის ხშირ“ გალობას ჰვენი პირიყნების მიმართ. არც ის ვიცი, თუ აჩქერლოგი იყო.

კ. კეკელიძე არსთაველის პლატონიფრობაზე თავისი კლასიკური „ქართული ლიტ. ისტო-რიის“ 1840 და 1850 წლების გამოცემებში, (1928 წელს ნ. მარის გაუღვივთ გამოქმნილი მტდარი შეხედულებას წინააღმდეგ). ვუფხის-ტეაონის სტატიების „დმურთო შემწვედრე“ და „შე უწეზოდ ვერ იქნების“ გამო წერს: „ამ ადგილს შიველი რიგი მკვლევარებისა, ნ. მაროდან მოვალეებელი ნეოპლატონიფორად განმარტავს. თუმცა ჩვენითვის გაუგებიათა — რა საერთო უნდა ჰქონდეს ასეთ გაგებსთან ნეოპლატონიზმს, რომელმაც მატერიალური მისი ლეოთავა გონებობივი მხით შესულა და ლეოთავა ტრანსკულდენტად გამოაცხადა“ (ქლ., 1861, გვ. 190). კ. კეკელიძე:

ნ. არსთაველის მხარია სხვადასხვა ფილო-სოფორ სისტემებში კარგად იორიენტირებობს გამო კ. კეკელიძე წერს: „ეს იმას კი არ ნიშნავს, რომ პეტრი უსათოდ ამ ნეოპლატონ-სოფია. ამ არისტოტელით, ამ სტოვიკი ამ პლატონიკი, რომ ის ამა თუ იმ კონკრეტული სკოლის „დეპტია“ (გვ. 180) და ურთავს შე-ნიშვნას:

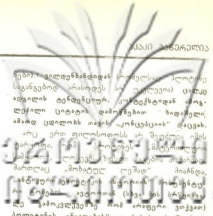
„ყველაზე მეტად გავრცელებულია ჩვენში

ის აზრი, რომ არსთაველი წმინდა წიგნის ნე-ოპლატონიკოსია ამის საწინააღმდეგოდ იხ. პრით, მ. გოგიბერიძის საუბრე-დებო წერი-ლი „შოთა არსთაველი და ნეოპლატონიზმი“, გაც. „კომუნისტი“, 1936, მხ 3“. იქნებ მ. გო-გიბერიძე „შემთხვევითი პირი“ იყო ფილო-სოფიაში, რომლის „ფილო სტოვიკის“ ტ-რანსკულდენტად „სიკვდილზე“ მკვლ-გამში და რომლის შემდეგ ჩვენს მკვებობას მტკიცე საფუძვლები ჩვენი სხ. იქნა. მო-გონება მსგავსი, იხ. ს. თ. კეკელიძე, 1936, ტ. 13, გვ. 276—277, გაც. 276—277).

მ. გარდა მ. გოგიბერიძისა, კ. კეკელიძე რა-დენჯერმე იმეწმებს ნ. ვაუზნიშვილისაც. ხი-დაშვიდან მრავალი პარაფლეს მოტანის შემდეგ მისი დასკვნებია: „შეიძლება ითქვას, რომ ავ-ტორი პოეზისა ქრისტიანი“ (11, 298). „კოთი-ღეთის იდეა წამყვანი იდეა მასში“ (იქვე, 292). „ეს გარემოება ალბათ შეაფიქრებებს მკვლევარს იმ ფროსს, რომელიც რაგომლად მხად არის არსთაველი გამოაცხადის მიმდევ-რად ყოველგვარი სარწმუნოებისა, შილოდ არა ქრისტიაობისა“ (გვ. 292). არსთაველის ნეოპლატონიკოსობის უნიდაგობის თვრითა კ. კეკელიძე დაწვრთლებთ განიხილა თავი-სი ქლისი I ტომის (1880) იმ თავში, რომე-ლიც იოანე პეტრიწის ეტება (და სხვა შრომე-შიც), შეხანიშნავად გაარკვია, თუ „როგორ ვერ გავიგე მკვლევარებმა ტერმინების — „უღუშპიანია“ (ილიმოს კი არ ნიშნავს, არა-მედ უღუშებს): „არადი“—შეს კი არ ნიშნავს, არამედ სიტყვას „შეის“ (სხე აქვს ვანმარტე-ბული იგი ნ. ვაუზნიშვილისაც) და კ. მ. 298 გვერდის შენიშვნაში კ. კეკელიძე წერს: „თუ რამდენად სპირობა პეტრიწის წი-რთებული გაგებსათვის ცუდაა, ვართის მხრით მისი მეტად რთული ენისა, მე-რ-რის მხრით, ქართულ ბიზანტიური თეოლოგიის ელემენტებისა, ჩანს იმ მარტივად, რომელიც განიცადა მ. ხიდაშელმა თავის ნაშრომში „იო-ანე პეტრიწი“. ამის შესახებ იხ. თ. კეკელიძის საარქივეზიო წერილი ეფრნალ „ესკარში“, 1957, გვ. 131—133“.

ამას წერს დიდი მეტეორი, რომლის კლამს ეყუთვნის ლიტერატურის შრომა ძველი ქარ-თული ლიტერატურის და ბერძნულიდან თარ-გმნილი ძველების ენის გრამტიკულ სტრუქ-ტურაზე, 1923 წლის შემდეგ კ. კეკელიძე ერთ ადგილზე არ გაუჩნდია, ნ მარცხე აღიარა არსთაველის ტრინიტარისტობა წიგნში „ქარ-თული ენა“ (მართალია, მარცხეადასთან მისი, არსთაველის, იდენტიფიკაციის საფუძველზე), ხოლო გამოჩენილმა რუსოველოლოგმა, ვეფ-ხისტეაისისაზე მონუმენტური ტომების სერია-ს ავტორმა, ვიქტორ ნოზაძემ თავის „ფეოთა-მეტყველებში“ დანიცხადა:

„როგორ შეიძლება ვეფხისტეაისის ნეოპ-ლატონიზმობაზე ლამაზიკი კო, თუ ვიციო,

საპირი განმარტება

რომ ნეოპლატონიზმი არამც თუ ამ ქვეყნურ სიყვარულს უარყოფს, არამედ ზორს და მთა უნებათ სასტიკად უარყოფს" (გვ. 181).

ხიდაშელისათვის კი ვ. ნოზაძე თითქმის არც არსებობს. ჩვენს ნეოპლატონიკოსს ბელი გვეს: ვარდობი და თეორიული ხეხულების მოძულე ვ. ნოზაძე, სამწუხაროდ, გარდაცვლილია.

ბ. შავჩამ აი. რას წერს ხიდაშელის კერპი, შენანიშნავი მეცნიერი ვ. ლოსვეი (იხ. ჩვენი „ჩ.ჩ. ნაწერები“, ტ. 1):

«То что материя для П [латина] является злом, а весь материальный мир «украшенным трупом». Есть яркое свидетельство упадочного характера П [латина]» (Ф. Э. IV, 276).

შ. ხიდაშელს თუკი დავეუქვებთ, პლოტინეს „მოხატულ ლუშა“ და რუსთაველის „ტურფა სამღლიაოს“ შივის ბერეკი საერთოა. ყველაფერი ეს არც თუ ტურფა თეორიული“ სასანათობაა და მეტი არაფერი.

და ჩამდენი ანალოგიური ციტატა უნდა მოვიტანოთ ლოსვეიდან? (დაწერ. იხ. ჩვენი „ჩ.ჩ. ნაწ.“, 1. გვ. 244—265 და წინა გვ.). აღარ ვიმეორებთ ციტატებს ვლადიმერლევის, ბლანსისა და კოპოვის შრომებიდან (იხ. ჩვენი „ჩ.ჩ. ნაწ.“ 1 გვ. 251—254). რადგან ხიდაშელისთვის მათი, „შემთხვევითი პარების“, ნააზრევი აღბო განვლელი ვტახთ (თუმცა ის ირგან იმეორებს მარტო ვლადიმერლევს).

ვათომ ყველა შემთხვევაში მოტიანილი მოსაზრება ანუღიერებულაა შ. ხიდაშელის კონცეპციების გარდა? ალად არა ჰგავს ქვეშარბობებს (თუმცა ხიდაშელი ეშმაურად იქცევა: ის განზრახ გვარდს უფლის ღობევის შემთხვევაში ციტატებს და უცხად იმეორებს ვ. ვილდენანდს. ჩომელიც პლიტონის მოძღვრებას „გარძობდა სამყაროს ხიდაშელის“ შესახებ (თავისი ძირითადი თვლებებით) „მხოლოდ ხიდაშელს სურათის“ უკავშირებს (ბროშ. გვ. 147). შავჩამ რა ეშუალება ვინდენანდის და საწყის ფუძის „ნეოპლატონიზმს გამოხავი წერტილის“ შესახებ, რომელიც ამ საკითხში თითქმის ღობევის თვალსაზრისს ეთანხმება? რაც შეეება „გარძობდა სამყაროს სილამაშეს“ და „სამყაროს“ (როგორც კოსმოსის, ა. ე.) სურათის სილამაშის რუსთაველის „ტურფა სამღლიაოსთან“ დაკავშირებას (ე. ი. ამ ცნებათა იდენტურობის), ასევე ხიდაშელის დაარქმუნის ყველა, ვისაც პლოტინეს „ენადადებ“ ბუღლანშით არ წუყუთბავს (ჩვენს ხელთა „ენადადების“ სრული აკადემიური ინტერსტი თარგმანი, აგრეთვე ბველი რუსული, იხ. Баш. классики философии (1913) და მალეანკის სტატიაში (იხ. ქრებული Вера и разум. 1898—1900). აგრეთვე ასელი (ლოსვეისეული) რჩეული თარგმა-

ები). ვილდენანდიანს კომპლესს პლოტინე საგანგებოდ არასოდეს სკ. უმღლევია) უაღრად ადგობის ტენდენციურ, კონტექსტოდან ანალოგიური ციტატის დამოწმებით „ხიდაშელი, ამაოდ ცდილობს თავის „კონცეპციას“ დაცვას, არც ერთ ფილოსოფოსს არ შეუძლია იმის თარიღება, რომ „პლოტინეს“ მატერიული სამყაროს „ლოკუსის“ ხელის შეწყობა მოხდეს მართლაც „მოხატულ ლუშად“ მიიჩნდა, „პლოტინური ფილოსოფიის“ მომხრეებში არ გრებებს აკროზამ (სადაც ის ბრუნდება) დე გამოკვლევებზე რომ არაფერი ვთქვათ) პოლიტიკის „ენადადების“ გაგების სფეროში ჩამე შეუძლია ადობჩენა—საყუთარა „გრადუციის „ხიდაშელი“ შეიძლება მივიჩნიოთ მხოლოდ, ბრუნევალუ ვ. ლოსვეი ასეთ იგნორაციას არ იმსახურებს და ფილოსოფიაში მართლაც „შემთხვევითი პირს“ თუ ქსატება ასეთი რამ.

ნაშრომში საგანგებოდა დამოწმებული ს. გორგაძისა და 1923 წელს კ. აკადემიის მიერ მდარია, ძველად გამოქმული შეხედულებანი „ქართული ნეოპლატონიზმზე“ (ნემების ემეხელსა და პეტრიწზე), თუმცა სხვათაშორისაა მოხსენებული კ. აკადემიის საპრობსტორა შეხედულებანი იმავე საკითხებზე და ზოგი სხვა რამეც. რას გამოც ხიდაშელი ამეამად შერს ირებს ქართული ფილოლოგიის გარდფუვლად მარტაჩაქზე, ზოგი მისი მდარია ციტატის მოტიანი (ზოგან კი თავს უტოლებს მას, რაც კომეურად გამოიურება), ხანამ ამის უშეალო მიზეზს დავსახელებ და ჩვენს არს ცაკლად დავასახუთებთ. მანამდე მინდა ვიკითხო: რატომ ხაძმე, თუნდაც მისხებური გაყრითი, არ ახსენებს შ. ხიდაშელი პეტრიწის მიერ ხინეღლის შრომის იამბაკებად გადმეწილ „სათნობების კიბეს“, რომელიც ხანიშეზოდ გამოსცა ი. ღილაშვილმა. ვებბ მან ნეოპლატონიკური ელემენტე იპოვის ამ უღრესად ქრისტიანულ ქმნილებაში?

ამეამად შ. ხიდაშელი საგანგებოდ იმეორებს (და ძალიან ზორად, თავმომატვრებლად) შ. აკადემიის მიერ ნეოპლატონიკურ ინტერპრეტაციას რუსთაველის ირ ტაეპს: (გვ. 25):

„ამათი თქვა: ღმერთი, რომელი არ ითქმი კაცთა ენითა

შენ ხარ სახებთა უოკელთა, აჯავახებ მშებერა ფენთა (91X).

ამ ტაეპში ქრისტიანული, ჰირონული ღმერთი (რომელიც ენით გამოუთქმელია) თავის სახეებს მშებერა ადენს უოკელთა. შ. ხიდაშელი დღე ხანია სინტემატიურად ებღა-

1 თუ პლოტინე მთელი სამყაროს (კოსმოსის) სილამაშეზე დაპარაკობს, ეს იმას როდნი ნიშნავს, რომ იგი მიწიერი ანუ „მატერიული“ სამყაროს სილამაშეზე აღიარებს (ა. ე.).

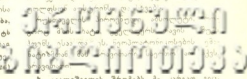
უკუბა რუსთაველის ამ სტრიქონებს თავის სხვა შრომებსა და სტატუებშიც. მაგონ, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ღმერთის, როგორც „საესებებს“ აღსარებას ქრისტოლოგიაში ღიღი ხნის ისტორია აქვს. ვეანგელოსტი იოანე ქრისტეს ასე მიმართავს: „და საესებისაგან მისისა ჩვენ უოველი მივიღეთ მადლი მადლისა წილ“ (ი. 1. 16) (შდრ. ავგუსტინე. აღსარება. 7. 13). ხიხტემატიურად მიმართავს ამ ეპიფიტეს პავლე მოციქული: „რადვენ უფროას საესებებ იგი მათი“ (რომ. 11. 12). „უფლიხა არს ქუე უნაა და ხავებია მისი“ [1 კორ. 10. 26] და შრ. სხვ.

ღმერთის მიმართ „საესებებს“ ეხედებით ქარ კიდევ „უხაღმუნწი“ (სხვა შრავალი ხაბთი იხ. ჩვენს წიგნში „ნარავეები“.. 127—128). სხვედო—დიონისესთვისაც ღმერთი, კერძოდ ქრისტე, არის „გარდამეტებული საესება“ (შდრ. „ხრისტიანსყო ზენიე“, 1939, ტ. 1, სტრ. 14); მაქსიმე აღმსარებლისათვის „საესება“ ქრისტეს ერთერთი პრედიკატია, ხოლო ნეტარი ავგუსტინე „აღსარებაში“ პირდაპირ ამოძახილით მიმართავს ქუარსებულს: „ო, საესებავ!“ და ა. შ.

„საესება“ ცნების სივრცეული გავება არაა სეგობს მარცხ ბიპეტორი გამოთქმულაველუ ბაში, არც დიდ კასდოტიკულბობა. არც ცეტიოქის სკოლაში არც ლათინურ ამ ბერძნულ პატრისტიაში არსად ამასე საკმაოდ ეწყოლით ერობოდ პენრი შოტს, ეტიენ ვალსონს, ელდოსან ასტორის და სხვებს. უფლებელს პაროქიული ასოლოგია ცოცხლ მასს მატე სველქრას ავიო მელ სეუმს ასაა და ას. ნეკომარტოქისების ეზისატიზმთან მასს როგორაქსი სეკონდო სოქვეს ერევილით.

ზ. ავალიშვილის შრომებს მე კარგად ვიცნობ სტუდენტობის წლებიდან. ეს უხარწყობილესი ერუდტი და შეხანიშხავი სტილისტი ხშირად აკარბებს თავისი სექსპტიციზმით ხეკართველის ისტორიის ხაქიოებში. 1 ხილი რუსთაველის პოემის მიმართ ზოგჯერ არაეთიკურ პარადოქსებასაც კი გამოთქვამს. ამასთან ვეკითხებით შ. სიღაშელს: ვეანგელოსტი იოანე და მოციქული პავლე ნეკომარტონისხის აღმოცენებამდე (111 ს) არ არსებობდნენ?

□ ბაბრძილუბა იმწიბა □

სურავ ბრავუაძე

ქართველთა მწიგნობართა კავშირი

აღმოსავლეთ კოლხეთის საბარეო ურთიერთობების ისტორიიდან

(მე. წ. V—IV სს)

ძვ. წ. VI საუკუნის ბოლიდან კოლხეთის სამეფოს ისტორიაში აწევს თვისობრივად ახალი ეტაპი. ვითარდება მსხვილი სატარეო გაერთიანებები; სრულდება კოლხეთის სახელმწიფოს ფორმირება. სახელმწიფოს ფორმირებისთან ერთად, იქმნება სავაჭეო-აღმინის-ტრასიული გზაგზაობები — სტაბილუმი. ეს პროცესები აჩვენებს კოლხეთის ეკონომიკის ცალკეული დარგების შემდგომ დახვეწას და სახელმწიფოებრივი ორგანიზაცია თითქმის დასრულებულ სახეს იღებს.

კოლხეთის სახელმწიფოებრივი სრულყოფის პროცესში გარკვეული წვლილი შეიტანა საბარეო ურთიერთობის ფაქტორებმა.

სახელმწიფოებრივი ცხოვრების ასპარეზზე ახლად დაწინაურებული კოლხეთი, რა თქმა უნდა, ისწრაფავს ღირსეული ადგილი დაიკავოს იმდროინდელ საერთაშორისო სარბიველ-ბუნებრივი რესურსებით მდიდარ კოლხეთს შუემნებელი ან რჩეული ანტიკური ხანის ბერძნულ ქალაქ-სახელმწიფოებს და მათე იგი მათ საბარეო ინტერესებში გამოირჩეულ ადგილს იჭერს.

ადრე ანტიკურ ხანაში, განსაკუთრებით ძვ. წ. V ს. აღმოსავლეთ შავი ზღვისპირეთთან სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთობებში უპირატეს მდგომარეობას ათენი იკავებს. ათენთან კონტაქტები ძირითადად კოლხეთის ზღვისპირა ქალაქების (ფიკვიარა, დიოსკურაა, ფაზისი, გიენოსი) მეშვეობით ხორციელდება. ასე რომ, განსვენებ მზესუნების გამო, ზღვისპირა ზოლი ერთგვარ შემავალი რილში გამოიხსნა ათენსა და კოლხეთს შორის. მაგრამ ვეღ ვითარება ხუ-ლაყ არ ნიშნავს, თითქმის ყველ ამ ზღვისპირა პუნქტს მკაფიო კონტაქტები მქონდეს ათენთან. ამის მკაფიო დასტურა ბათუმის ციხის

აღმოჩენებია. აქ ჩატარებული გათხრებით დადგინდა, რომ ათენთან სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთობებში მისი წილი საქმიად მოკმაყოფილებული იყო (ა. კაშიძე, დ. ხახუტაშვილი, მასალები ბათუმის ძველი ისტორიისათვის, I, საშტრეთ-დასავლეთ საქართველოს რეგლები X X V I I I , თბ., 1989, გვ. 48) და, რომ ბერძნების ინტერესის სფეროში არ შედიოდა მხოლოდ ზღვაზე გასასვლელის მქონე ტერიტორიებთან მკაფიო კავშირის დამყარება. ამ მხრივ განსაკუთრებულ ინტერესს იჩვენებს კოლხეთის უკიდურესი აღმოსავლეთი რეგიონები, სახელმწიფო, უფროდის ზეობის არქეოლოგიურ ძეგლებზე (საირხე, მოდინახე, იოზობი, ვორაძი-რა) საქმიად ჩაადგნობით გამოვლენილი იმპორტული მასალა, რამაც გარკვეული წარმოდგენა შეგვიქმნა კოლხეთის სახეფოსა და მშელოთაშუა ზღვისპირეთის ბერძნული პოლისების ურთიერთობის მთელ რივ საკითხებზე (ა. ნადირაძე, უფროდის ზეობის არქეოლოგიური რეგლები, თბ., 1975; მისივე, საირხე საქართველოს უძველესი ქალაქი, თბ., 1980; ით. ლიტოტიფინაძე, ანტიკური სამყარო და ძველი კოლხეთი, თბ., 1988; ა. ვაგოშიძე, იოზობის სამარხი სსმ X X V , B თბ., 1965).

უფროდის ზეობის ძეგლებში სხვაყ ბერძნული საყურადღებო მასალა მოგვეყვს როგორც საყურადღებო შიდა კოლხური ხარის ცვლევასთან დაკავშირებით, ასევე მისი საბარეო კონტაქტების სპეციფიკურობის შესწავლის თვალსაზრისით.

როგორც არა ერთჯინ აღნიშნულა საქმეიერი ლიტერატურაში, კოლხეთის ტერიტორიაზე ატიკური იმპორტის მასობრივი გამოჩენა ბერძენ-საირხელთა იმეში ათენის გამარჯვებასა და დელოზის საზღვაო კავშირის შექმნას უყავიარი.

დება (ი. ლიბოტიჩანაძე, ზ. ინაძე, ა. კახიძე). ზღვაზე ბერძენთა ნატილობის შესახებ ხანტერებს ცნობა და დღელი პლურტარქისა: „ათენელის ძალუდით ეკურათ, სადაც მოიხურავენდენ, და მთელი ზღვა ხაუთარ წეხაში მოქცათ“ (პლურტარქე, რჩეული ბიოგრაფიები, II, თბ., 1987, გვ. 118).

საზღვაო კავშირით გაძლიერებული ათენი აქტიურად ერევა ზღვისპირა ქალაქების ცხოვრებაში და მხოლოდ მის ერთგულ მოკავშირე ცენტრებს (ქიოსი, თაზოსი, ლესბოსი) ანიჭებს მათთან ურთიერთობის უფლებას. ათენის მიზანს წაბელი იყო: შვიდგზობა უთანხმოება პელონონესის კავშირთან, ამ ვითარებაში კი ათენის მომავალი ბედი მოდიანად ემყარებოდა ფლოტის სიძლიერეს. პერსიელეს კარგად ესმოდა რისი გარდუვალობა და მისიწრაფობა უმოკლეს დროში მიეღწია საზღვაო ჰეგემონიისათვის. საჭირო იყო დიდადი გემონაშენი მანალი მოპოვება და შვიდრო სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობის დამყარება ბუნებრივ რესურსებით მდიდარ რეგიონებთან. ამ ნაბიჯს უნდა მოეყოლოდა ზე-ტყისა და გემონაშენი მანალი დიდი რაოდენობით შეზიდვა ათენში და, აგრეთვე, ზომადლების ადგილზედ დაწესება (მ. ინაძე, ათენი და აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთი, „მანკი“, ისტორიის სერია, № 1, 1975, გვ. 45-46).

„ათენის პოლიტიკაში“ კვათხულობთ, რომ ათენი სხვადასხვა ქალაქებიდან იღებდა ზე-ტყის ხელს. ცეკლს, მალენს, რკინს და ნებას არ რთავდა. შემოამაშობელი სიკეთე სხვა ქალაქებში გატანათ, ასე რომ, ძვ. წ. V ს მეორე ნახევრისათვის ათენმა მყარად გახატონებული მდგომარეობა დაიკავა აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთის სრუტეებზე და მთელი შავი ზღვა თავის კონტროლში დაუქვემდებარა.

პერსიელეს პოლიტიკის მხარს უჭერდნენ ვაქარ-ხელისათა ფენები, რომლებიც აქტიურად ეზებოდნენ ამ დიდ წამოწევაში და შვიდროდ უკავშირდებოდნენ საზღვაო საქმეებს. ათენი მათი მუშეობით ცდილობდა თავისი დასავლეთი ბუნებრივი უჭიჭის, სწორედ ამ ბუნებრივ უნდა შეებრუნებინათ გადამწვევტი რკინიგზის მატარებლის გაძლიერებაში და ასევე უნდა გადამკვეთიყვენ ერთგვარ შემავლად ათენსა და ცალკეულ ქვეყნების (ამ შემთხვევაში კოლხეთის) სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთობებში. არ არის გამორიცხული, რომ ესოდენ საჭირო საზღვაო ფლოტთან დაკავშირებული სამუშაოები ადგაღვევენ, ამ დასახლებებში განხორციელებულიყო. ასეთ მზანს ემსახურებოდა ათენის მიერ ქალკედონში ქალაქ ამფილიკის დაარსებაც. იგი ზე-ტყის ცდების ერთ-ერთ ძირითად ხაზად უნდა ქვედლოყო. ივარდუბა პონტოში ზომადლების ადგილზედ დაწესებუბა (მ. ინაძე, დას. კ) ნაშრომი, გვ. 45).

საფიქრებელია, ამახვი ისხავდა მინად კოლხეთის სანაპიროზე დღევანდელი ფიქვის რის ტერიტორიაზე, ბერძენთა სამოსახლო ვაზენაც. ვიქტორის, რომ კოლხეთში სავაჭრო ურთიერთობების ერთგვარი აღმავლობა დაკვირვებელია. ბერძენ მოსახლეობის ქვედა დონის ფიქსირებულ, მისხალეუბნობა(ს) ფიქვისთან და მსგავსი დონისდღელი ბუნებრივ დახვეწილი ადგილობრივი ხაზივლი ვარაზობა იმდროინდელი კოლხეთის ურთიერთგუნტარების თვისის სასტრატეგიული ვარაზებისათვის, ასევე ატყურია იმპორტის გავრცელებისათვის ამ მხარეში. მთ უჭრებს, რომ ამ დროიდან ატყურია ნაწარმი ვეღარ უძლებს თბილისსა და ეტრურიის ადგილობრივი კერამიკული სკოლების კონკრეტციის და კარავს განადლების ბაზარს დასავლეთში, რის გამოც ათენი აძლუბულია სხვა თავის ნაწარმის რეალიზაციის გზები აღმოსავლეთში ეტრუის (მ. კეკელიძე, ძვ. წ. VII-V სს მოხატული კერამიკა ვანიდან, ვანი, VIII, თბ., 1988, გვ. 48). ასეთ ვითარებში იგი თან ზეღება კოლხეთის სამეფოს ერთგვარ ღლივლას მონივრულ ცვალიზაციებთან კავშირ-ურთიერთობის გაღრმავებისაყენ. ამ კოლხეთისა და ათენის ინტერგები ეკონომიკის ექაქება, ასე რომ, კოლხეთის ატყურიაკიურ მუკლებზე მოპოვებული ატყურია იმპორტის სიღვეე არ უნდა იყოს გამოწვეული მხოლოდ ათენის საკოლონიზაციო საქმეებით. უფრადდება უნდა მოქცეს ხაუთარზე კოლხეთის საზარეო ინტერგების ფაქტორსაც, რაც, უფრადდება, იმდროინდელ დასავლეთის ძლიერ ქვეყნებთან შვიდრო კულტურულ-ეკონომიკური და, შესაძლოა, პოლიტიკური კავშირების დამყარებითაც აინხას. ამგვარად, კოლხეთის სანაპირო ზღვის ბერძენული ემპორიონების წარმოქმნის პროცესი თვით კოლხეთის ინტერგებთან ხფერონიც შედიოდა: ეს ინტერგებთან კ წარმადებით გამოიყენა თავის სახარგებლოდ ათენის დემოკრატამ. რკინიგზის სავაჭრო რეატირებთანა აღნიშნული, ბერძენული ელემენტის გამოჩენამ მნიშვნელოვანი სტიმული მისცა კოლხეთში საქალაქ ცხოვრების დაწესებუბას, თუმცადა ეს ქალაქები მინც ადგილობრივ ეკონომიკურ ნიადაგზე არიან ადგილცხებულნი.

კოლხეთისა და ათენის ურთიერთობის ისტორიის შესწავლა საშუალებას გვაძლევს ვიფიქროთ, რომ ათენმა დადებითი გარე შეასრულა კოლხეთის სახელმწიფოს განვითარების პროცესში. სწორედ ათენის წყალობით გავიდა კოლხეთი იმდროინდელ სავაჭროზარის სარხივლზე და ათენიდან შემოსულმა ამპორტმა ზეგარდა განამირობა კოლხეთის სამეფოში სოციალური ადგილცხიციის გაღრმავება. ამ ვითარებაში კი გადამწვევტი მნიშვნელობა სწორედ ატყურია სამოსახლოების გაღრმავების ექაქება, ვიქტორის, რომ სწორედ ფიქვის

ვნარი უნდა უოციდყო ადენა და კოლხეთის ცენტრალური და აღმოსავლური რეგიონებს დამაკავშირებელი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი არტერია. რა თქმა უნდა, ამ ურთიერთობაში უპირატესი როლი მაინც ფაზის უნდა შეუძრულებინა. მაგრამ, ვინაიდან ქალაქი ფაზისი აღმდეგ მკვეთრული არ არის. ეს საკითხი დიდად რჩება. თუმცა, წერტილობათი წყაროების მოხსენებებით, ამ დროის კოლხეთის მოავარი სავაჭრო ქალაქი სწორედ... ფაზისია. მაგრამ მოვალანია, რომ ადენს, ამ ქალაქის გარდა, აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთში ექნებოდა კლდე სხვა საქალაქო ცენტრი — ქარტლი. ვინაიდან ამით ქალაქად ჩვენ ფიქვანარს მივიჩნევთ.

არც უფსოვრთან და არც კართულ წერილობითი ძეგლებში არავითარი ცნობა არ არის შემონახული დღევანდელი ზემო იმერეთის ტერიტორიაზე ანტიკური ხანაში არსებული დახაზლებული ცენტრების შესახებ. ამდენად, საქალაქო ცხოვრების ვენებისზე და სავაჭრო კონტაქტებზე არანაირი პირდაპირი მითითებები არ გვაქვანია. ხაიზბის, შოდინსხება და იოხვისის მონაპოვარი ერთგვარად აქვებამ ამ სიყარბელეს, თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ არქეოლოგიური მასალებზე დაურღწილით გამოთქმული ურველი მოხარული ეგვიპტულ ხაზაის ატარებს და მომავალი კვლევა-ძიება უფრო დააზუსტებს ცალკეულ საკითხებს.

იოსიათებს, რაჟა ერთიან ასექტში იქნება ვაზარბუღელი აღმოსავლეთ კოლხეთის (ვერილიის ზემოსის) და ბერძნული სამუაროს ურთიერთობის მომენტები. საქვირია, მიმოვიხილოთ ზემო იმერეთში მოპოვებული ძვ. წ. 1-11 სს ამპორტული მასალა. აქვე იმედა დავძენთ, რომ კოლხეთის თანადროული ძეგლებიდან ვახსენავებით (ვანი, ფიქვანარა), ამ რეგიონის არქეოლოგიურ ძეგლებში ძირითადად წარმოდგენილია კრამაჟა, რომელიც ატიკის სახელის-სივების წარჩობს წარმოადგენს.

შოდინსხეს ციხეთან აღმოჩენილია ბერძნულ-ქურტლის ფრაგმენტები, იგი წარმოადგენს დანა ქანს. ვარდამ წარმოადგენს, ბოლო შივ-რიდან მოლიანად დაფარულია შვიი დეკოი. ქურტლის ძირზე ხეთი კალმეტოი შემკული წარბული გვირგვინია. ქანის ძვ. წ. 1-11 სს მიწითი თარიღდება (ქ. ნადირაძე, ვერილიის ზემოსის არქეოლოგიური ძეგლები, თბ., 1976, გვ. 27, ტაბ. 13).

შემოხვევითი აღმოჩენათა რიგს ვაჭვეთუნება გორბორაზე (დენსადენი ანძისათვის ამობარბლ რამპში) აკრეფული ადრე ანტიკური ხანის ანტიკური სახელისსივებისათვის დამახასიათებელი თუნბი წარჩობი (ქ. ნადირაძე, დას. ნაშრომი, გვ. 111).

ქ. წ. დახურულ კომპლექსებში ატიკური კრამაჟის ნიმუშები პირველად იოხვისში იქნა ექსპირბებული. ურადღებას მუარობს შავლა-ქანი ღარბაკი, რომელზეც ამოაწარბულია ვარ-

ფიტი MHTOB და შავლა-ქანი კოლხეთი. კოლხეთი ვერბოლოვანი აღმდეგობს შორის ვაზისაზელი სავაჭრო-ეკონომიკური ქალი ქალს ხელში ხარკი უტარავს. ბოლო მას წინ მოხას-სამში ვასვეული მარბიკული ფიგურა (ქ. ვაკო-შვი, იოხვისის საბჭოელი, გვ. 21-22). გამოთქმულია ვარბული, რომ კოლხეთი ატიკური შივ-ვაჭრობის ექსპორტს ვაჭარბული ექნა სავაჭრო-ეკონომიკური მარბიკული მარბიკული (ლი, ლიოტიფანბიძე, ანტიკური სამუარო და ძეგლები კოლხეთი, და. 1976).

შოდინსხეს კოლხეთის და იოხვისის ადენ-რეგონს, რა თქმა უნდა, უფროდენი მიეწველინა ქიონდა კოლხეთის სამეფოსა და ანტიკური სამუაროს სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების შესწავლის ივალსაზრისით, მაგრამ ხა-რისხის ხაზადურბის ბორცვის აღმობგნებამ მეტი სიციხადე შვიტანებს მხენებელი პარბლენის შემდგომი კვლევა-ძიების საქმეში. ამევე, სა-შუალეობა მოვაცეს გამოავთქვა ახალი მოხარ-ბებობი.

სამადურბის ბორცვზე იმპორტული წარჩობი წარბოდგენილი იყო სამარბებში და სამარბონის ხაზბლოვებს. ვახასიათა აღმოსავლეთი მხარბს ვამარბოულ ხარბტოლო ირბიში.

წი ს სამარბის ქვეარბლის ვაჭმენდრბას აღ-მობინდა დაღერბილი მინის აღმასბტრობისა და მოხატული ლეკოისის ნატებები. ქვეარბლის ჩრბილო-დასავლეთით ივდა ქალმეტოი შემკული შავლაქანი ატიკური ქანი. წი ს სამარბში ხანი მიყვადებელი იყო დარბადლული იმპორტული ქურტული აღმობინდა შვირბ მაც-ვალბულს, რომელბინაც იდო გეოშტბრბულია და მენარბულია ირბანბტიო შემკული ლეკო-ისი (ქ. ნადირაძე, ხარბზე სავარბველობს უძ-ველები ქალაქი, გვ. 89-111).

ხარბებში მიკვეთულ ლეკოისებს კოლხეთის ტერიტორიაზე პარბლელები ვინისა და ფიქ-ვარბს ცალბეთან ეტბენბთა, ბოლო, რაც შეე-ძება მინის აღმასბტრობს. მინა უზბტი აღბი ფიქვანარბის ბერძენი მოხაზბუნებებს სამარბ-ვის მეზუთე სამარბშია ფიქვირბებული (ქ. კ-ბიძე, აღმოსავლეთი შავიზღვისპირბეთის ანტი-კური ძეგლები, თბ., 1976, გვ. 70, ტაბ. 1311). ხაზადურბის ბორცვის ლეკოისებზე ფარბოდ ვარბკვადებულ ქ. წ. ..ხელდაში მხატვ-არბს სახელისსივის მიყუოქებთან (ქ. ნადირა-ძე, დას. ნაშრომი, გვ. 41).

იმპორტული ვარბიკის ფრაგმენტები ვამოვ-ლინდა წი ს აქლდამის ქვეარბლშიც. ბოლო ხა-მარბში დაფიქსირბდა არბხაზბებური ლეკოის-ის პარბველის წარბილი, რომელიც დაფარბულია მზინარი ლეკოი. ბერძნული ქამბ ფრაგმენ-ტი აღმობინდა შვირბ სამარბის ირბის თვზეც. მარბალია, სამარბში ბერძნული ნივთები არ არბს, მაგრამ წი 10 აქლდამის იხებტარბში უფ-რადღებას აქცევს ვერბსელის იმფადლისთანა ფილა, რომლის ძირზე ამოაწარბულია ბერბ-

წელი ასობები, ფაქტობენ, რომ იგი ამ ხანაბრ-
ში დაქრძელული პირველებს ხახულის აღწინა-
ვნილი ლიკატურა უნდა აყოს (ქ. ნადირაძე,
დას. ნაშრომი, გვ. 91).

ყველა შემოადგურალი წიშეში ადრე ანტიკურ
ხანას (ძვ. წ. V—IV სს I ნახევარი) განეყოფე-
ნება და, როგორც ირკვევა, სწორედ ამ დროს
ბორკიულდება ყვარლის ზეობას ცენტრების
რეკლუარული ურთიერთობა ანტიკურ სამუ-
არსთან, იქვეა ლინინაურში (საჩხუ) მიკ-
ლუელი ელინისტური ხანის (ძვ. წ. IV ს III
მეოხედის ბერძნული კერამიკის წიშეში
(ქ. ნადირაძე, ყვარლის ზეობის არქეოლოგი-
ურა ძეგლები, გვ. 100, ტა. IX) ვაძღვევს ხა-
შეაღებას ვიფაქტო, რომ არც ელინისტური
ხანის დასაწყისში შექვევებითა ეს პროცესი,
მაგარამ, ადრე ანტიკურ ხანასთან შედარებით,
იგი რამდენადმე შეწვლენულა იმდროინდელ
ისტორიულ ვითარებას თუ გავიჯავლისწინებთ.
ცხადი ვახლება, რომ კანონზომიერ მოვლენას-
თან ვაძვევს საქმე, ვინაიდან, როგორც ვნახეთ,
აიუნში დაშვადებული კერამიკული ნაწარმი
აშკარად სპარსის და სწორედ ადრე ანტიკურ-
ის ხანა, ვანსაკურებთ ძვ. წ. I ს შუა წლე-
ბის ათენის დემოკრატიის არჩახული აღმშლო-
ბის პერიოდ, ხოლო მოგვიანებით, პელიპონე-
სის კავშირთან დაპირებებას შემდეგ, ათენის სა-
ერათშორისი პოლიტიკური აქციები შევირად
ეცემა და წვლისპირა ქალაქებთან საეპრო-
კონომიკურა ურთიერთობის პირობებში უკ-
ვე მცირე აწიის ცენტრების ზელში ვადაიბს.
ამ ხაიოსს ქვეწიო კლავ დაუბრუნდებთ,
ახლა კი სპირისა, როგორმე ვავიარბით აღ-
მოსავლეთი კონსტანტინის (ყვარლის ზეობის) რი-
ლი და მნიშვნელობა იმდროინდელ საერთა-
შორისი პოლიტიკურ სისტემაში და ავხსნათ,
თუ რა გზებით და რატომ მოხდა კონსტანტინის
სამეფოს ასეთ უკიდურეს, აღმოსავლეთ მთის-
წინ წიშეში ატაკურა ნაწარმი.

როგორც ზემოთ აღწინაწერი, დელოსის საზ-
ღვაო კავშირით ვადიერებული და პელიპონე-
სისთან საპირაად ვანწეობილი ათენი, თავისი
პოლიტიკური მარწეობიდან გამომდინარე, აქტი-
ურად ვადიბს ზეგ ლეაზე და აღწევს პონ-
ტიკისპირა ქვეწებთან საეპროკონომიკის.
დღეს უკვე სადავო იღარ არის, რომ ამ ქვე-
წებთან ურთიერთობაში ათენს, პირველ რიგ-
ში, გემოსაშენი მასალები და პურის მოპოვება
ინტერესებდა, თუ შემდეგელობაში მივიდებთ
კონსტანტინის ბუნებრივ რუბრახებას და კლი-
მატს, შესაძლოა კიდევ ერთხელ ვავიფიქროთ
უკვე მრავალჯერს გამოთქმული აზრის იმის
წესახებ, რომ აღმოსავლეთ შავზღვისპირა-
ში (კონსტანტინის) ათენის ინტერესები ძირითა-
დად გემოსაშენი მასალით იფარვლებოდა.

ზეტური მდიდარ აღმოსავლეთი კონსტანტინის
(ყვარლის ზეობის), ვფაქტობთ, თავისი რილი
უნდა შეუბრუნებინა ათენისათვის გემოსაშენი

მასალები მარწეობის საქმეში, სპარსისთან ცი-
ლით, მდინარე ყვარლისა მარწეობისად ვარტი-
სი იყო შორასნიდან (თ. კურტისშვილი, სტრას-
ბონის გეოგრაფია, თბ., 1933, გვ. 128). ამ
რიგად, რამონ-ყვარლის სხანასრო ვა იქმე-
ბოდა ის უმთავრესი მანისტრალი, რომლი-
თაც უმნიშვნელო ვსწვლენდა, მის მარწეობის
მასალები მარწეობა შეეკლავა, ვინაიდან,
გემოსაშენი საქმისათვის, ზეტურის ვარდა,
აუცილებელი იყო მარწეობის უკეთესი მოწყო-
ვარობის საღებს ზემო წელზე შეტანულას
ერთხელს უძველეს და დროინდელ კონს-
ტანტინის აღიარებული (ქ. ნადირაძე, ყვარლის
ზეობის არქეოლოგიურა ძეგლები, გვ. 117—
124). ბრინჯაოს შეტანულრების დიდმა ტრადი-
ციებმა ბევრად ვანაპირებეს რკინის წარმო-
ბის ვანწეობარების მალელი დონე, სპარსის
ნაქალაქარის აღმორჩენები ვაძღვევს საფუძველს
ვიფარადდით, რომ შეტანულრისა ამ მხარის
მცხოვრებთა ძირითადი ნაქალაქარა იყო. უფ-
რო მცირე, ზვეწს ზელს ამგვად აჩვენებელი
მასალებიდან ვამომდინარე, ნაქალაქარ ცხოვრ-
ბის წარმოქმნას, მის წევდლომ დაწინარე-
ბას და, აღბათ, თვით სპარსთა იქმის ვანწე-
ობარებასაც სწორედ ლიონადამუშავებას ზრდა
ცოდნამ და მისმა დიდმა ტრადიციებმა დაუწე-
რეს საფუძველი, შევანაშუბრასთან ერთად,
შეტანულრისა წარმოადგენდა იმ ეკონომიკურ
საფუძველს, რომელმაც ყველა პარისა შექმნა
ადრე ანტიკურ ხანაში სპარსის ქვეწების უს-
ვერელო აღმავლობისათვის.

ამე რომ, ერთი მხრივ, რკინის შეტანულრის
ვანწეობარების მალელი დონე, მეორე მხრივ,
ათენის დანტერებზეა შეტანულრისად ცენტ-
რებთან მცოდრო კავშირის დაწეობისა, ვაძი-
ღვევს საფუძველს ვაფაქტობთ, რომ სპარსის
ქვეწების ექსპორტში რკინის ვამორჩეული აღ-
ვალი უნდა სწორიდა და, აღბათ, სწორედ რკი-
ნის ვარბა პროდუქციის სანაცვლოც ვამოწე-
ობდა არისტიკრატული წრისათვის ვანწეო-
ნილი ბერძნული მჭირადიარებული ნაწარმი.

სპარსის სახადურის ბორკვის აღმორჩენებმა
კიდევ ერთხელ დაადასტურეს აზრის იმის თა-
რახებ, რომ სპარსე წარმოადგენდა კონსტანტინის
უკიდურესი აღმოსავლეთი პროვინციის ცენტრს
(ქ. ნადირაძე, დას. ნაშრომი, გვ. 78). ძვ. წ.
V—IV სს იგი, როგორც პოლიტიკური და
მთავარი რეკლუარული ცენტრი, აერთიანებდა
ყვარლის ზეობის ზემო წელზე ვანწეულ და-
სახლებულ პუნქტებს (ქ. ნადირაძე, სპარსე სა-
ქაროვებლობის უძველესი ქალაქი, ცალკე თარი —
„სპარსის ნაქალაქარის სინქრონული ძეგლები
ყვარლის ზეობაში“). ამ მოსაზრებას მხარხ
უჭერს სახადურის ვორაზე ვამოვლენილი ი. პ-
პორტული მასალაც, დღესისათვის იმპორტულ
ნაწარმი ზემო ინტერეობის არქეოლოგიურ ძე-
გებში ვველავ დიდი რაოდენობით სწორედ
სპარსეშია აღმორჩენილი, ეს ვითარება კი ვვა-

ფაქტებისგან, რომ ვინც მხვავდა (ვინ 111, 35-140), ხაიხუც მხელი საეპარქიო-ეკონომიკური ცენტრისა და პაროდუქციის გამანაწილებლის ფუნქციას ასრულებდა. ე. ა. ათენთან ინტენსიური სავაჭრო ურთიერთობის წყალობით, სეკტორების მოთავსება ქალაქი სავაჭრო საქარაების მარგინალიზებული ცენტრიც გახდა.

ხე-ტყესა და რკინითან ერთად, აღმოსავლეთ კოლხეთიდან, შესაძლოა, ოქროსი და ხაიხუცილის ნაწარმის ექსპორტირებაც ზღვრულად დაიწყო ცნობილია, ხერძებს ოდითგანვე ეწეოდათ კოლხეთის ოქრო. მათ მოთხოვნა იყო გამოსყიდვებში კოლხეთს „ოქროს მრავალი“ ქვეყნის სახელი დამკვიდრება. „არგონავტების“ მითში წათლად არის დამოკიდებული ელენთა ფორტა ან მხარისკენ ოქროსათვის და არა გამორიცხული ადრე ანტიკური ხანაში ათენს ასევე ღიღი დაინტერესებდა გამოერჩნა ამ შეტარება და მისგან დაწესებული ნაწარმის მთავარიც.

კოლხეთის არქეოლოგიური ძეგლებზე (განსაკუთრებით ვანსა და ხაიხუცი) დიდი რაოდენობით შეკვრული ოქრომშენადეებლობის ნიმუშები, მათი დაწესებას არული ტექნოლოგია და შესრულების მაღალი დონე გვაფარტებინებს, რომ საფუძვლიან პაროდუქციის ექსპორტს გარკვეული ადგილი უნდა ხე-ტყეა კოლხეთის სამეფოს სავაჭრო სავაჭრო ურთიერთობებსა.

საიარის სახადურის ბორცვის მდიდრული აღმოჩენის გათხრებისას გამოვლინდა ადგილობრივი დაწესებული ოქრომშენადეობის ნიმუშების მიხედვით იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ისევე რაგაკრ ვანში, აქაც ცხადვე საოქრომშენადეო ცენტრის ვივარდითი (ქ. ნაღირაძე, დან. ნაწარმი). ასე რომ, ხე-ტყით, რკინითა და ოქროთა მდიდარი საიარის ქვეყანა, ეჭვს არაა, გარკვეულ დაინტერესებას გამოიწვევდა ათენს საეპარქიო-ეკონომიკური სინტეზში.

ახლა მოკლედ შევეხოთ საკითხს. იმის შესახებ, თუ რა შეიძლება იყო შეზღუდვები ხაიხუცში კოლხეთის ფარგლებს გარეთან. ამ თვალსაზრისით არის წარმოდგენილი კერძოკერძო ნაწარმი (და მისი ანალოგიები) შეიქმნა.

შეიქმნა აღვნიშნეთ, რომ სახადურის გორაკზე, საიარისგან სახადურის, სარტიფიკაციო ოქროსი აღმოჩნდა ამფორებიც.

არგაკრის სამეცნიერო ლიტერატურაშია აღნიშნული, ამფორების კოლხეთში მაღალი ხარისხის ღვინო შემოქმედით (თ. ლორთქიფანიძე, ანტიკური სამეცნიერო და ძველი კოლხეთი, გვ. 45). ხაიხუცში აღმოჩენილი ამფორების მიხედვით ძველია ასეთი სამ ვივარდითი. უპირველესად იმიტირებ, რომ ეს ამფორები ძალიან, მკერე მოცულნიანაა არაან და ამგვარი პატარა კურჯული მოწესმეწინილი არ იქნებოდა ღვინის ტრანსპორტირება. იმიტირ, არ

მის გამოარცხელი, რომ ეს ამფორები, ისევე როგორც ლეკორებიც, ექსპორტირებულიან ან ძვირად მიღებული შეიქმნის ზეობისთვის უმოკლევი გასეთვისდა.

არის კიდევ ერთი გარემოება, რომლის გავთვლიწინებოაც ზვენ გამოარცხელი აღმოჩენილ კოლხეთს ღვინო-მარტოც. მთავურის ბორცვის ანტიკური დაწესებული კოლხეთის დაწინაურება ხაიხუცში ძ. წ. 4-1 საუკუნეში შედგება. პროცესი კოლხეთში კოლხეთის ქალაქების ნაწარმების (ძ. წ. 1-1 საუკუნე) ორგანიზაციის გატეხვის ისტორიაში ძირითადი გარდატეხისა და უდიდესი ძეგლის ხანაა. ამ დროს ვითარდება ან საზოგადოებაში გაბატონებულ მფორმარობას აკავებს საყოფიერი მიწების გარშემორტყმული სატარო თემები. რომლებიც აქტიური როლი ასრულებენ კოლხეთის სახელმწიფოს ჩამოყალიბებაში. ზოლი მხველი ტარტებისა და ხაელმწიფო ორგანიზაციის გატეხის თან სდევს ქალაქების წარმოშობაც.

კოლხეთში სახელმწიფოს წარმოქმნის, დიდი ტარტებისა და ქალაქების დაწინაურების ერთ უმთავრეს ფაქტორად კი მივეანახოთ-მეღვინეობის განვითარებას სახელმწიფოს (მ. ინაძე, სატარო ცენტრები ძველ კოლხეთში, მასეტ. ისტორიის ხერძი, № 4, 1948, გვ. 64). ასე რომ, ზვენი აწარიაძე ძვ. 4-1 სს აქვარტის ღვინის ზეფართოვი წილი, აღმოსავლეთ კოლხეთში მაინც, დიდი არ უნდა ეფიციენური. მით უფრო, რომ ეს მხარე მივეანახოთ-მეღვინეობის განვითარებასათვის ზელსაურელ გეოგრაფიულ ზოლში მივანახოთ და, თუ შედეგობაში მივიღებთ, რომ საიარის ქალაქის დაწინაურება, სატარო მურტრების განვითარება და სხვადასხვა საზოგადოებრივ ფენათა შეწყობილი ფერტენციაცაა, შეტარტრგიათთან ერთად, მივეანახოთ-მეღვინეობის დაწინაურებითაც არის ნაკარნახები, მაშინ სახერტრების ცენტრებიდან ღვინის შემოტანის არ უნდა მქონოდა დიდი ადგილი და ფორმირების კი არის მოხალღვრელი, ე. ა. მაღალხარისხიანი ღვინის გატანა აქვდა ელიფერტი სამეაროს პერიფერიაში (შავი ზღვისპირეთში).

ზვენი შეძლებისდაგვარად მიმოვიხილეთ აღმოსავლეთ კოლხეთისა და ათენს სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობის ძირითადი ასპექტები, მაგრამ, რაგაკრ არქეოლოგიური მასალა გვიჩვენებს, კოლხეთის ქალაქებთან სავაჭრო პარტნიორობის პარალელურად, შეიქმნება მეორე სანტრეობი მომენტის, სახელმწიფო, რაგაკრ ვიცილი, კოლხეთში არსებული ატიკური დახაზლებები (ფიკენარო, ვივარდითი) წარმოადგენენ დახაზლებათა იმ ქაქვის გატარტრებს, რომელიც ათენს პარტოს სამხრეთ-აღმოსავლეთი საიარისზე შექმნა. ზვენირად ამ დახაზლებების მივეანახოთ უნდა განხორცულებულიყო კოლხეთის განაპირა რეგიონი.

ონების ურთიერთობა ატაკთან, ისევე როგორც საერთაშორისო კონტაქტების ხარისხი (მ. იანკე, ათენა, ადმინისტრაციული შევიწროვებისპირეთი, გვ. 88). ვფიქრობ, რომ აღნიშნულ ხანაში ეს ცენტრები აქტიურად უნდა ჩაბმულიყვნენ აღმოსავლეთ შევიწროვებისპირეთსა და ათენს შორის დიპლომატიურ ურთიერთობებშიც. რადგან მშლავარი ხაზული ფილიტის შექმნა და მყარი ეკონომიკური თანამშრომლობა თვითონვე გულისხმობდა დიპლომატიური მომენტის წინ წამოწევისას და, უკავშირდებოდა სახმარის საგნების ერთად გაზრდილებას უნდა დავყო ბერძნული ხელფერი კულტურისა და ურდისათვის დამახასიათებელ მოვლენებს. ამ მხრივ ს უფრადღებამ იპრობის აღმოსავლეთ კონტაქტის (ევიჩალის ბუიონს) არქეოლოგიურ მონაპირაში ბერძნული დამწერლობის ნიმუშების აღმოჩენა. ზემოთ უკვე ვახსენეთ ითხვისის დარჩაი, რომელზედაც ბერძნული გრაფიტი MHTO არის ამოყარული. ასევე საინტერესო მოვლენაა საბრძის სახადურის ბორცვის № 18 სამარხში ატაკური კოლიის აღმოჩენის ფაქტი. კოლიის ქვულზე ამოყარულია ბერძნული წარწერა კოლია ძვ. წ. ს. I სახეობით არის დათარიღებული (ქ. ნადირაძე-ეფრატის ბუიონს არქეოლოგიური ექსპედიციის 1988 წელს ჩატარებული მუშაობის მოკლე ანგარიში, ხელნაწების მუშუდის XI სამეცნიერო სება, თეზისები, 1989, გვ. 24-25). ეს გრაფიტი კი ერთ-ერთი უძველესია კონტაქტის ტერიტორიაზე გამოვლენილ გრაფიტებს შორის.

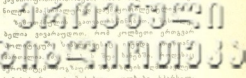
ძვ. წ. V ს შუა წლებს განკუთვნილია ითხვისის წარწერაც. აშენდა ითხვისისა და საჩინის გრაფიტები გვიჩვენებს, რომ ბერძნულს, როგორც სახელმწიფოთა შორის საერთო ენას, კონტაქტში ვაყრდნობდა დაუწყეთ უკვე ძვ. წ. V ს-დან. და ეს პროცესი თანხვედა ათენისა და კონტაქტის ეკონომიკურ კონტაქტების აღმავლობის ხანას. ბერძნული ენა უპირატესობას ინარჩუნებდა ძვ. წ. II ს I ნახევარშიც. რაზედაც საჩინის № 18 სამარხში აღმოჩენილი ვერცხლის ფილისა წარწერაც შეტყველებს.

დღემდე ატიური იმპორტი, და განსაკუთრებული ბერძნული წარწერები, მხოლოდ წარჩინებული სამარხებშია გამოვლენილი. ანთ, გათვალისწინებით, ვფიქრობთ, რომ ბერძნული ენა ვაყრდნობდა უნდა უფროდ და ზოგადობის მაღალ ფეხებში. ამ ფენასეე უნდა ქონოდა პრიორიტეტი იმპორტული ნივთების მქონებისა, რადგან, საფიქრებელია, რომ ისინი ხაკნოდ ძვირად ფასობდნენ და დახალი ფენისათვის მათი შექმნა ბელმისაწვდომი არ იქნებოდა.

კონტაქტის ათენთან ნავარე კონტაქტებზე მიგვიჩვენებს ის გარემოებაც, რომ იმპორტულ

და ნაწარმი, სამარხების გარდა, აღმოჩენილია კულტურულ ძეგლებშიც. ეს უკვე ვახსენეთ. ამ ძვირფას პროცესისა და პროცესის პირდაპირი მონაწილეობის გარდა, უფროდღობა სამომხმარებლო დაწინაურებას ქონდა. ამისათვის კი აუცილებელი იყო რეგულარული კავშირ-ურთიერთობები. ათა ხაზის მოიხილვინება მასშტაბურ და ქრონოლოგიურად უფროდღობა გათვალისწინებით, შესაძლებელია ვთავაზობდეთ, რომ კონტაქტის ერთგვარ მოდერნულ სახეობისს იხილვა მყარად შენარულია. ძვ. წ. V ს შუა ხანებში, როდესაც ეკონომიკური განვითარების ხანაშია, იქ მოსახლე კონტაქტის სახეობითა ბატონობას ქვ კიდევ სტინობდნენ და მას ექვემდებარებოდნენ (თ. ვახუშტული, პეროდების ცნობები საქართველოს შესახებ, თბ., 1980, გვ. 8-9, მაგამ). მეორე მხრივ, ქსენოფონტეს „ანაბასის“ ცნობაზე დავრდობით, რომელიც ვაშოგვეცხა, რომ ძვ. წ. V ს ბოლისათვის აქეზიანთა დამოკიდებულებისაგან განთავისუფლებული იყვნენ კონტაქტზე უფრო სამხრეთი მცხოვრები ტომები (მაგ., კარდუხები), გამოიქმნოდა მოსახრება, რომ ამ დროისათვის კონტაქტის თავი უნდა დეუნოა აქეზიანთა ვაჟუნებისაგან (საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. № 1, თბ., 1970, გვ. 415). იმ დროის საერთაშორისო ვითარების გათვალისწინებით, კონტაქტის განთავისუფლება აქეზიანთა ვაჟუნებისაგან ძვ. წ. V ს II ნახევრისთვის არის ნავარდობი (მ. იანკე, აღმოსავლეთი შუა ზღვისპირეთის ბერძნული კოლიონა, თბ., 1982, გვ. 155). უნდა აღნიშნოს, რომ შემოთავაზებულ თარიღს კარგად ეხადება კონტაქტში აღმოჩენილი ბერძნული იმპორტული ნაწარმი.

როგორც ზემოთ შევეცადეთ გვიჩვენებინა, ევიჩალის ბუიონს არქეოლოგიურ ძეგლებზე მოპოვებული იმპორტული ნაწარმის უძველესობა სწორედ ძვ. წ. V ს II ნახევრიდან ვრცელდება კონტაქტის სამეფოს ტერიტორიაზე ატაკში. ის გაჩეზობდა, რომ ძვ. წ. V ს შუა ხანებშიც ათენი აქტიურად ერეოდა აღმოსავლეთ შევიწროვებისპირეთის ცხოვრებაში (არსებებს აქ თავის დასახლებებს, მონოპოლიას აშეარებს საქართველო ეკონომიკურ ურთიერთობებში) მხარს უჭერს. იმ ვარაუდს, რომ მარხელთა ვაჟუნის სამხრეთ-აღმოსავლეთი და აღმოსავლეთი შევიწროვებისპირეთში ძვ. წ. V ს მეორე მეოთხედისთვის უკვე შესუბებული იყო. ამდენად, ზეც ხანებით უფროდღობა იმ მოსახრებას, რომ ვაწში აღმოჩენილი ატიური უნიკლური ნივთების ვაყრდნობა ნაწილი აქ მოხდა არა ხაკნო კონტაქტების გზით, არამედ ათენის მმართველი წრეების წარმომადგენლებთან დიპლომატიური ურთიერთობის დროს, ძველის ხანით (O. D. Lordkipanidze, Drevnyia Kolxida), ამჩავდა, კონტაქტ-ათენის ურთი-

ქვეყნის ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

საქართველოს ისტორია

ერთობაში, საგარეო-ეკონომიკური ინტერესების გარდა, ვარკვეულ როლს ასრულებდა დიპლომატიურა მოშენტიც, ეს გარემოება კი შანიაშებზე, რომ ძვ. წ. V ს II ნახევრისათვის აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთში სათენს შუარი პოლიტიკური პიზიციები ეკავა.

ჩვენი აზრით, საგარეო კონტაქტები საიარბს ქვეყანას რომელიმე ქალაქის მეშვეობით ფუნდა განხორციელებინა. შარალია, შინეულის რომ ჩიონ-უვირილის შავიბტრალი იმპორტის შემოტარის ერთ-ერთ უშთავრებს გზას წარმოადგენდა, მაგრამ ეს გარემოება არ გამოდის ხაზს ვივარადდომ რომელიმე შუამავალი ცენტრის არხებობა, ვინაიდან საირბებს. ზღვაზე გასასვლელის უქონლობის გამო, არ ვაანდა უშუალო კავშირის შესაძლებლობა (შინაბრე ვვირილიც, სტრაბონის ცნობით, შხოლოდ შორაანიდან იყო სანაოსნოდ გამოხადვერ).

ათენის ეკონომიკური და პოლიტიკური მიზნებთან გამომდინარე, სავარაუდებელია უშუალოდ ზღვისპირა ზოლში ათენის დასავრდენ ქალაქების არხებობა. ამ შხრივ სანატრებოა ფიქვენარის ბერძნული სამაროვანის აღმოჩენები. დღემდე აზრთა სხვადასხვაობაა ამ ტებლის ხანათის განსაზღვრის თობაზე ზოგს ფიქვენარის ტერიტორიაზე არხებული ატკურ დასაზღვრა პოლისად შარლია (ა. კაბიძე, ფიქვენარის წითელფიგურაინი კრატერი, საქ. შუც ნიურებთაა აკადემიის შოამბე, ტ. 69, თბ., 1978, გვ. 567). ხოლო ზოგაც მას მსხვილ ემპორიონად განიზღავს (შ. ინაძე, ათენი და აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთი, გვ. 63); ამდამად ჩვენთვის შოავარი შინეუნელობა თვითონ ატიკური სანოსხბლის არხებობის ფაქტს ენიჭება. რადგან ვფიქრობთ, რომ იგი უნდა უოფილიერ კოლბეთის ტერიტორიაზე ათენის ერთერთ მსხვილი დასავრდენი ცენტრი და მისი სანეალებით უნდა განხორციელებულიყო ათენ-

სადის ესოდენ სასიცოცხლო საგარეო-ეკონომიკური კონტაქტების კოლბეთის სამეფოს ცენტრალურ და აღმოსავლეთ რეგიონებში, ამდენად ძვ. წ. V—III სს საირბის საგარეო კავშირ-ურთიერთობებიც შირითადად ფიქვენარის მეშვეობით უნდა წარმართულიყო.

საირბისა და საგარეო-ეკონომიკური შერტირე აღმოჩენებმა დადასტურეს აზრი იმის შესახებ, რომ ბერძნული იმპორტის გარკვეულბის ერთ-ერთ უშთავრებს გზას ჩიონ-უვირილის პარსბტრალი წარმოადგენდა. შორაანიდან იგი მხოლოდ უფროდის სახმელეთს გზას მოკვეთბოდა და, ვარაპირის გავლით, ქერაოზვერბეობაში, აქიდან კი აღმოსავლეთ საქართველოში გადადიოდა (იო. ღორთქიფანიძე, წ. ხადირაძე, ი. გავროზიძე). არქეოლოგიური შინაცემებით დადგენილია, რომ ეს გზა, როგორც აღმოსავლეთ-დასავლეთ საქართველოს დამაკავშირებელი არტერია, მოქმედებდაში უნდა უოფილიერ ძვ. წ. I საუენიდან (ქ. ნადირაძე, ევირილის ზეობის არქეოლოგიური ძეგლები, გვ. 141). და, შარალიც, ევირილის ზეობაში მიკლუული ძვ. წ. I ს იმპორტული ნაწარმი სწორედ ამ გზის გავოლებზეა ფიქსირებულ (იპოვიბი, სანხერე, საირბე, ვორაძირი).

ახეთია აღმოსავლეთ კოლბეთის საგარეო ურთიერთობების ზოგადი სურათი, ჩვენ შევეცადეთ, გვეჩვენებინა, რომ ბერძნულ სამყაროსთან ამ შხარის რეგულარული კავშირა დასტურდება ძვ. წ. V—III სს (განსაკუთრებით ძვ. წ. I ს).

შომდევრო ხანაში, პელიპონესის იმში ათენის დამარცხების შემდეგ, ბერძნულ სამყაროსთან კონტაქტები სუსტდება და ამ კუთბის საგარეო კავშირ-ურთიერთობებში მეტ-ნაკლებად შინეუნელოვან ადგილს მცირე აზიის ელინო-ზირებული ცენტრები იკავებენ.

ეროვნული ბიულეტენი

უმაღლესი განათლება ამერიკის შეერთებულ შტატებში

უმაღლესი განათლება ამერიკის შეერთებულ შტატებში ახალგაზრდამ შეიძლება მიიღოს უნივერსიტეტში, ან ტექნოლოგიურ, ან პოლიტექნიკურ ინსტიტუტებში. როგორც ერთში, ისე მეორეში არის მუშაობისა და ბუნებისმეტყველების ფაკულტეტები. შეერთებულ შტატებში ორი ტიპის უმაღლესი სასწავლებელია: სახელმწიფო და კერძო. სახელმწიფო სასწავლებლის დაფინანსება ხორციელდება ნაწილობრივ ბიუჯეტისა და ნაწილობრივ კერძო შეწირულობების საშუალებით. უმაღლესი სასწავლებლის არსებობისათვის საჭირო თანხების უმნიშვნელო ნაწილს ფარავენ თეთონ ჰტრდენტები. შეერთებული შტატები წინააღმდეგ 80-იან წლებში ხარჯავდა 17.6 მილიარდ დოლარს. შედარებისათვის აღვნიშნავთ, რომ საბჭოთა კავშირი იგივე პერიოდში და იგივე მიზნით ხარჯავდა მხოლოდ 3 მილიარდ მანეთს.

ამერიკელები თვლიან, რომ უმაღლესი სასწავლებელი უნდა გაიხსნას მხოლოდ მაშინ, როცა ამ სათანადოდ იქნება აღჭურვილი. მაგალითად, კალიფორნიის უნივერსიტეტის პროფესორი ჰტრდენტ ლაკოტი ამბობდა: „თუ შევადაწვევებთ უნივერსიტეტის დაარსებას, პირველ რიგში, უნდა შეიქმნას მოსაწვეი ოთახი. უნდა დავაარხო საერთო საცხოვრებლები, საპოპულაციო დარბაზი და ბიბლიოთეკა, ამის შემდეგ, თუ კიდევ დამჩნე ფული, რომელსაც უნდა ვეღარ ვიყენებ ვერაფერში, მოვიწვევ პროფესორებს და შევიძენ სახელმძღვანელოებს“.

შეერთებულ შტატებში უნივერსიტეტებსა და ტექნიკურ ინსტიტუტებში სწავლა ორნახევრისაა. პირველი ნახევარი 4 წლიანი სწავლების უკრის გულისხმობს. ამ ნახევრის დამთავრების შემდეგ ახალგაზრდა სპეციალისტი იცავს დისერტაციას მაგისტრის ხარისხის

მოსაპოვებლად; და შეუძლია წავიდეს წარჩინებაში ან სახალხო მეურნეობის სხვა დარგში, როგორც უმაღლესი განათლების მქონე პირი. თუ ახალგაზრდას სურს შეცნობიერდეს მოღვაწეობას მიმდის ზელი, მან უნდა გაიაროს მეორე ნახევრის კურსი. ჰტრდენტო ვადის სამწლიან სწავლებას კურსს, რომლის დამთავრების შემდეგ იცავს დისერტაციას ფილოსოფიის დოქტორის ხარისხის მოსაპოვებლად. უნდა ითქვას, რომ დისერტაციის დაცვას პროცედურა განსხვავდება ჰტრდენტო არსებული პროცედურისაგან. შეერთებულ შტატებში, მაძიებელი, სპეციალური საგნების ჩახარების შემდეგ, წერს შრომას, რომელსაც განიხილავს მეცნიერთა სპეციალური კომისია; კომისიას გამოაქვს გადაწყვეტილება აღნიშნული პირისთვის ხარისხის მინიჭების შესახებ. უნდა აღინიშნოს, რომ ხარისხის მინიჭებელი კომისია მეტად მკაცრად უდგება ბაკაუბს. ფილოსოფიის დოქტორის ხარისხის მინიჭება სულაც არ ნიშნავს, რომ მისი მტლობიელი უსაზროდ სამეცნიერო დარგს ემსახურის. თუ მის სურს, შეიძლება მარწყვდობაშიც წავიდეს.

სწავლების პროცესის ძირითადი დამახასიათებელი თვისება შეერთებულ შტატებში იმაში მდგომარეობს, რომ ახალგაზრდას ვაწყვეთარდეს დამოუკიდებელი აზროვნების უნარი, შედლოს სწორი გადაწყვეტილების მიღება როდეს და არასტანდარტულ სიტუაციაში და მიღებული ცოდნა გამოიყენოს პრაქტიკულ საქმიანობაში. სწავლება უმაღლესი სასწავლებლებში ისეთნაირად დაყენებული, რომ ახალგაზრდამ მიიღოს ფართო განათლება. ამიტომაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ეძლევა ფუნდამენტალურ მეცნიერებებს: მათემატიკას, ფიზიკას, ქიმიას, საერთო განათლებას. ამ განათლებას იხუბრებენ. რაც ახალგაზრდას შე

უძლია სამშენებლო, ინტერექციონალური და სხვა მიზნების შედეგად შეიარაღდეს.

მიუხედავად იმისა, რომ უმადლესი განათლების შეტანვით უზრუნველყოფენ მათ, რომლებიც ამერიკელთა თვლიან, რომ მთლიანად მათს ვერ მისწავლობენ თანამედროვე მოთხოვნებს. სწორედ ასე აღწევენ საკლასიკურ ბერძენ ერტონი, ჰარნარა სპარსისა და მარგარეტ კლია თავიანთ წერტილში რომლებიც ერტონი და "ფუნქციონალიზმი" გამოიყენებენ 1942 წელს გამოიარება, რომ ახლავარდების 3/4 ვერტკომპარტებს კლდებს ავტორიტე თვლიან. ეს იგივე არააო სავსებით სპარსულადაა, რომ უფრო მეტი უფროაღება უფდა მიქციეს განვითარებულ ტექნოლოგიებთან დაკავშირებული პრობლემების შესწავლას. უმაღლესი სასწავლო დაწესებულება უფდა შეწყვეტდნ უნაჩი, ისე მოამზადონ ახლავარტდა სპეციალისტები. რომ მათ მხარა აუბან ტექნოლოგიის სწავლავტლას, ენაიდან მომავალში სამშენობის ხასიათის მკვეთრა ცვლილება შეიძლება მოხდეს. მანა სადააზე, უმაღლესდაამოყარებულებს ისეთი მომზადება უფდა მიწადეთ. რომ ადელი შესაძლებელი იუოს მათი გადაწყველება. ეს პროცესი, აღბაო, გამოარდება პერიოდულად, ენაიდან ახალი სამშენი განწესავებული იქნება წინა სამშენისაგან. სტატის ავტორების ვარაუდით. 1940-იანი წლებისათვის ახლავარტდებს ექნებათ 37 სამშენი კერა და ის დრო, რომელიც მათ დარჩებაო. საქმარისი იქნება აბეთი გადასაღებისათვის. ავტორები აღნიშნავენ, რომ, რაც ნაქველას სალექციო დრო. მით უფრო მეტი და სასწავლო დრო. უფრო მეტაც, ზოგერთი სასწავლო დაწესებულება მომავალში 21 საათის განმავლობაში უფდა მიქვედებდეს და სასწავლო პროგრამების გადაყენება ტელევიზიით ზორციულდებოდეს მთელი დღე-ღამის განმავლობაში. ამჟამად სასწავლებლები წლის განმავლობაში 180 დღეს მუშაობენ. ეს დრო, ამზობენ სტატის ავტორები, 210-240 დღემდე უფდა გაიზარდოს.

უფრადლებას იხსნებრებს მდებარეობაში მესწორებების დიდა ზვედრათი წილა ხაბუნებისმეტყველო სპეციალობის სტრუქტურების მომზადების დარგში. ამ საგნების ჩაოდენობა საინჟინრო სპეციალობების 18-20% შეადგენს. მაგალითისათვის, ავტონავტიკის, გამოყენებითი მექანიკის, ქიმიური ტექნოლოგიის, სამშენებლო საქმის, ელექტროტექნიკის, გეოლოგიის და, აგრეთვე, სხვა სპეციალობებზე სტრუქტურა უფდა გაიზაროს შემართებული დისკალინების 10 ერთეულს ჩაოდენობით, აჩვენოს შემდეგი საგნებდაა: მესწორების ფილოსოფია, ლიტერატურის ფილოსოფია, აზროვნების ისტორია, სემინარ ლიტერატურაში, სემინარ ისტორიაში, აფრისი ქვეყნების შესწავლა, ბიზნესის ეკონომიკა, ფინანსები, შემოსავალი და დავარება და სხვ. ერთეულს

განმარტება შეეძლო იქნეს მოკვანდო. სამშენობო სტრუქტურა უფდა ექვეს უმაღლესი სასწავლებლებში მიღების წესების შესახებ. მიღების პროცესული შედეგაო რი საწავლობაში ერთი მგროვარტდა იმასო, რომ ახიბტურაინტეს მიღების წინ უფდა მქონდეს განათლების სპარსული ცხოვრებაში უფრად ენაიდან ახალი მომავალი ტექნოლოგიური ინსტიტუტში შექმნილი ინსტიტუტების უფდა მქონდეს აბოლოდო 30-40 ერთეულს პროცესული წესების განვითარებაში. ეს ან საათი კერაში. 1 ერთეული ინგლისურში ნიშნავს, რომ ახიბტურაინტი 1 წელიწადს სწავლობდა ინგლისურს ისე, რომ კერაში ინგლისურა მქონდათ 4-4 ან 5-5 ადნიშნული 10 ან 11 ერთეული კალთორნიის ტექნოლოგიური ინსტიტუტისათვის შემდეგანარად ნაწილდება: ისტორია — 1 ერთეული (უმთავრესად შეტარებული სტატების ისტორია), ინგლისურა — 2 ერთეული (კომპოზიცია, ლიტერატურა და ენა), მათემატიკა — 2 ერთეული (ელემენტარული ალგებრა, გეომეტრია, ალგებრის ჩრტული თავები, ტრიგონომეტრია, რიცხვითი მეოდემა ელემენტარული ფუნქციები, მატრიცული ალგებრა, ალბათობის თეორია, სტატისტიკა) უფდა ენა — 2 ერთეული, ჩრტული კერა — 1 ან 2 ერთეული. აქ იფულისხმება მათემატიკის ჩრტული თავები, იფრე უფდა ენა, ქიმიის ან ფიზიკის იმისდასახევედით, თუ რომელ სპეციალობაზე აბიბებს სწავლას. დაბო. ჩატორაული სამშენობები — 1 ერთეული.

აღნიშნული მოთხოვნებების დაქვემდებარების შემთხვევაში ტარდება მისაღები გამოცდები. გამოცდები, როგორც წესი, სპეციალურად შედგენილი ტესტების საშუალებით ზორციულდება.

ამ საუკუნის დასაწყისში, ერთდ 1948 წელს, ფრანგმა ფსიქოლოგმა აღფრედ ბინემ შექმნა ადამიანის ინტელექტუალური დონის საზომი ტესტი, რომელიც ინტელექტუალური კოეფიციენტის ხანელი არის ცნობილი. ბინემ ეწებდა საშუალებას, თუ როგორ გაერტია აზროვნების დონის მხარე ჩამორჩენილი ადამიანი ისეთისაგან, რომელსაც ინტელექტის კოეფიციენტი შესაძლებლობაში აბიბათებდა ბინემ შექმნა ტესტები, რომლებიც აღნიშნული პრობლემის გადაჭრის შესაძლებლობას იძლევა; ტესტების საშუალებით ადამიანს გონებრივი გახვიაობების ასეთ დადგენა, რომლის შედარება მის ქრონოლოგიურ ასაკთან იძლევა საფუძველს. განიხილვროს ინტელექტის კოეფიციენტი. თუ გონებრივი განვითარების ასაკი ემთხვევა ქრონოლოგიურ ასაკს, მაშინ აღნიშნული კოეფიციენტი 100-ის ტოლია. მაგალითად, თუ 6 წლის ბავშვს 6 წლის ბავშვის ინტელექტი აქვს, მაშინ ინტელექტუა-

ღურა კოფოციენტი 188 უდრის. ამაჲად შე-
 გრთებულ შტატებში 200-მდე, სხვადასხვა
 ტეტია. პარსტონში (ნოუ წერხის შტატი)
 არსებობს სეციალური ორგანიზაცია, სადაც
 უშაღლებს სასწავლებლებისათვის შესაბამისი
 ტეტების შეღებას ზედა. ორგანიზაციაში
 4 000 კაცი მუშაობს. ტეტების დანიშნულებაა
 გამოავლინოს პირიყენათა, და მათ შორის
 აბითურიენტის, თვისება უნდა არაოვრებაში,
 მათემატიკური გამოკვლევებისადმი მდგრადე-
 ხაში, საერთო ორენტიაციის შესაძლებლობა-
 ნი და ლოგოკური არაოვრების დონე. არსებუ-
 ლი ტეტებთან უფრო ცნობილია სტანდორდ-
 ბინგ ტეტის, რომელიც ძალიან ახლია ბინგ
 სისტემასთან. ამ ტეტის მოსწავლე საათნაბე-
 ვარს ანდომებს და ოჯი იძლევა შესაძლებლო-
 ხას დადგენილ აქნას ამ პაროვნების ინტელექ-
 ტუალური კოფოციენტი. ე. წ. ვესსლერის
 ტეტის ასევე გვაძლევს საშუალებას დადგენილ
 იქნას ინტელექტუალური დონე. ცნობილია,
 აგრეთვე, ოტის-დენონის ტეტის, რომელიც
 უმთავრესად გამოიწველია ადამიანის კულტუ-
 რული და შორალური დონის დასადგენად. ამე-
 რიკელთი თვლიან, რომ ტეტების საშუა-
 ლეობის შესაძლებელია დევადგინოთ არა მარტო
 ინტელექტუალური დონე, არამედ ვიწინასწარ-
 მტებველოი ამა თუ იმ პაროვნების აკადემიურ
 წარმატებებზე მომავალში, მაგ. ამერიკელი
 მანობის ჯედი პოლადაის ინტელექტუალური
 კოფოციენტი თურმე 172-ს უდრის. სამხრეთ
 კორეელა 14 წლის ემ უნჯ იუნგომ, რომელ-
 ლიც ვანსეიორებელი ნიშის შკონედ ითვლე-
 ბოდა, აკოდა ოსი ენა და ოსი წლის ასაკში
 არ უტარდა ინტეგრალუბას გამოკვლეა, მისი
 ინტელექტუალური კოფოციენტი 210-ს უდ-
 რდა. ერთ-ერთი ამერიკელი — ტეტის ინ-
 ტელექტუალური კოფოციენტი 288 გამოდგა.
 შერთებულ შტატებში ზოგერთებში არ ეთან-
 ხებენია ადამიანის ინტელექტუალური დონის
 შეფასებას ინტელექტუალური კოფოციენტის
 საშუალებით. მიუხედავად ამისა, უმრავლეს
 სასწავლებელთა დაკომპლექტება ტეტების
 გამოყენებით ზედა. მაგარს, სანამ აბითრებ
 მივადოდეს საქმე, აბითურიენტს უნდა მქონ-
 დეს ცოდნის გარკვეული ცენზი, რომელიც
 უნდა გამოადინიწუნელი ერთეულები საშუა-
 ლეობა.

შერთებულ შტატებში პირველ კურსზე შე-
 მავლელი უმთავრესად ორ მოთხოვნილებას
 უნდა აკმაყოფილებდეს. ერთია საერთო მოთ-
 ხოვნილება უნივერსიტეტისათვის და მეორე იმ
 კლდეის მოთხოვნილება, სადაც აბითრებს
 შესწავლას. საერთო მოთხოვნილებებს აქვთ
 შემდეგი სახე:

1. აბითურიენტის 16 წელზე ნაკლები ასაკის არ
 უნდა იყოს. გამოჩენილი შესწავლაში შესაძ-
 ლებელია 15 წლისას, თუ გვი აკმაყოფილებს
 დანარჩენ მოთხოვნილებებს.

2. აღმსარებელი უნდა ქონდეს საშუალო
 სკოლა. რომელსაც შერთებულ შტატებში
 უშაღლებს სკოლას ეთაბიან.

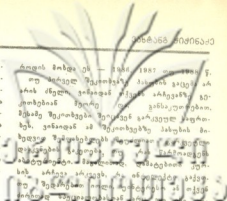
3. აბითურიენტს უნდა აქონდეს გარკვეულ
 რაოდენობის ერთეულები 10-დან 16-მდე.
 უმთო უკვე განიხილეთ მოთხოვნილებები
 კლდეორის ინტელექტუალური შესწავლაში
 შემავალ აბითურიენტისათვის. უნივერსიტეტისათვის ეს მოთ-
 ხოვნილება შეიძლება:

ა. ინტელექტუალური ერთეული. აქ უნ-
 დეს ახტარა, ლიტერატურა, ლინგუატიკა, ისტო-
 რია, გეოგრაფია.

ბ. უცხო ენა: საჭიროა 2 ერთეული.
 გ. მათემატიკა: თითო ერთეული ალგებრაში,
 გეომეტრიაში. ზოგერთ სპეციალობაზე საჭი-
 რია კიდევ დამატებითი კურსი მათემატიკაში.
 დ. ზღუნებისმეტყველება: აბითრინია, ბიო-
 ლოგია (ბოტანიკა, ან ზოოლოგია), ქიმია, გეო-
 ლოგია ან ფიზიკა — არზევით — თითო ერ-
 თეული.
 ე. სოციალური მეცნიერებანი: გეოგრაფია,
 ეკონომიკა, ისტორია, ფილოსოფია, ფსიქო-
 ლოგია და სოციოლოგია — არზევით — ასევე
 თითო ერთეული.

კლდეორისის უნივერსიტეტის ზერკლის გან-
 ყოფილებაში მისახედად აბითურიენტს უნდა
 მქონდეს 1 ერთეული ისტორიაში, 2 ერთეული
 ინგლისურში (კომპოზიცია, ლიტერატურა, ენა),
 2 ერთეული — მათემატიკაში (ელემენტარული
 ალგებრა, გეომეტრია, ალგებრის რჩეული თა-
 ვები, ტრიგონომეტრია, არცხვითი მეთოდები,
 ელემენტარული ფუნქციები, მატრიცული აღ-
 გებრა, ალბათობა, სტატისტიკა), 2 ერთეული
 უცხო ენაში, 1 ან 2 ერთეული სპეცსაგნებში
 (იგულისხმება მათემატიკის დამატებითი კურ-
 სი, ქიმია ან ფიზიკა). აბითურიენტს უნდა
 დამატკოს, რომ მას შეუძლია უნივერსიტეტ-
 ში სწავლა. ამის დადგენა კი აქვს ტეტების
 საშუალებით ზედა. ამ ტეტში, რომელიც
 აბითურიენტის ნიშს აფასებენ, მან უნდა დაავ-
 რიკოს არაჩალებ 1000 ქულას (არ აკვ-
 რიოს ინტელექტუალურ კოფოციენტში). გარ-
 და ამისა, არის კიდევ სამი ტეტის, რომლებ-
 შიაც უნდა დაგროვდეს არაჩალებ 1600 ქუ-
 ლისა, ე. ი. თითოეულში არაჩალებ 600 ქუ-
 ლისა. ეს ტეტებია: ინგლისური, უცხო ენა
 ან სოციალური კვლევები, მათემატიკა ან მეც-
 ნიერების სხვა რომელიმე დარგი.

მარჯაღის უნივერსიტეტში კოველწლიურად
 შედის 1200 აბითურიენტი. მურველია
 რიცხვი კი საშუალოდ 2000-ია. გარდა აკა-
 დემიური ცოდნისა, ეს უნივერსიტეტი ურ-
 რადლებს აქცევს თუ რომელი სკოლა აქვს
 დამთავრებული აბითურიენტს. ვინ არის ის
 და რას წარმოადგენს რეგარს პირიყენის.
 რეგარია მისი შემოქმედებითი შესაძლებლო-
 ხანი, რეგარია მისი სავადლებელი პაროვნების

გარეშე მოქმედება. ურთადლება ექცევა გეოგრაფიულ განაწილებასაც. მარჯვანდის უნივერსიტეტში შემსვლელი უნდა აკმაყოფილებდეს სამ ძირითად მოთხოვნებს: მას უნდა ჰქონდეს საშუალო სკოლის დიპლომი, სკოლის რეკომენდაცია, სადაც აღნიშნული უნდა იყოს მისი მორალური და აკადემიური ვარჯისობა ან, ბოლოს, წარმატებით უნდა ჩაატაროს მისი სასწავლო გამოცდები. თუ ამიტორიენტის განსაკუთრებული თავისებულობის გამო, შეიძლება დაიშვას გამოცდის და იგი დამატებით გაერეშე მიიღოს. მარჯვანდის უნივერსიტეტში სკოლაში მიღებულ ნაშრომს მინიმუმ მაინც დიდ ურთადლებას არ აქვს. უფრო მეტი მნიშვნელობა აქვს ამას, რომ სკოლის მარჯვანდის შეუძლებს შემდეგს:

1. ოთხი წელიწადი განუწყვეტლივ უნდა ესწავლა ინგლისურს.
2. ამიტორიენტს ასევე ოთხი წელიწადი უნდა ესწავლა მათემატიკა (განაწილა სპეციალობას).
3. ოთხი ან მეტი წელიწადი — უცხო ენა.
4. ორწლიანი კურსი უნდა ჰქონდეს გავლილი ამტორიანში, მათ შორის შეერთებული შტატების ამტორიანში (ცრთი წელიწადი). ასევე სხვა ქვეყნების ამტორიანში.
5. ერთი წელიწადი უნდა გავლო კურსი ლაბორატორიულ მეთოდებში (წუბტ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე).
6. უნდა ჰქონდეს შესაბამისი ცოდნა ბუნებრივნიანობის დარგებში ან მუსიკაში ან ორივეში. მარჯვანდის უნივერსიტეტში უნდა ამიტორიენტმა უნდა გაიაროს ტესტირება, რომლის მიზანია ამიტორიენტის ნების შეფასება. გარდა ამისა, უნდა გაიაროს სამი ტესტი, რომლებიც სპეციალური პროგრამით არის შედგენილი მარჯვანდის უნივერსიტეტისათვის. აღნიშნული ტესტები ავლენენ თუ როგორია ცოდნა აქვს ამიტორიენტს.
- შეერთებულ შტატებში უამრავი ტესტი არსებობს. ზოგი მათგანი მისწამდ იხსნება დადგინოს ამა თუ იმ პირის ინტელექტი — დახსოვების უნარი, აზროვნების სიწარფე, ათვისების უნარი, ანდვიდის პოტენციალი მისწარფებანი ლივარობისაკენ და ა. შ.

ახლა განვიხილოთ თუ როგორია ტესტირება ხორციელდება მარჯვანდის უნივერსიტეტის ბუნების სკოლის ამიტორიენტისათვის. 1980 წ. მარჯვანდის უნივერსიტეტში შემსვლელებს წერაღობითი პასუხი უნდა გაეცათ შემდეგი კითხვებისათვის.

1. კლდის რამდენ სპეციალობაზე განდათ სწავლა?
2. როგორი დამატებითი კურსი განდათ გაიარათ?
3. დალაგეთ ოქვენი საქმიანობა. ოქვენი აზრით, მნიშვნელობების მიხედვით. გამოვით აღნიშნეთ — სამსახური ოქვენ აირჩიეთ, თუ განქვს მერ იყავით ამ დარგში განწებებულნი.

რადის მოხდა ეს — 1984, 1987 თუ 1988 წ. თუ პირველ შეკითხვაზე პასუხის გაცემა არ არის ძნელი, ვინაიდან ოქვენი არჩევანზე გეოგრაფიან შეერთებულ შტატებში უნდა განსაკუთრებით, შესაბამე შეკითხვები შეიქმნენ გარკვეულ პარტისებს, ვინაიდან ამ შეკითხვებზე პასუხის მიხედვით შეიძლება იქნეს დამატებითი ინფორმაცია დასაბუთების გაცემაზე, თუ რა პარამეტრებს ამტორიენტმა შეიძლება დასაბუთებოს. ამიტორიენტის სის არჩევა არჩევს, რა ინფორმაცია გაქვს. თუ შედარებით იოლი, ამტორიენტს ამ ოქვენ ძირითად შეკითხვასთან არჩევა თუ იგი არჩევა ცოდნა შეუძლია კურსი აირჩიეთ. ეს უნდა ხაზგასმებზე, გამოვა თუ არა ოქვენთან ერთად სპეციალისტი. როდესაც ამიტორიენტის შესაბამე კითხვაზე პასუხის პასუხს, ასევე შესაბამეული პასუხის მიხედვით კომისიამ ამიტორიენტის პარტისებზე, რადგან, ამისდა მიხედვით, თუ რა ანებებს ამალგარდა უფრო მეტი მნიშვნელობას, გამოცდილი შემთხვევითი უნდა შედგეს თუ ვისთან აქვს საქმე. ასევე გარკვეულ ინფორმაციას იძლევა ამიტორიენტზე ის, თუ რა სამის სამსახური აირჩია მან უახლოეს წარსულში. ამიტორიენტის შესაბამე ინფორმაციას გვაწვდის, აგრეთვე, პასუხი შემდეგ კითხვაზე:

4. რა სამსახურს წოდებები და ქალღმებრი გაქვთ?
- ასევე მნიშვნელოვანია კითხვა:
5. რა დახმარება შეგიძლიათ მოუფინოთ ამისათვის, რომ აჩვენოთ ოქვენი შესაბამელობანი მარჯვანდის უნივერსიტეტის აკადემიური პროგრამის ათვისებისა და მაკონტრის ხარისხის დაცვას საქმეში?
- თუ დახმარება არ იქნება იმ დონეზე, რაც სპეციალისტი, ამიტორიენტის საქმე ცუდად არის და იგი შეიძლება ვერც მოხვდეს მარჯვანდის უნივერსიტეტში.
- შემდეგი შეკითხვა ასეთი ხასიათისაა:
6. დაახმარეთ თუ რა ინტერესები გაქვთ, რომლებიც არ არის დაკავშირებული ოქვენს საქმიანობასთან?
- დაშუალწმებით, რომ ამ კითხვის პასუხიც კარგ მასალას იძლევა პარტისების შეფასებისათვის. დაახლოებით ასეთივე მიზნებს იხსნავს დანარჩენი კითხვებიც.
7. აღწერეთ შენობრივი სტერო. რომელსაც ოქვენ, პირველ რიგში, ემსახურებით?
8. რა ცვლილებები შეიტანოთ ოქვენ სამუშაო გარემოში. და რა საშუალებებით მოახდენო მათ?

თუ დაკავირებებით, ეს კითხვაც, ასევე, მნიშვნელოვანია იქითკენ, რომ გაიარებს, როგორც აზროვნების ამიტორიენტის. შეუძლია თუ არა დახმარება რეალური საშუალებებით, რათა განახორციელოს თავისი მიზნები. შემდეგი კითხვა:

9. თქვენს რომელი მასწავლებლის ან შტაბის წევრსაა საჭირო და რატომ?

ახიურთებთან უნდა წარმოადგინოს გვარგები და კორდაინაცია სამი პარტია, რომლებსაც შეუძლიათ რეკომენდაცია მისცენ მას გარდა აღნიშნულისა, ახიურთებთან უნდა ვაკეთოს შემდეგად სახის წერადლობითი განცხადება:

„ეს განცხადება საერთოდ ჩემია. პარტიისად ვაცხადებ. რომ მე არ დამხმარებია არავინ მამი მომზადების დროს. უკვე ინფორმაცია არის მართალი და უნებია. გამოცდების წარმოადგენს ქვემოთ მოყვანილი... მარჯვდის ბიზნესის სკოლას შეუძლია შეამოწმოს ნებისმიერი აქ მოყვანილი მასალა“. ზედმოწერილია.

განხილვებით მარჯვდის უნივერსიტეტისა, შეერთებული შტატების მეორე პროვინციებში უნდა უმაღლესი სასწავლებელში — პარისტონის უნივერსიტეტში არც ისე დიდ ურთიერთობას აქვდაც საშუალო სკოლის პროგრამას. მნიშვნელოვანი მომავალი სტუდენტის პოტენციური შესაძლებლობები. ამ უნივერსიტეტში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ეძლევა, თუ რატომ იცის ახიურთებთან ინტელისური, უცხო ენები და მათემატიკა. ამ საგნების მიხედვით შედგება მომავალი სტუდენტის ინტელექტუალური დონის შესახებ. გარდა ამისა, ახიურთებთან მოწმდება ისტორიაში, ზელოვნებისა და მუხიკის დარგში და ერთ-ერთ უცხო ენაში. სკოლაში სწავლების დონეს აქაც დიდი უარაღდება ექსპერტის საინტერესოა ის, რომ პარისტონის უნივერსიტეტში წერითი გამოცდები ტარდება უკველგვარი კონტრაქტის გარეშე. გამოცდები არიგებს საშუალოს, ცოცხალი იყოს, რომ არ აქვება რაიმე შეკითხვები, და შემდეგ ტოვებს საგამოცდო ოთახს. გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ ბრუნდება და აგრძელებს შესრულებულ ნაშრომებს. საგამოცდო ქაღალდზე სტუდენტმა უნდა დაწეროს შემდეგი: „მე აღიბრუნებდი, რომ გამოცდის დროს არავითარ დახმარებას არ მივმართავ“. თუ შემწვეული იქნა რაიმე დარღვევა, ახიურთებთან მომხმარება გამოცდიდან და ე. წ. ღირსების კომისია განიხილავს მას საქმეს. მას შეიძლება გაჩვენდეთ ვადი და სასურველი აუტორიტეტის უნივერსიტეტში შესვლა. ღირსების კომისია იხილავს არა მარტო ახიურთებების, არამედ სტუდენტების საკითხებსაც. იგივე სასქელის გამოყენებით. ღირსების კომისია პარისტონის უნივერსიტეტში მოქმედებს 1898 წლიდან. კომისიას ექვსი თვისი წევრებია. თანხმად ამ წევრებისა, ღირსების კომისია შედგება სხვადასხვა კურსის 7 სტუდენტისაგან. ეს კომისია უფლებამოსილია განიხილოს სტუდენტთა ან ახიურთებთან მიერ წესების დარღვევების საკითხები. ღირსების

კომისია იჩვენებს სტუდენტის გამოწვევების შესახებ საჭირო დანაშაულებს.

შეერთებული შტატების სტუდენტთა ცოდნის შესახებ საჭირო დროს განხილვის ემართება. ახიურთებთან, მაგალითად, კალთორნიის ტექნიკური ინსტიტუტში აღიბრუნების ცოდნის შემოღობისთვის: A — წარჩინებული, B — საჩუქრით, C — დამატებითი, D — საშუალო, E — უარყოფითი, F — არაინფორმირებული. INC — არასრული გარდა ამისა, არსებობს სტუდენტთა უნივერსიტეტის: A — B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z. ახიურთებთან უნივერსიტეტში უნივერსიტეტის (F) არ აღიბრუნებულა არცერთ ქვეყნის სტუდენტის მიერ განხილული კურსის მოცოდნის შესახებ ერთეულია რაცხვით. ეს რიცხვი და საგანში მიღებული ნიშანი შეადგენს ე. წ. შეფასების ქულას.

ახიურთებთან, თუ სტუდენტმა სამი წლის განმავლობაში მოიხმარა ისეთი საგნის კურსი, რომელიც უკვედ წელწამდ კურსში ითხოვნილია განმავლობაში ტარდება და მან ამ საგანში დაურგოვა 434-12 ერთეული და გამოცდის დროს ამ საგანში მიღო ნიშანი A, მაშინ სტუდენტს ეწერება 44 ქულა. შედეგად საგანშიც, სტუდენტის წინ ამ წლის განმავლობაში გამოუყავი ე. წ. ანგარიშის მაჩვენებელი, რომელიც წარმოადგენს ქულათა განსაკუთრებული ერთეულია განზე (ამ პერიოდში). განმავლობაში რიცხვი არ უნდა იყოს 200-ზე ნაკლები. წინააღმდეგ შემთხვევაში სტუდენტს ვერ გადართვებ შემდეგ კურსზე.

გეოგრაფიისთვის, ახიურთებთან, სინტერესოა იქნება, თუ არა სწავლობს სტუდენტთან შეერთებული შტატების უმაღლესი სასწავლებლებში და რატომაც ცალკეული საგნების პროგრამებს. ჩვენ მოკლებული ვართ შესაძლებლობის განვიხილოთ ახიურთებთან სტუდენტთა ახიურთებთან არსებული შედეგები. ვფიქრობთ, რომ ახიურთებთან და რატომაც მოდიანობა და საერთო წარმოადგენს.

პარისტონის უნივერსიტეტში კლასიკური ფილოლოგიის სპეციალობით აკონტაქტებული შემდეგი საგნები:

კლასიკური ენები, კლასიკური „ლიბრალი“. ტრადიციული კონფლიქტები აღიბრუნებული პერიოდში. ტრადიციული კონფლიქტები არის ტრადიციული პროცესები და ევროპიულ და აზიურში. ადამიანი დეგრადირება და სპეციალიზაციის წინააღმდეგ და ადამიანი თავისთავის წინააღმდეგ. ამ მასალის მიქმედება ერთი დეკონა.

კლასიკური მითოლოგია, ბერძნული და რომაული მითოლოგია. არსებული ფილოლოგიის შესახებ ძველ წყაროებში (მეხოლდუ, პომპროსის ოდისეა, ევროპიულ, ვიკილიუსი, ოვიდიუსი). შემოქმედება, განვითარება. ქაღალდი და მამაკაცის განცდები. ვიროს პარისტონის

შოკატა. ბრიტანეთი როგორც ამერია. ობ-
ლა ლეკია.

ინგლისური კოლონიები ამერიკაში. ახალი
დასახლებანი ამერიკაში ახალი ინგლისი. ზესა-
პაისი აგვიანი. ხაზრეთი კაროლინა. მუხა-
ხელი საბოლოო. ატლანტიკური პოლიტიკური
და კულტურული პრობლემები ამერიკის და-
სახლებების დროს. დიდი გამოცხადება 1740
წელს. ოსი ლეკია.

ამერიკის ისტორია. ბრიტანეთის ძველი აშ-
პერიის ზენიტი 1740—68 წლებში. კრიზისები
და დასაწყობება 1768—87 წლებში. ამერიკის
ექსპანზიონტი ატლანტიკის შექმნის საქმეში
და ამასთან დაკავშირებული ხაზრდები
1774—81 წლებში. ამერიკის შეერთებული შტა-
ტები კონსტიტუციის პერიოდიდან შექმნილთან
იმახედ. რევოლუციის შემკადრება. ამერი-
კული ნაციონალიზმის განვითარება. ახალი და
განხილავებული საზოგადოების საბოლოოება.
ნაციონალური კონფლიქტი და სამოქალაქო ომი.
იმახედგანი პერიოდი და შეერთებული შტა-
ტების საბოლოოება. კვედის შეხანისა.
ამერიკის სამოქალაქო ომიდან შერბ მხოფ-
ლი ომიამდე. ამერიკის დამოკიდებულება სხვა
კვედებთან. ამერიკის საგარეო პოლიტიკის
ეკონომიკური და კულტურული ასექტები. ამე-
რიკის ხაზრეთი. ამერიკის ხაზრეთის გამო-
ვლდის პრობლემები. შეერთებული შტატები
1900—1940 წლებში. პარტიების კოალიციები.
არხვენების სისტემა. შეერთებული შტატები
1940 წლის შემდგომ პერიოდში. ამერიკის
პოლიტიკური, სოციალური და ფილოსოფიუ-
რი იტორია შერბ მხოფლი ომის შემდგომ.
ამერიკის მრეწველობის განვითარება. ქლა-
ქების რილი. 16 ლექცია.

უმაღლესი ბანათელაზა ამერიკის შეერთებულ შტა-
ტებში განხილავებული პრობლემებით ხარ-
ბებლობენ პრინციპის, მარჯარდისა და იღლის
უნივერსიტეტები.

თუ ახალგაზრდად მარჯარდის უნივერსიტეტი
დაამთავრა, მას ჯნა ხანილი აქვს კარიერისა-
კენ. ამ უნივერსიტეტში სწავლების თანხა საქ-
მად დიდი. ახვ. მავალითად, 1966—87 ხა-
ნიისწავლი წელს სტუდენტს სწავლის ფული
უნდა გადაეხადოს 1760 დოლარი. მარჯარდ, თუ
მას უნდაოდ ხაზრეთი საერთოებრივლად და
ზოგადი სასწავლო წიგნიც. მაშინ ეს თანხა
8 000 დოლარამდე იზარდა. 1966 წლისათვის
სწავლების თანხა მკვერთად გაიზარდა. იკ-
18 000 დოლარამდე იზარდა.

მარჯარდის უნივერსიტეტი. პრეზიდენტის
გარდა, მარჯარდის უნივერსიტეტის ხაზრეთი. ხაზ-
რეთი შედარს. უნივერსიტეტის პრეზიდენტი.
პროფესორები, წამყვანი სპეციალისტები. მარ-
ჯარდის კლდეი და მეცნიერებისა და ზელოვ-
ნების სკოლა ერთად შეადგენენ ზელოვნებას
და მეცნიერების ფაქტობებს. შედარებისა და
სტრატეგოლოგია სკოლები — შესახების ფაქტობ-

ბების თითოეული ფაქტობები უნივერსიტეტში
მ. წ. ახალიწელს პროფესორებისა და ახალი-
ტენტ-პროფესორების (ეს უნივერსიტეტის
ჩვენი ფორმების ტრადიციის უნივერსიტე-
ტის პროვიდენტი უველა ფაქტობების წერ-
იღვდები. ერთად ფაქტობები უნივერსიტე-
ტის პროვიდენტი უნივერსიტეტის სწავლებ-
ის უნივერსიტეტის სწავლების ფაქტობები წელს
გაყოფილება რიგ-რიგად სწავლებლის ფაქტობ-
სტრუქტურის წყობის შედგენისა და სწავლებლის
დას. ფორმული უნივერსიტეტის ფაქტობების
ეს სექტორები აწევა ერთი კვირის დავიანე-
ბით. შერბ სექტორი ახერხის ბილი შეხა-
თის მომდევნო ორშაბათიდან იწევა. სობა
ფორმის ჯვან აწევა შერბ სექტორი ფორ-
მული უნივერსიტეტი. ხაზრებისა და დორი-
ტორების სკოლის მარჯვდ წელიწადს ახლ-
მური წელი გაყოფილება ხაზრებისა და სწავ-
ლების შერბ წელიწადს ამ სპეციალისტებზე
ორსექტორიან სწავლებს. უნივერსიტეტი შე-
უძლიათ მინიჭონ შემდეგი სამეცნიერო ხა-
რების: ზელოვნების ფილოსოფიის ბაკალავრი.
მეცნიერების ბაკალავრი. ზელოვნების ფილოსო-
ფიის მანისტი, პედაგოგიის მანისტი. მეც-
ნიერების მანისტი. ტექნოლოგიის მეცნიერებისა
მანისტი და. აგრეთვე სხვა დარგების ბაკა-
ლავრისა და მანისტის ხარისხები. დოქტორის
ხარისხი უნივერსიტეტს შეუძლია მინიჭოს
საწესისა და ადმინისტრაციულ მართვაში. მეც-
ნიერებისაში. ფილოსოფიაში. ფორმის დედასაში.
მედიცინაში, არქიტექტურაში, მათემატიკაში და
სხვ.

უმაღლესი ბანათელაზა უნივერსიტეტში
შეხლა სურს. სპეციალური განხილავებითი მი-
მართავს შესახების ფაქტობების დეკანს, ამა-
ვე დროს, მან უნდა შეიტანოს მკითხ თანხა.
რომელიც, ამ შემთხვევაში თუ ამიტორიონტი
არ მიიღებს, იკარგება. ვარდა აინის, ამიტორი-
ონტს უნდა მქონდეს სათანადო ხაზრეთი. რომ
შემდგომში შეიძლება სწავლის ფულიც გა-
დახდეს.

მარჯარდის უნივერსიტეტის სტუდენტი არ
შეიძლება გარკვეულ აქნს უნივერსიტეტიდან,
თუ ფაქტობების წერების იმახა მესამედმა
არ მისცა მის გარკვევაში.

ზელოვნებისა და მეცნიერების ფაქტობები
მარჯარდის უნივერსიტეტის არსებობს 1850
წლიდან. ფაქტობები მახუბისმეცნიერული სწავ-
ლების პოლიტიკაში. კრისდამთავრებულებს შე-
უძლიათ დიპლომის დასვა ზელოვნების ფი-
ლოსოფიის, მეცნიერების, ტექნოლოგიის მეცნიერ-
ებასა მანისტის და ფილოსოფიის დოქტორის
ხარისხებზე. ამ ფაქტობებზე შემდეგი სპე-
ციალისტები: ამორიპოლოგია, არქიტექტურა,
სტრატეგოლოგია, ბიოლოგია, კულტურა ენა და
ლიტერატურა, ქიმიკა, კლასიკური ფილოსოფი-
კია, შედარებითი ფილოსოფია, ეკონომიკა.

შეკლდების პირველ ორ ეტაზე შემანი-
ტარული დაჩვენებდან ეკითხება შემდეგი ხაზ-
ნები:

მეცხერი წაწარმოებები და ნოველები
ილიადა იმდენა, დეობერტი კომედიო, ენე-
იდა, წიხილი და შავი, დოქტორი ენაგო, მი-
ჩითადა აქცენტი აღებულია ძველი ეპოსის
შედევრების შედარებაზე თანამედროვე წაწარ-
მოებებთან.

ღრამის ფორმირება სხვადასხვა დრამატუ-
ლი ვანის ეკოლოგია დაწვეული რიტუ-
ლური და რელიგიური ნიშნებიდან. კომედი-
ებისა და ტრაგედიების განვითარება, სხვა-
დასხვა ფორმებს დამოკიდებულიან. იპერა
და შუსიალური დრამა. კოლედიო. ძირითადი
მნიშვნელობა ეძლევა ამას. ვეღო რა ეპოქურ
ვადენის ახდენენ ადამიანზე ზელოვნების სხვა-
დასხვა ვანრება.

ადამიანთა იღუბი და შიოფლიო დსავლე-
თის თვალსაზრისით. ადამიანის ბუნებისა და
ზნისობის ხაზოვლილება, მისი პირალი. რე-
ლიგიური ეპოქებისა და ხაზოვარი. გამოყენებუ-
ლია. არასტატუსს, ნეტარა ავსებტირებს, მკა-
ივლები, დეოტარის, შექსპირის, კანტის, მარქ-
სის, ნიკიტის წაწარმოებები.

ლიტერატურის შესავალი. ხაგნის მიზანია —
ხტუდენტი განდეს ნატოფი შიოხველი. ეტარს
ხნარად იყვლება. განსაყოფრებული წაწვე-
ლობა ეძლევა ინგლისურ და ამერკულ დი-
ტერატურას. ამბოთანავე, ზღუდა პარალელის
ვადლება თანამედროვე დიტერატურასა და
ბერძნულ და რომაულ დიტერატურას შორის.
ამ ეტარის მიხედვით, განიხილება ქოისი, შექ-
სპირის სონეტები, „ანტიონი და კლეოპატრა“,
„რიჩარდ მერე“, ზენია ჭეიშის „ეტროპელები“
„დოკნის“ „დოდი დოდინი“ მილტონის
„დეკავლერი ხაზიბი“ და სხვ.

ძველი სავუნეების ლიტერატურა. დამ-
წერდობის წაწესებები. მიოლოგიისა და რი-
ტუალების როლი დიტერატურის შექმნაში.
ძველ ბერძენთა და ახლო აღმოსავლეთის, აფ-
რიკულ გერმანულ კელტთა და ინგლისური
ლიტერატურა. ხაზოვარი ხაზოვრების პოეზია
და ხაგა. უფრო ადრინდელი ხანის მოთხრობე-
ბი და სონეტები.

უფროსი ეტარის ხტუდენტებს ეკითხებთ
შემდეგი ხაგნები:

ძველი აღიქმა. ემბოთა დიტერატურა და
მისი კონკრეტული და ინტეიპური ტრა-
დიციები. ეტარეთა პოლიტეურა, რელიგიო-
რი აბტორა ქრისტიკ დებადებამდე.

ქრისტიანული აზროვნების სავუნელები.
ქრისტიანული აზროვნების ძირითადი ცვრების
კვლევა და შესწავლა. რწენა და მიწეზი.
სკოლე და ბიტიტება. იავიოფლები.

ეგზისტენციალიზმი. რჩეული თაგვი ვან-
პოდ ხარტის წაწარმოებებიდან. მყოფე ხაზ-
ქუნის ეგზისტენციალიზმი როგორც ფილოსო-

ფილოსოფი ინტელექტუალური დრამატისა.
ხარტის შიოფლმედვილობა. პირალური
და სოციალური სპექტრის და კავშირი მარქ-
სის მოძღვრებასთან. ეგზისტენციალიზმის ეს-
თეტიკა და ესეიოლოგია.

საოცრადსავლო ლიტერატურა. რჩეული
წაწარმოებები. რჩეული შიოფლოგის შე-
დევრები. ამ წაწარმოების მნიშვნელობისა და
ხილვები პეტროლოგი, ხერვანტები, სვიფტი,
ფილდინგი მერი, მელანი მარქ, ბენედიკტი
ნიკიტისა და სხვ.

ეგზისტენციალიზმის დი-
ტერატურა. ვა-
რობის რწენებისა 1880 წლიდან. ვადრ 1810
წლამდე. აქტივეტურა. მხატვრობა. კანდა-
კება და დანტე. ბეტარა, ბოკარო, რიო დე მი-
ჩანდონა. კახალიონე. მკაიველი. ეტაზმის,
ჩაბლე, ზენსერი, შექსპირი, ბეკონი.

თანამედროვე მხატვრული ლიტერატურა.
უკანასკნელი 30 წლის წაწარმოებები ხარტან-
გეოში გერმანიაში. იტალიაში. ინგლისსა და
რუსეთში. განხილვის ხაგნია მარქსიზმი. ფა-
შიზმი და მათი წაწინააღმდეგო იფოლოგია.
ორი უკანასკნელი შიოფლიო ომისა და ესპანე-
თის ხაზოქალკო ომების ესეიოლოგიური მემ-
კვიდრობა. განხილული იქნება რეშარკის —
„დახავლეთის ფრანტზე სიწვეარა“, შოლი-
ხივის „წენარი დინი“, მისეს „ტრამლის მვე-
ლი“. ფოტარის „მოგზაურობა ინდოეთში“, მი-
ჩაგვის „კონფორმისტი“. მალროს „ადამიანის
იფედი“. დედინკვის „რა პურითა ეტითა“,
ჭრახის „უკან დლინი“.

ძველი საბერძნეთის კელტურა და ბელოგენე-
ბი. კლასიკური ბერძნული კელტურის ძირითა-
დი იფეები და მათი ვადლება ზელოვნებაზე. ადა-
მიანი, როგორც ინდოელები. ადამიანი და ხა-
ზოვადება. ადამიანი და ბუნება. ადამიანი და
დუთავითობის პრინციპი. განხილულია ბერძ-
ნული აზროვნების თეშები — მოთხრობიდან
დაწვეული პეტროლოგია.

ახალი აღიქმა. ახალი აღიქმა. დიტერატურა,
რომელიც შექმნა ქრისტიანობის მიერ. ქრის-
ტიანობის მნიშვნელობა.

ძველი ფილოლოგიური ლიტერატურა. ამე-
რკული ინდოელები, ეტრობის, აფრიკისა და
აზიის ხაღების მიოები, დეგენდები, ზალაღე-
ბი და ეპიკური წაწარმოებები. განსაყოფრებული
სურადლება იქცევა ტექსტობრივ მასალაქ.

წიგნის ისტორია (ხაგვარი ეტრის, ვაზაფ-
ხელის- სემეტიტი). წიგნის განვითარების ის-
ტორია დასავლეთში — კლასიკური პეტრო-
ლოგიიდან დღემდე. წიგნის წარმოების სრულყო-
ფა. წიგნების განწილება. დამოკიდებულება
ავტორებისა და მკითხველს შორის.

როგორც უამრავი აღიწერილი იყო, შეგროვ-
ბულ შტატებში სინეტიკო უმადებს ხაგწა-
ღებულებს შორის უველაზე პრივილეგირაია კა-
ლიფორნიისა და მხანაუსეტის ტექნიოლოგიური
ინსტიტუტები. მხანაუსეტის ტექნიოლოგიურ

ინსტიტუტში ხუთი აკადემიკოსი სკოლა: სოფ-
ლის მეურნეობა და დაგეგმვა, საინჟინრო, მე-
მანქანარეალი და სოციალური დარგების, მე-
ნეერთა და მეცნიერებათა. ინსტიტუტის სტუ-
დენტებს საშუალება აქვთ ბაკალავრის, მაგის-
ტრის და აკადემიკოსის ხარისხების დასა-
დაყვანად მან სხვადასხვა დარგში.

მახარებელი ინსტიტუტში საინჟინრო მექა-
ნიკის დარგზე ისწავლება შემდეგი საგნები:
ტექნიკური სისტემების საფუძვლები. თან-
ამდროვე ტექნიკის პრობლემები. ინჟინერ
თა საქმიანობა და პრობლემების გადაწყვეტის
არსებული საშუალებები. ძირითადი ცნებე-
ბი ტექნიკაში: სისტემები, მოდულები, ვე-
ლის ცნებები, რადიონობის ცნებები, მოწყობილო-
ბანი. ტექნიკური სისტემების სივრცული ანალი-
ზი. ეკონომიკური ანალიზი. მახალები ტექ-
ნიკისა და საინჟინრო საქმეში და მათი თვით-
სახეობი. თანამედროვე გამოყვანილი მანქანე-
ბის გამოყენების შესახებ დონები.

მეორე ტანის მექანიკა, ნიუტონის მექანიკის
გამოყენება უწყვეტ ძაბების შემთხვევაში. დე-
დუქციების პრობლემები უწყვეტ გარემოში.
ძალია წინასწარობა საგანმანათლებლო სივრ-
ცეში. დაძახებლობის განსაზღვრა.

ტექნიკურ ცოდნასთან ერთად, სტუდენტთ
კარგ განათლებას დეუბლობს მემანქანარეალი
დარგებში. ამის დაშვადებურებელი ქვემოთ
მოყვანილი შესახებობი პროგრამები. რამდე-
ბიუ საინჟინრო სპეციალიზებზე აკითხება.

მეტყვეობა ტრადიციები. დასავლეთის მოჩა-
დური და ფილოსოფიური ტრადიციების შეს-
წავლა: პოპერობი — „ოფსეა“, ეტიკე —
„ორენტეა“, პედოგოგების იმპ. პლატონი —
„რესპუბლიკა“ და სხვა მეტყვენი მწერლები.
ეპიკურული და სავტორი. დასავლეთის ტრა-
დიციების ბილი პერიოდები. ძველი ქრის-
ტიანული პერიოდი. საშუალო საუკუნეები. რე-
ნესანსი.

ადამიანის სახე — გმირი. ნაწარმოების წა-
კობება და გარჩევა. დასავლეთის თანამედროვე
ნაწარმოების განვითარების ტენდენციები. და-
სავლეთის „ხელი“ და მისი შესწავლა. „გვი-
ჩის“ პრობლემა პიშვარის, სოფკრებს ებ-
ქილება და პლატონის ნაწარმოებებში. ივანე
პრობლემა კამიუს, სარტრის. რენილისა და
სხვათა შემოქმედებაში. ბიბლია და დანტე-
რუტის, დოუტენსისა და ზუკატის ტრადიციები.
ქალკეთა არქეოლოგია. ქალკების განვითარების
გავლენა — დამიანის ცხოვრებაზე არ-
ქეოლოგიის, ანთროპოლოგიის, ისტორიის რილი.
ქალკე და ინდივიდუმი. ინდივიდუალიზა ზა-
მოყვანილება და ურბანიზაცია. კლასიკური ცო-
ვილიზაცია და ძველი ათენა. მე-18 საუკუნის
ნის ლონდონი და მე-19 საუკუნის ლონ ან-
დელები. თანამედროვე სოციალიზაციის ტექ-
ნიკური.

ლიტერატურის ანალიზი: პოემა, მიზობობი,
პიესა, სოლეო, ძირითადი პიესის დადგენი თან-
ამდროვე კრატეა: რიჩარდსი, ელიოტი, ლე-
ვი, არნოლდი და კლარკი. თეორიისა და
პრაქტიკის დამოკიდებულებანი კრიტიკაში. კრა-
ტიკისა და მოჩადის თანამედროვეობალები.
კრატეის ტრადიციები: ვუდვორტი, რს-
სონი, ეტსი, სიქსი, უილსი, უილსონი, ენკ-
ილი, მახაბარატი, როლინდზე და სხვა.
ბიბლია ანალიზი და სხვა. დიდი რა-
ტორული მახალები. რამდებილი რეალური
განცხადება სპეციფიკური განხილავები.
შექმნილი და მისერი. შექმნილის პიესები,
ჩინების ნაწარმოებები.

ინგლისური რენესანსის ლიტერატურა. ინგ-
ლისური პოეზიის აღმართება. დრამა. ინგ-
ლისური. შექმნილი და მისი თანამედროვენი,
მიტონი. რენესანსის ფილოსოფიური და
მეტყვერული იდეები. დეფი.

შექმნილი საუკუნის ამერიკელი მწერლები.
არვიენტი, პო. ემერსონი, მელვილი, უიტმენი,
ბინი.

თანამედროვე ამერიკული ლიტერატურა. ზე-
ლოთ, კაობტი, ელიოტი, ფიციერალო, მემინ-
გუი. რიჩარტ ლოფელი, პანფი, სტევენსი,
ვუდერი, და სხვა.

რელიგიის ისტორია. აზიური ქვეყნების რე-
ლიგია: ბუდიზმი და სანსკრიტი. ტიბეტური რე-
ლიგია. ძველი ინდური ფილოსოფია. კლასი-
კური ინდური ფილოსოფია. ინდური ბუდიზმის
ისტორია. ტიბეტური ბუდიზმი.

ჩინეთის რელიგია. ჩინური აზროვნების სა-
კობები. ჩინური ბუდიზმი. მახაიანა ტექნიკე-
ბის გაყვანი. ბუდიზმი იამონისა და ჩინეთში.
იამონური რელიგია. იამონური აზროვნების
საკითხები. სემინარი იამონური ბუდიზმის შე-
სახებ. ბუდიზმი და იამონის კულტურა. ბუ-
დიზმი იამონისა და ჩინეთში.

შედარებითი აზიური რელიგია. თანამედროვე
აზიური სპირიტუალიზმი. იოგების თეორია. შუა
აღმოსავლეთის მონტიკური ლიტერატურა.
ოსმალეთის ქვეყნების რელიგია. ძველი
ახლი აღმოსავლეთის რელიგია. ზელოვება
ძველ შესაბამისი. სემინარი ძველი ქვე-
ყნების ისტორიაში. სავტორული, რიში და ახლი
აღმოსავლეთი.

ისტორია ებრაელთა ხინდან ალექსანდრე
დიდამდე. რელიგია და საზოგადოება ძველ
ებრაულ ხანაში. ძველი აღთქმა. ახალი ისრა-
ელის ისტორია, ლიტერატურა და რელიგია.
იარსებობა რელიგია. ძველი იარსის რელიგია და
ფილოსოფია.

იუდიზმი. რელიგია და საზოგადოება თალ-
მუდისა და მისნახის პერიოდში (1-დან 6-ე
საუკუნემდე ქრისტეს დაბადების შემდეგ) სა-
შუალო საუკუნეების ისლამური და ებრაული
ფილოსოფია. საშუალო საუკუნეების ფილო-
სოფის ეთიკური და პოლიტიკური თეორიები.

ფილოსოფია. რელიგია და საზოგადოება თალ-
მუდისა და მისნახის პერიოდში (1-დან 6-ე
საუკუნემდე ქრისტეს დაბადების შემდეგ) სა-
შუალო საუკუნეების ისლამური და ებრაული
ფილოსოფია. საშუალო საუკუნეების ფილო-
სოფის ეთიკური და პოლიტიკური თეორიები.

ვეროსი საშუალო საუკუნეების იუდაიზმი და
 რენესანსი. სპინოზა. იუდაიზმი ევროპაში
 1492—1789 წლებში. იუდაიზმი ევროპაში 19-
 20 საუკუნეში.

ქრისტიანობა. ახალი აღთქმა. ახალი აღთქმის
 ისტორია. ლიტურგია და რელიგია. რელი-
 გიოზოფიის ქრისტიანობა. საშუალო საუ-
 კუნეების სასულიერო ისტორია. საშუალო სა-
 უკუნეების ფილოსოფია. კოლოკვიუმი ქრის-
 ტიანობის ისტორიაში. სემინარია. საშუალო სა-
 უკუნეების ქრისტიანობის კანონები. ძირითადი
 რელიგიური ტრადიციები აშერაქაში. ქრის-
 ტიანობის თეოლოგია. რელიგიის ფილოსოფია და
 მსოფლიო მარქსიზმი, დანტე და საშუალო საუ-
 კუნეების კულტურა.

ისლამი ისლამის რელიგია. მიხტაყიში აბ-
 ლაში. რელიგია ისლამურ სპარსეთში. აბ-

ლაშის კანონები. საშუალო საუკუნეების რე-
 ლიგია და რელიგიური ფილოსოფია. ისლამის გან-
 ვითარება. ევროპის ძირითადი თემები. კო-
 ლოკვიუმი ევროპაში. ევროპის კოლუგია.

კულტურა, საზოგადოება და რელიგია რე-
 ლიგიის ფილოსოფია. მემორიალიზმი და რელიგია.
 ქრისტიანობის რელიგიური რელიგიური რელიგიური
 რელიგიური რელიგიური რელიგიური რელიგიური
 რელიგიური რელიგიური რელიგიური რელიგიური
 რელიგიური რელიგიური რელიგიური რელიგიური

ევროპის კანონები. საშუალო საუკუნეების რე-
 ლიგია და რელიგიური ფილოსოფია. ისლამის გან-
 ვითარება. ევროპის ძირითადი თემები. კო-
 ლოკვიუმი ევროპაში. ევროპის კოლუგია.
 კულტურა, საზოგადოება და რელიგია რელიგიის
 ფილოსოფია. მემორიალიზმი და რელიგია.
 ქრისტიანობის რელიგიური რელიგიური რელიგიური
 რელიგიური რელიგიური რელიგიური რელიგიური
 რელიგიური რელიგიური რელიგიური რელიგიური
 რელიგიური რელიგიური რელიგიური რელიგიური

გონდო არაქელაძე

ეროვნული ენციკლოპედია

ქვანი კვლავ ღალატებენ

მეცნიერული აზრის განვითარების ერთი უპირობო ფაქტორია პრიბლემისადმი კრიტიკული მიდგომა და კონსტრუქციული კვლევა. ეს ელემენტარული კეშპარტება ზოგიერთ შემთხვევაში დაიწყოებოდა და უაღრეს მეცნიერული სახეობისათვის ვითომ სამართლებს სთავაზობენ მკითხველ საზოგადოებას. ამ „სანაქებო“ საქმეს „შესაშერი ობტაბოლი“ ეწევა ზღაღვინაობისკენების დოქტორი ტ. მარტოიანი, რომელმაც 1978 წელს ერთვანში სომხურ ენაზე გამოაქვეყნა მონოგრაფია „სიღრმეთა სომხეთი“. წაენი სომხური არქიტექტურის ძეგლების სერიათაა გამოხული და სომხეთის შერატალთა კავშირის გამოცემლობის „სოვეტკან გაროდ.“ მთერაა გამოცემული.

ამთავითვე უნდა ითქვას, რომ ტ. მარტოიანის ნაშრომი თითქმის ბოლომდე ტენდენციურია და თანაც უერტლემ მეცნიერული დირხებისა. წიგნში სომხური ზურთობოდებების ძეგლებადია გამოცხადებული ქართული არქიტექტურის შედეგები — აშანი, ოშკო, ბანა, ხახული და სხვ.

ვიღებ ტ. მარტოიანის გამოკვლევების ძირითად ნაწილის განხილვასე გადავიდოდეთ. პირველ რიგში შევხედებით მის შესავალზე, რომელშიც ავტორი უკვლევებს სერბს აყენებს, რათა ტარ. უნდებეს ქართული მიწა, სომხურად გამოცხადოს, ხოლო მისი შვიდირი მცხოვრების უკლებლეს სომხებად...

შესავალში ტ. მარტოიანი ტობს ტერიტორიაში ათავებს „სიღრმეთა სომხეთს“ და, აკად. პიტროვისკის შრომაზე («Ванское царство», М., 1968) დაუბნობთ, მას ჯერ კიდევ ურატტეს მანაში სომხურ იემად აცხადებს „სიღრმეთა სომხეთის შესახებ პირველი წერილობითი წყაროები ასურულ და ურატტულ ძეგლებში მოიპოვება. ამ ძეგლებში ეს ქვეყანა იწოდება „დაიან“, „დაიბი“ ურატტებით... უკვე ზე. წ.-მდე VIII საუკუნეში სიღრმეთა სომხეთის ტერიტორია, დაიბად წოდებული.

მდ. არტობა ურატტეს სამეფოს საზღვარებში“ (გვ. 8).

ურატტეს სახელმწიფოს ფარგლებში ერთნა სომხურ მიწად გამოცხადების კახულვებს რომ არ იძლევა, ამის მტკიცება უდმეტად მიგვაჩნია. ისე კი მეცნიერებაში მიღებულია, რომ „78 წ.- დაირილებული ურატტეს მეფის არგისო I-ის წარწერაში ჩამოთვლილი მხარეებთან დიოხი გაიკვებულია ტობს, წახაბა-წახახოის, ვიტერხის (ვიტერხის) — ოძახებს, ქალაჩაზა — გოდერძის სახელწოდებებთან“.

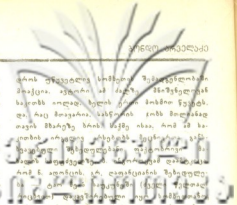
მგელი არ არის ამის შემწევა, რომ დიოხი, ტობი, მებსი, ქახაბი, კოლიბი, კახი და სხვები ერტხნირი წარმოების ქართული ეთნიკური სახელებია. აქ ქართული ეთნიკურეში აშკარად ჩანს, რაც ერთ-ერთი ქმნიშებელია ამისა, რომ ტობს მიწა ქართულთა წინაპრებით იყო დასახლებული. ამ საკობს შეეხოს ს. მარტოიანს წლებში გამოქვეყნებულ ერთ ნაშრომში და აღნიშნავდა:

«Кол-х-и, Ка-х-и, Мес-хи (Мо-с-х-и), Джава-х-и (Тао-х-и) и т. п. присудя племенам грузинским, понимая термин грузинский в родовом значении»¹.

ქერ კიდევ ზეული ზგარბული წყარობიდან შეგვიძლია ვივიცნოთ ტობს მხარე. ქნეოტონბე (I საუკ. წ. აღმდე) ჭობობის სტობაში მოხსენიებული ქართულ ტობს ტობებს უწოდებს. ტობებში ქართულ ტობადაა მოხსენიებული სოფლები სტიფოდელის მეტრად, სხვა ზგარბენი ავტორების ტობს ქართულ მიწად ასხვნიებენ. შეიძლება ამ ინფორმაციით დავეყოფილებულიყავით. ტ. მარტოიანს ამ მხარე უწუ-

¹ ი. ბერტენიშვილი, ნარკვევები საქართველოს ისტორიული გეოგრაფიიდან — ზემოქართლი — შორი, ქახაბეთი, თბილისი, 1985, გვ. 74—75.

² Н. Марр, Крещение армян, грузин, абхазов и аланов святым Григорием, 1905, с. 167 ЗВО, т. XVI, 1905.

ალი წინამორბედი რომ არ შეადგენს ეს წინამორბედი არც მეცნიერი ნ. ტოკარსკი. რომელმაც 1948 წელს გამოცა წიგნი «Архитектура древней Армении» (წიგნის რედაქტორია აკად. ი. იბრაჰიმი). იგი 1947 წელს საფუძვლიანად და მეცნიერული ტანუთარსობით გაკრიტიკა აკად. ს. კანაშვიამ თავის წახარებით.

«Об одном примере искажения исторической правды» [არაოკლმა] მეცნიერმა ნ. ტოკარსკიმ ამხილა ისტორიულ ფაქტთა და ვალებზეა და ტენდენციურობაში. სწორედ ამ რუსი „მკვლევარის“ კვლამ მიხედვს ერთგულად ტ. მარტიუიანი, რომელმაც უკვე დიღეს სხვა-რობს ტაო და მისი მიმდებარე ტერიტორია, თავისი ქართული არქიტექტურული ძეგლებით, სიმშრად წარმოაჩინოს.

აკად. ს. კანაშვიამ მეცნიერულ თეზისებზე აქვს საშოკალებელი ტონის ისტორია!

«Восстановить подлинную научную историю этой территории вовсе не трудно, опираясь на показания авторитетнейших исторических источников. Проникая на южную месопотамскую окраину Халдского государства уже с VI—V вв. до н. э., армянские племена только после 189 года до н. э. занимают такие районы, как Держани и Карин — ныне Эрзерумскую область (Страбон). Отныне пограничная линия между Грузией и Арменией проходит по Араксу (Аполлодор). При Тигрине II в семидесяти годах I века до н. э. происходит дальнейшее расширение границ Армении. В это время, нужно думать, была занята провинция Спери (у Страбона Сиспиритида). Тао же продолжает оставаться в пределах Грузии: подробно перечисляя армянские области, Страбон (начало I в. н. э.) среди них нигде и никак не упоминает Тао». (გვ. 13).

საუბრადღებოა, ტოკარის ცნობა იმის შესახებ, რომ ქართველთა შერის ბრძანებში არ წიღეს (ან წიღეს, იმ. 1 ს.) სომხეთში მდებარე შეიქმნენ სომხებ ისტორიკოსის მოსე ხორტენსის (5 ს.) კლარქეთი ქართულ პარკინციად მიანსა. დეკონი (11) ს) კლას ქართულ მიწად იჯლის, და ასე შეიძლება არაერთი ცნობის მოტანა უცხო წყაროებიდან და ავიტ სომხებ ისტორიკოსთა შრომებიდანაც.

თქმა არ უნდა, ტ. მარტიუიანი სიდიდის ტოკლარქეთის ისტორიაში საკლებად ჩაბეჭდილი გეოგრაფიკული დახვეწა. ჩიხა თავისი ავტობიოგრაფიული ანტი-არაგრაფი გაანარჩუნის და ავტორი შეადგ მოაქვნიან. ეს რომ ასეა, იქედანაც ჩანს, რომ მან, უკუდგეგმავი დასაბუთების ვარჯიშ, ტოკლარქეთი მარტანობისა და არაბობის

არის უწყვეტლად სომხეთის შეზღუდვლობის მოაქვთა. ავტორი ამ დასწრე მნიშვნელობას ხაჯობს იღვდა. ბელის ერთი მოხმით წიგნებს, და რაც მოაყარა, სასწრაფოს კონს მოღმანად თავის მხარეზე სრის სწამე იხაა, რომ ამ ხაჯობის არკველა რხებობს შეწყვეტილი განმედეველი შეზღუდვებში დაკლებილი და დადის სტრუქტურაში.

რომ ნ. აბოშის, ირ. ლავანტიანის შეზღუდვით ს. ტოკარსკის საუბრებში (გვ. 13) წიგნით დაკლებილი დაკლებილი იგი წინამორბედი სომხადღეს ამ შედეგებში. ზოგაერთი მეცნიერი კი ტონ სომხეთის უკუკვრებებს უფრო გვიან, მე-2 საუკუნეში ძველი წელთაღრიცხვით. ეს არაი ენაყარება სტრატონის ერთი, ცნობის მუდარ გაგებას. რაც აშკარად უარყოფილია მეცნიერებში. მარტამ არც იმის უფლებადღებულად შეიძლება, რომ ვარკვეულ პერიოდში ტონს ერთი ნაწილი, მართლაც იგი მოქციული სომხეთის ფარგლებში. ეს ვახდაი იმეგრტაო, რომელიც მამიკონიანთა სამფლობელოდ იოვლებოდა, ამ დიდებულმა გვარის დადამამდე, მარტამ ტ. მარტიუიანი ახვარაშს ამ უწყვეს ისტორიის რედაქტორ სტრატონს და მამიკონად მიულ ტონს სომხეთის საზღვრებში ათავებებს. იგი აცხადებს: „სიღარმთა სომხეთი ჩვენი წელთაღრიცხვების პირველი საუკუნეებიდან დაწვეული მამიკონიანთა საგვარეულო სახლს მემკვლევრობის შეადგენდაი“ (გვ. 4).

ქერ ერთი, მამიკონიანთა გვარია ფლობდა იმეგრტაოს და არა მთლიან ტონს; მეორეს, მარტაველი ქართველი მონა იმეგრტაო მამიკონიანებმა დაიკავეს არა პირველ საუკუნეში, არამედ „არა ფარტეს მეორე საუკუნისა და არა უკვიანეს შერიობე საუკუნის დაწახვისისა“!

იხე კი, თუ ისტორიის ხილარმეში წვალი, მამიკონიანების საგვარეულო არის ქართველურა მოღმების, კერძოდ ქანური წარმოშობის გვარი. ეს შეჭრი ევკვირტაოლად დაბეჭდილი ცნობილმა სომეხმა მეცნიერმა, პარტე, ს. აღი. ცნეს. თუ ჩა მიზეზით მოხდა ამ ძველი ქართველური გვარის იმეგრტაოში ვადგახლება, რაც ეს მხარე ერთი ხანს სომხეთის იგი დაეკვირებულდი, დედამდე ვარკვეული არაა.

წახარობის შესავალში ტ. მარტიუიანი იხე ვარტყეული უკვლახობი ქართველთა ვახობს-ხეგანაში. რომ მიხთვის, თურმე, თორნიეკ ერისთავი, ქართველთა ხარხაელი კოჩიკი, პეტრ-ჩიქონის მომხატრის დამაარსებელი ვარკვილ საუკრიაანს ძე და შეფე დაეითი ეგრამალატიკი სო მამებელი უციფიდაი.

თორნიეკ ერისთავი, სომეხი მკვლევარის

1 ს. ინგოროვეა, „ავტობიოგრაფიული“, 1954, თბილისი, გვ. 179.
2 ს. ინგოროვეა, „ავტობიოგრაფიული“, 1954, გვ. 402.

აზრობით, ტომო სომეხი და ხარჭუნოები კლდედონთა და ამას ისეთი „უმასკო გულწრფელობით“ წერს, თითქოს საუფედლოოდ მიღებულ გეგმარტებას დაადგენდნენ. ეს მაგარმ, ევლფუტარს რომ თავი დავებნოთ, ტმარუთიანი მანც ჩატომ არ ენდობა საქუთა; არ ენის შვილს, ჭვლ სომეხ მეგობრანს ასოლიტს, რომელც მოგვიხიბობს დავით კურთქაძელისა და მისი ქარის აქტორ ჩოლუე ხარდა სელაჩობის აქანუების საქრობაში (978 წკ). ხარდა სელაჩობის მიერ შევიწროებულმა ხარხლ კენარამ დასაბამებლად უბნო ვამოცდილ შედარბოთავარს, აიონის ივერის მონასტერში ბერად აღკვეცილ „ტომო ქართულს“ თორნიე ერისთავს, თუ რა ბრწუნვალად შეესრულა ქართველმა შედარბოთავარმა ეს დავალება, ასტროიაში ცნობილია და ამხელ სიტუვას არ გაავარტყლებს, მაღლიერმა კენარამ თორნიე ერისთავს უხვად დასაბუქარა, რაც ქართველმა ბერმა ივერის მონასტერს შესწირა, ზოლო დავით კურთქაძეს, ამავე ასოლიტის ცნობით, კენარამ „დღითომ“ ქართინი, ზღაბ-არაქი, კლისურა მახიანი, სევენქი, მარტი, ამასუქი, თუქმა ამ მიწების დომობა, უფრო დაბრუნებას ნიშნავდა, რადგან „ეს ტერტორიები მათიანად თუ არა, ნაწილობრავ მანც, დავით და მის წინაპრებს ადრევეც ცუთუნოდით“.

მაგრამ ტ. მარუთიანი ასოლიტის ცნობასაც არ ენდობა და მანც თავისას განაცხობს: „ქვეყნის ზოგაერთ ნაწილში მამიკონიანთა დინასტიების კვლავაც განაცხობდნენ არსებობას. ისინი ცნობილინი იყვნენ „თორნიელთა“ ან „ჩორდოვანეთა“ სახელით და მამიკონიანთა ადრინდელ სამფლობელოს ტაოს და სასუნს ზღუადა ეუფლებიან“ (გვ. 8).

მკვლევარს ქერ დოკუმენტურად უნდა დეკსანუტობანა მამიკონიანთა და ერისთავთა გვაროვნული იდენტურობა და შემდეგ გამოცხადებინა თორნიე ერისთავი სომხად, ის კი დიორნა სიტუვებით თავისკენ მიითვლის თორნიე ერისთავს, რადგან ეტუობა, მისი გმირულ პირავენება ძალიან ხბლავს და ვერაფრით ვერ შეირაცხვია თორნიეკს ქართველობას.

მანც რას ნიშნავს „ჩორდოვანელი“? თორნიეკს ამგვარად იხსენიებენ ბერძნული და სომხური საისტორიო წყაროები, ამ სახელწოდების მტყნეირული აზნა მოგვცა ექ. თავაიშვილმა თავის ნაშრომში:

(3. Такашвили, Археологическая экскурсия, разъяснения и заметки. Выпуск I. Перепечатано из XXXV вып. «Сборника материалов для описания ме-

стий и племен Кавказа». Тифлис, 1905, с. 80).

რომელც საოკლელულო ხარისხს მონატერა და მისი ქართული წყაროები, ექ. თავაიშვილი წერს:

«Вотчинниками Зарзмы были члены мненитого рода Хурцидзе — монашество (Шветостельство) Биенастрия и из роду было наследственное. Те из племен того рода, которые остались в Грузии Чорчаним и Коблянским ущельем с крестностью их родных (ძარცმელთა) назывались Чорчанелами (у греков и армяны Чордванелами и Чортванелами). Многие из них были эриставами. Роду Хурцидзе должен был принадлежать и Торникий, в монастыре Иоани, который предводительствовал в войне против Варды-Склира и основал знаменитую Иверскую лавру на Афоне...»

...Таким образом выясняется, что все замечательные афонские деятели, начиная с Торникия, были из Коблянско-го ущелья и, вероятно, принадлежали роду Хурцидзе. Поэтому неудивительно, что о походе Торникия против Варды Склира упоминает зарзская надпись» (с. 34).

«Я вду дальше и допускаю предположение, что надпись на пределе Зарзской колокольни принадлежит самому Торникию. Ведь известно, что Торникий в монастыре носил имя Иоанна, или Ивана. Поход против Склира он совершил будучи монахом и вскоре после победы опять отправился на Афон из Грузии. Отца своего в записи указанного нами выше манускрипта он называет Чордванелем, но Чордванели (Чортванели, Чорчанели не имя и не фамилия, а прозвище, эпитет, указывающий откуда родом данное лицо, как, например, Руставели, Хонели, Торели и т. д. Настоящее имя его отца, видимо, было Сула, под которым он известен в надписи придела зарзской колокольни. Таким образом отец Торникия должен быть Сула Чордванели. Что в записи манускрипта не упомянуто настоящее имя отца Торникия, в этом нет ничего удивительного, ибо в той же записи лет настоящего имени и Патрика Чордванели. Патрик греческий титул и сан, а не имя. Точно так же в рукописной Афонской библии 978 г. сам Торникий — Иоани часто называется только Патриком и Свинигелозом (Бакрадзэ, Ист. Грузии,

1 შ. ბადრიძე, საქართველოს ურთიერთობები ბიზანტიისა და დასავლეთ ევროპასთან, თბილისი, 1964, გვ. 57.

ს. 245). В записях других афонских манускриптов применяются многочисленные родственники Торникии, дяди, братья, племянники и т. д. и среди них некоторые носят прозвище Чордванелей. Нужно полагать, что те из членов рода Хуриндае, которые владели Чордваном или Чорчаном с сильною крепостью Окрос-цихе (теперь развалины Алтун-кала — золотая крепость), назывались Чордванелами или Чорчанелами» (с. 34).

«Недалеко от крепости деревня Чорчани, откуда происходили зрнстаны из фамилии Хуриндае, обыкновенно называемые, как мы выяснили, Чорчанелами, Несомненно, что крепость Окросцихе составляла их владения» (с. 110).

ამოკვლე ტ. მარტოიანის ხაშუხაჩიძე, ბირჩქე ურჩიოჯი კვიციანი ტომი ქართველი და მარტოიანობი მარტოიანადიდებელი, ხილი ვეჩიო სერციძე. რს ექ. თავაშვილის ხე-ნებით ნაშრომი არს გარკვეული. სხვათა შორის, ეს სიყველა ზირაზნი (ხაიდანც წარმოსდგა ზირადოკელი) დღესაც არსებობს მუხნეთის უძველეს მწიხანე (ადრეგინს ჩაიწინა).

თორნივე ურჩიოჯიან ერთად, მარტო სელიარსობის დამარცხებაში არსებულნი წყლილი გარდო სიჭებარა ქართველმა მუხადარმოთავარმა ქოქიქმა. მაგრამ, რად გინდა, თურმე, ზენი ავტორი, და არამარტო ის, ქოქიქსე სომხად ხაიდანც, ტ. მარტოიანი ამას ურეკლავარი არ-გულუნბარეობს გარეშე, ისე არბიონად წერს, თორქის ნაქვე ენებოღენს ურმე უარსის ვინაობის დადგენას და მისა საქმიანობის ავ-კარგს.

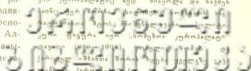
ასილიყო ვეაქმრობს, რომ დავით უკროპალტმა, ბირჩიქივანი ერთად, ვაგუზანა ქოქიკი ქართველი შარის მეთაურად მარტო სელიარსობის წინააღმდეგ ზიზანტიის ისტორიკოსი კედრინი კ. 1814 წლის თარიღით ვეაქმდის ცნობას, რომ ქოქიკი იყო შვილი თევდოტ პატარაის ბებრადილისა, რომელიც ზიზანტიის სამხანურში იმეორებოდა. იგი დორბობლის პარფეკტი.

ქართველ წყაროებში ქოქიკი მოხსენიებულია განსაკუთრებითაჲს წოდებით, თორის იერარს მონახტის ერთ ზღნეწარეში — „ძილის სარსი და ღვიობოზობლის საგალობელინი“ — ვკითხულობთ: „ქრისტე, ადამე ქოქიკი ერისთავი-ურჩიოჯი აწ და უკუნიხამდე“. „ქრისტე ადამე ბუარის ბუარდღათა წედთა ქოქიკ ერისთავი ერისთავი უფროის ურეკლთა საზობთა ქვეყანასათა“. იქნის ტარის ერთი ქართული წარწერა კი ქოქიკს ასე იხსენებენ: „გან-უაულებე და შუაჲმე ტარარი წმინდისა წინა-მორბედისა, ხადებითა ხელუტრსხეულისა ქოქიკ პატრიკიხაათა, ავტორიხე დემტარსი და ადიდი (1888)“.

უფრობლით ტ. მარტოიანის თქმით, უკროპალტის წარსულში, იერარსულად რომ დანახარდობს, ზღნეწარე უდგებოდა, მაგრამ მწიხანე შედგულია ბირჩიქი და ქოქიკი შარსობით ხომ მისსაკუთარი ქართველია მუხად-ავთი უკროპალტით ზენ მეთაურსა და ხაშუხს მინც მარტოიანის, მარტოიანის, ბირჩიქიანის, ანუ მარტოიანობის, შარსი მარტოიანობის, სილიცი-ურჩიო ურეკრა იგი „სომხეთა უკროპალტი“ დავით (980 — 1001) ურეკლავარს და ქართველ იშხანთა შორის ზენის ვეაქმდეს მუხად-ავთი პარტოიანობის წინაშე.

რთოიანი, სომეხი მეცნიერი დავით „სომეხთა უკროპალტს“ უწოდებს და ტომიოთა ამ ეროვნებას აუთუნებს. მარტოიანი, ამბობს — დავით უკროპალტი სომეხი და ქართველ იშხანთა (თავადთა) შორის პირველი გახდაო, მაგრამ ქართველი ავტორს უბრალოდ აქვს მიტ-მანხებელი, თორემ შემდგომი მისა მხეკლობა მიმართულია დავით უკროპალტის სომხობის დასამტკიცებლად. იგი წერს: „ამ მხრად ხან-ტერტხობა „მარტინადარსის მოამბის“ 1871 წლის მუქქეხ სომერში გამოქვეყნებული შარსი „სომეხების ქალაქის“ ისტორიის შესახებ, სპიოპარტინა მკლდერარსა ნიერსენს აკოპიანმა 1938 წელს აღმოაჩინა და გამოსცხ მეთე საუთუნის მწიურდლის ერთი ცნობა — „სახანარი ბეა — ხატევა პირველი მეთისა და იშხანისა, რომელიც დავით უკროპალტს უთარგმნეს არბულიდან სომურ ენაზე (გვ. 2). ტ. მარტოიანი იქვე შენიშნავს, რომ „სპილენდის ქალაქი“ თარგმნის, რათა დავით უკროპალტის სახანოს კარს იშხანთა ზენებ-განწეობა გაემშარტულებინათ.

ეს ცნობა სულაც არ იძლევის უფლებას ტ. მარტოიანს დავით უკროპალტი მინცდ-მინც სომხად მიიჩნიოს. აქ უნდა ვავიჯავლი-წინობ არ გარტოებოდა, რომ დავითის ქართველ სამეფოში, მეთედ ქართველებთან ვებრდით, ცხოვრობდნენ არაბობის გამოქვეული გარე-რამელი ან დორბობიტი სომეხებიც, რომლებიც ამ მხრად აფარებდნენ თავს. ეს ისტორიული ფაქტობა და მას თვით ტ. მარტოიანისთან „მეც-ნიერის“ კი ვერ უარყოფს. და, თი, ამ სომეხთა საზოგადოებას, რომელიც ქარს კიდევ და-ქართველი არ მქონდათ ენა, ვაუწინა ანგარ-ბი დავით უკროპალტამ და ათარგმნინა მათ ენაზე „სპილენდის ქალაქი“. დავით მე-ფემ შესაძლოა სომურად იცოდა მე-დემ დავითი იყო ქართველი დიდე-ზელი მეფე და „სომეხთა უკროპალტისაყ“ სამეფო ტიტულატურაში მინიშნებული იყო. საქაროდ მოვყავინა მეთე იოქვას ამ ზეფის შესახებ. დავითი (980 — 1001) ატარებდა „დიდა აღმოსავლეთის, უკროპალტის“, „უკო-ვლისა აღმოსავლეთისა უკროპალტისა“ და სხვა ტიტულატურებს. ამ ზეფის ქართველობა ეჭვის ქვეშ დააუენა ზ. მარსი და ამაო სათავად დი-

და მისი ერთგული ერთგულების მდებარეობის. ნ. მარია აღნიშნავს, რომ ქართველ-სომხეთის შორის რელიგიურ სიამაღლე მომხდარ განხეთქილებას მიყვება მათი ერთმანეთის მიმართ განუყოფლობა.

«По вине все того же взгляда нам представлялась загадочною даже такая богато обрисованная историческая фигура X века, как таоский или таоский Куропалат Давид. Смущало наличие равномерно сильных к нему симпатий и со стороны армян, и со стороны грузин. Не поддаваясь решению к обоимному удовлетворению назвавшийся реально важным вопрос, кто же наконец он был, армянин или грузин?».

ეს მოსაზრება რომ უსაფუძვლოა, ჩვენ დავიკურთხავთ სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობის წინადა ქართველ სახით. ; ის წარმატებულ იბრძვის თავისი ქართული საქმეობს, ტაოს საზღვრების გაფართოებისათვის. -კოველია აღმოსავლეთის კუროპალატობა მან ბიზანტიიდან მოღი, როგორც საფუძვლამაქ უფროსებ, ხარბა ; სჯლიარისის აქაუნების ჩაქრობის საქმეში ბიზანტიისადმი გაწვეული დამარტების სამკავებოდ. დავით მეფე, მთუხდავად ზოგიერთი მარტებისა, მინც ენერჯულად განაგრძობდა თავისი საქმეობს ტაოს ტერიტორიების გაფართოების. არახთა ხატონობის პერიოდში სამხეთი სომხეთში, ენის ტბის მხარედი სამაპირიებზე, ჩამოსახლდნენ მრავალრიცხოვანი თურქული მოღვმის ტომები, სომხურ იუმბეში მამადიონისა გავრტედიდა და საეროდ. ეს მხარე იქცა, მამადიონისა დასაერდენ პრიონსიად. საიდენაც შემდეგ უტედედნენ სომხებისა და საქართველოს. ამ სამაპირიებს შეებრძოლა დავით კუროპალატობა. 990 წელს გარდაიცვალა ნებერჯვრტბის ამირა სადი. დავით კუროპალატობა აღუა შემოარტუვა ქალაქ მანსიერტბს და აიძულა მტერი დანებებოდა. დავითის ქალაქიდან განდევნა მამადიონისა და იქ ქართველები და სომხები დასახლდა. ამით დავითი ცდილობდა არა მარტო წყაროსისა მამადიონებისთვის ეს მხარე არამედ იქ შეედირა დასაერდენიც ვერბისა.

განსაკუთრებულნი ხინტერესობა დავით კუროპალატობს მერ 997 წლის სამოხარ იმერტყვის ენის ტბის ამლოს მუხარტე ქალაქ ზლიონის ასადებად. ქართველებსა აღუა შემოარტეებს ქალაქს და ცდილობდნენ მამადიონისა წინაღმდეგობა ვაიტეხით. ამ დროს ზღმდებარა ერთი ხინტერედი იმციდედნერი, რომელსაც ვადმოგვეცემს ძველი სომხის მემტრინე ასილიკი:

„სომხური ეკლესია, რომელიც ქალაქის კედ-

ლის გარეთ იყო, არქერის სასახლე, ის დიკლიები, სადაც მათი უფუებრს ჩანაწი სომხები ქალკოცად დადიოდნენ. (ეკლესიებზე წმინდა ეტრისა და წმინდა განდელის სახელმწიფოებრივი ეს გადაცემის თავლებად და სადგომებად იმერტილია დაქარაღვა. ქართველთა სკოლიკების ასეთი შეიკინება, ჩვენს კულტურული მემკვიდრისა და მისინა მემკვიდრის ეკლესიების უფროსებ — ეს უფრო ქრისტიანები პატრის ქრისტიანულ სკოლიკების სომხეთში წმინდებში მსხვერპლდნენ. მანც ერტინობად უფლები სომხურ ეკლესიის და თვესი უფროსი“.

ეს იმციდედნერი მრავლისმეტველია და ტ. მარტოიანის სასაზგებლოდ არ მტეველებს. მით უფრო, რომ მის ვაწვედის სომეხი მემკვიდრეა.

მაგრამ ამ დიდებულ ქართველი მეფის მოღვაწეობის შესახებებად სკობისა დავითმწიფით სილიდური კადემორი ვამოცემა, ესაქართველოს იტორიის | ს. ნარკვევები“ (1978 წ., იბილიბი), რომდს წყერტ ტომში ვკრებულბობა: „ეტობისა დავითის წყრობის ვმთავრებად მის სამეფოში მცხოვრებ ქალკელონულ სომხებზე ვრტედედებოდა და პოლიტიკური მოსაზრებებით, შეიძლება, ვარკვეულ შემწენარტბლობას იტენდა მის სახელმწიფოში შემოერტებულ ტერიტორიებზე მოსახლე არაქალკედონორტ სომხების მიმართაც. მაგრამ, დირტული ეტრის რომ ქართველმარტობადიდებულრი იყო, სტულიად უფავოა. და ეს იმციდედნერი კარტად მიუთითებს ანკვარ პოლიტიკაზე“ (გვ. 156—157).

სემოქმელის შემდეგ ვაუვებაჩი ტ. მ. რტოიანის ვაცხებადება „X საუკუნის დასლებს სიღრმეთა სომხეთის ხარტრუნინათა შტის მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ფიგურა იყო „სომეხისა კუროპალატობა“ დავითი (980—1091), რომელიც ერთსადიამეგ დროს იყო ეველიან ვაქტუნინი პირიკუნება სომხს და ქართველ იშხანისა (თავადია) შორის. მას მარტო სომეხობა, ქართველია და აღხანისა მოარტები კ არ უწედედნენ ანგარისში, არამედ ბიზანტიის კეისარცი კი. დავითის კუროპალატობის დროს, როგორც შოლიკი ვადმოგვეცემს, სიღრმეთა სომხეთის“ საზღვრები ფართოვდება. ამვე ასილიკის მიწმობით, დავითი იყო ეკლესიისა დიდი მამუნებელი“ (გვ. 5).

ტ. მარტოიანისთვის სხვა ერის მეფის მიუყინებაც არ აღმონდა ძნელი. ისევე მივხარობთ „იტორიის წარკვევების“ წყერტ ტომში: „მარტალია, დავითი დიდად ზრუნავდა მის ქვეშევრდომ არაქართველ და, კერძოდ, სომხს მოსახლეობაზე, მაგრამ მის სახელმწიფოებრივ პოლიტიკას ანგარად ქართველ სახითი ჰქონდა და იგი სომხის იტორიკის ასილიკი დიდად აქვბს მას, როგორც სომეხი მიწველებს, იყვე სომეხი იტორიკის იძულებულია აღიაროს.

1. Георгий Мерчуле. Жизнь св. Григория Хандатинского. С. Петербург, 1911, стр. 14.

რომ ვაიკორიანი სომხებისა და მათი საღოც-
ვების შიშარი დავით უველივის მოწაულ და
ღმობიერი რილა იურა (გვ. 188).

მარცხე აქვე აღწერავთ. რომ აკ. წერეთელი
„აკაკის კრებულში“ (გვ. 10) გამოკვეთე-
ბულ წერილში — „ისტორიული განხილვა სა-
ზღვროდების „არშენის, ჰაისტანის და სომხე-
თის“ — გულნატრენი წერდა: „მოუხდავად
ქართულ-ბერძნული ისტორიის წყაროებისა, მარ-
მა (ე. ი. სომხების, ბაქ) ისტორიამ მეფის,
წარმოვეყ კი მოკვნიდობა და დიდი დავით
ურბანადატი თავის მეფედ აღიარა, რასაკვი-
რელია იმ განზრახვით, რომ კვეყანა დერწ-
მუნებინა: თუ მეფე ჰყენა იურა, მაშინადაც,
მისი სამფლობელო, ტაოსის კარი ანუ კო-
როხის ტაობა სასომხეთი უყოფიდა“.

ერთი წუთით დავუშვათ, რომ დავით III
ურბანადატი იაყს სომხად თვლიდა, მაშინ
უველივარი დამაჩვენებლობის იქნება მოკლებუ-
ლი ან ფაქტი, როცა მან სომხური ტარე-
ბი თავისი წარსაკციების ცხენთა თაღებზე აქ-
ცა. ამასაც რომ თავი დავანებოთ, რა უუ-
რო დავითის შიერ მოქარელ მონეტაზე გა-
კეთებულ ქართული წარწერას — „ქრისტე,
შეიწაულე დავით ურბანადატი“ — ვფიქრობთ,
კომენტარა შედგებოდა, იგივე ითქმის მშეის
ქარზე გაკეთებულ ქართულ წარწერაზე, რი-
შულიც ვაუწყებს ამ ტაობის აწენებაში და-
ვით III აქტურს მონაწილეობას. „ქრისტე,
აფილდ დღებარქელობით დავით ურბანადატი,
ამან“, და სხვა მრავალი ფაქტი, რომლებიც მე-
ფე დავითის ქართველობის სასარგებლოდ შეტე-
ვილებს.

ცხადია, რომ დავითი იური ქართველი და-
დებული, მეფე, ბილი „სომხეთი ურბანადა-
ტობა“. მის სამეფო ტიტულატურაში ერთ-
ერთი მტკარადი ნაწილი გახლდა. საგვებია
ვახაგებულ უნდა იურს, რომ იგი სომხურ ცე-
ხაც ფლობდა, მაგრამ ამით ხშირ არ ამტ-
კიცდება მისი ერივნული წარმომავლობა.

ტ. მარუთიანი ბერძნობა რა რ. მარის მდარა
მონაწილეს, რომ მე-10-11 საუკუნეებში ქარ-
ველი ბერები ტაობა და კლარჯეთში დიოფი-
ნიტური აღმსარებლობის მქონე, თუმცა უც-
ხიეროვანი, სომხი მონახლეობი იყვნენ ვარე-
მოცულნი, ახვევ მდარად განსაზღვრავს ტაო-
კლარჯეთის მონახლეობის ცონტრარ შემაფუგ-
ლობას. თუმცა რ. მარის მდარა მონახრება
არ აქაუროფილებს სომხე მკვლევარს და იქვე
თავის შენიშვნასაც ურთავს: „რა თქმა უნდა,
ხილამბობა სომხეთის მონახლეობის მარტო ერ-
თი ნაწილი იური ქალკედონიერი. მებრძოლად შე-
და მარის ბინადარნი. მეორე ნაწილი ვაიკორ
გაწმინათებულს“ ხარჭმუნებებს მიხედვით:
საქმედებ დასაჩვენებელი ამ მარცხ ან მონა-
რება, თითქმის „გაუღლები სტორის შეხამამი-
ხად ქალკედონიერი სომხები ქართველნი. ბერ-
ძენთა ან ხირიელთა ახმობიაციას განიცდიდ-

ნენ“ (გვ. 8). აქ უკვე თავის ხაზგასმულად რ.
მარს არ ეთანხმება ტ. მარუთიანი, რადგან
არ მოსწონს, როცა რ. მარს ამბობს — ქალ-
კედონიერი სომხები ახმობიაციას, ე. ი. ვაქარ-
თებლებს განიცდიდებენ. რ. მარის ამ აზრის
შემაბედობების შენებლობა ცდომილ და გაუ-
ღებელ სომხურ წარმოდგენებში შენებ-
სებულ ქალკედონიერებს, სხვათა კალიკუტრ
მარცხს შემაბედებენ, მაგრამ ქალკედონიერი
სომხები მაინც სომხად იტყობიან, რადგან
არაკითარი, მარტო იმორებს ატრუბებს შე-
ნებულ სომხებს, რომელ მარს დაუკლებს.
ვის რედაქციის, ენის შეცვლა, ტანსაცმლის გა-
მოცვლას მკავდა. ამას მხოლოდ წარჩინებულე-
ბი აკეთებდნენ, რადგან ეს მორჩილების ფორ-
მა იური და მებტი არაფერია. ეს არის და ეს,
დახვა ბეჭედი ტ. მარუთიანმა და საკითხის
შემდგომი გარკვევითვის თავი აღარ შეუწუ-
ხება — თუმცა მისთვის საკითხების მიუხე-
ტებება ჰყველი ამბავია და მის ამჯვარ სპე-
შიანობას კვლავ შეეხებოდა. იგი ეს ტაო და,
მით უნებეს, კლარჯეთი ძირეული ქართული
მიწა იური და, ბუნებრივია, ოდითგანვე ქარ-
თველებით იური დასახლებული. შენებდა შეე-
ჩივნენ სომხეთიდან არაბობას, გამოკვეთილი
სომხები. ამ ფაქტს სათვლს ფენს აკად. ს. კა-
ნაზია შემოთხეხებული ნაწილი, რომელმაც
ამხილა მან ტ. მარუთიანის ბულიერია სომხ-
ნ. ტოკარსკი. ტ. მარუთიანი თითქმის ნახე-
ნახე მისდებს რ. ტოკარსკის და იმორებს
კარჯა სხის მოკვლებულ და შეცნობრებაში
უარყოფილ აზრს. ახე რომ ტ. მარუთიანს ახ-
ლის თქმათ თავის მოსწონი არაფერი აქვს.
აქ კვლავ ურბანადატობა აკად. ს. კანაზიას
დასცხა:

«Правда заключается в том, что ос-
новная, коренная масса населения в
Тао-Кларджетских областях была иско-
но грузинской по языку и культуре, а
армяне, если они где и были, являлись
именно переселенцами. Существование
армян-переселенцев можно допустить,
главным образом, для Сперы, Басни и
для южного Тао. Нужно думать, что в
южное Тао эти переселенцы притекли в
качестве иммигрантов, искавших здесь
надежного убежища в непомерно тяже-
лые для армянского народа времена
персидского и арабского владычества в
V—VII вв. Ассимиляция их с грузина-
ми способствовало было меньше по чис-
лу, чем аборигенов края. Предложить
какое-либо иное разумное объяснение
этих неоспоримых фактов совершенно
невозможно.

Сама армянская историография под-
тверждает этот единственный вывод. Мы

уже видели, что армянские источники седьмого века северное Тао, в частности — Кола, ранон истоков Куры, рассматривают как грузинскую область.

Владельчий Феодалный дом Тао, выдвинувшийся в первые ряды армянской аристократии, Мамиконяны, по своему происхождению принадлежат к грузинскому племени чанов, как это призывает и специально обосновывает крупнейший представитель новой армянской историография проф. Н. Адонц¹.

არგარც ვხედავთ, ძველი სომხური ისტორიოგრაფიაც მოქმობს ამ მხარისა და მონახლეობას ძირულ ქართულთან. მაგრამ ეს უკუღაფერა ტ. მართიანს აინუნვით არ მოხდას. სიტყვით ამხა, რომ ტაოს მონახლეობა მხოლოდ სომხური იყო, მასში იმდენად დარეკებულა, რომ აღარ ძალდს დამაღოს თავისი ველისობა და ვაცხარებული წელს-უფლმა იწევს კლამს. საყარედო იპონენტის წინასწარ დაფრთხობის მიწით. ეს ხერხი არ ახალია, ძველია, და მას მეცნერებაში პატრიონი წველევარი არახდრის არ იწევს.

აჲც შეეხება გრეგორი ბაქურიაის ძეს, სომეხი მეკლევარა მას სომეხთა ჩამომავლად აცხადებს: „უწველიძრად დარჩენილი დავით კუროპატატის სამფლობელოს (სიღრბეთა სომხეთის, ბ. ა.) ზონანტილ მმართველად დიონისე გრეგორე ბაქურიანის ძე, რომელიც მემიკონიან — თორნიკიანთა შთამომაველი იყო“ (მაგისტრა ჩვენია, ბ. ა.) ამ მაგისტრა ვაძრეკადებულ ვაცხადებს, აჲ თქმა უნდა, არავითარი მეცნერედო საფუძველი არ წამნია და მხოლოდ იმეც არ იმეც ნ. მარს ვაძრეკა შეხედულებას ეყარება. საქმე ის არის, რომ 1902 წელს ნ. მარს ვაძრეკევანა შრომა რომელშიც ანტიციტებს ზულარბეთში, პეტრიანის მონახტრის დამახტებლის გრეგორ ბაქურიანის—ძის სომხობას. ნ. მარს თავისი აზრის ვახამატებლად იმეცებს ანა კონვენის ცნობას, თითქოს გრეგორი ტომით სომეხი იყო. შორედო ქვეყნის წელი ანა კონვენია რომ შეხედაროეც ვახამატია არ არის, მაგრამ საიციარი ის არის, რომ სომხური ისტორიოგრაფიას მეკლევარს ნ. მარს „არტილიც ვამოხრა“ გრეგორ ბაქურიანის—ძის უმცროსი თანამედრის სომეხი ისტორიკლის მათე ურისელის (ეფეხელი) ცნობა, რომელიც გრეგორ ბაქურიანის—ძეზე პირდაპირ ამეცხობს: გრეგორ ბაქურიანის—ძე იყო „აზ-

გარს ვამეც“ ტ. ა. ტომით. გრეგორიანთა ვამეცდო, ვეტიკობთ. მათე ურისელებეც კარგად არჩევედა სომეხსა და ქართველს და არავითარ შემთხვევაში არ აუტყვედა მთე ერამნენით. დავუწვათ, გრეგორ ბაქურიანის—ძე მართლც იყო დიდიწიტი სომეხი, ამ შემთხვევაში მათე ურისელი მათე ტომით ვამეცხობს უმცროსობა და მას ვახამატავდა მაგრამ იმეც არ მოიცილა. რადგან გრეგორ ბაქურიანის—ძე იყო ტომით გრეგორიანთა ვამეცდო, მაგორეკადებულეც უკლებლიტო, ამას მეცნერებს იტო გრეგორ ბაქურიანის—ძის ვამეცხუბელი მტრიანის მონახტრის ტიპიკონი, რომელშიც გრეკევითი წერია: „აღწერა და დეტალიც ბრძნებთა გრეგორისთა, ძესა სანატრელისა ერისთავთა მთავრისა ბაქურიანისთა, აღმოსავლელისა და ქართველისთა“; გრეგორს თავი მოაქვს, რომ „ქართველნი ვართ ნათესავთი მშენი და მშედობით აღზრდილნი და მარადის კრავებულს ცხოვრებნას ზეუღლნი“; ამავე დროს, გრეგორმა რომ მონახტრა: „დაახრსა ქართველთათვის, ეს არაერთხელ არის აღნიშნული იმავე ტიპიკონში: „პატრიონანი ესე მოწასტერა ქართველია“; „მომიჯან მონახტრისა ჯემისა ქართველთა დმარისმშობლისა პეტრიონისა და რომელნიცა შევიწიჩენთა და მავსენით წმინდა ეკლესიისთა ჯემისა და მონახტრისა ქართველთა საპტრიონისთა“ (მ. 14); პეტრიონის მონახტრის ხერხები რომ ქართველები იუნერ, ესეც გრეკევითი არის აღნიშნული: „მონაზონი მონახტრისა ჯემისანი ვუარად ქართველნი არიან და არა იციან ხერხნული წარსობანი და ქერარს, რითა ქართველად დარჩილას აღმოიკიხავდენ და უწლისხმა—მეოფდენ აღწერაჲსა ვახამატებეც“; ხელსა ამას შინა ტიპიკონსა“ (86. 2)

შემდგომ ჩამატებული და ვახამატები იმობინდა ტიპიკონს ხერხნული რედაქციის ის აღვალე, სადაც დამატარა ტიპიკონის სომხური რედაქციის არხვობის შესახებ და სხვ.

აჲდ. აჲ. შინძემ პეტრიონის ქართული მონახტრის დარჩებას აჲდემიფარ ვამოკლევთ მიუძღვნა და ეკვემოტუნლად დამატარა გრეგორ ბაქურიანის—ძის ტომით ქართველობა და ხარწუნეობით მართლმადიდებლობა. ამ ნაშრომის დამახტულს პატრიკეებულ მეცნერეი წერს: „...უკლდა მის შემდეგ ვისაც არც და, ის ამტიკოს. მის ვერავის აუხამ და ქალადიც აიტანს“.

ქვემარტივ ნათქვამია, ქალადიც უკლევარს იტანს და მთე შორის ტ. მართიანის ამ „ნაშრომთა“.

არცოვ ვარედ შეხავალი ტ. მართიანს ტომ სომხურ მხარედ ვამოცხადა და მამობილდეს ამ მხარეს ენობრივ-ენიციური თვალსზრისით.

¹ ნ. ანაშო, დასახლებული ნაშრომი, გვ. 18—19.

² «Аркаул, монгольское название христиан в связи с вопросом об армянах-халкедонитах».

³ აჲ. შინძე, ქართველთა მონახტრი ზულარბეთში და მისი ტიპიკონი, 1971, გვ. 33.

ამ ხაზგეხილ ვაჭარებებს ტალკეხად მას მო-
კვლინა. ნ. შარა, რომელიც ვაჭარულ ხანძხელს
წინადატყვაობაში წერს:

«Есть я в самом Житни намеж на то,
что грузинский язык в Кларджии был
лишь церковным, а не разговорною ре-
чью всего населения, даже в половине
X века, когда писал Георгий Мерчуль»
(с. 16).

ბ. შარეთიანს მოაქვს ნ. შარის ეს სიტყე-
ბი და ფიქრობს საკითხი აქირ ამოიწერას. ქარ-
თული ენა თითქმის საეკლესიო აუო მხოლოდ
და ამა საღამაჰყო, ამის მიწინაშეს ნ. შარი
ხედავდა მერჩულას შემდეგ სიტყვებში „არა-
მედ ქართულად ფრადი ქუეყანაი აღირსებინს.
რომელსაცა შინა ქართულთი ენთა ეთმი შეიწი-
რავს და დოციაი უოევილი აღებრულებოს, ზო-
ლო კერძოებონი ბერძნულად ითქუმიან რომე-
ლი არს ქართულად უფლო წყალობა ეუე ვინა
თუ უფლო შეგაწყაოდენ“. აქ, თანამედროვე
ტარბაზონი რომ ვუკეთო, ქართულია სახელ-
მწიფი ენის ხარგებლობაზე დაპარაკი და თუ
არა შეიწინაშეს ბერძნულს ხეწენებულ სიტყვებში,
შეიწინაშეს ბერძნულ ენასთან ერთგვარი
დაპირისპირება. სომხების ხაზგეხილდება
არს და არც არავითარი დამოკიდებულება
იგრძნობს შინადნი. ბუნებრივია, ამის საპირაგ-
ება არ აუო. რადგან ტაო-კლარჯეთის ქართულს,
მისხლად მცირეგარსებოვანი სომხური ელმუნ-
ტა, ზონიფიზირტი იქნებოდა თუ დიოფიზიტა.
ბერძენთარ ხართულეს ვერ შეუქმნიდა. მერ-
ჩულეს აღნიშნული სიტყვების შესახებ. არ
შეიძლება არ დავეთანხმებო აკად ნ. ბერძენი-
შვილის ანეო განმარტებებს:

„შეიძლება კლარჯეთში მართლაც იყო ამ
დროს (X ს-ში) მოხაზულობის არა ქართულ
ენაზე მოსაუბრე მცირე ნაწილი, მაგრამ ამის
მახვენებლად მერჩულელისეული „ქართულად...“
განმარტება, ვფიქრობთ, მოხატანი არაა. მერ-
ჩულე მოკეთებობის მიზონის კურთხევის „ქარ-
თულში“ განწესების შესახებ ფერფალიშობის კატ-
არაარტის მიერ IX ს-ის პირველ ნახევარში და
ამდე განმარტება: „არამედ ქართულად ფრადი-
ქუეყანაი აღირსებინს...“ და სხვ. ამ განმარ-
ტებით მერჩულეს ხუტს აღნიშნის, თუ ნად
უნდა იმხარებოდეს „ქართულში“ (მცხეთაში) ნა-
კურთხეა მიზონი. ამ შიარე კლარჯეთი მისთვის
ხედავი არ არის. ეს მშვენიერ უკვე დიდი ხანია
მცხეთის ხაზგეხილში შედის. ამის დიქციონალი ხა-
ზუთიაა ვახუშტის ნუგეზოთი კტება (IX ს-ის
შუა წლებში). აქ (კლარჯეთში, ბ. ა.) კარგა-
ხანია კულტურული „ქართლია და მცხეთის
ნაკურთხეა მიზონი ხედავდებულა. ხედავი
ხელ სხვა მხარე და ხწორედ ისა აქვს მხედ-
ველობაში მერჩულეს თავისი ხაზგეხილბეო გან-
მარტების დროს. ანეო მხარე „აფხაზეთია“.

ამ იუო ხედავი ბერძნულში მოტანილია. ამ
მცხეთაში ნაკურთხეა მიზონის ხაზგეხილ. აქამდე
არა, რა თქმა უნდა, მიზონის კონსტანტინოპოლი-
დან მოქმინდა. მერჩულეს დებულებს უკავია
ხაზგეხილბეო. ამ მცხეთა თვალსაზრისს ქართ-
ლად გაწვრთვებებს, მცხეთა ზერ ენობრივად
(ენობრივ ელმუნტებში, დარღვეობაში) შეკ-
არა დარღვეობაში. თითქმის შეწვევა, რაგონად
ხაზგეხილბეო, ეს ხაზგეხილბეო კლარჯეთის წინააღმდეგ
თავისი ირკანონიერული ვახაზირების დახა-
ზუდებულობაში ქართულს არ ხაზგეხილბეო.
შეიძლება ვარაუდოთ ენაზე (მხოლოდ „ქართ-
ლით“ შეიძლება ბერძნულად. მიზონის
კურთხევა ქართლად გაწვეს. მას ქართლს ნა-
კურთხეა მიზონი ხედავდებულა უფლა იმ ეკ-
ლესიისთვის, ხედავი მხედველმხარებებს ქარ-
თულ ენაზე. ესადა, მცხეთის საკათალიკოსოს
შიარე ეს არის კანონიერი ხაზგეხილბეო
დაცვითი კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს წი-
ნადმხედ მხარბოდილი ბრძოლა დიხ-იმერეთის
ეკლესიისზე ირკანონიერულიად ვახაზირების მიზ-
ნით“.

მერჩულეს, თხზულების ეს ადგილი იხილ-
ებოდა და აკადემიური ხაზგეხილბეოა ვახაზი-
რებული და ნ. შარისეული მცხეთის ინტერპრე-
ტაცია საზოგადოად უარყოფილია.

უკვე აღნიშნულიდან ერთად ბ. შარეთიან-
ი იშველიებს X კარტვის აზრს: „და არს
ზეუში დიდ-დიდნი ეკლესიები, ქართველების
ზოფელი, ეკლესიები ხაზგეხილბეო, იუკი, აზნანი,
შოთა შეხადარი და მხვანის არ არსებობს...“
ამ ქვეყნის ბინადართა ერთი ნაწილი ერთგუ-
ბით სომეხთა, მეორე კი — ატლავიანი, ხაზგე-
ხილბეოთი ქართველი, მაგრამ სომხური ენით
მეტყველი“ (გვ. 9). ბ. შარეთიანი ამ „ად-
მირჩენი“ ვახაზირებულია — არ, სომეხი ქართ-
ლად მტყველნი, ეს იმის ნიშნავს. რომ დიო-
ფიზიტ სომეხი ქართულად დაპარაკობდნენ.

ტაო-კლარჯეთში დროულად, სომეხები
არც არსებობდნენ, ამ ფაქტს არავინ უარ-
ყოფს. მაგრამ მათ რომ წამუყენი რილი არ
იქონია და არც შეეძლოთ მტკობილო ტაო-
კლარჯეთის ქართული ხაზგეხილბეო ეკლესიის
განვითარებაში ეს რომ ფაქტი, რის ცნობაც
არა ხუტს ბ. შარეთიანში. მხვანეს ზოგადი
მტყველია. კლდედმორტი სომეხი თუ სომეხ
არგებოდა. მაშინ ბ. შარეთიანს უნდა დაეხა-
ზულებინა: ჩამდენიმე ფაქტი მაინც, თუ ჩა-
წინაშეხედივანი დავლო დანდეს მათ სომხურ
კულტურას და მწერლობას. ამ შემთხვევაში
მხედველობაში ხაზგეხილბეო არ არს IX—X სს
ქართულ-სომხური მთარგმნელობითი ხაზგეხილბეო.

ამდე შეიძლება ვუკთხოთ ბ. შარეთიანს. ჩა-
ვეუოთ ტაო-კლარჯეთის არქიტექტურული ძეგ-
ლებს წარწერებს. ამოკვეთილი იქნება იგი

1 საქართველოს ისტორიის 2 საკითხები.
ტ. 111, 1966. გვ. 50—51.

თუ წიგნი სადგამო შეტრდებულნი ამ ეპიკრიზის მხარესდონი სიმართლია, ან-იქამ სტრუქტურა და სიმბოლო. ეს იგივე ფაქტია, რომელსაც ვერხად ვაქცევილი, რამელი ქალკედონიტი ან ანტიკალკედონიტი სიმბოლო დაუწყებდა ტარები ეგვიპტისა და ზედ არსებობს წარწერა, ამ შემთხვევაში ქართული, გაეკეთებინა. ის კი არაა, მდელი სიმბოლო ოსტატები, განსხვავებით ქართველები-გან, გამოირჩევიან ამათ, რომ უზრალე სოფლის საფარსაც კი თავიანთ სახელს სიმბოლოდ აწერენ. დაუწყეთ მათ ვაწინებს ოქო, ხახული, ხანა და სხვა სტრუქტურულ ტარები, ზედ თავიანთი სახელები არ უქვეყნებენ სიმბოლო წარწერებში? უკეთეს დაიჭრეს და დაიღეს, ამ ეპიკრიზში არაა სიმბოლო წარწერები მისამო პარწმინდად და თავის შესახალი ხელი ქართულს წაუღებდა შეხომ? ნ. ბარგისინა, ე. თაყაიშვილი და სხვებმა მრავალი ქართული წარწერა ვადმოიღეს, მართალია დაწინებულა, მაგრამ მაინც ისეთი სახით, რომ მათი აღდგენა და წაკითხვა ასე თუ ისე შეიძლება. რა ოქმა უნდა, ზოგი ქართული წარწერაც დაიღეს სიმბოლო ადამიანის ხელით თუ ბუნებისგან, მაგრამ მათი არსებობის ფაქტითა არცერთი მესნიერს (ტ. მარუთიანის ვარდა) არ მოხვლია არად, რა გინდ არამდგომარულად უყოფილიც განვიხილო ქართული ეპიკრიზისადმი

ტ. მარუთიანი წერს: მიუხედავად სიმბოლის და უსიო ტომია (ამ შემთხვევაში იგულისხმება ქართველები, ბ. ა.) სარწმუნოებრივ შეხედულებათა ერთგვარობისა, ზედამ (გამონაკლისი არსებობდა) ქალკედონიტი სიმბოლო სიმბოლოდ არსებობდა. თუკი ქალკედონიტი სიმბოლო სიმბოლოდ არსებობდა, მაშინ რაღა უწოდებდა ხელს თავის ახლებელ კვლებზე სიმბოლო წარწერები ვაქცევიდნენ? მაგრამ სახედნიეროდ უკვლივე ეს ტ. მარუთიანის ფაქტია. რომელსაც არაფერი არაღერა სეფდქელი არ გაჩინა, მარუთიანის მეთხველი წყდომში შეუახებ და ქართული წარწერების არსებობის ფაქტს უმაღლებს. არადა, ტო-კლარქის ეპიკრიზითა, მოყოლებული მითიარისტ ნ. სარგისინიდან ევ. თაყაიშვილიამდე (ადარებს ვაშობს თანამდგომარულ უსიოელ მესნიერებზე), ვინც კი ამ მხარეს იმეჯნურა მესნიერ-სემციალის ტიპი, თუ არასემციალისტი, ვწელამ ერთობად აღნიშნა ქართულ წარწერათა სიხვევ. ეს ისტორიული ფაქტია, რომელზეც, ვიყვარებო, ვაღიან დასუქვა მხოლოდ ტ. მარუთიანის მხარეს მკვლევარს შეუძლია.

კიდევ უბედურა, ვანა შეიძლება ტომს არქიტექტურა განხილულ იქნას ამ მხარეს შექმნილი ქართული მწერლობის ვარჯიშით თუკი ნ. მარუთიანი ამ კუთხის „ქართულ ხონს“ უწოდებს, ისე თუკი აუთავებულნი არა მარტო სამონასტრო სივრცეში, არამედ მწერლობაც, რომელსაც საკუთარი თავისებუ-

რი განმარტავს და აღიარებდა, თუ ვაჩინდა, ...-დღეები წაწილი ამ საგანსტრასა. რაც ზედ მოვეპოვეს მეტრ-მეზურ სურვილიან. შექმნილი ამ მონასტრებში. აქ საშუალობდა ტო-კლარქის საგანგებო სტრუქტურულ სკოლა, ეროვნულ ნიადგურ აღმოცენებული, რომელსაც შეიძლება ვთქვათ, სკოლარა არა მარტო, ეპიკრიზი და მონასტრები. — წერს კ. თაყაიშვილი

ტო-კლარქის ქართულად არის ვადწერა ოქმის სარწმუნოების წესი; მონასტრის სტრუქტურა დასაფუძვლილ მეს მდელ სკოლა სარწმუნოების 897 წელს, ქრუკის სახარება 908 წელს, მარხლის სახარება 928 წელს, იოანე ბერის მიერ ვადწერილი უდაბნოს მონასტრის მრავალთავი X სურუნში.

მრავალთავი (ხელწერა 95) „დაწერილია დედისა იშხანისათა“. ესე იგი მისი დედანი იშხანს უყოფდა დაწერილი. მეათე სურკონის უკანასკნელ წლებში ილარიონ იშხანელს ვადწერიანებია აქ ისევე ახერხის ოსტატებანი.

ტბეთის საეპისკოპოსო კთვდობის ვადწერა: ბული უყოფდა მწიგნობრობა, ამ მონასტრიდან სწობიდა ილიან; სტეფანე მტბუჯარი, რომელსაც ქართულად აღწერა ვობარინს ცხოვრება, დავით ტბელი, მოხუნებულა მიქელ მოდრეკილის სავალიბელში. მიქელ მოდრეკილის თანამდგომარულ იოანე მონიგარული. ტბეთის ხარება 998 წელს.

ოქმი ვადწერილი ვიარჯი, მიქელ და სტეფანე მურს ქართული ბიბლიის ერთი ცალი, ორ წიგნად 888 წელს ხაზლის მონასტრისა ვადწერილი იოანე ხაზლის მიერ კართულ აღქმანდარობის მოძღვრებანი და ოცებრვლის თოუანი.

პარსბლივის იოანე ბერის შეწერაჲ მის მიერ მტბუჯელში 928 წელს ქართულად ვადწერილი სახარება, რომელიც დღეს პარსბლის ხარებაების სახელითა სწობილი და ა. შ. აშვარსი სურათი ვებნებება თვალის ერთი ვადწერბო ტო-კლარქის სამონასტრო მწერლობისა, რომლის განვითარების ვა მესწერულად არის შეწავალილი კ. კეკელიძის, ილ. ახუტაძის, პ. ინგოროვას და სხვათა მიერ.

აი, ამ ქართული ხელიერა ელტერისაგან ირდობს და განიხილავს ტომს ქართულ არქიტექტურას ტ. მარუთიანი, ამას კი ის შეგნებულად ზადის, მაგრამ ირაციონლობას ვერ დაიკვნიის, რადგან ის ნ. ტორკარსკის ვხას მისდებს და ცდილობს მისი (საქმე „აღმართობის“.

ახეთია ტ. მარუთიანის მონიგარების „საღრმეთა სიმწივი“ შეხავალი, რომელშიც ვტვორის შეხავალი „სიმეცტერობით“ წარმოვედგენს ტო-კლარქის ისტორიას, ამ „სიმეცტერობის“

1 მველი ქართული მწერლობის ისტორია, 1951, გვ. 84.

ზის" მზანი აქარა: თუ ეს მზაღ, განსაკოტრებით ტაო, სომხური მზა ღუო, მზინ, ზუნებრაია, იქ აწუნებული ტაძრები სომხური არქიტექტურის ძეგლებია. სწორედ ამ პოზიციას განსაკუთრებლად უკვლანაობა ეკლდობს ტ. მარუთიანი ტაოს ქართულ ძეგლთა განმხრებას და წერს — სომხური არქიტექტურის ადრეულ ხანაში ცენტრალური ჭარაგუნშხაოთიანი და მოკტო ფორმის ტაძრებს არქიტექტურულ ზეგნათა შერწყმათი VI—VII — სს შეიქმნა ახალი ტიპის ძეგლები: აფსოს, რიფსიმეს ტაი, მეორე — პტინი — არტის გუმბაზიანაზოვანი ტაი, მესამე — დვინი, თაღანის ტიპის... ხიღრმეთა სომხეთის აზნანის, იპსი და ხაზუნ ტაძრები თავათი ზეგებით, დამოუკიდებელ სივრცე-განწყინდობით, კონსტრუქციით ეუთუნებს ზემოტე ხაშიოვლილ მესამე ტიპს" (გვ. 10).

მკითხველს, ჩანსაკვირველია, დაინტერესებს ამ „სომხური" ძეგლების ისტორია.

იზანი აზნანის ტაძარი მდებარეობს ტაოში, სოფელ იზანაში, მდინარე ჰორაოსის მარჯვენა შენაკადის, ოლითის წყლის მარჯვენა ნაპირის ვახუშტი აზნანის ტაძრის შესახებ წერს: „...ეღუნეთა გუმბაზიანი, დიდშენიერად ნაგები, აქ იქდა ეპისკოპოსი, მწეუმხი ისპირისა, თორთომისა, ბიბლტრდისა, ვიდრე ტაპირონის შთამდე, და აქ ცარელ არს".

ექ. თაყაიშვილმა სამეარ იმოგზაურა ტაოკლარქეთში და მოგვითა იქ არსებული ქართული ტაძრების შესწავრული აღწერა. მისი ცნობით, სოფელი აზნანის მსობრებნი უველად განმზადანებული ქართველები, მესხები უთვილან, ის რაობ. 1911 წელს ქართული ზოგირით მზესტს თუ ესმოდა, თორემ ხეებს, ხაშუნებაროდ, ვველას დაიწუნებული ჰქონდაო.

აზნანი IX საუკუნიდან ქართველ ეპისკოპოსთა — იზნელებს საეპისკოპოსო ტატიც ვახლდათ და ქართულ ხაყალესიო ცხოვრებაში ერთი პირველიაჟანი ადგილი ეკავა. ადრე, VII საუკუნის ქართველ ნაბეარაში, აქ, მის ადგილს ტაძარი აუჯია ქართული ხარჭუნოვების მიმდევარს, სომეხ მაროლმადიდებელს, ხაბერძნეთში გარდდლ წერხე ეპისკოპოსს, რაშელიც ზემდეგ სომხეთა კათალიკოსი ვახდა წერხე III ხაშუნოდებით. წერხე III სომეხებს მოწოდებდა, მიეღო ქალედონის კრების ვადაწეუტბილებს და ქართული დოგოწიტირა აღმსარებლობა ეღიარებინა. ახეთი აქარა მართლმადიდებლური პრაქსანდისთვის სომხურას სომღველოებამ წერხე III კათოლიკოსობიდან გადააყენა, რაშელმაც თავისი ზოების პერიოდში გაახადა ხაყალესიო მწეუტბლობა და არაერთი ტაძარი ააგო. წერხე III შიერ აწუნებულია ცნობილი ზეართონიცა VIII ს მეორე ნახევარში, წმინდა გრიგოლის ეღუნეთა პარა-ვირამში. მტიერ ხაშლოკველი წმინდა ხარჯიბის ხაშელზე დვინში, დვინშიშობლის

ეღუნეთა აღაშქრტბა, სადაც X საუკუნეში უკვე ქართველი ეპისკოპოსის აღაშქრტბილის ქმედება აუი.

წერხე III შესახებ სხედო ცნობებს ვეაწვდის. მტარხელ თავის თხზუნებში, რაშელიც 1845 წელს აღმოჩინა ნ. ჩობინაშვილი, ზილო 1911 წელს აღსებულად მარჯვენა მსეუტიტრულად ვახოსცა ს. მარსი, აწეუტბილად ვახდა ცნობილი იზნანის ტაძრის აწუნების ისტორიი. გრეგოლ ხანძელმა, რაშა მხედობს ეღუნეთა აღწერა, უმტ კუროპალდას სომეხი რაშე უღო რაშე და ფართო ადგილი შეაბერდის აწუნებლად. ვიდრე ახალ მწეუტბობას დაიწუნებდა, ვაწუნებებს მტარხელზე, გრეგოლმა ვადაწეუტბა, თავისი მდების დის შეღილთს ხაბანთან (ხანანი) ერთად, მიუველო სხეაღუნებო რათა უკეთ ვასწობოდა ბერძენთა საეღუნებო წესწეუტბას და მწერლობას. ამ მოგზაურობას დროს მათ შთმხვეუთი ისიღებს აზნანი და მისი ადგილმდებარეობით მოიხიბდნენ, სხამ ვადაწუნებთა იზნანს დარბეილიყო, მტარს გრეგოლმა თხოვა, ქერ ხაბერძნეთში ვაგზაურებელივეწუნს, შემდეგ კო იზნანზე ეღუქრათ. მართლაც, გრიგოლმა ხაბერძნეთიდან დამრუნებისთანავე ხაბანი და რაი მოწეუტბ იზნანს ვაგზაგენა. ხანანი აწოტ კუროპალდატის შეღიღების დახასხებით შეუღდა დაქცეული იზნანის ზელახლა აწუნებას (წერხეს შიერ აწუნებული იზნანი არაბთა შეზიხების შედეგად დაიწერა და ახსრდა), ხაბა, მოწეუტბიუტოტო, დაეწეიდრა მერიცდ აწუნებულ იზნანს.

ახეთია იზნანის ზელმეორედ აწუნების ტეშმარტიც ისტორია. მტარს ტ. მარუთიანი ხაყალედ ზდის „გრიგოლ ხანძელის ცხოვრებაში" წარმოდგენდლ ეპიზოდებს, სადაც აღაწარკთა იზნანის მეორედ აწუნებაზე.

ტ. მარუთიანს მოაქვს ადგილები „ხანძელის ცხოვრებაში" მე-15, მე-16 და 26-ე თავებთან და ეკამთება ს. მარსის, და ექ. თაყაიშვილს მათი შინაარსის მართებულ ვაგნებაში. ქართული ტექსტიდან მე-16-ე თავის ერთ ადგილს ტ. მარუთიანი ადარებს ს. მარსის შიერ რუსულად თარგმნილ ტექსტს და ექ. თაყაიშვილის შიერ ხაზარკენს აწუნებდა.

„და ვითარცა მოიწინეს მახლობლად იზნანისა, ვამოცხება ღმრთისა მიერ წეტარსა გრიგოლს და ღირსსა სხას იზნანის პირველი დიდებულნი და დახაბა მისა წმინდანს ეღუნებინა. და ეღუნეთა, ვითარმედ ეველდ ვანსლებულ არს პირველებრ ზელითა საბანისითა (მაგახმა ჩვენი, ზ. ა.) და უტრობი გზიცი მისაველდ. ჩაწეუტბი მის ეამისა კაცთაგან მიუველ იყო ადგილი იგი: და მითავიუდებს იზნანს. ფრანც უხაროდა მოვანა დიდებულობა მის ადგილასა;

ამეფოტ აუო მის შინა წეგეწინის—საყეგელი სულტარი და ხორციელი და სხას მწეუტბევე ზელბედავ დადგომი ზილო წეტარმანს გრიგოლ მტარქეა „მთა პირველია ვიხილნარა მტარნი

ჩვენი ხანისათვის შინა მკაცრი და ნებისი-
 ელმობისათვის და ლოცვისათვის მათთვის კეთილად მო-
 ცრო ადვილს მის წმინდანს. (თავი მე-13),
 ტ. მარტიანი მკვლევარებს საუფრობის, რომ
 ნ. მარის შვიტ თარგმანში, გამოთქვებულა
 „ჩვენივენი ვადამწვევტი მწიფნადობის შვიტ
 „ეთლად განახლებად პარკლებად“ ექ. თა-
 თაიშვილი კი მის ან თარგმანის:
 „... в первоначальном виде рукою Са-
 бана...“

26-ე თავში ვკითხვობთ:
 „... მისა შემდგომად ერთპლდობა შვიტა
 აწხან, და ნებარნი იგი კაცნი შამი გრადოდ
 და მამი საბა თანი, და ურად ზეუფარად
 ერთპლდობა ადგალი იგი ახანედ არხანა
 ეგნავადობს სიტუთა, ნებისი ელმობისათა
 ეწმნა საბა ეთსკობის აწხანა ზედა ნებარისა
 ნებარე კათალიკოსსა აღმწენებულსა კათოლიკე
 ეკლესიასა და საუდარსა მისსა, რომელი წე-
 დიწადია შავალთა დაქორავებულ იყო: აწ
 კეთლად იქნა სელიტი-ქორაქლი და შვიტად
 აღმწენა ამის ნებარისა შვიტ. ზოლი ზორ-
 ელ მოღუაწეობისთა ელმობისმხანებრთა მათ
 შეუფთათა“:

მოკლებანი ამ თარგმანებიდან ტ. მარტიანი
 ნებისით სადაყო ტრაკონებს:

„... и вторично была (церковь — Н.
 Мярр) обстроена нашим блаженным Са-
 вую при материальном пощении божественных царей“; ექ. თაიშვილის მიხედ-
 ვით: „... и второй раз она (Ишханская
 церковь — Е. Так.) была построена
 блаженным Савою при материальном
 содействии благочестивых тех царей“.

ტ. მარტიანის ნ. მარის თარგმანში ცერკოვი
 და ექ. თაიშვილის თარგმანში Ишханская
 церковь — ითხუთობა ფრჩხილებში ჩაესვამს,
 რადგან შერბოლებ ტექსტში, ე. ი. ირაციანდში
 ეს სიტყვი არ არის. მის პერონი ნ. მარისა
 და ექ. თაიშვილმა შეედომს დაუშვებს რესულ
 თარგმანში, რისა ქართვი ტექსტში ნაკვლების-
 შვიტ იშხანის ეკლესია ჩამატებს. ტ. მარტიანი
 წერს: „... ნებისთა ელმობისათა იქმნა საბა ეთს-
 კობის აწხანა ზედა ნებარისა ნებარე კათალი-
 კოსის აღმწენებულსა კათოლიკე-ეკლესიას...“
 წინადადება დახარულებულია და აქ არის
 მოაქრდება. წინადადებას სხვა, დანაჩენი ნა-
 წილი მარტიოდენ კათედრას ეტება. მიცემულ
 შემთხვევაში სელეგითა სიტყვა „კათედრა“
 არ მწიფნადობისთა — ფიზიკური ნაკვებით, თუ
 კათედრა, რომლის წინამძღოლიცა ეთსკობის-
 ნი... „და საუდარსა მისსა, რომელი წედლიწად-
 თა შავალთა დაქორავებულ იყო. აწ კეთლად

იქმნა სელიტი ქორაქლი და შვიტად აღმწენა
 ამის ნებარისა შვიტ...“ 153-154

კეთილ ქართული ენის ეფექტურობილი ცოდ-
 ნად კი საკმაოა, რომ ამ სიტყვებში სწორედ
 ის არ არ გავიგოთ, რად და დაუცვლილად
 სერს ტ. მარტიანს, ამ წინადადების სიტყვებში
 ნაწილში შექცევა, შემდეგ მისი თარგმანში
 ეკლესიას და მისი წინამძღოლისა კათო-
 ლოსა არ მამინარჩობდა. „დაქორავებული
 იყო ზოლი ნებისთა ელმობისათა ელმობისათა
 აღმწენა ამის ნებარისა შვიტ. ზოლი ზორ-
 ელად იქმნა სელიტი ქორაქლი და შვიტად
 აღმწენა ამის ნებარისა შვიტ...“ აქვე
 დგანდ მისა იშხანის ეკლესიის ეს სელიტი
 ქორაქლი ამასზე უფლებს ვადიდებს შვიტ
 ნაწილად. „შვიტად აღმწენა ამის ნებარისა (სა-
 ხანა, ე. ა.)“ შვიტ ეკლესიის ნაწილად არის
 ნათქვამი, თუ ტ. მარტიანივეთ განგებს არ და-
 ვამბინებები არის. „აქ „შვიტად აღმწენა“ ეტე-
 ბა საუდარს, ტანტს და არცერთ შემთხვევაში
 ეკლესიას, ეს რომ ტანტს არ ეტებოდეს, ახა-
 მედ ნაკვლებისმეტი იტოს ენარქია, ამ შემთხ-
 ვევაში „აწმენის“ ნაცვლად ტექსტის შეხა-
 ხამის ადგილას დაწერებოდა „ხელაწად განახ-
 ლებდა“, ან „ხელაწად აღმწენა“. „ეკლად გა-
 ნახლებდა“ აქვედამ გამომინარჩობს, რომ „აღ-
 მწენას“ ნაცვლად „განახალა“ ან „ეთლად აღ-
 მწენა“ უნდა იკითხვიოდეს და ეს მარტიად ზე-
 ნებარეობსა, რადგან ეს სიტყვები კათედრას
 ეტება და არ ეკლესიას“ (გვ. 15-18).

აი, ამიტ დამკენს გვითავიობს ტ. მარტიანი,
 თუმცა, მაღლობა ღმრის, თვითონვე
 გაძრობს თავის მსჯელობის ცალმხარეობას და
 შენიწავს: „არ იქმნა უნდა, ეკლესიასად უმე-
 ველად დეტეობდა განახლებდა, ის რომ დი-
 დი წინამძღუე შიტოევებული და აღმხო
 ჩამმწენადმე დაწინარებულ იყო, რად აღმგე-
 ნის მოიხობდა“.

სააწალიკო ტექსტის ასეთი მკითხვერი
 ნაკვებით ტექსტარტ შეფეზდომ რომ ვერ მი-
 ვალი, ამასზე ღმარატი ზედმეტად მიგვაჩინა,
 ტ. მარტიანი როცა წერს — „შვიტად აღ-
 მწენა“ ეტება საუდარს, ტანტს და „არს ეტე-
 შემთხვევაში ეკლესიას“. ამ არს ვერ ეტე-
 თებს ამ უმრადო შვიტის გამო, რომ „შვი-
 ტად აღმწენა“ არის წინადადების შვიტ ნა-
 წილად, რომელიც სიტყვებისაგან დაშორებულად
 არხანა გამოიტანეს და განმარტავს კიდევ მას.
 თუ იშხანის სახანა წიკა-ლოცვა აღადინა
 ნაეთსკობის ტანტზე დაქდა, მაშინ, თავის
 თავად ცხადია, იშხანის საზისნატარი ცხოვრებას
 გამოცუგლდებოდა, ეს ვველადეფრი სუტაწევე
 შვიტ ხსი შიტოევებულ გაფეზბერებულ იშ-
 ხანსა კაკეცა სახანა. არ იქმნა უნდა, არა
 საქმე იხანა, მიუხედავად იმისა, ტ. მარტიანი
 ცდლობს დამტკიცოს — „შხანი სახის თითქ-
 მის პირაქედდო ნახით დახედაო, მაინც მისხანს
 ვერ აღწევს. რადგან ტექსტის სხვა ადგილ-
 დანაც ჩახს, რომ სიტყვა „აღმწენა“ ნიშნავს —

1 ტ. მარტიანი, „სილტმეთა სომხეთი“, 1978,
 ერევანი, გვ. 15 (სომხ. ენაზე).
 2 იქვე, გვ. 16.

ახლად აშენებს. მოვიტანო ჩამდენიმე წი-
მუნს „ხანძრულის ცხოვრებიდან“. „მაშინ მან
გრაგოლ სარწმუნოებისაგან მუდისა აღაშენა
მონასტერი და უწოდა სახელი მისი უბე...“
(გვ. 145); სუშხია დავითის-ძის ქრონიკიდან
„იკო კლარჯეთს ტყეთა შინა კლდე ერთი,
რომელსუ პირველ ვახტანგ კორცასელს ცოხედ
აღუშენა, სახელით არატანუნი...“ (გვ. 277).

ჩაც შეიხება ხიტყვას „მეწინებელი“, იგი
„მეწინებელს“ ნიშნავს და არა „მეწინებელს“.
როგორც ტ. მარულიანს ვგონია:

„...სანატრელი გრაგოლ, ხელიერ მამი და
წინამძღვარი და მეწინებელი ხანძრისა და
შატერდისა...“ (გვ. 249).

...სახა, რომელსა ეწოდა სახან, დედის დის-
წული მისი, იშენისა მეორედ მეწინებელი და
ეძახკოსის მისი; და თვედორე წაუტხსა მეწი-
ნებელი და მამი, და ქრისტეფორე კვირიკეთისა
მეწინებელი და მამი“ (გვ. 252). სახა რომ
იშენის მეორე მეწინებელია, სხვა ჩა უნდა
იგულისხმებოდეს თუ არა მეწინებელი, ე. ი.
დაქუცული იშენის ადგილას სახამ აშენა ახალი
ეკლესია: ააშენა და არა აღადგინა იგი.

საუბრალოდგება ახ ფაქტორ, რომ გიორგი
მერაბულ მოტივად ნაწევრებში სხვა ეკლესიათა
„მეწინებლების“ გვერდით სახასაც ახსენებებს.
თუ მართან ეს სიტყვა ეჭვს არ იწვევს („თვე-
დორე წაუტხსა მეწინებელი, ქრისტეფორე კვი-
რიკეთის და ა. შ.), იშენის მწიგნობრობისათნ მი-
მართებაში ამ სიტყვას რატომ უნდა დავუარჯ-
თავისი პარდაპირა მნიშვნელობა?!

მოტივად ნაწევრებთა შორის არავითარი ში-
ნაარსობრივი წინააღმდეგობა არ არის, თუ ჩა
თქმა უნდა, მას ხელუფენურად არ შეეკმნით. მაგ.
რომ ტ. მარულიანი არ იხვეწებს და კიდევ ახალ
და ახალ სიტუაციებებს გვთავაზობს. მისი აზ-
რით, პირველმა და მეორე ნაწევრებ შორის
არსობრივი შეუსაბამობაა: პირველში არაფერია
ნათქვამი, თორქონ ეკლესია დანგრეულია, დაშ-

ლილია. მეორედ მიიწინებო განახლება—ადგი-
გენაზე, ისუ ადრინდელი ტორბის, მეორე ნაწ-
ვერებში კი მოულოდნელად ვკითხულობთ:
„იშენის ეკლესია მეორედ აშენდა...“ სიტყვი
მეკლდევარი იწვევლებს ა. მახს. რომელიც შე-
ნიშნავდა, რომ „ხანძრულის ცხოვრების“ ირა-
ინდელი ჰეგუმენი „როგორც დაწინაურდა“
იგილით ანქრისტიანე „მეწინებელი“ მართლ-
და, ნ. მარს ლაპარაკობს ამ ობზერვაციაში
შემწიფულ მწიგნობრს ანქრისტიანე „ხანძრულს“
სამართლს შეკრამ არა ეკლესიის განახლებ-
სარისობრივ შეუსაბამობაზე.

კვლავ მივებრუნდეთ ტ. მარულიანის მიერ
არახწორად გაგებულ, ჰეგუმენის ორ უველაზე
მნიშვნელოვან ადგილს „ხანძრულის ცხოვრე-
ბიდან“: როცა გრაგოლმა და სახამ პირველად
იხილეს იშენის მღვდელბული ეკლესია: „...გა-
მოცხდად ღმრთის მიერ წებარსა გრაგოლს და
ღირსსა სახას იშენის პირველი დიდებულბუი,
დახასა მისხა წმინდანი ეკლესიანი, და თუწვა,
ყოთარმედ კუთლად განახლებად არს პირველებს
ზელითა სახანისითა, და ეცნობა გვითაც მისე-
ლად, ჩამეით მას ეძახისა კაცობაგან მოუვალ
იუო ადგილი დგი, და მართავოდეს იშენს,
ფრიად უზაროდა პოვან დიდებულბისა მის ად-
გილბისა“ (გვ. 255).

ამედან ტ. მარულიანს გამოაქვს ასეთი დასკ-
ნა: „...მერაბულეს ზემოთ მოტივბული ნაწევრ-
ტების განხილვის შედეგად შეიძლება დავასკ-
ნათ, რომ, როცა გრაგოლ ხანძრული და მისი
დისწული — სახა იშენის მისულან, მათ მის-
წინებბით წებარეს მიერ აგებულა, მწიგნობრად
აშენებულა ეკლესია, რომელიც ეჭვგარეშად
აღმართული იდგა, ყოველ შემოსწევბაში, ამ;
გვარ მდგომარეობაში იუო, რომ ხოდლის ხაზ-
ღვარს მიახლოებულ გრაგოლ ხანძრულსა და
სახანს მისხა მწიგნობრებბთ თუწლი წარკატაცა,
ე. ი. აღმართული იდგა და არა დანგრეული“...
(გვ. 27).

□გაგრძელება□

სელოვნება

ნახატის სირუმი

ტოვადი, სევდა, შეღავნული ფორმის ცნობადი ბუნებიდან შედის გამოხატულებაში.

რაც უფრო ღრმად წვდება მხატვარი ადამიანებს, მათ უფრო იმსხველება მისი ნახატის ცნობადი ბუნება ადამიანებით. მაგრამ ფორმის ცნობად ბუნებას არავითარი შემოქმედების ძალა არ ექნება, თუ პირველი ბუნება ფერისა და ფორმისა თანაში არ იქნა ძლიერი, ანუ უმანკო შემოქმედებითი კერტით გამოხატული და ინტუიტური შენაგანი კარნახით განხორციელდებოდეს.

ცნობადობას ნახატში შეაქვს კონკრეტული ადამიანური ატმოსფერო. ფორმალური მხარით კი ადამიანურს ერწყმის ფერისა და ფორმის თანაში გამოცხადებული ხაზუარის რინდა.

1.

ადამიანურ შემოქმედებაში ნახატში განუყოფლად გაერთიანებულია ორივე ბუნება: ფორმალური და ცნობადი. რაცა უფროსი თითოეული მონახში, ფორმის თითოეული ელფერი ცნობადიან შეარწყმის ერთადერთი და აუცილებელ ვარაუდს ქვავს. ამას მხოლოდ უდიდესები აღწევენ. ასე წარმოიქმნება, ჰვენი ახარია. ნამდვილი მხატვრული ხედავს, ნამდვილი მხატვრული სახეობა.

ამედ უნდა აღვივსოთ. რომ არაცნობადი ფორმა ფაქტიურად არ არსებობს. ყველაზე აბსტრაქტული ფორმებიც კი ტანობტუტი აბსტრაქციონიზმის ტილოებში ცნობადია. გურკვეველი ფორმების იქმნება მხატვრული გარემო, რომელშიც მხატვარი გადმოსცემს თავის სუბიექტურ, ინსტიტურ განცდაებს. გურკვეველობა გამოხატულება ბუნდოვანება უკვე ცნობადობაა. ასევე ცნობადია გეომეტრიული აბსტრაქტული ფორმები, რომელთა კომპონიციითაც მხატ-

ვარი ცდალობს შექმნის არაკონკრეტული, ზედმეწევი ზოგადი, ინტელექტუალური მხატვრულობა. ცნობადია სურეალიზტების უცნაურობებიც. უხალად მათ ხედავს, რომ მათი ფორმების ცნობადობა იწვევდეს უცნაურის, გურკვევიერებლის, სიზმრისეულის, არამყარის, ბუნდოვანის, ველურის და შეუთვსებელურ, არალოგიკურის განცდას.

ყოველივე ამის მიღწევა გაიღებოთ ილია, რადგან ფორმის პირველადი ბუნება ილიად ზორცილდება. გამოხატულება ცნობადობაში წავლდისმეფა თეორიებით უფრო არის დატვირთული, ვიდრე ფორმალური მხარის სიმდიარით. მაგალითად, სეზანი ზატავს ჰვერლებს რეფრეზებს და ვაშლებს. მათი ცნობადობა დაფუძნებულია უმძლავრეს მხატვრულიანეფერწერული ენის ყველაზე მწელ. თანაც თვით სეზანის მიერ გახსნილ შეიოდზე: პლასტიკური ფორმის ფერების დაქვებით ძერწყვის შეიოდზე მაშინ, რაცა სიურეალიზტი მხატვარი თავის გართულებულ ცნობადობას აყვარებს ფერწერული ენის უმარტავეს შეიოდზე — ფერებით გრაფიკულად ხატვის შეიოდზე. სიურეალიზტური ტილოების სახელე მათ სიუფეტურ წყობაშია, ე. ა. ნახატის ცნობადი მხარის უცნაურობაში და არა მხატვრულობაში ანუ ფერითა და ფორმით თანაში. პირადად ჰვენ ვან გოგის დამატული ჰვერლებიანე „სკაში“ ან „ფესხაყმელები“ უფრო მეტს გვერუნება. ვიდრე საღვადოთ დლის უროულესი სიუფეტები, რომლებიც ადამიანურ ხაზქმელს აპატარავენენ სენტა, ბუნდოვანი კომპარტების დონეზე.

მხატვრული ინფორმაციის შესახებ

უმაღლესი მნიშვნელობის ფორმა არ არსებობს. ამგვარი რამ რამ არსებობდეს, მხატ-

რები შეისწავლიდნენ მის გამოხატვას და ადვილად მაინფორმირებდნენ მაღალი დონის ბელადებს. მაგრამ უკველგვარი ფორმა შეიძლება გახდეს უადრესად მნიშვნელოვანი. გააჩნია ვინ სიტყვას ფორმას და რას დებს მასში. რაც ამას ვამბობო. უნებურად ვვლახობობო მხატვრული ფორმის თვისებებს განმსჭვალის აღმოჩენაში. სულადი.

ახვევ არ არსებობს უნივერსალური ხასიათის ფერწერა, ამგვარი რამ დადგენილი რომ იყოს, ინდივიდები არ იარსებებდნენ. იღვებდაც მარტულში უნებ მხატვრულ შექმნიდა უნივერსალური ხასიათის ფერწერას, მომდევნო ექვების მხატვრები შეისწავლიდნენ ამ ფერწერის გარგეხულ კანონებს და კატარა, სპეციფიური გადასტრები შეასრულებდნენ მას. მაგრამ უკველივე ვაცოლებო რაღაცა. ფერწერის ხასიათის უნივერსალურობა სწორედ იმაში მდგომარეობს. რომ განუმეორებლობაზე, უკლოპეოფადობაზე და მოკიდებულა. შეუძლებელია თვითმოყოფადი ფერწერა უნივერსალური ხასიათის არ იყოს. თვითმოყოფადობა განმარტებელია ახლის განხში ანუ ქერარგამობადელი აღმოჩენის ფერწერული ადეკვატის ზღვრები. რა თქმა უნდა, ამგვარი მხატვრული უნივერსალური ხასიათის აქვება, რადგან მასში განუმეორებელ ინდივიდში გარდადებულ სემეარა შეიქმნებებიდა განმარტებელია ე. ი. ფერწერის უმაღლესი მნიშვნელოვანება განმარტებელია არა რაღაც განსაკუთრებული ფორმებითა და უადრესად რიული და სინტაქსი ფერწერული ფორმალური პარამეტრებით, არამედ ინდივიდის თავის მხატვრულ კონტექსტში შემსჭვალვის სიღრმის, ინტენსივობით. ამას მოიხდოდა დიდი ინდივიდები, ამარტებდნენ. შეუძლებელია არამნიშვნელოვანი ინდივიდში შეძლოს მხატვრულიაში გათქვეფა და შეუძლებელია ეს პარტის შედგენ შენაგანად არაწერია ფორმალური მხარის, ფერწერულიობით. არ უნდა ავრთიოთ ერთმანეთში ინდივიდის ფერწერაში შემსჭვალვითა და თვითიული პარტის მხარის უნებურება. მაგალითად, ჩვენ ვეჩვენება, რომ ვან გოგი უდიდესი ინტენსივობით შეუთქვეფა თავის ფერწერას, მილი ს. დალი თავისი თვითიული პარტის ინტერტაციებს ასრულებს. დიდი არა აქვს მხატვრის მიერ იხეოი ფერწერული ვის შერტყავს, შეუშუფებას, რომელშიც სპეციალ ადვილი ეთმობა მხატვრულიაში შემსჭვალვის უნებურებას. სწორედ უნებურა შემსჭვალვითა მისი ფერწერაში შენაგან, სიტყვი კომოტქმელ მხატვრულ ფასეულობას.

სწორედ ეს არის უკველზე მწელი, მხატვრისგან ახალიერის მსხვერპლის მომხილვა, რადგან ინდივიდის ფერწერაში შემსჭვალვა იგვირა, რაც აღმოჩნის შემოქმედებით თვითშეწერა, მხატვრული გარდასხუფლება. სწორედ ამ ვწიო

ექმნება ფერწერაში ასული ინდივიდი და მასზე ფერა რიული განსაკუთრებულა და აღმართოქმნებულა არა არის რა, რამეოი კონტრბრობის სულერი სიტყვის ახლიდაც წილის ახალი მხათობი უმაღლესი კაცობრიობის ანუ აღმოჩნის უნებურება ახალი ხასიათის სიყვარული. სიხარულა.

საქართველოს მთავრობის განცხადება

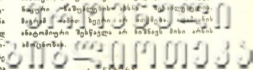
სხვა არის ფერწერული ენის თვითმოყოფადობა. სიტყვი შექმნა სპეციფიური სპეციფიური სპეციფიური მხატვრული ადეკვატობა მხატვრის თვითიული კანონებსზე ან ინტერტერ უნივერსალზე. არამნიშვნელოვანებაზე. მისი გამოხატულობა უნივერსალად მოედრია, ან კანონულად არაღრმავდება, ანუ მხატვრულ გარემოში აქვია იმეორებელი სიტყვად, სიხარულა. მასში დარღვეულია სიტყვი კომოტქმელი მხატვრულიობის კანონები, რას გამოცხადობენ სხვა ვანრის, კერძოდ, ლიტერატურის ელემენტებითა შექმნილი, გამოხატულების ლიტერატურული სიხარობა ამცირებს ფერწერული ენის სიღრმეს. ამისგან განსხვავებით თვითმოყოფადი ფერწერული ენა მიმართავს საყოველთაო უზრალი და ცხადი ფორმებით ხატებას. აქ მნიშვნელოვანება და მოკიდებულია ფერწერის ინტენსივობაზე და შენაგან, სიტყვი კომოტქმელ ფასეულობაზე. შენაგან წერდა ჰეულებრივ მაგიდას, ქიქას და ვაშლს. მაგრამ შეუძლებულადაც და შეუძლებულადაც ქმნიდა ისეთ მხატვრულ აბსოლუტობას. რომელშიც აქვია სხვა უმაღლესი მნიშვნელობის სიხარულა და სიყვარული. თანაც შენაგანის მხატვრულია უფადოდ და მზოდოდ და მზოდოდ მისი ინდივიდის შემოქმედებითა ადეკვატია. თუ მხატვარი შენაგანის ფერწერას შეუთქმნებს, რამდენამდე გარდასხუფებას და თავისი პარტის შენაგანის სპეციფიური ინტენსივობის გამოხატავს. რა თქმა უნდა, არ არის ახლი ინდივიდი. იგი სხვა მხატვრის მიერ განხშილი მხატვრულიობიდან გამომდინარე მოქმედებს. ეს ნიშნავს, რომ მან ვერ განსა პირადად თავისი და მოყოფებულება საგანთან ანუ სემეარისთან. ე. ი. ვერ შეიცოთ თავისი თავი შემოქმედებითა და, ამდენად, ვერც შეიყვარა თავისი სიყვარული საგანი, არის. სხვობი სიყვარულის მიხედვით სიყვარულია აღმოჩენია, მაგრამ ვაცილებიო მყოფა, რადგან შენაგან იმულებს მოკიდებულა.

თუ როგორია უნდა იყოს ინდივიდი, რომელიც უმაღლესი მნიშვნელობის ფერწერას შექმნის, იხეოივე კომოტქმელი სიღრმავლოვანა, როგორც კეშმარტება, რომელიც უკველი ხატვის მიღმა ივლახისსება ქერ ერთი, ერთობიური მხატვრის ტიპის წარმოდგენა

გამორიცხულია; მეორე, თითოეული ეპოქა თავის განხილვის განმარტებისას ახრულებს მხატვარს, ამიტომაც მისი წინასწარ დაპროგნოზებს გამოირიცხულია. ზვენ შეგვიძლია ახალი მხატვარ-ინდივიდის მხოლოდ ზოგადი დამოკიდებულება, საერთაო გამოხატულების უკიდურესი შეთავაზებით ძიება, ახალი მხატვრული ხედვის თვითშეწიების სარჩევ შექმნა და ა. შ. შეგვიძლია შედმიწვევით ზოგადად ჩამოვყალიბოთ მისი შინაგანი სხეუ მან მიიღო თავის თავში პირველადი განსდის დონეზე თავისი დროისა და სივრცის ადამიანთა ყველა დრამა და სწრაფვა, ეს იოლად ითქმის, მაგრამ ძნელია, როგორც ყველა თანამედროვე ადამიანთა ავადმყოფობებით, საყვედურთა ერთდროულად დაავადება. ადამიანური თვისებების ჩა სხაწყოლებითავე თანხვედრა უნდა (შეხედვს მხატვარს, რომ აჯე პირველადი განმსჭვავლის თანამედროვეობა ყველაზე დიდი ტოვობებითა და ყველაზე ძნელი გადასარბნი სწრაფვითა წაიღობსკენ. ჩამდენად დიდი მოჩინებებით უნდა აღივსოს მხატვარი არსებობაში, რათა სამყაროს გამოვლინებითა არტისტ უმანკო ფორმას არ წაუგაროს უხეშად, სრამსავით. რამხელა მოთმინება სჭირდება მხატვარს, რომ ატანოს ყველა ცხოვრებისეული წინააღმდეგობა იმგვარად, რომ არ გააუხეშოს შინაგანი სიჭიქლე, რომელიც აუცილებელია სიყვარულის სხეულისთვის გამოხატავად, ანუ აზიხათვის, რომ მხატვარსა შეხედვს. რამხელა ცაონობაერებულთა თუ გასუწობიერებულთა შემოქმედებური წნეობა უნდა გაჩინდეს მხატვარს, რომ ადამიანს უხეტად იმ ფორმაში გამოხატოს მხატვრული სიმართლე და სიყვარული, როგორც აუცილებელია. რამხელა შინაგანი უნებური წნეობა უნდა გაჩინდეს მხატვარს, რომ მისი შემოქმედებითი ვახხნა სასურველი იყოს, რომ წარსულის მხატვარ-ინდივიდების შეწიქმედებას ბუნებრივი გაგრძელებასავით შეუწყოს ახალი სიმღერა, მხატვრულობა.

და კიდევ რა ჩამოვყლის ჩამდენი რამ უნდა შეეცადოს ერთდროულად მხატვარს, რომ ახალი ინდივიდის მხატვრული ახელა შეხედვს. ზვენ ვერაფერს ვიტყვით ხასიათზე, რომელიც ამოუწურავია ხაიდუმლოება, ვის შეუძლია ახსნას ფიროსმანის მხატვრული ინდივიდის ხასიათი. რამ განპირობა მისი ცხადედ შეხატრანობი შინაგანი სიწმიდემ (ბევრი გულმტკიცელოდ თვლის, რომ ამის ძირითადი მიზეზი ფიროსმანის მხატვრული ენის მიაძრობაა. ეს ხაოცრად მცდარი არაა, რადგან მიაძობური საწუალებებით მიაძობური ხასიათი გამოიხატება, რაც არ შეიძლება ადამიანები ღრმა შთაბეჭდილებას ახდენდეს. ფიროსმანის ხასიათ-ბიდან კი განსაცვიფრებლად ღრმავარსიანი მიაძობლები მოედინება). ინდივიდის ხასიათზე ამოწურავად ილაპარაკო ავივია, რაც ხაიდუმ-

ლონას ფიქლა ადგარო და მის შესხებ შეხსობიერა სხეუტებური შინაგანი სიწმიდე-მხატვარ-ინდივიდის შემოქმედებით შეიძლება განმსჭვავლო. მიიღო ზვენ სიხატრანისა და სიყვარულის სხეუ, სხეუ, რომელიც არ აიხსნება, არ გაიწობება. ზოგადედ, წინადა ტექნიკური წარუდგენს ახსნა შეიძლება მდებარეობს სხეუ სხეუთა არ შეიძლება ახსნის ანატომიური შესწავლა არ ხიხინავს მისი არის ამიტომაც.

1. წინასწარ

ნატურა ირგვარია: 1. შინაგანი ნატურა (სუბიექტური).

2. გარეგანი ნატურა (ობიექტური).
1. შინაგანი ნატურაში იგულისხმება ადამიანის შთაბეჭდილებებში ჩახედული გარე ნატურის ინტექტუალური ფანტაზიით გარდამწილი სანტიფორმები, ანდა ინტელექტუალური სფეროებში გამოწავროს ფორმები. ან ადამიანის შინაგანი სუბიექტურ შთაბეჭდილებათა და გარე ნატურის მიხაიდი — სანტიფორმები. ან ინტექტუალური და ინტელექტუალური ფანტაზიით შექმნილი სიმბოლო—ფორმები და ა. შ.

2. გარე ნატურაში იგულისხმება ზვენ გარეთ მყოფი ობიექტური მატერიალური სამყარო. რაც ადამიანი ხატავს კონკრეტული დეოების ხატს, აერთიანებს რელიგიური მოძღვრების შინაგან წვდომას და გარე ნატურას. მიხისს წამუწერებში გარე ნატურის ნიშნები გამოუენებულია შინაგანი ნატურის გადაზიხათემად. რაც თავის მხრივ შეერულია გარე ნატურის მიხედვით აგებულ გამოწავროს ნატურასთან.

შინაგანი გამოწავროს ნატურა წამუწამია სიერეალებისტების წამუწერებში.

ახტრატკონონისტების ნატურა შინაგანია! რადგან ექვემდებარება გონებრივი ფორმებით მხატვრულ აწროვნებას. ასევე კუხიზი.

2.

არის ნატურიდან უშუალოდ ხატვა და არის ნატურის განმსჭვავლენა და ზეპირად შესხიერებით გამოხატვა. ზვენი შეიღერებოთ ირავე განაბრებული შეთიფია. მხატვარი ირავებს იმ ვახს, რომელიც უყოფს შედეგს აღწევს. შთავარია ნატურა ხასიათი იგრანობიდან და არა ნატურიდან ხატვა. როგორ აღწევს მხატვარი ამის (ნატურის) უშუალო, ყოველწამიერი კარნახით, თუ შთაბეჭდილებაში აღიქმული მუდმივი ნატურის კარნახით) ამბოღერტრად ხელმართია. ირავე შემოხვევაში მხატვარი უეპირად ხატავს. არაწერიად ხატვა არ არებობის. დანაშევხია კონკრეტული ნატურალური ნათობის ტილოს მხატვრულ ვარემოში შეუვარა

(კლდეი კოპარტი), მაგრამ ამ შეთოდში ხაერითად გამოირჩეულია ნატურადან ხატვის ქარხნებმა (ჩვენი აზრით, კონკრეტული ნივთის ნახაზში შეუვალი ხდება იმ მიზეზით, რომ მხატვრულობაში შეიკრას დოკუმენტალიზმის განცდა და პირაქით. კონკრეტულ ნივთში მხატვრულობას (განცდა).

ჩვენ ვაპყვივებუხ, რომ ცდება ის ადამიანი, რომელსაც მკნია, რომ უშუალოდ ნატურადან ხატვის დროს მხატვარს ნატურა გადმოქვს ტილოზე ნატურასა და მასგან ვალხუბრულ გამოხატულებას. შორის სტრუქტურული ახიციაციის გარდა არავითარი კავშირი არ აჩვენებენ. მკურებელი უფროებს ფორმისა და ფერის თამაშს. რომელიც მას ხატონ წიხ აკონებს. მოცუბული გამოხახულება შეიძლება მართლაც გავფხვ ხატონ წიხ სტრუქტურულიც, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ ხატონ წიხ უფროებს. ხუნებამ ხატონი წი შექმნა ნივთიერებებისა და ნიუანსურა პოლიტიკის შქონე ფორმების ურთულეხი ნახავით. ეს ნახავი ხატონ წიხ ერთიდერთი რეალობისა, იგი ვანდ-შორებელია მთელ ხანგრძლი და მასში ჩაკ-სკოვლია ხატონ წიხს შედარბიერული გარ-დქმენების ვეღია ვარბანტი. ჩვენ ვარბან ვოქვით. რომ ხატონ წიხ ხახილის ერთიდერთი და აუცილებელი ხერხთარი მატერიალურა ფორმა ვაანია. როცა მხატვარი ამ ფორმას იხატავს, ქმნის ახალ მხატვრულ რეალობას. რომლის მატერია ტილოზე დადებული ხადე-ხავია. ეს მხატვრული რეალობა მხოლოდ სტრუქტურულიად შეიძლება ვვაგონებდეს ხატონ წიხს. მაგრამ ვვაგონებდეს არ ნიშნავს, რომ იგი უკვე ხატონი წი არის მხატვარი მა-ტრიწ წიხ ფორმის ხაშუალებით გამოხატუ-ლები არმებს, ჩასაც ხატონ წი-თან მხოლოდ ვარ-გვრული კავშირი აქვს. თუ მხატვარი თავის შექმნილ გამოხახულებას მხკვალავს ხატონ წიხს ხახილში დრმა ვვფომით, ეს ნიშნავს, რომ იგი ქმნის მხატვრულობას, ანუ ფორმისა და ფერების თამაშს. რომელთა ერთიანობა ცნო-ხადია. სტრუქტურულიად ვვაგონებს | ხატონ წიხ და წიხადიდ გამოხატვას ადამიანურში ხახილთაწი ვვფომისა და ხამარის დიდ სე-ჩნებში ხადრმებებს განცდის ნახავს

ე. ა. ვაშლითი, რომ გამოხახულება მხატვ-რის შემოქმედებითი კერების ნიუთერა რეა-ლობისა და იგი სტრუქტურულიად ვვაგონებს ხა-ტონ წიხს.

6. ნახატის ფორმა

შემოხვევით არ დაფიქვრია, ფერწერის ზედ ქრისტიანულ მოძღვრებას კაცობრიობის ქრისტიანულ ხერხიწი და ხერხით დიდ ტე-ლოგურ მოძღვრებებს მთელს მსოფლიოში (მხილიწიწი, ეგვიპტეში, ინდოეთში, ჩინეთში,

რძელ ტოპეში, სპარტეში, ათონში, აფრკასში და ზოლოს მცურე ანაში, მიწატი-ში, კავკასიის და ევრპაში). უოველი რელი-გური მოძღვრება ხახილდებოდა შეწერის შეკნობეხი (ხინალოლი მტვევლებიწი) სიცი-ლიოთ. ე. ა. ფერწერა ხანახსოვე ახსიერებ-და ტამაშის სმფარბო ხუნე მკვეთრად წილმებს.

ფერწერული არჩოვნების კანონზომიერება წილმებზე განცდის ადგილდის მკვეთრ-დასრომ არ უკვადელ ადამიანულ კრ-ეულელ ხახილსა და ხადეულსა და ცნო-ების გამოხახვა შეუძლებელი აქნებოდა. იხვეუ რიგობაც შეუძლებელია ფიტობრადიისთვის ადამიანის შინაგანი, სულიერი განცდის გადა-ლება.

ჩვენ ვვლენიარბ ვსილობო ფერწერულ კანონზომიერებას თავს არ მოვახვიოთ მინთვის არადამახახილდებელი თიხებუბი. ნიხილისტრფ, შედმწეწეწი გვხრბილეუბელი და ვიღებუბ-ბული თვალხახრისიარ რომ შევხედოთ ფერწე-რის, იგი შემდეგა სპეციფიკი მკონე ხედო-ვნებას დაჩგი აქნება.

ფერწერა არის მკვეთრი, უმობარი, უმკ-მედი ხერხითი, რომელშიც მხატვარი თავის ხუნბეტბერ განცდებს ვადმობცებს ფერების ხახუალებით. ფერწერული ხანახობა ესთეტი-კური ხამოკუნების მომკვრელია. ერა შემოხვე-ვაში იგი ხუნების ფერებისა და ფორმების უშუალო მინახვია. მეორე — ახსტრუქტულ შემოხვევაში — თეორიული თამაში.

არგობაც ვხედვით. ნიხილისტურა თვალ-ხახრისი აღიარებს ფერწერული ხანახობის უო-ფერა დროიდან ვამოთიშულ ვახუშებულ-ობას. ანუ ხხვა კატეგორიის დროს, აღიარებს აგრბიე, რომ ფერწერას შეუძლია ვადმობცებს ადამიანის შინაგანი ვანცდა, აღიარებს, რომ ფერწეხ მტვევლებდეს, მაგრამ მათი ხინშუბის ხიდევით წარბიხვა შეუძლებელია. რომ ფერ-თი მხლმარე მტვევლება ადამიანში ვანცდის წარმოშობს, რომელსაც ესთეტიკურ ხამოკუნე-ხას არქიებს.

ამ აღიარებაში ფერწერული არჩოვნების კანონზომიერების ვველი სპეციფერი ხადდმ-ლეობა და დიდბერბებელი.

ფერწერული ხანახობა ვახუშებულია. მა-ჩად უკვადელ მგვიმარბიობაშია. ამით იგი ვა-მოეფბუხვა უოფერი დროს. ანუ ვამუდმებულ ცვალუბამობას, რაც იმას უნდა ვვანჩინებდეს, რომ იგი ხხვა კატეგორიის დროს მიეკუთვნება. არავითარ დროს არ ეკუთვნიდეს, შეუძლებე-ლია. რადგან დამაქრებლად ვვიჩვენებს თავის ხანახობას, უოფერი დროის ვარბია, ხილულ ხამეარბი ხხვა დრო არ შეიძწევა, თუ არ ვავითვალისწინებთ უოფერი დროის სტატობრ ვარბანებს. მაგრამ სტატობრობა უოფერი დრო-ში მურიცე უძრავი ხავისი თიხებმა და არა

დროს მხედლობა. ე. ი. სტატური დრო ვოფიერა დროს უძრავ სიერტეში მხედლობის დროს. სტატურ დროს მიეკუთვნება უკველებარი უძრავი საგანი (რომელიც კონკრეტულ წითიერებისა შეეფუძელ. მკერავ სიერტეს წარმოადგენს). ფერწერულ ნახუგეარში სტატურ დროს მიეკუთვნება საღებავი და მახალი, რაზეც საღებავია. ე. ი. მატერია. მაგ. რამ საღებავით შექმნილი სანახაობის დრო არა მატერიალური, უსხეულო დროა, უხილავი დრო. რომელიც ისევე გაშუშებულია, როგორც ფერწერული სანახაობის დრო, ერთადერთია, მარა დიდუა დრო, ანუ მარადიდულად ერთდროული უყოფა. ამ დროს ადამიანი უხილავის ერთადერთი გამოვლინებაში შემაჩვენებს. ეს არის საშუაროს დიდი ხილუმე. ე. ი. საღებავის მატერიის სტატურ დროსთან შერწყნით ერთდროულად გამოჩინებული, ფერწერული სანახაობის გაშუშებული დრო საშუაროს დიდი ხილუმის დროა — მარადიდული ერთდროულობა. რა ნიშლისტერადიუც არ უნდა მიუღწეო ფერწერული სანახაობის გაშუშებულობას, ვერ ვუარყოფთ, რომ მისი დრო მარად ერთდროულია და ამით საშუაროს დიდი ხილუმის დროის კატეგორიას მიეკუთვნება.

მაგრამ საშუაროს დიდი ხილუმე საშუაროს უხილავი და უსხეულო კვეთებების იდუარო შეტყველება. ფერწერული სანახაობა კი რეალურად ხილულია. საქმე იმაშია, რომ იგი ხილულია მარადმდუმარტ სინაილით. იგი ფერტხადქცეული მდუმარტ სინაილიც კონკრეტულ სინაილი სანახაობაა. მდუმარტ და უგადი სინაილიც შუის სინაილიც. შუის სინაილიც მარადიდული სიხამეა. ამ სიხამის დრო ემთხვევა საშუაროს დიდი ხილუმის დროს, სინაილიც მდუმარტ მდუმარედი უსხეულო უკვლამიტყველება, რადგან ახლოდუტური სიხამეა. სინაილის სიხამედი შეტყველება ტოლფაროვანი საშუაროს დიდი ხილუმის უხილავი და მდუმარტ იდუარო შეტყველებისა. ფერწერულ სანახაობაში საშუაროს დიდი ხილუმის დრო თანხადება მდუმარტ სინაილის ცხადი შეტყველების დროს.

ფერწერული სანახაობა სინაილით ვაცხადებული საშუაროს დიდი ხილუმის შეტყველებაა. მაგრამ ფერწერული სანახაობა კონკრეტული სანახაობაა. იგი ადამიანური უოფიერების გაშუშებული სურათია, თუ ახტრატულია, ინტელექტუალურ-განოგადიებული სურათია, თუ რეალურია — კონკრეტულად ცნობადია. ე. ი. ფერწერული სანახაობა საშუაროს დიდი ხილუმის ადამიანურად ცხადყოფა სინაილის კონკრეტულ ადამიანური კომპონელის სახით. ეს ობიექტურ სიმოქნებად წოდებული სინაილის ადამიანური სიხამედი შეტყველება. სინაილიტური უკვლამისი ფერწერას განიხილავს ხე-

ღებულის მატერიალურ მხედობად და სინაილიც უცხადება ქველდი სინაილიც ვარტოების ასექტადან. თვითონ საღებავიც — თავისებულად არასორციელი, უგადი მატერიაა. იგი შექმნილია ამისთვის, რომ სინაილი იდუარო გამოაშუარავს. იგი ელიერა კრისტალი, სინაილიც შეტყველება კრისტალიც. ფერწერული უსხეულო ნახუგეარში ვაგ. მით უნდა იგი ელიერა სინაილიც. მისი მატერიოლურობა და უსხეულობა უსხეულო კრისტალიც. ფერწერული უსხეულო სინაილიც ვარტოების ასექტადან და სინაილიც კრისტალიც. საღებავის მატერიის მარადიდულობა დამოკიდებულია ფერწერული სანახაობის შინაგან სიხამეზე.

ფერწერები ხშირად მიმართავენ საღებავის ფატურულ გამოყენებას. ამ შემთხვევაში კორექტულად დადებული საღებავი მოცულობაიუც ამტყველებს სინაილს. ეს მოცულობა წმინდა ფერწერულ სახატეში უმარაგებულია. იგი შეუშენვლად აციმციმებს სინაილს. ეს ფატურული ციმიში თავისებურ ატენიების სენს სინაილის ფეროვან გამოხივებას. ხშირად ფერწერები ცანაკურობით ძველი იმტატებიც დამოკიდებულად აშადებენ საღებავებს. ფერისმანი თვითონ აკოვებდა შეჯ თეარ საღებავებს; იგი ფერად იეერებდა შეუშინის ტონს. ამავე ზარს მხარიავე და სხირად სენაიცი, ტილის ტონს ფუნქციურებლად ტოვებდა, სადაც ამის საჭიროებას გრკნობდა. ე. სრაკი საღებავებში ქეუნს ურტეა და ხშირად მატერები შეიუშევენ ხილუმე სხადახსა ტექნიკურ საშუალებებს, რათა თეიუნებურად აიღიეროს ფერი. სხადახსა ტექნიკური მიხუნებათა თავისებური ფეროვანი ექექტების — ფერითა მქეარადების, მიქქალი საოიანონის, მძიციც სიღღუვის, სიხადის, სიხკვრის — შექმნა ფერწერის შემადგენელი პაროტება. მისში გამოიხატება ქარსის საღებავების არა დოგმა — ფერებად წითელი, ქაიონის საღებავების ინდივიდუალური მატერული მრწამის შესახამისად ამტყველება; და გარდაქმნა სხადახსა ფერწერულ ტექნიკის შობს. რაც საუთარი ტექნიკური მიხუნების გამოყენებასაც ცხლისხობს. ფერწერული ტექნიკური მდუნებად გამოითქვებელია, თუ იდუარდუალურ მატერულ ხედვას ამდიდებს. რაკ იგი თვითმონურია, თავისი სპეციფიური ტექნიკური არის გარდა ვეარფერს გამოხატავს.

ამდა იგივე სინაილიტური თვალსაზრისით შეხედოთ ფერწერული მქების შექმნილებისა; ფერწერა ცნობების ინტექტური და ინტელექტუალური აღქმის ნაერთია. იგი შედამირულია, რადგან არსისა და აზრის გარეგნულ მხარტს გამოხატავს. ფერების შესამება სხებტური განცდიის გარეგნული გამოხატება. იგი

ჩვენ ესთეტიკური სიამოვნებას გვანიჭებს და მჭერადაც.

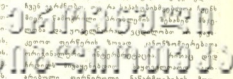
ამ გაყარვლებულ შეხედულებაში დიდი წილია დადებითებისა. ცხოვრების ინსტიტუტი წვდომაში ზიარცეული სიტყვებითა წვდომა, რადგან ინსტიტუტი ადამიანის ზიარცეული სურვილია, სიმატია ან ამატია. ფერწერული აქტი კი ფერწერაზე დადებითული სიამოვნება აზროვნება, სიამოვნება უხეხულია და ხალხები არაბიარცეული, სიამოვნებით აზროვნება რომ ინსტიტუტი იყოს, პურის ხატვა უნდა აკეთდეს დადებითად შეწყვეტის ქალის ხატვა -- ხეცხელაღარ წვდომა და სურვილად ხატვის ხატვა -- ხატვის სურვილად პურის ხატვა პურისადმი ადრეული ინსტიტუტი არ არის. არამედ უხეხული ზოგადი სიამოვნება (ანუ მარადიული სიამოვნება) ადამიანი უფროდების სხადიფი, რაც ადამიანებისა და მარადიულის არაბიარცეული შეწყვეტისა მარადიულია. რაც თავისთავად მიიღწევა ხაშვარის დიდი სიამოვნების დროში შედევთი. ადამიანებისა და მარადიულის შეწყვეტა შეწყვეტიარაბიარცეულია, მასში ინსტიტუტი განწყვეტილია ზიარცეული წვდომა და ტიპობისგან, იგი ზოგადი ფერწერაზე იქცევა და ერწყმის სიამოვნებით აზროვნების შეწყვეტისგან. რამდენც მხატვარს ამ პირობებში უფიქრება, სიამოვნებით აზროვნების სიამოვნების შეწყვეტება, შეწყვეტილი განწყვეტილი სიამოვნება და არა ინსტიტუტის ტიპობა. ვარა ამისა, ფერების თამაში არ შეიძლება იქონი შედამიარცეული. რადგან იგი ზოგადი სიამოვნების ადამიანური სიამოვნება, ე. ი. ფერების თამაში წვდომა ადამიანი ზოგად სიამოვნებაზე განსაზღვრულ ხაშვარის დიდ სიამოვნების კომპონენტია. იგივე სიამოვნების კონკრეტული იდეური კომპონენტია, ფერების შეწყვეტილი განწყვეტის გამოხატვა იგივე სიამოვნების კონკრეტული იდეური | ხაშვებით გამოხატება. სიამოვნება უმარადიულია უკვლახი, სიამოვნება, ე. ი. იდეითა სრულქმნილი მდგომარეობა, ზოგად სიამოვნებაში არის გაყარვული ასექტის დაწვავა მდგომარეობა.

ზერედე თვალსაზრისიდან გამომდინარეობის თუ აშვარი თვალსაზრისი სიამოვნების სიამოვნების იდეაზე უფრო სრულქმნილი შეწყვეტილი იდეაში წარმოაჩენს, ჩვენ უნდა წვდოებით სიტყვების, მარამ აშვარი იდეის წარმოაჩენს შედგენილია მისიანა, რადგან იდეის უფიქრზე სრულქმნილი ფორმად აბიარცეული სიამოვნების, ანუ სიამოვნების ვიარცეული.

ჩვენ ვამოწმებთ ჩვენ თვალსაზრისს. მკაცრად კორტეული უფიქრებით მას გვიანდა დაუადარით. ფერწერის სურვილადის გამო, რომ არ ვიარცეული უკვლახის და ფერწერის თავს რომ არ ვიარცეული იგი რამდენ, რასაც მისი სპეციფიკად გამოარცხებს მარამ ვერ ვიარცეული იმის მიწას და ხაშვებს, რომ ფერწერული აზროვნების კანონზომიერებაში განმარცეული შეწყვეტილი -- ადამიანების და მარადიულის ზეც.

წილია დადებითებისა. ცხოვრების ინსტიტუტი წვდომაში ზიარცეული სიტყვებითა წვდომა, რადგან ინსტიტუტი ადამიანის ზიარცეული სურვილია, სიმატია ან ამატია. ფერწერული აქტი კი ფერწერაზე დადებითული სიამოვნება აზროვნება, სიამოვნება უხეხულია და ხალხები არაბიარცეული, სიამოვნებით აზროვნება რომ ინსტიტუტი იყოს, პურის ხატვა უნდა აკეთდეს დადებითად შეწყვეტის ქალის ხატვა -- ხეცხელაღარ წვდომა და სურვილად ხატვის ხატვა -- ხატვის სურვილად პურის ხატვა პურისადმი ადრეული ინსტიტუტი არ არის. არამედ უხეხული ზოგადი სიამოვნება (ანუ მარადიული სიამოვნება) ადამიანი უფროდების სხადიფი, რაც ადამიანებისა და მარადიულის არაბიარცეული შეწყვეტისა მარადიულია. რაც თავისთავად მიიღწევა ხაშვარის დიდი სიამოვნების დროში შედევთი. ადამიანებისა და მარადიულის შეწყვეტა შეწყვეტიარაბიარცეულია, მასში ინსტიტუტი განწყვეტილია ზიარცეული წვდომა და ტიპობისგან, იგი ზოგადი ფერწერაზე იქცევა და ერწყმის სიამოვნებით აზროვნების შეწყვეტისგან. რამდენც მხატვარს ამ პირობებში უფიქრება, სიამოვნებით აზროვნების სიამოვნების შეწყვეტება, შეწყვეტილი განწყვეტილი სიამოვნება და არა ინსტიტუტის ტიპობა. ვარა ამისა, ფერების თამაში არ შეიძლება იქონი შედამიარცეული. რადგან იგი ზოგადი სიამოვნების ადამიანური სიამოვნება, ე. ი. ფერების თამაში წვდომა ადამიანი ზოგად სიამოვნებაზე განსაზღვრულ ხაშვარის დიდ სიამოვნების კომპონენტია. იგივე სიამოვნების კონკრეტული იდეური კომპონენტია, ფერების შეწყვეტილი განწყვეტის გამოხატვა იგივე სიამოვნების კონკრეტული იდეური | ხაშვებით გამოხატება. სიამოვნება უმარადიულია უკვლახი, სიამოვნება, ე. ი. იდეითა სრულქმნილი მდგომარეობა, ზოგად სიამოვნებაში არის გაყარვული ასექტის დაწვავა მდგომარეობა.

დასკვნის სიამოვნებაზე ფერწერული | ხაშვების დროის შეწყვეტილი შეწყვეტილი თქვენ შეიძლება: ფერწერული სიამოვნების ფორმების სიამოვნების მხარით გამოხატვის უკვლახი დროის განწყვეტილი წამს. წამიერი ფერწერული სიამოვნების

ეროდროლად გამოჩნებულა, მისი უკველი ნაწილ-მარად და ეროდროლად ხანს, ამიტომ ფერწერული სანახაობის გაშუშებული უოფიერა წამი შესულია მარადიულ დროში, სამუაროს დიდი სიხუმის დროში. გამარადიულუხული უოფიერა წამი ახელილია სინალის მღუ-მარე იდეებით. ფერებით. სინალის სიყვადის გამოც მარადიულია და ადამიანურ უსხეულად გამოხსებულესაში თანხვედვა სამუაროს დიდი სიხუმის დროს. მატერიალურად ფერწერული სანახაობის მარადიულობა ეფუძნება საღებავების სტატიურ უოფიერ დროს. ე. ი. ფერწერულ სანახაობაში სინალის სიყვადის იდეით აშტ-შტადიული ადამიანური ფორმა შეტარწმება მარადიულ დროს. ეს განაპირობებს ფერწერაში ადამიანურის მარადიულთან ზეცნობიერ (სინა-ლით) შეტარწმებას. ესა ადამიანის ხულიერე ცხადიერა.

7. ნ ა ტ ი

ახლა კიდევ ერთხელ კრიტიკულად შევხედოთ ფერწერულ სანახაობაში სამუაროს დიდი სი-სიხუმის მონაწილეობას. რატომ მიიქცეა ადამიან-სამუაროს დიდი სიხუმის დროს მთავრუფუნებს სანახატის გაშუშებულ უოფიერ წამს? ეს უკა-ნახტელი აქნებ მხოლოდ შექანსურაი გაშუშ-ხულიობაა და მტერი არაფერა? მაგრამ ზევ-ვიდეთ, რომ სანახატში თითო უოფიერა წამი კი არაა გაშუშებული. არამედ ფერებისა და ფორ-მების თამაში. რომელიც კონსტრუქციით გვა-ვინებს ადამიანურ უოფიერ სანახატს. იგი რეალისტიკადი აბსტრაქტული სანახატია. იგი გამოჩნატებულია მხატვრის ზეცნობიერა არარ-წების, სინალის ზრითითი აშტვედუხებული ზეცნობიერა განცდობა მხატვრის სინალითი არარწების ფერებით და ფორმებით შექმნი-ლი სანახატია, მისი ცნობადი მარე უოფიერა დროის განზოგადიებული მდგომარეობა: ერთ წამში შეტარწმელი და გაშუშებული დროის გა-მიმხატველია. ე. ი. უოფიერა დროის მარადი-ულ წამში თავსოვრია. აქედან დავსკვნიათ, რომ სანახატ უოფიერა წამი კი არაა შესული. არა-მედ სინალითი ახელილი ფერების დროიდან გამოითიხული მდგომარეობა. ფერწერული კვა-რატა და ფორმა, რომელიც ადამიანის ხუმის ფორმის იდეკატურია, ერთნაირად გამოხატავს ფდროს უოფის, უოფიერების აბსტრაქტულ დროს, მარადიულ წამს. ფერების თამაში სი-ნაილის ფერადი კომბინაციაა, სინალის კონ-სტრუქციული იდეაა. სინალით მარადიული სიყ-სიხუა, ფერწერული სანახატის მარად ახელილი სინალის კონსტრუქციული იდეაა. სინალის იდეის კონსტრუქციული კომბინაცია მხატვრის ზეცნო-ბიერა განცდის განსხუფუნებაა. ზეცნობიერა განცდა სინალის იდეებით მებრედეებს და

ახა სიტყვიერი იდეებით. რომელიც სინა-ლის მიხამა პირობითი აღნიშნება.

არ უნდა ავტოროს ეროდროლად სანახატის ფერადი კომბინაციის მარადიული მდგომარეობა და საღებავების შექანსურაი გაშუშებუ-ლობა, ზეს სტატიურა დრო. საღებავის მატე-რის დროს მიიღვენება უოფიერა დროის მსხუფუნებას. იმ სინალის ფერადი კომბინ-აციის მარადიული მდგომარეობის მატერიალ-რი საზრადებაა. სინალით უსხეულა, მისი საღებავების წარწე-სამხატვრე შექმნებულა, მარადიულად სინალის უსხეულად მდგომარეობას გლისსხუმის ტილოზე დადებული სა-ღებავების კომბინაცია. ამ გულისსხუმის სა-ღებავები ახორციელებენ თავისი სტატიური დროით. საღებავის ფიზიკური დაზიანება უზი-ლავს ქმნის სინალის ფერადი კომბინაციის უსხეულად გამოხსებებს. ამით ფერწერული ნა-ხატი ადამიანს მოვავივნებს. ადამიანის ფიზი-კური სიკვედილი უზილავად ზღის მის ტანში და გულში უსხეულად ზეოფ სინალით და განცდების კონსტრუქციული კომბინაციაა. ავი ვად-დის არამილედ არეუტი, რომელიც ადამიანი აჩარხებობსად აღიქვას.

დღემდე შემორჩენილ ახ. წ. 1 წელს შეს-რულებულ ფერწერულ სანახატში საღებავი 1980 წლიაა. ზოლი მისი ფერწერული სანახატის უოფიერ დრო არ ვადებს, ის მარადიულია ერთ-დროული სხვი-კომბინაციაა. მის ცნობად ას-პექტში, რეალურ ფორმებთან მსაკვებებს კონ-სტრუქციული უოფიერა დრო მარად ის წამი, რომელიც ნავულისსხუფუნა, თანც ეს წამი უოფიერა დროის განზოგადიებული მარადიული მდგომარეობაა.

ფერების კომბინაცია ადამიანისთვის ზეცნო-ბიერადაა ნაწიერა. ფერთა კომბინაციით შექმნი-ლი ფორმა ნაწიერა ცნობადი ასპექტით, რე-ალურ ფორმებთან კონსტრუქციული ან განზოგად-იებული მიმხაკვებებით. ამ მიმხაკვებებაში განიცდის მჭრებულ სანახატ უოფიერა წამი მის მიწაწილეობას. ფერწერული დანდუფიერ მჭრებულში ადამიანს რეალური დანდუფიერის განზოგადიებულ მარადიულ დროში ზეფვის უნარს, ეს ზეფვა იმითომ, რომ ფერწერული დანდუფიერა უპირველეს უკვლავა. ფერთა კომბინაციის მარადიული მდგომარეობაა. ფერთა სხვი-კომბინაციის მარადიული მდგომარეობა რე-ალობის მსაკვებად — ცნობად მხარესაც მარა-დიულს ზღის. ამით შეითიხებს მარადიული დრო-ის იდეა კონსტრუქციული ადამიანურ უოფიერებას სანახატში.

ფერწერული დანდუფიერა უოფიერა დროის ვარე მდგომარეობით მებრედეებს, ეს მებრე-დელება უსხეულად და მდგომარე სინალის კომ-ბინაციით განსხუფუნებული მხატვრის მიწაწილი განცდაა, ახორციენება. სინალით განსხუფუნებ-

ლი იდეა მდგრადედ გვეხატება მარადიული დროს არედას, მარადიული დროს არე არ შეიძლება იყოს შექანიერა გაშეშებულობის არაფრისმოქმედი არე. მას ნახატში შეიქვს მარადიული იდეა, სამყაროში მდგრად მარადი. ული იდეის ერთადერთი გამოვლიანება არებობს. ეს სამყაროს დიდი სიზღვრა, რაც ივრე უნილა- ვი არის სიზღვრა, სამყაროს ქვებიქტორ იდეის სიზღვრა, სიზღვრე და სიზღვრეა იმ გე- ვებით, რომ უნილაგი და უსხველი იდეის სი- ნაოლე და მებტველებია, უნილაგი სინელი მებტველებია. იგი ზილელი სამყაროს უნილა- ვარა იდეის სრულქმნილი სახეობის უსხველი და უნილაგი არეა, რადგან უსხველი უნილაგანა და უნილაგან მუოცი ცენტრია, იგი სრულქმნი- ლი იდეების მოკაქაშე სიყმების სხველიანი უნილაგან მუოცი ცენტრია. ზილელ სამყაროში მისი უნილაგე პირდაპირა გამოშხატველი მარადი- ული სიყმადე არე სინაოლე მისი და ვარკე- ლავების სინაოლეა.

იუ შეარწრული სანახაობის სინაოლეი აბე- ლელ სიზღვრეს სამყაროს დიდი სიზღვრის დროს არ შეიკრულვებო. პილბავის მატერიაის შექ- ანერა უძრავობაში ნავთივებო. რაც უკველი გაშეშებული ხაჯნის სიბიქტორი დროა, მავრამ შეარწრულ სამუშეაროში მხატვრის სინა- დის კომპიანცილი გამოხატული არაივანება მებ- ტველებს და არა სიზღვრავის ნიუთიერებებია სბ- ტიკურებო. რიიაც უნილა უძრავი ხაჯნი აბ- ზელს თავის ფორმის მისი სიზღვის მოხვედრისას. შეარწრული სანახაობა ნიუთიერების შექანიერა გაშეშებულობის დრომდე რომ დეიუვანოთ, იგი უკველივარა უძრავი ხაჯნის მებტველე- ბის ტრეფსიკური არაშეშეშებულებით მებტვე- ლება იქნებოდა. მავრამ ეს არე არაა. კეფელ- ზე შეარწრული სამუშეარის ვერდითი ჩამო- კიდეული ფიკარა არ ეხიზბება მვერტებელ სინაოლეი განხვეშეშებული ადამიანური გას- დის სამყაროს დიდი სიზღვრის მარადიული დრო- ის არეში განწვედრებებო.

ბ. რ. მხატვრის სინაოლეი განხვეშეშებული არაივანება ნახატში ტრეშების სამყაროს დიდი სიზღვრის დროის იდეას.

სწორედ ამ კანონზომიერებას ეფუძნება შეარწრული რელიგიური ხიბი. ხიბის გამო- სხველება მარადიულია არა აზოთ, რომ მას კონკრეტული რელიგიური მოძღვრების შესატ- ვების სიზღვრა მასიოთებს (ცნობადობის გა- მოწყვეტი სხვადასხვა ატრობებში მხატვრულ ფორმაში), რამედ შეარწრის კანონზომიერე- ბის სპეციფიკოთ. სამყაროს დიდი სიზღვრის დრო შეტყნეს მხატვრულ გამოხატულებას მარადი- ული იდეის მდგრად მებტველებას. შეარა- ქვეული სინაოლის კომპიანცი ცხადეფეს, ერ- იოს მხივ, სამყაროს დიდი სიზღვრის დროის მებტველებას, მერგის მხივს კი, მხატვრული ფორმის ცნობად ასეექტს, რომელიც კანკრე-

ტული მხატვრულ განხატებებით მიკავიშებს ცხადეფეს რელიგიური მოძღვრების ში- ნაობის ნარკომოდგეშეშელებებზე არ წმინ- დანებზე. ე. რ. ხატის გამოხატულებას ცნო- ხადობა. რელიგიური მოძღვრების შე- ვახანის ადამიანური ცნობადობა. მა- გალიოდე: ანგელოზი სიბატება იდამი- ნის სინაოდე და ვარდოშიდე სინაოდე სი- ზღვრული არსების ადამიანური სიზღვრეა. ფორმის ადამიანი უნილაგი შეცნობიერა არ- სიზღვის მებტველი იდეებოთ. ეს მარადი- ცენტრების კანონზომიერებაა. რელიგიური მარ- ადული დროის და არა მხოლოდ. არა ადამი- ნის ფორმის გამოხატულება. სინაოლის მარა- დიულ დროსიან შეარწვებით ადამიანის გამო- ხატულებაც მარადიულობის გამოშხატველი სბე- ხა. მას უნილაგა იმის ცოდნაც, რომ ფორმის ადამიანი უნილაგი მარადი არსების გამოშ- ხატულება სინაოლის მარადიულობა დრომ შეტან- ლეხედი გამოხატული არსების ადამი- ანური სინაო ცხადეფეს.

ხატში ქვარცმის გამოხატულება მარადიულია იმით, რომ სამყაროს დიდი სიზღვრის დროს შეიკრულვება და არა იმით, რომ ქვარზე ადამი- ანობა ვარკრული. თანაც ზეენ ვიციო, რომ ქვარცმული ადამიანი მავცოვარა, რომელიც მვერტოთი ადამი და მარადიულ სიზღვრეებში აბილდა. რიგორც ადამიანის და სამყაროს სრულქმნილი სელი — იდეა. იუ ქვარცმის გამოხატულება მავცოვარა არაა, შინაარსობა- ვად ის აღარ იქნება მარადი. მავრამ რიგორც მხატვრული ფორმა, მარადიულ ფორმის მუოცი გამოხატულება იქნება.

ადამიანური უოფერების გამოშხატველი მხატ- ვრული ფორმების ხატში შეტყნული არიან სი- ნაოლეი აბილდა მარადიული დროის სხვე- ფეკველში.

ნ. წმინდა ვალწული

უკვალი, ზეენ უფერებო სინაოტ, რომელზეც ქალწულია გამოხატული. ზეენ არ ვიციო, რომ მხატვარმა ამ ქალწულში მარამ დეითისშობილი განახატო. ზეენ მას უფერებო. რიგორც ჩვეულებრივი ადამიანის გამოხატულება, იგი მინც მარადიულის გამოხატულება / იქნება, რადგან სინაოლის სინაოლეი აბილდა მარადი- ული დროის არედას ვარიშვრს. იუ იგი თავისა მხატვრული იდეით ჩვენში სიწმიდის განცდას აღძრავს. შეიძლება არ ვილცოთ, მავრამ ჩვენში გამოწვეული შინაგანი განცდა ლევის შეხანაობა იქნება. მვერტებლისა და სი- ნაოტის სინაოლეი ხატისი აქტი ზეცემობიერა აქტი.

9. სინათლისებან შამენილი კარი

XIV საუკუნის ქართველ დიდ მხატვარს და-
 მანეს რომ ეთქვა ზემს საიდუმლო სერობაში
 მაგადაზე დადებული საგნები იშვარადვე
 წმინდანებ- არიან. როგორც მაგილის ვარშე-
 ში მხედომი მოციქულდებიო, მკრებელითაჲს არ
 ჩაიდნად. ფერწერა წმინდა თავს კანონზო-
 მაერებაში არსებული ფორმული. სინათლით
 განსხუღებული- ვანცდით ადამიანობისა და
 მარადილის შერწყმის ფორმული. დამანეს
 ფერსკაში მაგადაზე დალაგებული საგნები ადა-
 მანურთა უოლიო, ადამიანობა არსას გამოხატ-
 ველი ფორმებისა. ისინი ასეთივე ფერების თა-
 მანია. როგორც წმინდანების გამოხატულებათა
 ფორმები. ფერების თამაში უმანკოა და სინათ-
 ლით ახლოდ მარადილ დროს მიეყოფენება.

დახატულ პურს სინათლით ახლოდ მარა-
 დიული დროით ცხადყოფილია ადამიანურ
 უოლიერებას გამოხატულებული მხატვრული ფორ-
 მისა. დახატული პურა მხატვრის ვანცდია, რო-
 ნელიც ვანსხუღებულია სინათლის კონკრეტული
 სხივკომბინაციით. თუ დახატული პურა მხატ-
 ვრის ვანწმენდილი ვანცდითაა ცხადყოფილი,
 მის წინაშე თავისუფლად შეიძლება ლოცვა, რა-
 დგან ამ შემთხვევაში დახატული პურა ნაბატის
 მარადილ დროის არეში შემუდროებული
 სინათლის წმინდა გამოხსივებაა. თუ მხატვარი
 წმინდა სხივების აკორდს შექმნის, აღზარ უფ-
 ლება ექნება თქვს წმინდაში გამოვხაზუო. რა
 თქმა უნდა. თუ ქრისტიანია ამ შემთხვევაში.
 თუ არა და გაუთვითსწობიერებლად ემორჩილე-
 ბა სინათლის წმინდათა წმიდა იდეას — სიხს-
 დეს.

10. „მარჯვენამან შინანან არ იცოდაჲს
 რას პაქმთხს მარცხმან შინი და მარცხმან-
 მან შინანან არ იცოდაჲს რას პაქმთხს მარჯ-
 ვენან შინი“.

რა თქმა უნდა, ხატვის პროცესი უნებურია,
 შეუძნობურია. რაც არ უნდა წმინდა შ...არის
 ფერთა კომბინაცია მიდებროს მხატვარმა, ტი-
 დოლოც არ გამოვა, რასაც მხატვარი შინანანად
 წამოიწყევლეს. ასეთია სინათლით აზროვნების
 შეუძნობური ბუნება. დამარჯვებულად უნებუ-
 რება დამარჯვებულ თეორიულ შეუძნობერ
 მხედველებას შექმნის და გამოაშკარავებს თა-
 ვის ნაძალადეობას ზოგადი სინათლის მიმართ.
 ხატვის პროცესში მხატვარი ვერ მიხვდება რა
 ტინის შინანან შინანარს გამოხატავს — ხე-
 წმინდეს თუ სიყარადეს. ტუოლს თუ მარ-
 თალს, მიხანავს თუ თავისას მხოლოდ დრო გა-
 მოაშკარავებს ნაბატის ინიტეტურ ღირსებას.
 არა ხატვის პროცესში მხატვარი შეიძლება თე-
 ორიულად ან ვანცდით შედებოდეს რა წარ-
 მოადგენს ფერწერის შინანან უხაზულობას.

მაგრამ ეს ხელს აჩაა იმის ხანსხადარი რომ
 ხატვის პროცესში თავის მიხედვლას განსხორცი-
 ელებს: როგორც ვთქვით. ფერწერის პროცესში
 შეუძნობურია პროცესისა და ტილოზე ის გამოაშ-
 კარავდება. რასაც მხატვრის შინანანი არის
 წარმოადგენს. ამ მხატვრული ტილოს წი-
 ნაში ველო მხატვარი არსინათლი უნებუ-
 დოლოდინაა ცხადვე გამოხატულებულია
 ტილის გამოხატვის მხარეა. შინანანი არსინა-
 ანუ ის, თუ როგორ განხორციელდა მის მი-
 არებობის დროს უნებულოდ განხორციელდა
 გულდარლი ვანცდითაა ტილოზე შეიძ-
 ნებულ შევარადულად შეიძლება შევარადულ
 ცხადყოფს და ა. შ. ფერა, რომელსაც მხატ-
 ვარი შეუძნობურია კარანხით დებს ტილოზე.
 გამოხანავს თავის დამოკიდებულებას წმიდა-
 თაწმიდა ზოგად სინათლებათს. ზოგადი სინათ-
 ლისადმი სწორა სიყვარული და მორჩილება
 თუ არაა მხატვარი შინანან ვანცდებლად
 განხორციელებული, არც ფერი აქებუვულ-
 დება თავისი უზრტი იდეით. ცისფერი ცისფ-
 რი იდეით, შუენწმენული მოცემული — თავი-
 სი იდეით და ა. შ. მაგრამ ამის დრო ვანსხ-
 დერავს. მხატვარი ვერ მიხვდება რას აშკარა-
 ვებს ტილოზე ფერთა თამაში.

11. „სინათლი“

სხივთა შემთხვევა. როცა მხატვარი არ იო-
 ვალისწინებს ცხოვრებაშიან პროგრამულ-შე-
 ობრავ მიდგომას. იგი უზრადოდ ცხოვრობს და
 მისი ფერწერული აზროვნება უზრადოდ ფერ-
 წერული აზროვნებაა. მისი ადამიანური სიყვარ-
 ულის მხატვრულად განხორციელების თვალ-
 სარხითი. ამავეა მხატვრების დამოკიდებუ-
 ლება არსებობისთან და უოლიერებისთან შე-
 უნებლად შეუძნობურია. ისინი უზრადოდ
 მტკუნ და არ ცდილობენ თავიანთი ფერწერა
 უმაღლები სიწმინდის ან წვეობის გამოხატუ-
 ლად წარმოაჩინონ, თუმცა მალულად და გაუთ-
 ვითსწინებებლად სწორად აქეთიენ ისწრაფვიან,
 რადგან ასეთი ფერწერის კანონზობიერება წარ-
 მოშობს თავი ამოცანას. უზრადოდ მტკუნ და
 შედეგად აღმოჩნდება, რომ სწორედ ისინი
 არიან ვანსაყუთობელი სიყვარულის და შინა-
 ვანი სიწმინდის გამოხანავებელი.

აქილით ზერადე შეედევი „სინათლი“ ან-
 რი დე ტუდუ-ლოტრეკის შემოქმედება. მხატ-
 ვრის სხვადანხვა ტილოებში ჰვენ კვირუო გა-
 მოხანსულებებს, რომლებიც მხატვრის თანამედ-
 როვე დაცემულ. ღირსებადაყარულ ცხოვრ-
 ბისგან გაქუდებოდი. ვავებულ ან მოტეხილ-
 ტრავილი ადამიანებს ვეავრებენ. რა თქმა
 უნდა, ფორმების ასეთი შინანარს ჰვენ ვერ
 მივიღებო წვეობის მიხუვად და, თითქოს, მათ
 წინაშე ღოცვა შეუძლებულია. მაგრამ ამავეა
 შეგნებისდა მიხუვად, მხატვრის ტილოებთან

ინტონის წამებში ჩვენ თანვეუტობობო დავე-
 მულებს. ისინი ჩვენ აღგავტროვებდნენ თა-
 ვიანთი მოწიემ ფერთა კომბინაციით და მო-
 თამაშე ხახაბიანი ფორმებით, ჩვენ გვიუვარ-
 დება ისინი. რადგან მხატვარმა შეხლო მათი
 რაობის მოწიემ გარტყულობით გამოაშქა-
 რავება და, რაც მოავარა, ფერების წყნო-
 ზიერი იდეებით მიფერება, მხატვრის მოსიუყა-
 რულე წყნობიერმა თამაშმა მოუტყვა დაუმე-
 ლებს უმწერობა და ენაბათი სიყვე. აღნიშნა
 ისინი ზორციელი ცხოვრებიდან და ფერწერის
 სინათლით ახელილ სამყაროს დიდი სიჭრის
 დროის არეში მიზინა მარადიული ზორცილო-
 ბისგან ვანწმენდილი სიშუდროვით ანრი ფე-
 ტულუზ-ლოტრეკის ცხელმა და წინდან ადა-
 მინათიუვარებობამ გვიხსნა ჩვენ მის დაუმე-
 ლისაფში გულგრილობისგან. უოველივე ეს
 მხატვარმა განაზორციელა სინათლის კუმბინა-
 ციებით, ზეცნობურთა აზროვნებით, მისი განც-
 და შეესაბამება ზოგად სინათლის იფებს, ამი-
 ტომ ფერები ზუსტ იფებს ასხივებს. ანრი ფე-
 ტულუზ-ლოტრეკის შემოქმედება შინაგანად მარ-
 თალი ზატია. იგი ზოგადი სინათლებათი სიუ-
 ვარულითა მიფერელი დაუმედილი ადამიანისა-
 დში. მხატვრის ტილოებში ადამიანის დაუმე-
 ლობა ვანწმენდილია ფერწერის მარადიული
 ღრობი და სინათლის ზეცნობიერი შეტყველე-
 ბა.

განსაზღვრული ფერთა ლაქების კომპოზიცი-
 კომპოზიციით თუ რეალურად, მიხვავებული
 ცნობადი ფორმა, იგი უკულ შემოხვებაში ადა-
 მინერტია და ადამიანთ შინაგანი სინათლის
 ადვიტარტია ფერთა ზეცნობის ადამინობაა.
 პორტრეტია. მხატვრე მხედია, პორტრეტის რაობ-
 ში უფრ დაუმედილი მხედობა მხედ ცოცხალი
 ადამიანითა და უკულ გამოიღობა. უკულ
 ნი კაცი რიც ადამიანული, ეს შინა გარწ-
 ვრულია უკონკრეტო უკონკრეტო იქონი, რომ
 პორტრეტში სიშუაობის დიდ სინათლისგან წერ-
 წყნული ადამიანისაგან შექმნილია პორ-
 ტრეტული ფორმა ჩემი მადით შეტყველებს.
 მაგრამ პორტრეტის ასე დანახვა რადენაფე-
 დილტანტურია. პორტრეტი ჩერ ფერთა შე-
 ხამებაა და მერე ადამიანის მხედობა ფორმა,
 ის რომ ეს ფორმა ზედმინევიით ცოცხალი ადა-
 მინერტობის გამოხმავებულია, გამოწვეულია
 სამყაროს დიდი სიჭრის დროის მაგიური შეტ-
 ყველებით. პორტრეტი გამოადილულებული ადა-
 მინევიითა, რომელიც უოფერი დროს და სივრ-
 ცეს მოწვევტილია და სხვა არედან, მხატვრის
 შინაგანი სინათლის გამოადილულებულ არედან
 იუტრება. ვისაც ფერწერა უყვარს, ამ უტრებას
 შევად კი არ აღიქვამს, არამედ ფერწერად,
 რომელიც მხატვრის შინაგანი სინათლის გან-
 ზოვადილულებულ მოწიემ (ფერებით მოთამაშე
 პორტრეტია.

12. პორტრეტი

13. უთვალსაზრისო ხედვა

რატომ უწოდებო ნახატის დროს მინც და
 მინც სამყაროს დიდი სიჭრის დროს? ზომ
 შეიძლებაო უზარალოდ მარადიული (დრო
 გვიწოდებინა, მაგრამ მარადიული დრო ზედ-
 მეტად ზოგადი და აბსტრაქტული არაა, მისი
 რეალობის დამტყნა ბუნდოვანია, იმედნად, რამ-
 დენადაც სამყაროში მარადიული უველაზე
 რეალურად მის სიჭრეშია გამოვლენილი, ჩვენ
 ავირჩიეთ სამყაროს დიდი სიჭრის სახელით
 პოტენციული სამყაროს უხილავი ქვეტექსტის
 მარადიული საფულის მდუმარე შეტყველე-
 ბა, სამყაროს დიდი სიჭრე უოველივე ზი-
 ლულის სრულქმნილი სიყვანა, იგი იფუქალია
 და ბუნდოვანი ადამიანისთვის და არა თავის
 თავად, სრულქმნილი იფუქალი ადასვენ არა-
 ზორციელი სამყაროს დიდი სიჭრე სამყაროს
 ერთდროულად უოველდროული სულია, მისი
 დრო მარადიულია, ფერწერული სინათლობა მდუ-
 მარე შეტყველი მარად ერთდროული სინათ-
 ლობა, რადგან იგი ვიწმევა უოფერი დროს,
 ვადანის სამყაროს დიდი სიჭრის დროის არე-
 ში, ამით აიხსნება ფერწერული სინათლის მა-
 გიური სიშუე, იგი შეტყველებს მდუმარე სი-
 ნათლის შრისტით, ფერსა შეხამებაში წარ-
 მოშობილი ადამიანტობის გამოხმავებული ფორ-
 მებით, სულიერთა ფორმა ვადარატი იქნება.

ისინათვის, რომ მალადფარდოვნებისგან
 ვანათავისუფლოთ და სანების წესრიგის ზო-
 მიერ არეში მოვათავსო ფერწერულ სინათ-
 ლობში სამყაროს დიდი სიჭრის მოწიერობა,
 ვანთხილით ფიტოსურათის დროც, ჩვენ აღ-
 მოვანერო, რომ ისიც უტოდროულად გამოჩინე-
 ბული სინათლობა და მარად იმ წამის გამოხმავ-
 ველია, რომელიც სანედამოდ გამოშეზულია ტო-
 ნანი შექმრდილუბით შექმნილ ფორმებში ე. ა.
 ფიტოსურათშიც სინათლით (ქიმიური ტონებით)
 ახელილი მარადიული დროა, მაგრამ ფერწ-
 რისგან განსხვავებით, ფიტოსურათი არ წარ-
 მოადგენს ავტორის შინაგანი სინათლის ღრობი-
 კით შექმნილ გამოხივებს, ასად რეალობას,
 იგი რეალური მატერიების ზედამირის შექმნა-
 კური ასლია ტონის უქმრადობა, რომელიც
 რეალობის ზედამირის გამოხმავს, ან ვანინია
 ადამიანის შიგობა და მასიათი, იგი სამყაროს არ-
 სის სიუვარულით თანგანცდის უშუალო ადა-
 მინერტი შეტყველება კი არაა, არამედ ზედ-
 პირის შექმნიური გამოტრება, რაში არავითარი
 მხატვრული ზოგადობა არაა და ამიტომაც არც
 აზრია, სულზე რომ არაფერი ვუტყვიო, იგი თა-
 ვისთავად ნატურაა, მხოლოდ ცუდი, რადგან
 ხანების არს ზედამირი კი არ განსაზღვრავს,
 არამედ შინაგანი რაობით განსხვავებულად

ბილიანი ფორმა, ობიექტისთვის უხილავი გამოხივევა, სწორედ ამ შინაგან გამოხივევას ახორციელებს ფერმწერი თავისი ხელიერი მეოხით, განუყოფრებელი პირიყველი ანტერპრეტაციით. ე. ი. ფოტოსურათში იმთავითვე გამოირყველია ავტორის ხიყვარული, ანტელექტი და ხელიერობა. ფერწერაში სწორედ ხიყვარული კმწის ახალ გამოხივევას, ფოტოსურათში მთავარი ცნობადობაა, დოკუმენტობაა და არა მხატვრულია, ანუ ფერთა და ფორმათა რრთიერობით განორციელებულ ინდივიდუალური მსოფლმხედველობა. (ობიექტივაზა და ქიმიური წამლების მექანიყური თამაში მხოლოდ მატერიალურს აფიქსირებს.

ფერწერაში ცნობადობა, ე. ა. რეალობის განცდა, მთლიანად მხატვრულიაზეა დამყარებული, რადგან სწორედ ფერთა თამაში ხორციელდება მხატვრის შინაგანი მეოხა, რომელიც ხელიერად ააშელს სამყაროს დიდი ხიჩუმის დრის, უხელიოდ და უხიყვარულიოდ აბელილი სამყაროს დიდი ხიჩუმე ეველა სტატიკურ ხაგანშია უადრებად კონკრეტული ადურრობით, განზოგადოების ხარეშე, სამყაროს დიდი ხიჩუმის დრო მათინა ცოცხლად შეტველი, როცა ხელიერა პირიყველობითაა ცხო-

ველყოფილი, მხატვრულია და სწორედ ხელიერი პირიყველობის ცხადელება.

ხედავსზეა ეფექტებით და ეგრებებით ფოტოსურათის ფერწერული ფრის შექმნა უმე მხატვრობის ხეერთა, მაგრამ, ფოტოსურერი ფრის პირიყველი მხატვრობის ეფექტებითა და ეფექტური ეფექტის მერს ეერაევა შექმნა. ინიყველის ხედველად ხარისხი და ახელი რობა, სწორედ პირიყველი კმწის კონკრეტული მსოფლმხედველობის გამოხივევაა, ხანაო, კონკრეტულირება ხელიერად შექმნილი ბუნების მოძრაეა უედაიიით ახრევენაა, ხელიერად შექმნილ ხანაოზაში რეალური ბუნების მონაწილეობა რეეხობის თელახარისის გამოხატეულია.

მაგრამ კონკრეტელების კონწიომიერების ძირითად სეყოფიკაზა დინამიში მარადიული დრო აღარ მონაწილეობს. კონწიომიერების დრო ყოფიერა დროის ადამტირებული და მიწაეფერი ხახეობაა, მარადიული დრო მახში იმდენად მონაწილეობს, რამდენადაც ყოფიერ დროში. ე. ი. ფოტოსურათი თუ ისეი ხანაოზას არ წარმოადგენს, რომელიც რეალურად აყო რადაც თელახარისის გამოხატული, თავის თელახარისს ვერ შექმნის.

□ ნახატის სიგუბი იყნება □

მეცნიერული ბიულეტენი

კრისტო იაშვილი

ჩემი ცხოვრების გზაზე

დაგმობილებული საპარტიო წესის დამოკრტივილი რესურსების სახეობა დასვინ

მონაწილის მომონებაში

მეტოქული ამონაწერის მიხედვით 1888 წელს დაიბადე. 1 იანვარს, მაგრამ დედაჩემისგან ვიცი — აღდგომის შახას ვარ დახადებული, მარტში ეტუობა, მდღეელს ჩაუწერივარ არა-სწრაფ, თუმცა ამის არსებითი მნიშვნელობა არა აქვს. მე ვიცი, რომ ნამდვილად აღდგომის შახას დაიბადე, კერძოების შედეგის დღეს და იქნებ ამითაც აიხსნება, რომ წითელი კვარცხი ახლაც, ამ მოხუცებულობის დროს ძალიან მიყვარს; მაკონებს ახალგაზრდობას — გაზაფხულს, გაფურჩქვნას, აყვავებას, სიუვარულს, სიხარულს... ანუ თუ იხე, დაიბადე და ვაზრდებოდა სოფლად, ჩემს დედამამასთან, მახსოვს ბუხარში დიდა, მოგვივივე ცუცხლი, ბუხარის მარცხენა კერძთან დახად სკამზე მჯდომი დედაჩემი, რომელსაც დიდა წიგნი ედო კაღ-იაში გაშლილი და კითხულობდა ამზარსხან, თოქოს მდერისო. მარჯვენა კერძთან მადლ სკამზე იქდა მამაჩემი, გვრდში ექდა ზინოფა — ნათლაჩემი, რომელსაც ფეხებშია ვედექი — „ხუღაში“, როგორც ჩვენში ეყბიან, და არსად მიშვებდა.

გათადებოდა კიოხვა, ცოტას წამოხსიფებდნენ, მესაიფი უმოთარებად წანაკიოხს შეეებოდა, ხეშეები წაიკელებდით; მზირად შეზობლის ხეშეებიც ჩვენთან იუვენენ.

ცოტახნის მერე მამაშემი გალობას გამოაწყოხდა: „მარია, დავიწვე ანა „რომელი ქერაქებიო“, ზინოფა, შენ ხანი გვიხარია“, და გაიხსოვდა ტუბილი საეკლესიო გალობა. ჩვენ ხმად ვიუავით გადამცუდელი, უფროსი მშობი კი გალობდნენ.

ახეთი დღეები და ხალაოები უმოთარებად წამოარსი იყო, რადგან ზაფხულში ამისთვის არავის ეცალა:

დედაჩემი მართა — გამოკრედიის კალი იყო „სწავლა“ მუდო მღვიმეის მონასტერში მთავარ იღუმენთან, რომელიც ჩვენი ნათესავი იყო. იქედან მალე წამოუყვანიო და თხოუმეტი წლის ასაკში მამაჩემისთვის მიუთხოვენიო. ვეფხისტუასანი და გურამიშვილი ზეპირად იყოდა, ილია, აკაკი და ხაერთოდ მესტამებრე ხუჯუნის და ძველ მწერლობას კარგად იცნობდა.

ჩვენი სოფლის შუაგულში იდგა მუხის პატარა, აინიანი ხახლი, რომელსაც „საქვარეს“ ეძახდნენ; აქ ებუნა დღისმშობლის ხატი და უკველ ს (ძველი სტილით) აგვისტოს მაროობის დღესწაულს ახდიდნენ. საქვარეუ უკველ კვარას და დღესწაულეებზე მამაკეები იურიდნენ თავს, დროს აბარებდნენ მას-ლაოხა და ზუმობაში. უფროსები აივანზე, გრძელ სკამზე იუვენენ მამომხდარია, ახალგაზრდობა კი ძირს, მინდორზე ლაუნდარობდა, ან ხამდერაში ვარკაშობდნენ.

ბოლოს შეიქნებოდა საზოგადოებრივ საქმეებზე მწელებო-კამათი, ანართა ვაცელა-გამოცელა; მამაჩემი პირფილე მანამდე არ მოეშვებოდა, ხანამ, რამდე ხუჯროთ დადგენილებას არ გამოიტანდნენ.

მახსოვს, როგორი ხიჭოთით შეებარქდა ვრო მვენებელ ჩვეულებას, აღდგომა დღეს „ჩამოსარკი“-ს გამოართვას, ვისაც იმ წლის მიცვალეებელი შეევადა, აღდგომას „ჩამოსარკი“ უნდა გაემართა მისი სულის მისახსენებლად. თორემ დამარხავდნენ; თავის მიცვალეებულს პატარას არა სცემო.

„ჩამოსარკის“ წესი ახეთი იყო: მიცვალეებულის პატარის უნდა დაეღლა ხელაჯი, უფ-

არ ხშირად ძროხა, ახდგან პატარა ხალკი სოფელს არ გავედებოდა, გამოცხო იმდენი ღვინო, რომ თითო სულს რგებოდა თითო ღვინო, და თითო „მავრქალი“ (დიდი ნაკერა) ზოცი, პასა და თითო-ორიღა დიდი ყანწა ღვინო, სანოვავე ურბანო ზარებით მოქონდათ, ღვინო კოლოტში (არუმში) ესხა.

მასხვს, ადგომას, წიარის შემდეგ ხალხი მწკრივად დასხდებოდა სასაფლოვეზე, მიცაღებულს პატარანი ჩამოარჩებდა ზორს, ღვინო და სხვას, მტრქიფები კი დოქით და უანწით ხელში ჩამოაღლიდნენ და ღვინოს ჩამოარჩებდნენ. ზოგიერთს, თუ ვერ შევამოდა, ხალხში მიქონდა ჩამოარჩებული სანოვავე, „ჩამოხარავს“ დიდ ხარკად აწვევოდა მიცაღებულებს ოქასს, ხევრს არც შეეძლო ამდენი ხარკის გაწევა, მაგჩამ თვმოვუარეობა მიძღულებდა ვალით თუ ვახშით გაეწია ეს ხარკი.

თელი სოფელი იქცა ადგომას დღეს ეკლესიის ეზოში, და სულ ერთი და იგავს იმეორებდა: „ღმერთმა შეიწყალოს ესა და ეს მიცაღებულო“.

მამაჩემი ქერ მღვდელს მოედლაარავა: ხალხი წიღო წუღება ამ უთარო ხარკით და მოიხში მადლი, დამოკირა მხარი, მოვაშლიერით ხალხს ეს დამღუპველი ჩვეულებაო. მღვდელი დაიპოვლია, მერე შეუდგა ხალხში მუშაობას და გამოტანინა დადგენილება „ჩამოხარავის“ გადაგდების შესახებ.

გათინდა ადგომას, აღიონზე დედარულიანა ეკლესიაზე წავედით. ახალი ტანსაცმელი, ახალი ფეხსაცმელი, ეკლესიური ახალი, ასეთი იყო სურათი ჩვეულება ამ გაზაფხულს ეკლესია უფრო სახანძროდ აღდგასწავლულ წიოელი კვარცხები ქიხებში. ჩვენ სიხარულს ხაზღვარი არ ჰქონდა, სამეგრეო შემოკრებულ ეკლესიას მღვდელს წინამძღოლობით. უკველ შემოვალავ — ბზასთან, ეკლესიის დასავლეთი მხარეს, გაჩერდებოდა მღვდელი, დაიწვებდა ღოსკას, დაიკონაც ენხარებოდა, გაღობას ეუზნებოდნენ მამაჩემი, ღვდარეში და კიდევ ჩამდენიმე კაცი — მამიქებს ხელმძღვანელობით; ღოსკას დროს მღვდელს ზურგი ხალხისაკენ ჰქონდა და რატომღაც ბზას ზურგებოდა, ბზა იხე იყო გავკავებულდი, რომ გაზაფხულის თოვლ ხილმარეხა და ზურგნულებს სრულად შეფარდებოდი. მღვდელი მოკლე ღოსკას გათავების შემდეგ შემოტრიალდებოდა ამოსივალეთით, ხალხისაკენ და მუდგარდ შესძახებდა ხალხს „ქრისტე აღზდა“, „ქეშარიტად“ — სიხარულით უმასუბებდა ხალხი, „ქრისტე აღზდა“, „ქეშარიტად“ და იხე სამ-სამეგრეო ამ ცერემონიას ვერკვა „ღლიტანია“.

მასხვს ამ ღლიტანის დროს, ოთხმოცდაათი წლის მოზუცი — ბოხია იაშვილი, რომელსაც ქერ კიდევ ქართული ქულაჲ კვდა და ოავზე ფარტინა ქული ეხურა — ქულაჲს ქიხებში

ჩამტყულოდა სულად მოხარული კვარცხი გაღობებრუნენდა ქიხე და აღმწინდა. მე შევტრებოდი პირდაპირული და ვაკონდი.

— ხე გაციუნებს, ზე მამაჩემო?
— მეორე ქიხიდან წიოელი კვარცხი ამოავრჩინა.

მოდი აქ დამიხსენებ ვერცხვს!
მღვდელი მოუშვიოე კვარცხს, დარჩენილი და გაიბრუნა.

ღვდანი ხევრს დავედებო — სიხარულით მოხარული კვარცხი და შევიდა ეკლესიაში. მამაჩემი გაიხაროდა და მამაჩემი კვარცხის მიცემა, მაგჩამ მეტი რა გზა ჰქონდა, გულდაწუებოდი. უკერცხოდ დარჩენილი მეც ეკლესიაში შევდი. მღვდელს უკვე წარვა დაწვეო და მგაღობლების ტახილი ხმა ისმოდა, ცოტათი დაწმუვიდო.

წარვა რომ დამოთარდა უველა გარეთ გამოკვიდით, ვიდაცამ უკანინდან ზეზეუ მომიდებელი, რომ მოვებრუნდი — მოზუცი ბოხია იყო.

— ქრისტე აღზდა — მოთხრა და მომარცხდა ირთი კვარცხი, მიუღები, ჩემს სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა და სიამოვნებით ჩამოვარტოვი. ეკლესიიდან გამოსულდი ხალხი ერთბაგის კოცინდა და ქრისტეადგომას უღოსკავად, წყესად იყო: ამ დღეს უველა მომდგრაჲ უნდა შერგებულიყო.

ხალხი გაიშალა ეკლესიის ეზოში. მოზუცი ბოხია უკვე ჩამდარითო ხალხში და ვანწით შესახდობელსა სვამდა. მამაჩემს შეადლო თვლი და შეეკოთხა — რატომ არ დაწმუვიო.

— არა, ჩემო ბოხია — ხალხშიც მაქვს პურღვინო, რა ძალა მადგია ამ სველ მიწაზე ქარმა, ან შენ რას სიამოვნებს ახლა ამ ტალახში ქლიმით? — უბასუხა მამაჩემმა.

— შესახდობლების დაწმუვი და წყავლ. ჩვენ შეიპოვეთ ხალხი და წავედით სახლსაკენ. მამაჩემს გამოქვენენ ახლი ბოხია შეიღები, ჩამდენიმე კაცი.

— მეონი დამარცხდი, პირფილო, ეს ხალხი არ მოიშლის ამ ჩვეულებას — შეეხიტუვა დედა.

— ზე ერთი დაკრითი არ წიქცევა — უბასუხა მამაჩემმა.

მართლაც, ჩამდენიმე წელიწადში „გადარა“ და ჩამოხარავი“, მიცაღებულს ხელის ცხოვრებისათვის პროზების დაცვას მიანებეს თავი. 1894-ში გავხდი რვა წლის. შრომებმა და მიწვევს ხალკოდ მომწოდებდა. შემიკრეს ახალი ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი, ქული, დილაზე ადრე, აღიონზე წამომხატუნა მამაჩემმა, გამოდგინა ბოსლიდან ხარები, დედამეშა ამოიშარა ილიონის ძეგლი, ჩემი უფროსი ძმების ნაქონი სახელმძღვანელო წიყნები და ვაუდგეით ონიკენ გზას.

გულისგანცალკეობილი მივიდოდნენ სკოლისაკენ და ვტირობდით — ნეტავ როგორია სკოლათქო. შევაღებთ ქიშკარს და შევხედოთ დიდ ეზოსში. ეზოს ბილიც იფხა ერთი დიდი, თეთრი ქვიტიარის ხახლი. იწმინა ამაზე დიდი ხახლი არ იყო მაშინ. ეს იყო სკოლა.

შევიდით სკოლის დერეფანში. დერეფნის ქვიტიარის თაღზე წარს იყო ჩამოკიდებული, გაკვირვებული შივაჩერდი და ვტირობდა, ნეტავ რა საჭიროა აქ წარს-მეთქი. ამ დროს ვამბობდით ერთმანეთს ვიღაც ბიჭი და ატეხა რიყვა. სწრაფად გაიღო ხაში ოთახის კარი და ისეთი საშინელი ერთმანეთი გამოცვივდნენ ხეშეხები, რომ მე შემეშინდა და მამაჩემს ზიზის კალთაში ვტავს შედი. პატარა ბიჭუნები ცნობისმოყვარეობით გვათვალერებდნენ: ხან მამაჩემს შეხედავდნენ, ხან — მე.

გამოვიდნენ მასწავლებლებიც. მამაჩემს მიესალმნენ და მეც გადმომიხედეს. მერა, მამა შევიყენეს ოთახში და ვაწყხადებთ დაიწვარნეს; ამბობდათ დატეხს წარს და ხელ კისრის მტკრევითა და ერთმანეთი შეცავდნენ პატარები სსკოლო ოთახებში. უფროსი კლასის ბიჭუნები უფრო დინჯად იქცეოდნენ — ვიციმ და უკვე დადებდა ვართო, ზოგს ჩიხბიცი კი ცეცხამაფრებდა ერთ ამ უფროსთაგანს — კლიდა ქაფარბებს (ელჩხარაშვილს) ჩაიხარა ჩემი თივა — თვალი გქონდებო, ქაჯი ნუ გქენებო — უნახებო კლიდა.

მასწავლებლებმა მალაქია ქაფარბებმ მომიკიდა ხელი და შემიყენა ხალაპო ოთახში. დახვდა „პარტაზე“ — მერსზე, ეს იქნება შენი აფგილიო. ამ დღეს წუნარად ვიყავი, მეორე დღეს მეც ავეციე სავარო ერთმანეთს. შესხვეწნებაზე მოვიდა ჩემთან კლიდა ქაფარბებ — რომელსაც მამაჩემმა ჩაიხარა ჩემი თავი, რომელია ზელი და მიიხარა — ჩა ვეყარებებს ბიჭოვო; მე შევკრიო, ვიფიქრე, აღბათ დავაშავე რამე-მეთქი; მოპირდაპირე მხრიდან სხვა დიდი მოწაფეებს მოუვადათ ზემო ტალი ბიჭი, მიგვიყვანეს ახლოს ერთმანეთთან და შეიძობეს; ამას დაეჭიდებო? იყვებ-დავხედე ბიჭუნას — ვიფიქრე — ამას ვავბეღვინ-მეთქი და ვუკახე — კო-ქო.

დავტკბავთ ერთმანეთს, მაგარად დამხედა; ერთხანს ვძივტილიობდით, ვფიქრობდით, ნეტავა ბელს მოვხედეხ, მეწინადა არ შევრცხვენილიყავი. ჩადაც ზედათ წარს შემოკრებს, გაიხარდა, ცოცხად ეუფრო ზელი ერთობოვრებს. ერთბოლო ამ ბიჭუნასაც გაუხარდა და სწრაფად მოპირებულა კლასისაკენ, ეს იყო კლასიკო გოკარბებ. ახლა იგი დამსაზღვრებელი ქედაგოკია. არ მახსოვს — ამბობს, მაგარამ მე კარგად მახსოვს სკოლის პირველი დღეების შთაბეჭდილებები.

სკოლა 1900 წელს დაეპოვებოდა, აკვობოში შემოსიხვა ცხენზე მამაჩემმა და წამიყენა ქუ-

თახში — ხამურნო ხასწავლებლებში გამოცდებზე. ეს ხასწავლებელი არაა მამა ივლიანებ დაამთავრა და დიდი აქტიურობით ხასწავლებლობდა მასწავლებლებში. როგორც საუკუნისი და განვითარებული მოწაფე, მამაჩემს სწავლა და თითქმის ყველა მასწავლებელი თუ ივლიანებისთანავე ერთიანად ხასწავლებლებში წამაქვილიებო — დამპირდნენ მამაჩემს. მამაჩემს, გამოცდებისათვის ადრე მოგვივიდა ხასწავლა და დრო მჭარა მტკიცე დარსო ქუთაისში მამაჩემს. მამაჩემს ადრე მოუცდა გამოცდებამდე და განბრუნდა სოფელში. მე კი აქვე სკოლაში დროტრეხ მასწავლებლებმა ივლიანებს და მამაჩემის ხართი, ხამებლსაც აქ მაქმევედნენ; ჩადაც ამხიონი იყო და ხამებელი იქვე მხადეებოდა მასწავლებლებისათვის.

მოვიდა გამოცდების დროც. გამოცდა ვერ ჩავებარე, როგორც ხასწავლებელი იყო და ხასწავლებელი ხარაქვე არ მიიღეს. ამიტომ დავბრუნდი ჩაქაში.

1902 წელს, ზედ ახალწელიწადს, უკვე თბილისში ვიყავი მე და მამაჩემი. წავიღეთ ხასწავლებლიან ერთი ტიპი ღვინო. მოხარული ქამებო, ინდურია და ღირსი. ივლიანე ცხოვრობდა ვერაზე და სწავლობდა „ზემლეშის“ ხასწავლებელში. იქვე ახლობ.

მოიყარეს თავი ჩემი უფროსი ძმის ივლიანეს ამხანაგებმა, ჩემი ძმა არქიმოც მოვიდა და მოიღინეს. ეს ამხანაგები იყვნენ ზოგი „ზემლეშის“ ხასწავლებლიდან, ზოგი ძველი, ქუთაისის ხამურნო ხასწავლებლიდან, ზოგიც თბილისის სხვა და სხვა ხასწავლებლებიდან. ივლიანეს ოთახი იყო ახალგაზრდობის თავსებადარი და ვეღელზე უფრო ხშირი ბტმარები იყვნენ კოლა (ვაკენტი) დომოთაიძე, აღუქანდრე დომოთაიძე (შემდეგში საქართველოს დამფუძნებელი კრების მეორე თავმჯდომარე, საქართველოს ვახაბკოების შემდეგ ვარდაიყვალა ტაშენტის ციხეში [მამან გინაზიაში სწავლობდა), აღ. მითაიშვილი და ბერია სხვა.

მახსოვს, ქუთაისიდან ჩამოვიდა გინაზიის თუ რეალური სკოლის მოსწავლე რამიშვილი თბილისის მოსწავლე ახალგაზრდობისთან რევოლუციური კავშირის დასამყარებლად. შეიკრიბნენ ჩვენს ოთახში, აიხიეს ივლიანე და თავის მხარე ვახაზავეს ქუთაისში; იქაური ახალგაზრდობის რევოლუციური მოძრაობის ვახაზობდა. არსებობდა მარქსისტული წარეხი და მიმდინარეობდა მეცადინეობა (შერე ეს რამიშვილი ნიკოლოზის დროსვე ვერაქანაში მოხვდა და ვამბუარაიუ ბერანტივიანელი, სოციალური სტრანგული — „რევიზიონისტი“ გამხარატი. მგონი ადრე დაბრუნებულა ბერლინიდან).

ივლიანე რევოლუციური მუშაობა შეუძენ-
ველი არ დაჩხა არც სკოლას, არც მოაჯრობას
და 1904-ში გამოირცხვს სკოლიდან, როგორც
„არაკეთილსამიერო“. ამის შემდეგ მიმავს
პარწინა რევოლუციური მუშაობას და
გახდა „პროფესიონალი რევოლუციონერი“.
ივლიანე მუშაობდა თბილისის სოციალ-დემოკ-
რატიული კომიტეტის დავლებით, წრეებში
პროპაგანდობდა, პროპაგანდას ზღვრებდა
ხდა ნოე რაბინოვი, ვებსახელად—პეტრე, და
მომუშავეები კონსპირაციისთვის ამობდნენ
„პეტრესთან“ ვიყავით და არა ნოე რაბინოვი-
თან. „პეტრე“ იმთავითვე ძალიან მომთხოვნი
და მკაცრი იყო, დიქტატორის მიდრეკილებით,
ამიტომ იყო, რომ მომავალი დიქტატორის სისო
ქდაშვილი და იგი ერთმანეთს ვერ შეეწყვიდნენ.

ხოდა, როგორც ზევი თვედრი, 1908 წელს,
16 წლის ბიჭუნა თბილისში ჩამოყვანეს ჩემს
უფროს ძმებთან. დავიწყე მზადება სწავლის გა-
საგრძელებლად და თვითგანვითარებასაც ვიყვანი
ხელი, ივლიანეს და მისი აშხანაგების ზღვრებდა-
ნილობით. დავეწიე ქართულ და რუსულ ლიტე-
რატორებს. თან უკვედ დიდ დადვიდოდა არ-
ჩაბობას, რომელიც მუშაობდა სახტუმრო
„ლინდონში“, ერთ პატარა ელექტროსადგურ-
ში. ამ სახტუმროში ცხოვრობდა არქიმო, სახ-
ტუმროს ხარჯზე, მეც იმასთან ერთად ვეძალო,
ეს ბევრს ნიშნავდა ჰენესის. ეს სახტუმრო,
სტ. ზუბალაშვილის სახლი, გასაბჭოების შემდეგ
წერ „გაღების სახლი“ იყო, ამჟამად მილიცი-
ის დაწესებულებაა.

1908 წლის შემოდგომაზე არქიმო ვაიწვიეს
სამხტუმროს სამსახურში. მე დამტოვა თავის
ადგილზე, რადგან კარგი ავიცილებ ვლად-
გურზე მუშაობა. ვაუშვებდი შიდაწვის ძრავა,
გვანათებდი სახტუმროს, მე მიუყვებოდი
წიანს და ღამის 2 საათამდე ვაითბულობდი.

მუშაობა მოძრაობა თანდათან ფარკოვდე-
ბოდა. ერთხელ, 1908 წ., პატარებზე, თბილის-
ის მოწინავე მუშებს — არაქვედა იქუაშვილს და
ხუბებს ასახლებდნენ, რკინიგზით მიყავდათ და
ამიტომ თბილისის სადგურზე ბევრმა ხალხმა
მოიუარა თავი.

პოლიტიკური გადასახლებულები არ აღმოჩნ-
დნენ ვაკონებში. თურმე განგებ, დემონსტრა-
ციის სახალღელად, გადასახლებულები შიტე-
ბის ციხიდან წავითვლილს სადგურზე წავიყვანეს
და აქ დაახვედრეს პატარებებს. დემონსტრან-
ტებმა ორთქლშავად ქვები დაუშინეს და მე-
მანქანებ გააჩერა პატარებელი. ენდარებმა ახ-
ტებს სკოლა და მოკლეს რკინიგზის მუშა
გაუტესტოვი. ეს იყო დემონსტრაციების პირვე-
ლი მსხვერპლი, ლალო კეცხოველი შემდეგ,
რომელიც ციხეში მოკლეს 1908 წელს. მის
შეხატვს მეორე დღეზევე ვაუწყებდა პროკლა-
მაციები, როცა ენდარებმა სკოლა ავკოტებეს,

დემონსტრანტების დიდი ნაწილი სადგურის
ხაქანზე დაჩხა აღმარებორბოლები უფრო
დიდმა ნაწილმა კი ნაწილადების დავიბიეთ
ქვის სკოლი, ამდენი კვირებოდათ თავზე
რომ იხინი სკოლის დროს ვერ ახერხებდნენ
მიხანში ამოღებას. რკინიგზის ბეჭინის მო-
ქარის ერთ პატარა კარგოში ჩამოყვებოდი
თავდასაცემო გაუტესტოვი მოკლეს სკოლა-
დელად და ამისთანა, სხვები არ შეგვიწოდებდნენ,
ტყუარ ხალხი შეგვიყვანეს „აბა ვერო“ „მი-
ვილორო“ — თუკა უმედიან კრებულად, რომე-
ლიც მხოლოდ ახლა შეგვიწივი: მძლეობა სკოლი
და დავიბარით ნაწილადებისკენ. აქიდან შემოგ-
ვეგებნენ ქალები, იცნეს კიდევაც და „ხუ-
ბალებსტოროს“ ძახილით ჩამოგვართვეს დეკარ-
ლი. მე და ემელიანემ (ივლიანეს აშხანაგა)
ხირბილით განვაგარეთ გზა, რადგან ენდარ-
მე ი უკან მოგვედგადნენ. მოხახლეობას რომ
გავტვლიო, უკვე მინდოდა — ემელიანემ იბრუნა
პირა ენდარბებისაკენ და გაისვა კიბუზე ხელი.

ენდარბი შეშინდა და უკან გაიქცა თავის
სახარლით. ემელიანეს კი არაფერი არა მქონდა
კიბუზე.

მეორე წელს ემელიანე კრებულას და მისი
აშხანაგების პოლიტიკურ ტეპას ვაყოლებილი
იმავე რკინიგზიდან. ამ ვაყოლებამ მშვიდობი-
ანად ჩაიარა, პატარბები გვეუწნებოდნენ —
ტყუანად ავიცილო, ჰყენს მშვიდობიანად და-
ვიშვიდობეთ და დამირა პატარებელი.

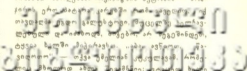
1908—1909 წ. რევოლუციური მოძრაობა
შეერთდა ფართოვდებოდა. ვაშორდა ვაფიცე-
ბი, შიტინგები იმართებოდა თბილისში, ქალაქ-
გარეთ; პეტერბურგის ამხებეს პირველად თბი-
ლისი ეხმარებოდა.

მე წაუახადების მუშების ორგანიზაციაში
შევიდი. ერთ-ერთი წარუ ვარცხობდი და
სიტემატურა პოლიტიკურა მესვადინოვა
ხწარმოებდა. ჰყენს პროპაგანდისტი იყო ქა-
ლი — მინადორა ორჯონიკიძე.

ქალაქი დავოფილი იყო რაიონებად და ემელ-
გან ახეთი მესვადინობა იყო გაჩალებული მე
შეგში.

1905 წელს, გაზაფხულიდანვე კიდევ უფრო
აშკარა ხახიით მიიღო რევოლუციურმა მოძრა-
ობამ. თუ აქამდე ქალაქგარეთ ამართებოდა
შიტინგები და კრებები — ახლა ქალაქის ქუ-
ჩებში გადმოიხსიკლა. დეკლერს გაზე-
ოებში უფრო ვაზედულად დავიწვეს წერა რე-
ვოლუციურზე. ნიკოლოზის ზეღბიფუტებას ხე-
რავდა ვაზედებს და მახუბიგებაში ამოღებდა
რედაქტორებს, მაგრამ მეორე დღეზევე სხვა რე-
დაქტორი და სხვა სახელწოდებით გამოდი-
ოდა ახალი ვაზედით.

არქიმო ხამზდრო სამსახურში მხამურბობდა
ქ. ბათუმის მიწების რედაქტორში. მან ბათუმის
სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის ზღვ-

შეწუხობი დაწყო რევოლუციონერა მუშაობა ქარის წარმოებაში. გუგუას და დაამტკიცებინა მუშადი სამუდგრო სასამართლოში განამართლება და სასტიკი სსხველი. მაგრამ იმევე ორგანიზაციის დახმარებით ვახტანგის ოფიცარა და ვაიკა სამუდგრო გაუტევაბიდან. ეს იდელო საქმე არ იყო. რადგან თითოინი ქარისაკა მუდმევედ მივი-მოდიოდა დერეფანში. კარებების წინ. და უთვალთვალეხდა ამო-არქიპო შემდეგ ამბობდა. ციხის პარტიატ. ქუჩის ვადმოღმა. მადარებო იყო ჩუოღმეღლი: ერთ-ერთი მთვანში უნაა კარებიდან უნდა შევხედოთა და წინა კარებიო ქერაში ვაუ-ხედოთაო. ფერწე იყო ჩემს ქარაგანის და იქ შევეარდო. ერთმა მეფერწემ მტავა ზელი და არ მიშეებდა: „შენ ემ ციხეში არ იქე-ქიო!“ მაგრამ მეორე მომხმნაჩა, ვააშეხინა ზელი და ვამოშავაო. იქვე გარნდენ შეუარ-ღებულა ბიჭები ორგანიზაციოდა“. ჩამხვეს ეტლში და წამიყვანებო.

ბოლოის სოციალ დემოკრატოღმა ორგანიზაციამ მოეწყო არქიპოს საზღვარგარეთ გაქცევა და ვეშიო ღონდღონში ამოყო თავი. მაგრამ მალევე პარიაში წახელიყო. რადგან ღონდღონში ქაროველებო თითქმის არავინ უო-ფილა. იქ ერთი ქარხანაში მოეწუხილა და მალე მიწერ-მოწერა გამართა ჰყვინათ.

დღეაღმეგ სამონღო მომეტეღლეხა მოახ-ღინა არქიპოს გაქცევაშ, მაგრამ ვარეშეებთან არ ამხნედა. ხანდახან ზეზამ ტაროდა. მამა-ჩემო ამხნეებდა. მარა თითოინს მალულად იწმენდა კარბლებს. დავეყარავ შეოლი. რი-ღიდა მოვეწერებოთ მის სახესო.

1902—1904 წ. წ. ქალაქიდან სოფელსაც გადავიყო რევოლუციური მოძრაობა. ევეღმაგ ვაიღედა ხელში და შეიქნა აშკარა ბრძოლა თეთრმოკროღობის წინააღმდეგ ამ წლებში მომხმარებდ ოპონის ომი. რომელიც რუსე-თის საპარტყვისი ბარცხიო დამოიარდა. არა-კომუდარული გამოფდა ამის მაგარიად. რამ ამ ომს პატრიოტიზმი გამოეწყო ხელში და რევოლუციური მოძრაობა შეეწეღებინა — პარიაში მოხდა — ომმა რევოლუციური მოძრაობა უფრო ვადრმევა და ხელე შეეწყო მე-ფის ტარბის დახმარებას დამარცხებულმა მე-ფის მოიერობამ ზევი დასიფ ოპონისობამ.

ამ პიბეში პარტიერ მინისტრად იყო ვჩა-ფი ვობეღ — ცოტო მოღონებარო კაცო. რი-ცა ვობეღმ ოპონისობამ ზევი შექრა და მოავ-რობის მდგომარეობა სტაბილური ვახე. ვობ-ღე ვამავევებს — უფრო მკაცრი მინისტრი ამავეებს და რევოლუციის შეუბიბეს.

რევოლუციამ არ დაიბო უნა — უფრო ვამწეავდა და აშკარა ბრძოლაზე გადავიდა.

ამ რევოლუციური აღმუღობის დროს დამ-არბეს ევრაპაში ვადამევილი რევოლუციო-ნერი ეზოგარბებო და მოაშეოეს აბოიკრებულ

რუსების. ეს იყო 1906 წლის ვახმეხლეღან. სწორედ ვახმეხლეღე-აღდგომა დღეს, სობი-ღისში პარიაზღან ჩამოიფეს არქიპო. პარია-ტე ბათუმის სოციალდემოკრატოღო ორგანი-ზაციის ვაუკეთებოა მისთვის და ცხოვრობდა ლილი ტოღეღმეგ ვაწევა არქიპო მუშაობდა სამუდგრო რევოლუციური ორგანიზაციების ხარაი და ხელმძღვანელობდა მათ ვაწეოთში. მუშაობას ცოლი ამ ორგანიზაციოდაწერი იყო ვუშარბების სოფელლო მარხანა შეუარვეღიანი. ქველი დეკრეტებელ დარბაზოში ვაწე-ლილი. ხადაც რამდენიმე მომუშავე აწარმოებდა ეუშმარბების დატანას. დაუბერელ ეუშმარბე-თითბარხვან ჩამოსხმულ ცოიელ ბურთებს კი ლეხლობდენ რაინგზის სახელსობები-დან. რიგორც ვიყო ამ ბურთებს თავის ვახმეღებოთ აშხადედა რაინგზაზე მომუშავე შეიკაღი ვანო ავხანისვილი (მერე ვამოი-წელი მუქანიკობი. მუშაობდა „ზამების“, „რიო-ნების“ და სხვა მუწეღბლობებზე). არქიპოს სიერმის მეგობარი და ამხანაგი

ამ ეუშმარბებს შეერქვა „ავკალის ხობტების ბომბები“, ვანხევავები „მაკედონური“ ხის-ბეშისა. რომლებიც დამზადებულ იყო უფი-სავან და უფრო პატარები იყო.

ავკალის ქარხანაში მუშაობდა აგრეთ-ვე ჩემო კარგი ნაცნობი გოგო პაულიაშ-ვილი — შეიკაღი, ოხიღისში ერთ ოთახში ვცხოვრობილი. ამისხვან ვიცი, რომ ქარხანაში ლაბორანტად იყვენ ვინმე აშკარაღე ეზბა-ღელი და რუსები — ერთი ქალი და ერთი კ-ცი. ვიოომ, რიგორც ვაჩაიკის დამწარავებლები, ვიგო არქიპომ მოიყვანა ამ „ქოქოზობის“ ქარხანაში ის კი ახლა შე მიწევედა ამ „კარგ“ საქმეზე ხაშუშოდა.

მართლაც დავიწეე მუშაობა იხე, რომ უფ-რის მებეს არ ვაეავებინე. ჩემო მოვალეობა იყო მოხვლოთავე წეშეთის ქუჩაზე ერთ ხა-უაღლიან, მიმღე ბომბების და ვადამეღმა რე-ღერებოში. რეღერებოში, რაინგზის ვადამე-ღელთან მხვდებოდა კაცი, რომელიც ვაგომ ვა-მცნო. ჩამომართმევა სქელი ქალაღდის პარ-კში ჩადებულ ეუშმარბებს. რომლებსაც უწვიდნ ქერაში ან სხვა რამე ეუარა; პარკი ზელის გულზე მქონდა და-დებული და შეერღეე მისხებებელი. რომ ეუშმარბებს ქალაღდი არ ვაგებო და არ ვა-მოციწილიყო. ვახმეღლები ცოლად იყო ხამხანაში ვაწეული და დოიგინალის შარკღის კორბეტში ვინახავდი (იმ ხანებში შემოღებელი იყო ზევი დოიგინალის კორბეტისი შარკღე-ბი, გვერდზე შეხამწევი სატინის მუსუტები. წიღულ ხარტულად შემოკრტებული ფოთიანი ხა-ნარბი). ამ კაცმა არ იცოდა ხა-დან მოქობდა ეს ეუშმარბები და მე არ ვიციოდა ხად მოქობა-და, არც ვუთხავდიო ერთმანეთს.

მანსოვს, ერთბელ ეუშმარბე-ბი ვიგუას მი-

თავიბი მივიტანე ერთი აფთიაქის სარდაფში, მაშინდელ მიხეილის და ბუღაიის ქუჩების კუთხეში; გავუყუ მიყუა იქ და გამაცნო წარმოსხდვი ვაგეკი ვლახა ზელაძე. ვახტანგ (კოტე ანდრონიკოვილი) და ზაქარია ჩიხუა (ზაქარია). როგორც ჩანდა, ცხენი იყვნენ ტექნიკური კომისიის წევრები და ანტიკონსტრუქციონისტების წახე. ვლახამ აღმაცერა შემომხედა, მაშინ ახალგაზრდა ვიყავი (1905 წ.) და არ მოვეყრენ ამ საქმიანობის.

ჩემი ძმა არქიპოსანც გამოჩინდა „პეტრებს (ნოე რამიშვილი) უყვარს მოკლე და კატეგორიული დამარჯი, თან ხიტყუებს ზელს დიქად აყოლებს, თითქოს ბეჭდავსო.

ერთ დღეს, ბოხხეში მივიღე წუნეთის ქუჩაზე და წამოვედი. ამ დროს ვერას დაღმართის მხრიდან მახინა აფეთქება; ხალხი გარბიდა, მობრბოდა შემხინებული, მე უყან გამოვბრუნდი და შევედი იქვე ვერის სასაფლაოზე. (ახლა კი როდის პარკი). იქ ერთი მივიწყებული საფლავის ბუნქში დავაღლი ბომბებია და კაფხულებია; მე კი ფიქრის გორისკენ წვედიღ, სადაც ცხივარობდნენ ჩემი ძმა — ვლახე და აღ. დომოთიძე. გაუხარდათ. „ბიჭო, ეს რა აფეთქება იყო, ზომ არაფერი გავიჯიო“. მართლაც ხანამ მათან მივიღოდი, გზაში გამოვარკვიე, რომ უფშარია ესროლეს თბილისის პოლიციებისტერის კოვალოვს, რომელიც ცხლით მადიოდა თავის ბინიდან და ვერის დაღმართისკენ უხვევდაცხენები დაიხიციუნენ, კოვალოვი კი ფეხებში დაიჭრა.

კოვალოვს უფშარია ესროლეს სოციალისტრეკოლდუციონერებმა.

ივლახე ჩამაცედა, შენ ხად იუაიო, მე იქვე წახახავად მოვედი-მეთი, მაგრამ არ დამიჭრა, ამითან რა მქონდა დახამალავა და გამოვუტუდი, რომ უფშარისგან ვსდევდი ვერადან-ჩუღრეთში. ახლაც მქონდა ბომბები, მაგრამ აფეთქება რომ მოხდა უყან გამოვბრუნდი, ვერის სასაფლაოზე დავამლე და ხალხის წყევლა-მეკი. შევატყე არაფრად მოეწონათ ჩემი მუშაობის სახითი, მაგრამ არაფერა მიხიბეს, მხოლოდ ამიქრადლეს იმ დღეს არ წაქედი ბომბები. მეც დავიყრე და გვიან, საღამოს წავედი სახლში. ვერის ბიღზე რომ ჩავედი, ჩემს პარდაპარ ერთი ქუშუბი რუსი გორაკოლოვი მოდიოდა, ამომარბია, მე და პარდაპარ ციხეებზე მტაცა ორივე ზელი, მეჩრე მუშეი მერა ხახუნი და თან რუსულად შემომხაუტრისა „ოქვიენ დედაო — შექერ ცხვარი ჩვენს პოლიციებისტერს ბომბებოო“.

მე შეუტეო — ზომ ამ გამხეტეულმარტოო, ხალხმა მიქომავა და გავვორდა. კიდევ კარგი რომ არ წამოვიღე ის უფშარები, თორემ ალბათ ჩამომხიბრბობდნენ.

მეორე თუ მესამე დღეს ივლიანე მოვიდა ჩემს ბინაზე და მიხინდა, მე გიშვედი ზიდა-

შეო“. მე უმარ ვუბორი, მერა არ მომეშვა; —უფშარე ზომ არ ჩქენს, რაც მალე ვაღიღებმა ამ ქონაო“, ამ უფშარისგან ვაღიღებთ ავჯალის ქარხნა მელე „სეკიონ“.

ერთ საღამოს გავი ჩამოვიდა ავჯალიდან თბილისში, ქარხნისთვის რაღაც საქორი ითხოლებს იტებდა მაღაზიებში და შეიძინა. იმ დღეს მერა ხალხისში, ერთ ბინაში-ფეხი-რუსეთი, სეორე მელე, დიღუჯე დიღუ წავიდა ავჯალში და მშვევე დიღონებული და დეჟანტული ჩამოქრეკი ოღებე იმ დღეს ცხივარეუ, შემორტე-მიღნენე კარაკი, დიღირთი და „სეკიონელი“ დიღირთი; რუსე თუ ქალღონელე კიოი და რუსის ქალი ლინიეკით გახახიარინებლად უფიღუევენ წახსულნი და დიღირაში არ მოხვეუნენ, მაგრამ პოლიცია და კახეები იქ იცდიდნენ, თუ ვინმე მოვიდოდა უნდა დავიჭრაო. ამ დროს მადეათ გავუყ, ავარჯის კიშკარში რომ შევედი და ხალხი ცხენება დავინახე —მეცხეოო — შევებოდა იქ — ამ დროს გამოჩნდნენ კახეები თოფებით. მე ხალხს ხოლოზე ვადვირბინე და მოვანწარი ბუნქიან ბეჭე, ჩამარბია, ამიტევეს სრელა, მე ბეჭს გავეყვი და მიღკოხში ვავედი, სულ დავკოდილი იყო ცეკუბისკენ.

იმ დღეს ავჯალში დიღირებული იყო არქიპოვი, რაღაც კონსულტაციისთვის, მაგრამ შემოხვეყვი არ წახელა, თორემ ისიც ჩავარდებოდა.

ამ პოლიციელი თუ რუსი — ქარხანაში მიმეშვე, ვაგუამ მოიყვანა და შეუბუნებოდა; სადმე სარდაფში ჩავადგენ და ვატყობენ ბომბებს, ვართ არ გამოვებდებო, რატომღაც ეჭვი მქონდა — გავცაო, მე კი ჩვირია ის არაფერი შუაში იყო, ქარხანა ზავარდა ცუდი კონსპირაციის გამო.

ამერკლმა „ღამოჩინებო“ კი მეტების ცხეში თავი ჩამოიღობო ელზე შემოსარტყმელი ზონარო, თავის ხაწალზე.

სწორედ ეს „ავჯალის სანტარს“ ბომბები იხმარეს პარველად კახეებზე (ქარხნების ცეკობში) იმ დღეს სანაშობად, რაც მამ გუნერანტობის ბოძანებით ჩივიდნენ 1905 წ. 29 აგვისტოს მიტინგზე თბილისის თვითმმართველობის საბჭოს დარბაზში.

უფრო გვიან — შავი რევოლუციის დროს — ჩვენგან ნაზიდი ხაწუბიცი ზაგადო პოლიციამ ხელში. ამბობდნენ, დურგალმა ტრუპივს გავცაო, რომლის სახელიც ეს საქობი უთქოდა მოეყოხილი.

მე მაშინ თბილისში აღარ ვიყავი.

რეკოლდუტური მიწოლის გავი შეყე ნიკოლოზის მოავრობა ბერეკობდა, პრემიერ მინისტრები ერთი-მეორეს ცუდიდნენ, ახლი, ამდენი ხნის შემდეგ, არ შემოძლია ქრონიკოლოგიური სიხუსტით ჩამოვთავადო, რომელი ჩადროს იყო, მაგრამ, მავლითად, პრემიერა-

ნისტარ ტრეპოვა გაიძაბოდა — არ დაზოგო ვაწესბიო სვიატოპოლკ-ნარსკიმ გამოაცხადებდით ხალხს.

მიტინგებზე და „ხანკეტებზე“ ხალხს უფრო გახედულად წამოაყენა თვითმპრობელობის დამოზიხის და დემოკრატიული რესპუბლიკის დამუარების ღონეუბები. ერთ ასეუ „ხანკეტს“ შვედ დავუწარია. ეს იყო 1905 წლის ზაფხულზე, ქართული სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოების დარბაზში. ეს ხალხი ახლაც არის უოფოდ აღექვანდრატს ხალხი. აქ შეიკრბა მოწინავე ინტელიგენცია და მუშები. თავმჯდომარედ აირჩიეს იუსტი. მაშინ ბოლშევიკი, სოც. დემოკრ. ნიკო ელიავა. ნიკო ელიავამ ვახანა კრუხა და დიწყო კამათი. უკვლავ არ მახზოვს და ხხვებთან ერთად ილაპარკეს კორილე ნინიძემ. პარიზიდან ახლად ჩამოსულმა არქიპო იაშვილმა და ივლიანე იაშვილმა. იარტობების უმრავლესობა ემბრობოდა თვითმპრობელობის დამოზიხის და დემოკრატიულ რესპუბლიკის დამუარებას.

სხვათაშორის, მენშევიკური შთავრების დროს ნიკო ელიავა მიეზბო საქართველოს დამოუკიდებლობის და განახლებების დროს მოვეცემატაკაში. მენშევიკურ შთავრობათთან ერთად. შერე, გვარან, დარბიეს წება საქართველოში დებარუნებისა. ცოტა ხნის შემდეგ დაიკირებს და ან დამტრბიტებს, ან გადახახლებიაში მოკვდა მოხუცებული კაცი.

კორილე ნინიძე კი 1937 წ. დაიკირებს, ან იახეირებს, ან სკატბრბიაში მოკვდა.

1906 წელს, ალბათ ივნისში, ერთ მშენებერ კვარა დღეს, თბილისის გარშემო ველუბზე — მუშათა და მოხწყველ ახალგაზრდობის შიტანგები იყო გამართული. მე, ივლიანე და არქიპო წავედიოთ შთაწინდის გორაზე, სადაც უამრავი ხალხი იყო თავშეუკალი.

გამართა შიტანგი. ხალხსარკოდ მარველი გამოვიდა არქიპო, შერე ხხეხხეში ილაპარაკებს სიტყვიო გამოდიდენე გომანაზიის და სხვა სასწავლებლების უფროსი მოწაფეები. უფვა მოიბოიოვდა თავისუფლებას, თვითმპრობელობის დამოზიხის და დამფუძუნებელი კრების მოწვევა.

მახზოვს, ცნობილი ხალხისანი. ექიმი ხუდადოვი ადვა მოწაფეებში. უხმუნდა შთი სიტყვებს და გაბრწყინებული, მოღიპარი ხახი შეხერებოდა ვაღვიფხულ ხალხს, ბოლოს თვითონაც გამოვიდა მოკლე სიტყვიო.

ხალხმა ნელ-ნელა დაიწყო დაშლა. მე და ივლიანემ წამოვედიო. შთაწინდის საკლდეში გზის რომ დავადექიო. ქადაქიდან ბოშის აფეთქება მოისმა. ქადაქში რომ ჩამოვედიო, კახეები დაჰქენებდნენ ცხენებს და ხალხს

აშორახებდნენ. სამხედრო რესება იყო ვაწესბადებული და უკვე მოიყენებოდა რაკეები და ვადლორებულნი სილიცია იდვა. მე ივლიანე და ცოლი მახსოვად ერთად მოვადიოდი. ვარისცივის ქველთან რომ მოვედიო (ახლა მარქის მოედანი) გოროდოვიომ

თბილისში, ჩემზე და სადაც ვიყნოთ, უკვე დგომა ხხეხხისა კახეებს ჩვენ და ვახანკრბეო და ხალხვე ფხავა-ფხუკო წამოვეცივებენ და ტროტკებზე ვა ვაწველებენ. ივლიანე და მოსკოვში ვა უკვირებს და ვახანკრბეო. მე კი ერთი კახეი ცხენით მომბეჩნა და ვადმომგრა მაიარახი. მე მაიარახის წევრში ვბრავხელი და ადარ ვუშვებდი. მოეშველნენ სხვა კახეები, მარტუებს მაიარახი და ვამაშვებინებს ხელი. ამახობაში მოცეციდნენ გოროდოვიოები და ხმალი დამიზინეს სიბრტეოთი იუუფით. ზემ წინ კვახისა და ღომონათის მადანია იყო. კარებში ჩამდგარიყო მოხუცე ცოლ-ქმარი და ვანცეფრებოთი უურტებდნენ ამ „სახიამონო“ სურათს. მაღაზიას ცოლში ვახახველიო კარები შევაქმნიე, ვკარი ამ მოხუცებს ხელი, მიაგურე უკან კარებს, მაგარამ დაკბოლი დამხვდა. შემოვტრიალდი და წინ რუხის ქარისკაცი შემჩენება. ვბრავხელი ერთმანეთს. შევაბრავე შეშინდა, მაგარამ ამ დროს წამოეშველნენ გოროდოვიოები, ვამართიებს ქუჩისკენ იოახში, დასლიან და დამიწებს უწალოდ ცემა. არ ვაბრავდი. ფეხზე ვიდექი და ვებრბოდი რაც შემეძლო. თავში ხავხე ღიბონაიათა ბოთლი ჩამარტუებს, დავრტბიანდი, მაგარამ ცემა ღიბონათა გამომაფხვრლა. ან წყავაქეო და ქუჩაში ვავგარდი. ახლა კახეებმა დამიწვეს ცემა მაიარახებო. მე ტროტკებზე ვაწვექო თავდაღმა. ახლა ჩემებოთი შემდგენენ, წამოვიწვი და ამ დროს ვოლაცამ თქვა ევოფო. დამხენებს თოვი და წამოყვანებს პოლიციის ხაწილში. მივედიოდი ნიკოლოზის ქუჩაში (ახლა კალინინის ქუჩა) წელს ზევით ადარაფტარი შეცვა, სადა იყო ლურჯი ხლუხა, ზონარი, შარვლის ვადახეიდებელი და პარიზიდან არქიპოს ჩამოტანილი შლიაპარტაზე; და ცხვიარტაზე ხახხი მდიოდა. მახზოვს წინ შემოკვხვდა თავუნა (შაღვა შარაშებ). სტუდენტის ფორმაში იყო. ერთხელ რომელიდაც უურტადის რედაქციოში ვახანე და მიცნო „ჩადაგემარბოკი სიკო“ — შემომამხა. მაგარამ არ შევიჩნიე, ვიფორქე, არ ვაბრავო-ოქო. ხელი ჩავქენე და წავილაპარაკე ახაფტარი-მოქოქი. მივედიოთ პოლიციის ხაწილში. წარმადგინეს

პრისტავთან. აქ ჩემს გარდა სხვა ნაცემებიც იყვნენ. პრისტავმა ჰეობმა ჩემს მიმუ-
ვანებს, მავას რაღა მოუფიქრო, წარსდგა გო-
როდოვლი და მოახსენა: „ოქვენი კეთილშო-
ბილებავ! ეს იდგა ვორონცოვის ძეგლიან და იქ მდგომ კახაკებს ატენებდაო. მერე კახაყმა
მათარმა მოუღერა, უტაყა ზელი და წართმე-
ვას უპირებდაო“.

— მართალია? — შეკითხვა რუსი პრისტა-
ვი.

— ტურულს ამბობს-მეთო, ვუპასუბე. შე
ძეგლიან ზელია არ გაჯერებულვარა. შე-
ხაში წამოგვეყინენ და დამიწვეს ცემა-მეცხე-
ნი — შე გოროდოვის უფრო ადუღებუ-
ნი — მისაბუხა პრისტავმა და უბრძანა:
„მისაბუხე ცხვირ-პირა და ჩაიყვანეთ სარდაფში“.

გამოყვანეს ეტოში. ოსკანთან. ცოცა წელიწადი
მოვიხანე გახურებული და დასახლდანიებული
ოჯ-პირა და ტანი. — გააღებს სარდაფის
კარი და შემაგდეს შიგ. საშინაოდ ხე-
ლეთა სარდაფში. აქ ჩემს გარდა სხვებიც
ღვინი იყვნენ ნაცემ-ნადებნი. ისმოდა გმინ-
ვა. ერთმანეთს ვერ ვხედავდით. ხად გაცუბო-
შებუკობინენ — ვორონცოვთან-მეთო. შეც
ვორონცოვთან, წამოიძახა რამდენიმე.

მომცა ხეცე, წყალი მომწყურდა, გორო-
დოვი შემოფიქრა და ვლად მოიყვანა კიდე-
წყალი-თო. შევამხეთ. გაწყურეთ — გვიპა-
ხუხა, წამოავლო ცარიელ ჭურჭელს ზელი და
გავადა გარეთ. გვეგონა წყალს მოგვიტანდა,
მაგრამ არ მოგვიტანა.

ნაშუადღევს შე და ერთი რუსი — ქაჩხანს
ხელისანი გამოვიძახა პრისტავმა. ის რუსიც
გვარაინად ნაცემი იყო. ჩემი არ იყოს. დავუ-
კობხა კიდევ. საქმეზე ზელი მოგვანერჩია და
გვიბრძა — წადით ახლა სახლშიო. ჩვენ
გობოვით: დილაშივე დაგარჩებით. ! დამე
ქუხაში არ გაჯერებულენ და ისევ აქ მოკ-
ვიყვანენ-თოო. არ დაგვიჭერა: ახლავე წა-
დითო! რა გვექნა, წამოვედით. ერთხანს ვიპ-
არეთ. ავაღის ქუხაზე რომ გამოვიდით, და-
ვეშვოდობით ერთმანეთს, ამან ზღვარებითიყენ
აღო გუზა და შე ავაღის ქუხას შევედით ნა-
ძალადეაბკენ. შორიდან შევაჩინეთ რაღაც თეთ-
რი გუფთა მოდიოდა (სახაფხულო ტანსაცმელ-
ში). არ მესიამოვნა, მივხედი ვინც იყვნენ. გუ-
ფთან არ გადავუღვი, რომ არ ეღუქრათ გვერდუ-
ხაო პირდაპირ მათკენ წყავდა. შემხედდნენ. სა-
დან მოდინარო — მკათებს პოლიციებმა ოკო-
ლოტორნიკებმა. ვუხარხარ ხაიდანაც მოვედიო.
შეშობილდებოდა რომ დამიხანეს — შენ გამოკ-
ვედი იქნებო და დამიხანეს. გამოკვედილი
არა ვართოო. მარა ახლა კი გავიკცეთ-მეთოო,
მივამხედ და ვიშვიტე უფრო. გავბრძოდი მიხე-
ვულ-მოხვევულად. რადგან სროლის მემწანიდა-
ვერ დამიწვენი, ასე სარხილით მივედი პრის-
ტავთან და ვუხავედურე, ამასობაში ოკოლო-

ნიკებიც მოვდენი. რატომ დააკავეთო —
ხეობმა მათ პრისტავმა ქუხაში შევახანდა და
გამოაქცეთო — უპასუბეს. რატომ გამოაქცე-
ციო — შეობმა პრისტავს უცემდნენ და რა
შეგნა-მეთო. ვუპასუბე. პრისტავმა უფლებებში
ჩაიღობა, მერე ხანც შეეცვალა, მერე შიგნი დაუ-
ძახა და უბრძანა — მინამდე მოაქცევი.

მეუბნებდნენ, რომელი მინამდე შევს-
ვენი მინც მიპყვალა. მიგება — ხელისანი შე
ველოკოვითი. მინამდე დამხედდენ. მათ ოქროს
მკვდარა ველოკენ და რომ დამიხანეს წამო-
ვიღებენ, მერე შევსენ და კოვცები წამოვარ-
დო მათგან. ვიხარობს ხეობის ხეობის. ქა-
ქართული ვანიჩა მდინარებდ იყო. მან
წამოიძახა: ზვად, ვორონცოვზე — უველა კა-
ხაკის და გოროდოვებს ადგვიათო — ტერო-
რისტა იყო.

დავწვი დამაძინებლად, სიციბემ ამიწია,
თავიპირი ცემობაგან ღრანებში შემერა და
ვეღარ ვპამდი. ამიტომ რძეს მამხედდენ.

შე და ივლიანე მამადგიობის გორიდან რომ
წამოვედით. არქიპი შეხვედროდა თავის შეგობ-
რებს: ია ეკლამდეს და ე. კურდელაშვილს
(შეწარლები). მათთან ერთად კვიან დამემდე
დაჩენენ-ლიავენდ გორაზე. მერე გურდელაშვი-
ლის ლეკი დამიხედდა რომელხას უძღვანდა არ-
ქიპის. და აღწერდა თუ რა გუნებით ლაპარა-
კობდა რეკოლუციოზე. მის უღმობულობაზე და
როგორი ფაქიზი გრენობით მოეყარა ძარს
დავარდინო მთავარადებ ქეხელას და როგორ
მთელარხა.

თორმე მოელი დამე მეტებდნენ ძმები. მის
გარცემლებულიყო იმ ახალგაზრდას „იარსტუ-
ში“ (რუსის ბაზარზე) კახაკებისთვის უხე-
რია ბოხბი და ცემით მოკლესო. მეტებდნენ სა-
ავადმუფოებში. პოლიციის უბნებში, მაგრამ
ვერადერა გავგო. ვეპილიც კი ენება ივლიანეს.

დილადადინად არქიპი დამადაც თავზე. გა-
მოქობხა უველაფერა და რომ დარწმუნდა სა-
სიკვდილო არაფერი მქონდა-რა, მდინარებდ
უბოხა — წამოიდა თან და წამომევიო. მდი-
ნარებდ ხიხარულით ვაყვია და რაღაც გახვეუ-
ლი წადიო თან. სხვა ორი ტერორისტის დე-
ხარებინა და უკან გამოერბოხა ბოხბები, ეტყ-
ვა: ჩემ ძმას არა უნახს რა და უფრო გაშალა
ხარდალაში დაგვერბოხება ეს ბოხბებიო. გულ-
დაწვევდითო. მდინარაზე შეხედეს ხუმრობით
მეუბნებოდა, რატომ არ მოკლეს, რომ ერთი
ბოხბები ვადავეყვარა, ვორონცოვის ძეგლი და
კახაკ-პოლიციებმა ერთმანეთში აგვერბათო.
— ბილიბის! უფელ უბნებში ეკლამდებოდა
მებრძოლი რაზეები. არქიპი ამ საშუებს ინს-
ტრუქციას უწევდა — ხარკიადების აგებას,
თოფ-იარაღის და ბოხბების ხმარებას ანწყაღ-
და.

ერთ ხალხობს, რაგანიატორებს | მიწვევით უნდა წახლეოთ ხარფებში ერთ-ერთ ჩაწმინდულ და ტრეფებშია ეუფმარის ხმარების წესები. ეუფმარა არ წაუღია. რადგან ერთკა, წერა გავრცეოთ ან ხელხიზა.

როგორც შემდეგ ამბობდა, პროვოკაციის და კრების ჩავარდნის ასაკილებლად წინადადება შევიტანე ბინის შეცვლის შენახებში. ზოგჯერაომა სუფარა, მაგრამ შინც სხვა ბინაზე გადავადგილო იმავე უბანზე, მეტიც ფანქარიდან დაენახათ, როგორ ერთგულად უბანს კახელები — პოლიცია და ქარისკაცები. ეტოვობოდაო, პროვოკატორის მიერ ვიკავილი ვაცემულიო მაგრამ რადგან ბინა შევიკავილიყო, უცხად ვივარა მოგვანახებო. გადაწყვიტა, უნდა დაეშლილიყო, მაგრამ გასვლა იყო ძნელი. ერთმა ითავა — მე ვავალ და მოვებნის გზებში, მაგრამ ვიფიქრე იგიეთის ეს არ იყო პროვოკატორია და კრება არ დავეტოვებოქო, ამიტომ შევიტანე წინადადება ან მე პირველი ვავალ და თქვენ ნელ-ნელა, პირ-პირით სხვა და სხვა მხარით დაიშალეთ-მეთქი.

გამოხვდა არქიმო ქუჩაში, პოლიციელებს უურაოდება არ მიუტყვევიათ. მაგრამ უბნის ბოლოში, უკვე სამშვიდობოზე რომ ვადიოდა, კახეებს ვაგზურებოდა, ვაგზბრკეთია და რომ ვერაფერი უნახავო — ვაუწვითო. იქვე ახლოს მდგარა სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმული პროტევი დავით მკვიდარიანი და უნიწენია კახეებბოვლის დაკავებით. ის იცნობდა არქიმოს, არქიმოსაც ეცნო, მაგრამ რას ვეტყოდიო. ეს მოხდა დამით. კრების სხვა მონაწილეები დაშლილიყვნენ.

მერც დღეს, დღესაც, მე წავიდი არქიმოს ხანახვად ვენია და ლაღო იაშუალებთან, სადაც ვარ ცხოვრობდა. მიხარბეს, წუხელი არ მოხვდაო. იქ სხვა ნაყინობებიც იყვნენ, სხვათაშორის, ლაღო სენიშვილიც! შემოვიდა და შემოიტანა ასე ცალი პროკლამაცია და დარტოა — მერც გამოვივლი და ვაქოდებო. ჩამოართვა პროკლამაციები ლაღომ და ტანტის ხასხუშაღის ქვეშ შემოიღო, რამდენიმე წუთის შემდეგ შემოვიდა არქიმო და შემოვიყვინე დანაშაულა რიტებისტარა მარტინოვი, ეანდარ-მეტი და პოლიციელები. ეწო და ქუჩა მოფიან ქარისკაცებს ეკავა.

— რამეთუა შენი კოვბეო — შეეცობა მარტინოვი.

— თუ, ეს—ესასუბა არქიმომ და მიუთითა ლოგინზე და ტანსაცმლის ჩამოსაკიდებელზე.

გულდასმით განხრარტეს ტანსაცმელის ქიბუ

ფრა ქვეშავებელი და ბეზინა- ჯეშინის უპოვებს წერტილები პატივითა — თოქ-მის უკველდზე მოხდიოდა, ზეგონარი ქალხან-გან. წერტილებში პოლიტიკური ანა იყო. რა, სხვებს ნიავებს არ შეეცნენ, იმე მიმართავლი-არეს მოახბ.

ასე-მარტინოვიცა უბნებზე დაჩანდა მოიწი-რომ შენახა — ვენიხა და გარკვეულს რომ გარკვეოთაშის პატრონებს, ცინიარა არ ასდევ-ბილდა.

სწავლა-დაწავლება, რომლებსტარა მარტინო-ვის გამოცხადებ, ცნებური უნდა გადაგვავიწიო დროებით — შენი პროვოკების გამოხარკვევადო. არქიმომ კონსტუმის გამოცვლის წენა ითხოვა, დასტურიც მიიღო, მაგრამ გამოიყვალა მხო-ლოდ შარტადი. თორმე წე იტევა შარტლის უკ-ნა ჯიბეში ძალიან პატარა რევილვეტარ სდებოა და პირადი ვაგზბრკეთის დროს ვერ შეუშენვავიათ. ეს შარტადი დამკიდა და მეორე შარტადი ჩა-იცხა.

— შენ ვინა ხარო — მკითხა მარტინოვმა, და-ვუხახვებე ზემო ვინაოა.

— ამას იცნობ? — მიმოითითა არქიმოზე, აქ ვაქივანი-მეთქი, ვუქსახებე.

დამხახვებულე ამითი ხახველი და გვარით, ლა-ღო ტორტაქა-მეთქი.

— აქ რად მოხულხარ?

— ზემო ხიამაშვილებთან — იაშუალებთან მო-ვედი ხანახვად.

— სად ცხოვრობო? დავუხახვებე ზემო მისამართი.

უბარტანა, წაიყვანე, ვაგზბრკეთი ბინა და თუ რამე სახით წამოიღეთ და მოიყვანეთ მე-19 უბანშიო.

მე ვცხოვრობდი იქვე ახლოს, რკო-ნეწის ვადღმა, მდღეაწის ბარჯის აწ-კრივ, წამუვა ერთი ეანდარში და ირა აქა-ლოტორნიკი. ვცხოვრობდი მათი-ანი ერთ-ღვე იოახში. ერთი, ჯვენზე ახლავარტა, ვაფ-რისილებელი გვავიდა ბინაზე არაფერი ხაეც-ვი არ ვაგებებინა და თუ ვინმე რამე არტა-ღულს მოიტანდა — ვადიეშადა ხახვარტს ქვეშ მე მაწუხებდა ის ვარტეობა, სწორად მოდი-ღენ ბიქველ, რამეთლიც მოქმენდაო ხან რა ხან რა, შენახვად უმთავრებდა კ ნა-ნაღირევი იარაღი. ახლაც, სწორედ ამ დღეს, მოიტანათ რევილვეტარები და ირა ხიამა.

მივდივარო და ვფიქრობ თუ ახლა ეს თავ-ზეხელადებელი ბიქება დამხვდენ იოახში, იარაღის ხახვს ვინ დამტებს — ვარ თუ ხარ-ღმა აუტეტროს პოლიციელებს.

მალაქის ხარტთან რკინეწის ხიდის ქვეშ რომ ვაფვირით და შეუდგეთო ძველი ხაქალა-ფვიის შედგარტის — ჯვენი ხახლის პატარა-ნის შეიღმა დავიხახხა, იმ წამსვე ვატრიალდა

1 ლაღო სენიშვილი — ცნობილი ბოლშე-ვიკი, იყო ღღდ მასუხასგებ პოსტებზე ვასაბ-კოების შემდეგ. 1937 წელს დაიპირეს, ან დახ-ვროტეს, ან ვადამსახლებში მოეკდა.

და თითქმის ხარბილი წავიდა სახლსკენ. გულზე მომეხეა. მიხვდი, რომ ჩვენს ოთახში ბიჭების გასაფრთხილებლად წავიდა. ოთახში არაფერ დავსვედრია, გარდა იმ ახალგაზრდა ზემი ხმაშვილია. რომელიც გაფრთხილებული ვსუა და მეც და მის უფროს ძმას ვაჩივებ, რომელსაც დაქორავებული მქონდა ეს ოთახი და დანარჩენი შეკედლებული ვიყავით. განხარკებს ოთახი. ვერაფერი ნახეს, მხოლოდ წაიღეს არა პატარა რუსული წიგნი, რომელთაც წითელი უნდა მქონდა. მომიუყენეს მე-10 უხანჯი. როგორც მასოვს პრისტავ ზედგვიძახებია. აჩქაროე იქ დახვდა თანა პატარა ზემოდით — პრისტავთან ახლოს აქა. გადასცეს პრისტავს წითელდამანი წიგნები.

— ესენი რად წამოვიღიათი — კითხაი ბოქაულმა (პრისტავმა).

— წითელი უნდა აქვით — უპასუხეს.

— ხაქმე უნდა იქ არ არის — ხაქმე უნდა შეინით ზინარსშია. — უხობრა ბოქაულმა, გადმოცა წიგნები და ზოხობრა — თავისუფალი ხარ, შევიძლია წახვიდეთ.

მე შევეყომანდი: მეწარბებოდა წამოსვლა და აჩქაროს იქ დატოვება. ბოქაულმა გამიძეორა წასვლა, აჩქარობაც მინიშნა თავლით. წადით. მე გამოვედი, მარა ფეხები უნა მჩაჩებოდა. აჩქი შეტების ციხეში წაიყვანეს.

აჩქაროს დაქვრის შემდეგ ადარ დაჯრინილვარ თბილისში, ჩაქაში წავიდი. ეს იყო დაახლოებით 1915 წლის ივლისში. წამოსვლისას ილაიანემ გამაფრთხილა აჩქაროს დაჯავება არ გაემშხილა საერთოდ და შეტადრე დედარემისთვის.

ჩაქაში მახის სულიკვეთება რევოლუციის მხარეს იყო. მუშაობდნენ სოფლებს მასწავლებლებში, მაგრამ ორგანიზაციულად ჩამოყალიბებული არ იყო.

თბილისის სოციალ-დემოკრატიულმა კომიტეტმა ჩაქაში მოძრაობის სახელმძღვანელოდ ილაიანე იაშვილი. სემიონ ჭაფარიძე და დანიელ ჩაქაშაძე გამოგზავნა. უმთავრესად რევოლუციური მოძრაობის სულის ჩამდგმენი და ორგანიზატორები, ჩაქის მუშარში იყვნენ ესენი, ამათი ხელმძღვანელობით დარაშნა თვითმპერსონელობის წინააღმდეგ ჩაქის გლეხობა, შესდგა წითელი ჩაქაში და გაილაშქრა ქუთაისისკენ, დახანაკდა შექვენაში, ლეგზუნის და სვანეთის წითელ რაშთან ერთად.

ჩაქაკვერველია ამათი მეტე მიემატა ბევრი თავდადებული რევოლუციონერი, როგორაც აუყენეს: აქყო ბაქრაძე (შვეიცარიიდან დაბრუნებული, სოფ. წესიდან), ვიგო და ვახილ კერხელიძეები, ნიკო ტომარაძე, ვალდია კობერიძე და სხვ... მაგრამ მთელი ამ მოძრაობის მთავარი ხელმძღვანელი ეს სამი კაცი იყო.

თბილისიდან რომ წამოვიდა ჩაქაში, მადევე

მივლე ილაიანეს დაშორული ვერდი. მატუბინება შეტების ციხეში აჩქაროს მძინე ავადმყოფობას.

ჩვენ ციხეში ვერ ვხანულობდით, ჩადან ვეშინოდა ჩვენი ვეარის ვახი არ ვამოტრეულიყო, რომ ის ლადო ტოროტაძე კი არ არის — იაშვილია, რომელიც ხაიუმის სამხედრო ციხიდან გაქცა და ციხისკვეთში იყო. მას ხელმძღვანელო ტარხუნალი დამამოტრელება ეტოდა. მისი აქვენიკელოცეში ივლიანეს შევლა ჩაქაში. კოლონდა, რადან ფეხი ეტლით თბილისში-20 ვეკატოს კალანის თბილისშითველი ბეში მტრეული ვაქცილისგან დაბრუნებულ ვეშინოში დანიელ ჩაქაშაძე. შემოთი ივლიანე იაშვილი და სემიონ ჭაფარიძე, ეს სამი კაცი შეხედნენ ერთმანეთს და გახალდა რევოლუციონერი მუშაობა მთელს ჩაქაში, მათი ხელმძღვანელობით და თბილისის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის კომიტეტის დავალებით. მათ ეხმარებოდნენ ენერგიული და პოპულარული მიხუცი გლეხი ლუკა ბერისვილი, მისა გურტენიძე და სხვ...

ონში ვიორტი ღობეკანიის ოჯახი (მამა კიტისა ღობეკანიძე) გადიკვა რევოლუციურ შტაბად.

ქვემოთი ბევრი თავდადებული გლეხი და მუშა იყო. კვლახს ვერ ვახიხენებ და მათ შორის იყვნენ სოფ. ზეანკარის: ვიგო ტვეშელაშვილი, ვახილ ტვეშელაშვილი, არტემ ზინაშვილი; კრებალიდან — თეიმურაზ ჭელიძე; რუბენ ვიფიანი და სხვა... ვეელა ზემოთხსენებულმა სახეელი მიიღო: ზოგმა კატორდა, ზოგმა გადახანდა.

გლეხობა აქტიურად ჩაება რევოლუციურ მოძრაობაში, შეტადრე ახალგაზრდობა.

ლუკა ბერისვილს თავისი მეოთხე კონდა შემოღებულ: მოურთია ზარის ფრეკვიო გლეხებს თავს და მოელანარაკებოდა, ან ავტორის წაიყვანდა, შემდეგ დააფაყებდა მათ რევოლუციის ერთგულებაში, ახისთავება და ახისთავებს არჩევენდნენ და მულის მთავრობას ბოიკოტს უცხადებდნენ.

შემოდგომამე (1915-ში) მოძრაობამ უმაღლეს წერტილს მიაღწია, დაიწყო წითელი ჩაქმების ჩამოუადილება და მათი შეიარაღება, იარაღს (ბერდენკები) გლეხობაში ვერეფლო. ოქტომბერ-ნოემბერში წარმოებდა წითელი ჩაქმის წერხონა, ონში მახრის უფროსი, პრისტავი და სტრატეგიები ავინიდან უუფრუბდნენ წითელი ჩაქმის წერხონას და ვერაფერს ამბობდნენ. სრულდა გაკოტრდნენ, ხალხი მათ აღარ ეარებოდა.

ერთხელ, მახრის სტრატეგიებს ჩაქმეულმა უჩიადნიქ დ. ბაქრაძის შეთავაზობით მიინდომა ქუთაისში გასარება. მაგრამ წინ წემოსვლო სოფ. ბარბიდან ონში მიმავალი წითელი ჩაქმი მასწავლებელ სერგო

ვაჩაშვილის შეთავაზებით. ინიციატორი იყო დედია წითელი ჩაჩუა; იმ ცესელ შუა მოხდენე კანარული სტრატეგია, წინააღმდეგობა აღარ გაუწევია. დახვდნენ და შთელი იარაღი წითელმა ჩაჩუამ ჩაიკრიფა ხელში.

1903 წ. 17 ოქტომბერს რევოლუციის მიწოდის შესწავლულმა მთავრობამ მინისტრი გამოკრა და ციხიდან გამოუშვა უველა პოლიტიკა პარტიისა.

ციხიდან გამოვიდა არქიპოვ. მაგრამ უკვე დასწავლული იყო. მამაკეში მანინე წყვილი თბილისში და მოიყვანა ხალხში. ციხეში სისხლის დეპონება ატეხიდა. ფერა აღარა მქონდა. უმოკრესად დოგანში იწვა. შედაც აიშრდებოდა: წუ გეშინია, გამოკრულა.

დავლა იანვარი. ახალწოდებულ, 1904 წ. რევოლუციონერებმა დაიკავეს ხაჩია, ცხობა და მთავრობის. უველა დაწვებულდება. მთავრობის ადმინისტრაცია გამოაცხადებს ვადაყენებულად.

წითელი ჩაჩუა გაემართა ქუთაისისკენ და ხანკადა შექვენი და უსიღბო ქუთაისზე გალაშქრების საგარეო განკარგულებას. აქ იყო ლეჩხუმის და ხვანეთის ჩაჩუა, რომელიც შედგებოდა 800 კაცისაგან. ხვანეთის ჩაჩუა ახლდა დედია და დედიაკელიანი — ახიანი და წარმოსადგინა ვადაყენი, პოპულარული მთელს ხვანეთში.

შექვენიდან იმ ვერსზე, ქუთაისის მხარეს — ნაბახაჩუა კარკაბა იყვნენ დახმარებულნი.

წითელ ჩაჩუს ახლდა სპონსორული ჩაჩუა. ჩაჩუს ჩაჩუს უნდა გამოეღობა ფერაში, მაგრამ როდესაც ფერაშია ხეობის ვადამოურება მოიხიზება, მარტის ექიმის ვახილ წერვალი უკომანდო გაუვა ჩაჩუს და შთელი დაშქრება მართან ვადაყენ.

შექვენი წითელი ჩაჩუა დახლოებით ირიკრია იღვა და აწარმოებდა მწვერებს. ჩაჩუს ხარდობდა უკიდური უტეროფოცერა პირ-ფილე გურჯაანზე. მისი მოადგილე იყო გურჯაანის ხალხი—ფერაშიანი თეიმურაზ ქელიძე. მათთან ერთად იყვნენ ივლიანე იაშვილი, დანიელ ჩაჩუაძე და სიმონ ცაფარაძე.

რევოლუციური ფრონტიდან, შექვენიდან და სოციალ-დემოკრატიული კომიტეტიდან მოვიდა განკარგულება ვადამოურა მოტირების სიფლებში და შეგვექმნა წითელი ჩაჩუის უიარაღო რეზერვი (იარაღი არ იყო). დატრიალდნენ ახსოვები და აიხსოვები და ერთ დღეს, ხანოფლო კანკლარებში გაიმართა მრავალრიცხოვანი მიტინგი. ერთ-ერთი ამ მიტინგზე მოინდობა წახვდა არქიპოვ — „ჩა ; დროს ვადამოურება, სამკვლარ-სანიტოცლო ბრძოლა არის“. მამაკეში მთავარმა ცხენი და წაველი. დიდი მამაკე

* ვადამოურის გ. წერტილის მამა.

იყო. იოკოს მთავს მთავრული მოტირზე გამოვიდა და მოხდენა ვადაყენი გამოვიდა მწვერებზე სიტუაცი მოწოდებ საჩუქრებო ჩაჩუს მის შედგენა. ჩაჩუა სახრძოლო ხაჩუე მდგურ წითელ ჩაჩუს მიწველებიდან. მიტინგმა მიიღო დადგინდება და დაავალა ასისთავებს მოხდენების ხელდა.

ვაჩაშვილი დახლოება არქიპოვ ცესელს და და და ხაჩუე ლოკანო.

მთავრული ცენტრალური კომიტეტის განკარგულება (რეზერვი): მიტინგზე ქუთაისის და მთავრობის წითელი ჩაჩუის და ვადაყენი ვადაყენი.

ცენტრალური კომიტეტის დადგინდება ბრძოლის შეტრების შესახებ გამოიწვია რეზერვი რეპტიის გამოარკვევამ. იქ რომ 1904 წლის შეგვექმნა რევოლუცია (მოხიკეში) და მარტებელი იყო — აქ, 1904 წელს იანვარში ვიწვებული ბრძოლის. ეს დაქსაქსულობა გამოიწვია მანინე დედა განადიოვლმა გაფიცვა, მეტადრე ჩოჩიაშვილის და ცხობატელეგრაფიამ და რეზერვი ვერ ვიკებდით. ხელ ჩა ხდებოდა.

1905-ის გამოარკვევა მიიღ ვადამოურ იყო. ახლან რევოლუცია ტექნიკურად ცუდად იყო შეიარაღებული და რეპტიის კარგი შეიარაღება მქონდა. თანაც, ჩაჩუ მთავრობა, ჩაჩუ რევოლუციაში ძალიან მერალოდ იღებდა მონაწილეობას.

მე მთავრული წითელი იანვარში, დანიშნულ ფრონტ (იარაღი არ მახიკე) ჩახვლიყავი კრებაში. ხაჩუე იყო მოწვეული სოციალ დემოკრატიის კონფერენცია. მერე დადგენი ინიციატორები ირი ხაჩუე ლინეოთი. მახიკე ვადაყენი; მე, ვადამოური კომიტეტი, ვიარაღი ლოკანო. აქ ვადამოურა, ხაჩუეის მადანიის გამოვახილ კერებელიც (ბოკეიდან) და სხვები... სადმეღში წინ შემოგვება მდგომელი ვახილ იანილი და ვადაყენი. რომ ხაჩუეკარაში ხაჩუე ახმაროლებს თავად გრემა უფიანს, რეპტიც ხელიდანა და ხაჩუის მტრის — დახვრეტენ იუცილებელი. აქტივარები, რომ ჩავეტწრო და ვადამოური მოგვებინა ხაჩუე არ დაიხვრეტათ იგი. ვახამართლებს მიმდინარეობდა ხანოფლო კანკლარაში.

ივლიანე, ს. ცაფარაძე და სხვები დაწერებოდნენ ვახამართლებს. ივლიანე სიტუაცი გამოიწვია და უოქვამს, დახვრეტა გამოიწვევს რეპტიისებზე, მაგრამ ვიღაც გამოიწვია და ეოქვა: იაშვილები და უფიანები მოყვრები არიან და ანიკო იყვნენ... ხაჩუე ერთობად ახმარებულეო — ახა, ახა, უნდა დაიხვრეტოს!

მაშინ ივლიანე შეტრია წინადადება: ახა, ხაჩუელო კენის ერთი მოყვლის ვახამართლები. ვიღაცას შეტრია წინადადება; ან ვადამოურები სხვა მხარეში, ან ერთი წლით მოკალი დავადლოთ, ეს წინადადება არ მიიღო ხაჩუე.

ტოლის კანცელარიას რომ მიუღწიეთ უცვლელად იყო. გამოჩნდა. მწველი ცაცხლის ცნები, რახან პოეტების გრადამ მომავლ. ჩვენ დავიკვირეთ, მაგრამ ეტუობობა ხალხს განწყობნებას ვერაფრით შევცვლიდით. ვრჩხე უიფობი დახვრთა აზობიტრებულმა ხალხმა.

მეორე დღეს, დაღით დივწყო კონფერენცია აღარ მახსოვს. მამებტვე ვინ ვაკეთოა მოხსენება, მაგრამ ეს კარვად მახსოვს, მომხსენებულმა გავუწყვა—არსებითი რეკოლუცია დამარცხდა არმია გენერალ რენფრეისთვის რეპუტაციის იპობის ომიდან დაბრუნდა და ატვალუტევი ჩახსოვდა კავახობისკენ დამარცხ. აგრეთვე ვუწყვის გენერალ ალიბანოვის დამსჯელი რაზმის ქუთაისში მოქმედების დაწყება, რომელსაც ნახარბანტი მკომნა რაქა-ლეჩხუმისკენ დამსჯელი რაზმის წყევანა. ამიტომ ბაქოშია უკან დახვდა და არადეკლარო მუშაობაზე გადასვლაო, რომთიხაც მოწვეული იყო ეს კონფერენცია.

შემგება, ე.პ. ვახლი წერეთელმა, რომელსაც მოყებრბენიმა ქუთაისში ჩახვლა და უკან დაბრუნება, თხოვეს ინფორმაციის გაკეთება ქუთაისში არსებული მდგომარეობის შესახებ.

ვახლი წერეთელმა მოკლე ინფორმაციით გააცნო ერთბას ქუთაისში თავის თვალთი ნანახი თარღნი რეაქციისა, თუ როგორ იწვრდა დამსჯელი რაზმის მიერ ვახინელი ხანძრისგან ქუთაისის ზოგადრითი უხანა, აქამდელი იყო სადამპობიბა ვაჩეთ ვახიშელა, ისმრდა კანტონტი სოკოლა ქალაქში და სხვ.

დაიხვლა წითელი რაზმი რეაქციას ვადლო ურთოო კარება ჭერ ქუთაისი დაარბიეს, შემდეგ დამსჯელი რაზმი რაქა-ლეჩხუმისკენ დაიძრა.

ივლიანე და სვიმონ ჭაფარიძემ ჩიხა-ახალუბნი შეიჭრეს და გადაწყვიტეს ამ წერილბული ტანსაცმლით ბაქოში წახვლა. მამარქმავ გადაწყვიტა მათთან ერთად წახვლო. მე კი დამიხანა — შრამელი წახლები, ბედელი, ბოხელი და დასკალითო, თუ დასწყვიენ — მთლად დასწყვიენი.

არქიპო უგრძობლად იწვა ლოცინში, ტვირის ანთება დამართა და ორ თებერვალს ვარდაიკავდა.

ალიბანოვის დამსჯელმა რაზმმა რაქაში და ლეჩხუმში ცეცხლს მისცა და დაარბია შემჩნეული ოქანების სახლ-კარო. ეველამე უფრო დაზარალდა სოფ. ხვანკარა, თოქმის ჩახვარას სოფელი დასწყვის, ბერის დაჰვირეს და ქუთაისის ციხეში გადახვანეს. ბერო ოქანი დარჩა ციხე ქვეშ ცივ წამთარში. ხვანკარა ეველა სოფელზე უფრო დაზარალდა იმიტომ, რომ ამ სოფელში ბერო წითელარაზმელი იყო და თანაც აქურთა იყო თავადი გრიშა უიფიანი, რომელიც ხალხმა დახვრატა.

ალიბანოვა დამსჯელი რაზმით ონში რომ შემოვიდა, პურმარლით შეგვდა ონის ხალხი, მარა

მან არ მიიღო პურმარლი. შედეგ არ შეხვდა. ვადმარა მინა გურგენიის ხალხი და ვადმარული ვად მადგნენ ვიორგო ლოცინთან. ხალხი ქიბება ღობამინე ვამადლო მე ჩემი შეიდა. მოქმედებაზე პასუხს არ ვაძინ. ეს ხალხები ერთი ანგნებულმა. მის ეტუობი ორი ხალხი ქიბა. ერთი ზის ხალხი დამეჯაროებს. წარღვს დიქორ — დიქორში და შედეგ მოხსენება.

ქუთაისში მოქმედება

ქუთაისში სიამაყევიტეტი ვიფილი ონში ვადმონ სოიქოში. ქალაქში რეპრეზენტაციის ცხობრში, სეკრეო და ლადლო პარტორეტიბო სოცისტორკი ვიფილი ონში ვადმონ სოიქოში.

დასაშინებლად. უოველ დღე მოველოდით დამსჯელ რაზმს და ვადწყავს. მე მუშობლებში ვაფორტბედი თავს. ხალხში მშოლოდ დიდა, უცტრისი ძმა და და იყვნენ. და — არქიპოს ვარდაიკავლების შემდეგ ლოცინად ჩაწვა.

ამობინე დამსჯელი რაზმი გვის ვაშრობას უცდილო, მაგრამ გზები კი არ ვაშრა ვარჩავად დამეწყვა. ამასობაში ალიბანოვი თავისი რაზმით უკან წავიდა ქუთაისში და დასარბევი სოფლები ვადარჩა. ონში დატრავს მხეული კახაკოა რაზმი.

ივლიანე და ხვამ. ჭაფარიძე ბაქოში სოცრობდნენ მამარქმის დისწულ — მფავინიშვილესთან. მხევისი ქაპარტბითი, ბაქოდან რატობლად პეტროვსკში წახუთოვენეს. მამარქმს ბაქოში ვაგგო არქიპოს სოცდელი და მამონეე წამოსუდიყო. სოფ. შქემარში ჩვენ მღვდელს მოყვრა თვალა სახლისკენ წამოვალა მამარქმისცივის და იმერეთისკენ კართხ მამაკალი უკან დაბრუნებულყო. სინამ მამარქმის დეკანოში იხვეწებდა. მღვდელს ჩავვლო და დასდგომოდა სოფლის გზას. მღვდლის დაბრუნება არ მომწერინოა—ამბობდა მამარქმი, მაგრამ რა მქენა. შორა-ახლის მეც მოვხმედიყო. მღვდელი ვანაწეუებულყო იყო მამარქმზე. რადგან დაუშოლა წირვის დროს მჯავს და დედოფლის ლოცითი მოხსენიება — ხალხი ებრტვის წესებს და მის შოავრობას შენ კი ლოცავო, ეს ერთობ ბრადღებუად მქონდა წაყენებული მამარქმს.

მამა სადამოუბამ მოვიდა ხალხში. ვიანი იყო და სასაფლაოზე წახვლა გადაეღვევიო მეორე დღისათვის. იმ სადამოსვე მღვდელს მოყვარა თავი იმ შეფეხინისთივის, ვინც მინი ვადენის ქვეშ იყო. კაცი გავგზავნა ონში, პრისტატთან და შეეთვალა: პორფილე იაწვილი მოვიდა ხალხში და მოგვამორეთო. შეუადმისის დაეხმნენ ჩვენს ხალხს ბტრავნიკოში და მამარქმი წაიყვენეს ონში. მე მუშობლების ვაოთველ დამტეს. ანე, რომ შეიღის ხაუღავს ნახვაც კი არ დაატრავს. იხე დაატრახლეს მამარქმი. მაგრამ ქუთაისიდან ჩამოვიდა ეანდარმის რატმისტრა და როგორც მოხუცებული თავდებეკეშ

გამოეშვა, ანუ რომ რუსი ენდარში უფრო კეთილშობილი გამოდგა.

აქვე შეგვეძლო სამაგიერო გადაგვეხედა ამ დამსწერებისთვის, მაგრამ ეს არა ვქნით.

ეს მოხდა 1908 წ. გაზაფხულზე. შალე, ივლიანე და სვიმონ ქაფარიძე დაბრუნდნენ რაკეტა და გამაღებელი ახალგაზღვრი მუშაობა გააძღდა.

დამატებული ბედელი ზედახლა დადგა მამარიაზე. შვეც ვეზარებოდი. დავხანიაო. დაფიქრებო. დაეიშუშავით ვენახები. ვინები. ვეზარებოდიო მე და უმკრუნი ამა ვაფეთა. მამარია მუშაობდა ხაზში და ჭერ ზმას არავინ სცემდა. რადგან მამარია მამარიაობის ზედმედეგად ჭერ კიდე ახერხებდნენ დამაღვას და არ იუვენდ დაჰერაღნი.

1908 წ. ზაფხულის დღეებში სოფელ ბუგულდში გაიმართა სოციალ-დემოკრატთა — შენშეიკთა და ბოლშევიკთა გამაერთიანებელი კონფერენცია. ამ კონფერენციას სხვათაშორის ესწრებოდა ბაქოდან მოსული ახელ ენუქიმე. მომენტის დასახსიათებლად კრებამ ახელს ოსოვა ვაფიქრებინა მოხსენება. ჭერ კიდევ არ დამსხარადიერ რვეოლუსია. პარტიის გაერთიანებას საკითხებზე გამოვიდნენ: ივლიანე, სვიმონი, დანიელ რაშმაძე და ახელ ენუქიმე. გამაქოიანებულ კონფერენციაზე გახავჯანდ ივარჩიეთ ახელ ენუქიმე.

უფროდ მოვარდა ცხენოქანი შუქრაი (ჯან. გიორგობაიანი) და ვაფიქრებო რომ ამბროლაფ როდან წამოვიდნენ პარსტავა სტრანელებოდი. შექენა ჩინოლო. ბოლშევიკების ჩვეულება თქვა, რომ დავსდეთო. კრედიტარია აარდი გვაქვს — ბომბებიცო. ბეწვევიები უარყოფნენ დახვედრას. ბოლოს ახელ ენუქიმე არ მოეწონა თუვის ამხანაგებს ცხენო ხაქვედნი და ვაფიქრებო სოციალ-დემოკრატებში. ახელი რამაზე შედრებას არაო და იქ დამივარდა კონფერენცია. მე ბევარი რადიკალი გამოვიყენე. მამარია კონფერენციაზე ახალგაზღვრდა ვაფიქრებო. მაგრამ ეს ვა სამოქმედო დახსენება რამა ვაღიერე მოეწონდი. აღმაცერად გამომხედავდნენ და გზაში წყაროებზე კისერში მახხავდნენ წყაღს და ვწიოლდებოდი.

პარსტავი სტრანელებით არ მოხელა ჯენთან: ნაქარაღას მიაზე მებს კაცები დაეხოცა და იქ წახელევივენ.

ბუგულდიდან წამოხელეებს წესში დავაღაღა. რადგან ხნელი დამე იყო. დავარჩიო წესში და ივლიანე. სვიმონი და მე ხარაკონში ვესტუმრეთ ვალოდია შამადავლეს; შვილს, ერისთავს; ვალოდია რვეოლუსიის მომხრე იყო. შამადავლეს ცოლმა გუღლიაო მივადიო და ვავჯიშისპინდლა.

□ ბაბრძულა იახვილი □

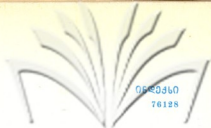
● **რედუქციის მამარია:**
ახლას, რეზიანდის ქარხნებზე № 15.

● **ბაღდადის მამარია:** №. რედუქციის — 28-28-11, მთ. რედუქციის მოადგილეს 28-28-15, 3/8 მდევნის — 28-28-15 და ვაფიქრებების — 28-28-15; 28-28-17; 28-28-20.

გაღიქვა ანაწეობად 6. 03. 91 წ. ბელმოწერილია დამბეჭდულად 28. 04. 91 წ. ანაწეობის ზომა 7 1/4 X 12, ქაღალდის ფორმატი 70 X 108, ფოტოგრაფიის ნომერი ფურცელი 11, პაროზილი ნომერი ფურცელი 15,5. საიდრ-საგამომცემლო თაბარი 16,58. ტირაჟი 20.000. შეკ. 498. გამოცემლობა „საშობლოს“ სტამბა 3. კისტავის ქ. № 14.

6166/57.

ფასი 1.30 ლლ.

0620360
76128

ქართული
საქმიანობა

«М Н А Т О Б И»

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ